

Košer seks

Naslov originala:

Kosher Sex: A Recipe for Passion and Intimacy
by Shmuley Boteach

Prevod:

Brane Popović

Izdavač:

Sinaj u saradnji sa bibliotekom *Ner Micva*

Distribucija:

064/919-1478 (Srbija)
065/415-765 (BiH)
063/663-521 (Crna Gora)

Šmuli Boteah

Košer seks

Sadržaj

Izrazi zahvalnosti	9
Predgovor	13

Prvi deo

Dosije seks

1. Požuda i obavezivanje	29
2. Seks i ono što se od nas očekuje	35
3. Stvarna moć seksa	40
4. Mit o slaganju u seksu	47
5. Seks i tradicionalno poimanje	52
6. Ljubav, strast i intimnost	57

Drugi deo

Tehnike seksa: Mehanizam seksa

1. Da li muškarac i žena zaista mogu da uživaju u seksu?	65
2. Postoji li košer <i>Kama Sutra</i> ?	73
3. Vaš bračni partner: prijatelj ili ljubavnik?	78
4. Da li je oralni seks dozvoljen?	84
5. Ljudi u braku i masturbacija	90
6. Da li seks treba koristiti da bi se popravili porušeni mostovi?	95
7. Seks, i kada ga odbiti	102
8. Da li je veličina važna?	107
9. Šta je sa pornografijom?	115
10. Treba li svetla da budu upaljena ili ugašena?	122
11. Da li je prostitucija bezbedno pribežište?	128
12. Sadomazohizam	132
13. Seks kod ortodoksnih - rupa u čaršavu?	136

Treći deo

Seks za one koji nisu u braku

1. Da li se samci bolje zabavljaju?	141
2. Da li je venčanje samo simbol?	145
3. Karijera ili brak?	151
4. Čuvati se za onog najboljeg	155
5. Izbor supruge/supruge	161
6. Šta ako se uzajamno izluđujete?	168
7. Zašto bismo se uopšte venčavali?	174
8. Brak, odnos koji se zasniva na krhkosti	180
9. Zašto ljubav roditelja više nije dovoljna?	185

Četvrti deo

Brak i razvod

1. Da li razvod ikada može biti dobra stvar?	191
2. Nepodnošljivi nedostaci vašeg supruge/supruge	195
3. Da li je preljuba zaista toliko zabavna?	199
4. Ponovo postati poželjna/poželjan	206
5. Košer želje	210
6. Deca – da ili ne?	216
7. Da li su deca na prvom mestu?	219

Peti deo

Košer seks: recept

1. Ljubomora	223
2. Misterija	229
3. Romantika	232
4. Dubina	236
5. Prijatelji i porodica	241
Završna reč: Penjanje na planinu	246
Brak: šta treba proveriti	250
Košer seks u nekoliko reči	252
Reference	

*Zahvaljujem se svojim sestrama i braći, Sari,
Bar Kohvi, Haim Mošeu i Ateret, koji su me
podržavali dok je trajao i dok se raspadao
uzburkani brak naših roditelja*

Izrazi zahvalnosti

Čini se da ljudima nikad nije dosta košer seksa. Čak su nedavno citirali Predsednika Klintonu koji je, navodno, u bašti Bele kuće rekao: „Za neke je *Košer seks* samo knjiga, ali za mene je to način života.“ Jevreji, ne-Jevreji, muslimani, ateisti, kiropraktičari, a naročito ljudi od gume – svi primenjuju košer seks. Jedan od mojih prijatelja, hrišćanin, pisao mi je da je u prvo vreme oklevao da primeni košer seks jer nije obrezan. Ali, pošto je probao, sada misli da je košer seks nešto jako dobro.

I, Bože moj, koliko se svet promenio od kako je ova knjiga, po značaju druga posle Biblije, ugledala svetlost dana. Da li se iko sada uopšte može setiti kako je svet izgledao pre nastanka knjige *Košer seks*? Ne, ne, čak i sama pomisao je previše strašna. Pre nego što je prvi put objavljena, svetom je preovladavalo bezakonje i ratovi, nije bilo nikoga ko bi sačuvao mir. Međutim, paralelno sa pojavljivanjem ove knjige, pojavio se i veliki pobornik odnosa, veliki misionar braka, veliki demonizator razvoda, taj uzvišeni iscelitelj srdaca, Rabi Dr Šmuli Ljubav, t.j. ja, vaš verni potpisnik.

Stoga sam veoma srećan i ponosan što vam predstavljam ovo novo, prepravljeno izdanje knjige *Košer seks*, i ekstremno sam zahvalan Džudit Longman i Čarlsu Netltonu, svojim izdavačima u firmi Hoder i Stouton, koji su bili dovoljno genijalni i dalekovidni da razumeju kako bi svet bio pust bez ove knjige. Čarls se toliko udubio u *Košer seks* da ga u njegovoj kancelariji nisu uopšte videli više od šest meseci. Priča se da sve to vreme uošte nije izlazio iz svoje spavaće sobe. S druge strane, *Košer seks* je potpuno izmenio Džuditin život. Ona je sada izvan izdavaštva i posvetila se politici. Ofarbala je kosu u crveno i nabavila veliki

bronzani prsten koji joj visi ispod nosa, dala je da joj se na leđima utetovira „Ti Tarzan ja Džudit“ i sada se kandiduje za mesto Predsednika vlade sa sloganom: „Vodite košer ljubav, ne rat“. Može biti sigurna da ima moj glas.

Možda ste već čuli ili čitali da su neki od mojih kolega rabina bili protiv onoga što sam napisao u knjizi *Košer seks*, i da sam zbog toga bio napadan. Ništa nije dalje od istine. Naprotiv, mojim rabinskim kolegama se knjiga *Košer seks* toliko dopala da su se mnogi od njih dali na organizovanje promocija na kojima sam knjigu potpisivao. Pa evo, samo tokom sledeće tri nedelje gostovaću u Bagdadu, Damasku i Tripoliju, držaću predavanja i potpisivaću knjigu, a sve troškove će oni pokriti! Što sve samo dokazuje da iza knjige *Košer seks* stoji podrška rabina.

U prethodnim knjigama sam svojoj ženi zahvaljivao na poslednjem mestu, sve u duhu „šećer dolazi na kraju“. Međutim, žena koja izdrži rabina koji godinu dana provede pišući knjigu o seksu, zaslužuje da prva dobije zahvalnicu. Moja žena Debi je, naravno, posle izlaska knjige *Košer seks* iz štampe, prešla u muslimansku veru, promenila ime u Debi Mustafa Muhamed i ide okolo u totalnom hidžabu koji joj pokriva i lice – da je niko ne bi prepoznao. Pa ipak, zaista želim da zahvalim toj svojoj izuzetnoj ženi za svu odanost i podršku. Naravno da je tokom prethodne godine bilo momenata kada je iz sveg glasa vrištala: „Dosta mi je tebe, trebalo je da slušam svoju majku! Džoni, sa kojim sam se zabavljala pre tebe, sada je vodoinstalater i zarađuje tri puta više od tebe, a Erni i Bert, sa kojima sam istovremeno izlazila, sada rade na televiziji u seriji *Sezame Strit*. Čak ni te tvoje blesave knjige ne možeš da prodaš!“ Zbog toga, Debi, gde god da si sada, zahvaljujem na onim hladnim ćuftama koje si mi ostavljala u zamrzivaču. I dalje živim na njima.

I moja majka je bila skandalizovana što je njen sin, rabin, objavio knjigu takvog naslova. Zato sam je ubedio da nije dobro čula, da je naslov knjige *Košer saksofon*, i da se bavi odnosom Predsenika Klintona i Jevrejske zajednice u Americi. Zbog toga

ona sada s ponosom deli knjigu svojim najboljim prijateljima, i priča im kako je njen sin politički teoretičar. Nažalost, to ih nije sprečilo da prekinu s njom sve veze („Eno je majka onog nastranog rabina! Brzo, pređimo na drugu stranu ulice!“)

Takođe želim da zahvalim svojoj deci, svih šest ukupno, što su bili tako ljubazni da mi ostave malo mira i tišine dok sam obavljao posao pisanja ove knjige. Znajući da je tati (ili, kako me u poslednje vreme zovu, „onom čudnom strancu“) potrebno malo tišine, oni su smanjili broj svojih svakodnevnih ratnih sukoba na 60 (sa 190, koliko ih je najviše bilo letos tokom jednog dana), te su me prekidali samo kad su svađe postale zaista opasne – kao kad su bebu Šainu upotrebili kao batinu kojom je njen brat Mendi tukao svoju stariju sestru Hanu. Toliko sam mogao da podnesem. Ali kada je zgrabio moj ljubljani laptop i bacio ga na svoju sestru, smatrao sam da je stvar otišla predaleko! Mogao je jadničku da polomi modem.

Peni Filips je imala dovoljno hrabrosti da se prihvati zadatka preuređivanja originalne knjige *Košer seks* (koju je objavio Dakvort) za svoje izdanje Hoder. Peni je divan urednik i vrlo srećno udata osoba. Što je bio razlog moje zbunjenosti kada je ponudila da se uređivanje knjige prekoči i da, umesto toga, obavi sva praktična istraživanja za knjigu *Košer seks*. Kada sam joj rekao da to nema svrhe jer je knjiga već ranije objavljena, ona je kazala: „Pa, biće i nastavaka, zar ne? Trebaće ti gomila novih iskustava, to jest materijala za nastavke!“

Prvobitni uređivački posao je obavio Martin Rinja. Zaista želim da izrazim svoju zahvalnost Martinu što je, zapravo, dozvolio da deo mog originalnog rukopisa – bez obzira koliko je mali taj deo bio – uđe u konačnu, objavljenu verziju teksta. Martin je izostavljanje devet desetina mog rukopisa objasnio kao „značajno poboljšanje originala“. Moja osveta Martinu treba da dođe od samih čitalaca, jer – on je taj koji je uklonio sve one eksplicitne seksualne prizore na slikama koje su originalno ilustrovale poente koje sam želeo da istaknem. Ali dobro, nedostatak dija-

grama, pretpostavljam, ostavlja više mesta mašti. On je takođe sadistički insistirao na izostavljanju prvih 300 strana rukopisa na kojima sam iscrpno i u detalje opisao svoje rano detinjstvo, sve zajedno sa srceparateljnom emocionalnom prozom o tome kako sam ostao bez svog prvog ljubimca – žabe krastače Zeusa. Nema veze, moraćete ipak da pričekate dok bude snimljen film o tome.

Takođe želim da izrazim svoju zahvalnost svim onim svojim mnogobrojnim prijateljima koji su sa mnom podelili intimne detalje iz svojih života, a koji su uključeni u ovu knjigu. Trebalo bi da budete u mogućnosti da ih identifikujete kroz providnu zaštitu njihove privatnosti koju sam koristio. A neki od tih detalja su zaista pikantni. I ko je rekao da Jevreji ne umeju da se zabavljaju?

Najzad, uz potpunu ozbiljnost, zahvaljujem se Vrhovnom Gospodaru Svemira, Svemogućem Bogu, čija me je bezgranična ljubav i dobrota uvek održavala u teškim momentima svog života i postojanja, i koji me je blagoslovio ženom i porodicom koji nikada ne propuštaju da mi osvetle mračne trenutke. Neka je Njegova Slava blagoslovena za večna vremena.

Šmuel Boteah
London i Oksford, Engleska
januara 1999

Predgovor

Košer seks, duša braka

*Za to će čovek ostaviti oca svoga i majku svoju i
prionuće uz ženu svoju i biće njih dvoje jedna put.*

Postanje, 2:24

*... savršenije ushićenje kada smo goli i zagrljeni, isprepletanih
udova kojima se igramo, uzajamno zagnjureni u svoja tela,
hrvajući se, dahćući, umirući na trenutak. Zar nećemo tada
osetiti, čak i tada, da ima još nečeg što nas čeka, da je to
uzbudljivo komešanje samo bleđa senka
jedinstva koje će biti savršeno?*

S. Čiti, Zver i kaluđer

Seks je emocija u pokretu.

Me Vest

Ja sam osoba koju je veoma pogodio razvod roditelja kada mi je bilo osam godina. Od tada, sve dok sam rastao, proganjala me je jedna želja. Sanjao sam o tome da će se moji roditelji jednog dana ponovo venčati, i verujem da je isti slučaj sa mnogom drugom decom koja su svedoci raspada roditeljskog braka.

Postao sam loš đak koji je odbijao da odraste i koji je najviše vremena provodio ljuteći učitelje i podižući bezvezne pobune u razredu. Stalno sam slušao glasić koji mi je šaputao na uho: „Zašto bi odrastao kad i tebe čeka tako nešto?“ Od mene je postao mladi cinik koji je verovao da u životu nema ničeg što bi bilo kako treba. Činilo mi se da je svet napravljen od neuklopljenih delova polomljene slagalice, koji se nikada i nisu uklapali, a sreća u životu se činila iluzornom i neuhvatljivom. Kada mi je

bilo 13 godina, za Bar Micva, roditelji su me pitali (svako za sebe) šta bih voleo da dobijem na poklon. Odgovorio sam, vrlo sebično i materijalistički, da želim da opet budu zajedno.

Kada mi je bilo 14 odustao sam od ideje da ću ih ikada videti ponovo zajedno. To je bila najranija faza mojih priprema da postanem rabin. Pošto nisam mogao da spojim svoje roditelje, nadahnula me je profesija koja ima za cilj krpljenje slomljenih srca i lečenje rana. Sada, 17 godina kasnije, najveća mi je želja da ostanem u sretnom braku – i da nađem načina da drugima pomognem da postignu to isto.

Osećati se posebnim

Jedna od posledica činjenice da ste dete razvedenih roditelja je osećanje da više niste posebni. Sećam se koliko mi je bilo teško svaki put kada bi učitelj rekao: „E, sad idite kući i prođite večeras ovaj deo iz Biblije sa svojim tatom.“ Moj otac je bio udaljen više od četiri hiljade kilometara, i ja sam se osećao nepotpunim, kao da nešto sa mnom nije u redu, da nešto što ne mogu da popravim.

Međutim, osećati se jedinstvenim i posebnim je najvažnije osećanje koje čovek može da ima. To je deo našeg instinkta održanja. Nijedno ljudsko biće ne dolazi na ovaj svet sa osećanjem da je obično. Biblija kaže da je svako ljudsko biće stvoreno „na Božiju sliku“, a ono što te moćne reči znače je da, isto kao što je Bog jedan i jedinstven – i nema nikog ko je kao što je On – svaki od nas je jedan i jedinstven. Nema nikog ko je baš kao što smo mi. A suština i krajnja svrha svakog odnosa je uspostavljanje i ispunjenje te jedinstvenosti. Kada neko odluči da vas voli, to znači samo jedno: *vas vredi voleti*.

Ljudi se danas osećaju povredivim i izgubljenim, zarobljenim u ogromnom bezličnom univerzumu koji nema osećanja i koji je prema njima ravnodušan. Lutaju od jednog do drugog odnosa, nikad srećni, nikad zadovoljeni. Pa čak i kada pronađu odnos koji donosi izvesnu meru sreće, i dalje se žale da nisu u potpunosti

shvaćeni. Usamljenost – slika muškarca ili žene koji sami sede u kući i gledaju televiziju – postala je ikona naše generacije. Da bismo se suprotstavili toj atomizaciji ljudskog društva, Bog nam je podario brak, čija je suština u tome da pronađemo partnera koji nas potpuno razume. Nekoga ko, čak i u trenucima potpune tišine, može da očita našu dušu i da zadovolji našu neizrečenu želju. Usamljenost je, za razliku od toga, osećanje da niko nikada neće razumeti dubinu našeg duha i uvideti koliko smo posebni i vredni. Naša generacija pati od krize intimnosti, koja se, pre svega, manifestuje našim osećanjem da nismo posebni.

Dva puta sam se u životu osetio kao da sam izuzetno poseban, da sam odabran za neku veliku misiju. Prvi put je to bilo kada mi je bilo 15 godina, dok sam živeo u školskom internatu, i kada smo jednom drugu slavili rođendan. Taj se dečko žestoko napio i počeo da mi objašnjava da je on Božiji izaslanik i da je poslat da mi objavi da sam ja Mesija! „Ti si odabran da svet spaseš od bezakonja. Ti si Božiji pomazanik.“ Rekao sam mu da je pijan i da bi trebalo da se ispava. Ali kada je počeo da citira neke jevrejske mistične spise i da dokazuje da se moje ime u jednom drevnom spisu pominje kao ime obećanog spasitelja, i kada je počeo da pominje novo i najmoćnije kabalističko ime za Boga, svako ko ga je čuo kako govori počeo je da me posmatra sa poštovanjem, kao da sam anđeo koji se iznenada pojavio. Nažalost, sve što je tada rekao sutra ujutru se pokazalo netačnim (mada moja mama i dalje misli da je bilo nečega u njegovim rečima).

Drugi put, neuporedivo značajniji, bilo je jutro posle venčanja kada sam prvi put čuo da se mojoj ženi neko obraća sa „gospođa Boteah“. Nisam mogao da se naslušam zvuka tih reči. Evo osobe koja mene smatra toliko posebnim da je spremna da preuzme moje prezime i da podeli svoj život sa mnom. Evo nekog ko će se sa mnom vraćati kući svake večeri, ko će slušati moja zanovetanja o životu i poslu. Nekog ko je u meni video nešto lepo, čak i onda kada ja mislim da tu ničeg lepog nema.

Mnogi od nas danas pokušavaju da naglase svoje postojanje tako što će postati posebni kroz u svetu priznata dostignuća – tako što će postati milioneri ili predsednici vlade. Zaista, svako ljudsko biće ima osećanje posebnosti, kao da je svako od nas osoba koja bi mogla da spase planetu i izbavi ceo svet. Mi ipak nismo svi Mesije, mada smo lične Mesije, sposobne da uzdignu živote onih oko sebe, onih kojima smo važni. Moj drugar iz prethodne priče je imao pravo: ja jesam Mesija, mada mali Mesija (i po veličini i po moći). Svako od nas ima moć da izbavi i spase bar jedan život, tako što će odabrati jednu osobu i što će učiniti da se ona oseti posebnom u svom životu. U tome je lepota braka i zato je brak u centru ljudskog života.

Brak je jednostavna izjava: onaj koji vas voli smatra da smo toliko posebni, toliko jedinstveni da svesno bira da najveći deo ostatka svog života na zemlji provede s nama, a ne sa bilo kim drugim. To je ta osoba mogla da smatra za mnoge druge, ali se odlučila za nas jer smatra da smo najposebniji. Pa zar nas to ne stavlja van konkurencije?

Individualnost i brak

Mada sam ponosan na to što sam porodični čovek – na čemu sam Bogu, izvoru svih blagoslova, beskrajno zahvalan – za mene, kao i za svakog drugog, to ne znači da je u braku uvek i samo lako i jednostavno. Moj brak prolazi kroz vrlo burne momente, a razlog tome sam skoro uvek ja sam.

Nisam osoba kojoj je lako da bude velikodušna. Još manje spadam među one kojima je prirodno da žive u granicama bilo koje institucije. Sasvim suprotno: jedna od uzgrednih posledica razvoda mojih roditelja je bila što sam u velikoj meri morao sebe da navikavam na skoro potpunu slobodu. Moja je majka radila na dva mesta da bi mogla da nas izdržava, što je značilo da sam odrastao bez preteranog nadzora. Dalje, ja sam najmlađe od petoro dece, razmažen sa svih strana i nenaviknut da delim s drugima.

Pa ipak sam postepeno postao svestan velike i jednostavne istine: bez obzira na žrtve koje brak podrazumeva – a podrazumeva mnoge – brak i porodica su čoveku najveći izvor sreće. Niko ko se venčao nikada neće naići na savršenu osobu. U tom je smislu brak izraz duboko usađene ljubavi i ljudskosti, pri čemu druženje više cenimo nego savršenu ljubav. Oni koji godinama traže i odbacuju na desetine prilika smatraju da je savršenstvo važnije od ljudskog druženja. Bog nas je sve stvorio tako što nam nešto suštinski nedostaje, što nam celog života nedostaje i što neko, ko je spreman da nas voli uprkos svim našim nedostacima, može da dopuni do celine.

Zbog čega biste prihvatili moj savet?

To što sam merodavan da napišem i drugu knjigu o braku i odnosima – prva se bavila pitanjem održavanja strasti u braku – ne potiče od mog uverenja da sam izuzetan muž, ljubavnik i otac. Nikada ništa tome slično nisam tvrdio i istina je da skrušeno priznajem da ima bezbroj onih koji su u svemu tome bolji od mene. Pre će biti da potiče iz jednostavne činjenice da je bol zbog razlaza mojih roditelja učinila da sam opsednut jednostavnim pitanjem: kako muškarac i žena mogu da ostanu zajedno, i da budu srećni celog svog života, i da žele da pozitivno doprinesu braku i roditeljstvu?

Pisanje ovakve knjige može da bude i terapija, u smislu da može da bude sredstvo da se traumatsko iskustvo pretvori u nešto dobro i životno. Uopšte me ne privlače nihilizam ili bezrazložna patnja. Ako bi iskustva kroz koja sam prošao mogla na neki način da mi pomognu da drugima pomognem da im brak uspe i da izbegnu tragedije bračnih nesuglasica, onda su ona donela nešto dobro.

Ne spadam među one koji veruju da su bol i patnja najbolji životni učitelji. U judaizmu nema patnika koji zauzimaju središnju ulogu u spasavanju sveta svojim bolom. Naprotiv, verujem da patnja kod nas izaziva samo izopačenost, ljutnju, strah, cinizam

i usamljenost. Bez obzira na veličinu koju dostižu oni koji su patili, njima to uspeva ne *zato što su patili već uprkos tome što su patili*. Samo zato što ćemo povremeno verovatno patiti i tugovati u životu, to iskustvo moramo da integrišemo u svoj život i da mu dozvolimo da postane blagoslov tako što ćemo drugima omogućiti da uče iz naše patnje.

Zaista sam, kao rabin među studentima i odraslim članovima zajednice – kako jevrejske tako i nejevrejske – na Univerzitetu u Oksfordu, tokom više od deset godina, bio svedok velike patnje mnogih ljudi, a ta patnja je mahom bila izazvana poremećenim međuljudskim odnosima. Sedeo sam sa muževima i ženama koji nisu mogli a da ne grde jedni druge, čak i u mom prisustvu. Mnoge žene su od mene tražile savet kada su ustanovile da ih muževi varaju. Odrastao sam sa bliskim prijateljem koji je homoseksualac, i bio sam svedokom njegove divovske borbe da pronađe partnera a da ne poremeti suštinu svoje vere. Gledao sam majku koja se bori da uteši i odgaji decu, dok pri tom guši sopstveni bol i usamljenost.

Sve to vreme pokušavao sam da identifikujem ono što čini jedan brak uspešnim i ono što ga uništava, šta približava partnere i šta među njima stvara jaz i udaljenost. I naučio sam važnu lekciju. Mi, ljudska bića, ne možemo da sprečimo zemljotrese i saobraćajne nesreće. Ali možemo da učinimo nešto u pogledu usamljenosti koja deluje na tako veliki broj ljudi u doba informatike, u svetu u kome su mašine i tehnologija privlačniji od ljudi. Društvo u kome televizijske slike čine glavni oblik druženja ne treba da postoji.

Spajanje dve duše u jednu

Fokus ove knjige je na seksu i centralnom mestu koje on zauzima u braku i međuljudskim odnosima. Naša generacija, u javnom domenu, teži savršenom seksu, ali intimno teži košer seksu – što se nadam da ću dokazati. Ova knjiga treba da definiše šta je košer seks i da čitaocu pomogne da ga uvede u svoj život.

Znam da je seks, sam po sebi, tražena roba i da se dobro prodaje. Ali zbog čega nijedan od naših najobrazovanijih društvenih komentatora ne pominje mogućnost da je seksualna požuda tu da bi nas učinila ovisnicima o bliskosti i toplini koji dolaze od drugih ljudi, jednako kao što je tu da bismo produžili svoju vrstu? Zbog čega svi pretpostavljaju da je seksualni nagon tu samo zato da bi bio zadovoljen? Možda je svrha seksa da nas učini gladnima za neprestanim druženjem s drugim ljudima.

Centralna premisa ove knjige je da stvarni razlog, onaj koji stoji ispod svega, zbog koga tražimo seks, nije fizičko zadovoljenje već emocionalna intimnost. Mi ne težimo prostom orgazmu, već neopisivoj bliskosti sa drugim toplim ljudskim bićem. A pošto naš seksualni život u ovo naše doba ne donosi emocionalnu bliskost, seks nam ubrzo postaje dosadan. Postaje prazan doživljaj koji ostavlja bleדי trag i vrlo malo priyatnih sećanja. Zbog toga nam je potreban košer seks.

Tu dolazimo do čudnog paradoksa. Naša je generacija istovremeno najviše opterećena seksom, ali istovremeno i najusamljenija u celoj istoriji. Ako je seks situacija u kojoj će dva ljudska bića biti bliža nego što će ikada biti sa bilo kim, zbog čega ne dolazi do emocionalne bliskosti? Kako je moguće da dvoje ljudi mogu da dele fizičko zadovoljstvo a da ipak ne budu povezani vezama srca? Stalno razgovaram sa mladim ljudima, i oni mi govore da, mada izlaze sa drugima, ili žive sa njima godinama, i dalje ne mogu da se venčaju jer ne osećaju da se dovoljno poznaju. „I dalje nisam sigurna u vezi sa Džerijem,“ rekla mi je jedna 27-godišnja žena za svog dečka sa kojim se viđa već pet godina. „Nešto me kod njega brine, čak me plaši.“

Ovakve izjave su posledica jednostavne činjenice da, mada Biblija o fizičkoj ljubavi govori kao o najvišem nivou poznavanja, seks danas više zbunjuje nego što razjašnjava. Ako pitate prosečnu mladu osobu šta joj odnos sa drugima znači, često ćete dobiti dvosmislen odgovor. Današnji odnosi podrazumevaju vrlo maglovite definicije. Oni ne sadržavaju obavezno i ljubav. Mnogi se

zasnivaju na praktičnim pogodnostima, ili tako kratko traju da ljubav uopšte nema šanse da procveta. Drugi će vam reći da im se odnos zasniva na intenzivnim emocijama. Ali će takođe priznati da intenzivna osećanja mogu da postoje i prema bliskom prijatelju. Neki drugi odnos definišu kao seks. I zaista, danas mnogi praktikuju seks izvan formalnih odnosa.

Pa ipak, postoji jedna stvar koju mi svi uvek kažu: svi misle da je najsuštinskija komponenta odnosa – ekskluzivnost. Imati s nekim vezu u današnje doba podrazumeva seks samo sa svojim partnerom i ni sa kim drugim. I to je ono što ljudi podrazumevaju pod ispunjavajućim odnosom. Oni iznad svega žele tu posebnu ekskluzivnost. Ljudi i dalje ne žele samo uživanje već *intimnost* u svojim odnosima – ali je retko pronalaze.

Mudar čovek i pametan čovek

Jedan stari jevrejski aforizam glasi da je razlika između mudrog i pametnog čoveka u tome što pametan čovek ume da se izvuče iz škripca u koji mudar čovek nikada ne bi dospeo. Mi smo pametna, ne mudra generacija. Cele biblioteke knjiga za samopomoć zauzimaju velike delove polica u knjižarama, i sve one daju savete kako da razrešimo probleme koji nastaju u životu i u vezama.

Seksualni život vam je postao dosadan? Nema problema. Nabavite korbač, ili vežite partnerku/partnera za radijator. Još bolje: pozajmite film iz radnje na uglu, po mogućstvu sa naslovom kao što je: „Srce, zadovoljila sam ceo komšiluk“. Muž vas ne primećuje? Nema problema. Pustite se u promet i nađite ljubavnika, i to će vam vratiti samopouzdanje.

Ali naši roditelji i bake i deke nikad nisu imali knjige za samopomoć ili druga pomagala. Da li njih nije zanimalo da postanu zreliji? Ili su, možda, bili mudri i preduzimali korake koji su sprečavali nastanak problema za koje su znali da mogu da se pojave, dok mi dozvoljavamo da nam život prolazi od jedne do druge krize. Mi smo vatrogasci, dok su oni planirali budućnost.

Pošto sam deset godina proveo kao savetnik za brak i odnose, sada verujem da mi nismo ljubavnici već činovnici koji razrešavaju krize. Mi ne planiramo svoj intimni život pa nam zato vatra izbija iz svakog žbuna, a mi tu vatru samo gasimo. Radije se oslanjamo na svoju pamet koja će nas vaditi iz poteškoća kad one naiđu, umesto da se suočimo sa pitanjima.

To se nigde ne vidi bolje nego kod naših stavova u vezi seksa. Tu ne znamo šta da mislimo. Da li je to nešto što treba da uradimo, da li to treba da gledamo na TV, da o tome razgovaramo, da ignorišemo, da se u to upuštamo ili da potiskujemo? Seks nas istovremeno uzbuđuje, primorava, vlada nama, ali nam je ipak dosadan, izaziva zevanje i služi za sirove šale. Dečaci i devojčice danas počinju da se bave seksom u ranim godinama, pa ipak izgledaju razočarano – zamoreno i istrošeno – kada jednom dođu u svoje dvadesete godine.

Istraživanja pokazuju da većina žena koje su počele sa seksom oko svoje petnaeste godine, to ne čini iz zadovoljstva već iz straha da ih drugi ne bi smatrali licemernim. *Kinsijev izveštaj* iz 1948. godine pokazao je da seks 75% američkih muškaraca traje ne duže od dva minuta. Nedavno istraživanje Centra za poremećaje sna Univerziteta u Nju Jorku pokazalo je da više od pet miliona Amerikanaca po navici zaspi dok vodi ljubav. (Istraživanje nije dalo odgovor na pitanje da li je njihov partner primetio bilo kakvu razliku.) Seks je postao kao tekuća voda u česmi. Sada, pošto u svakoj kući postoji tekuća voda, svi smatraju da je to nešto što se podrazumeva i vrlo malo o tome razmišljaju. Zaista je zločin to što taj najviši oblik ljudskog spajanja izaziva tako malo pažnje među inteligentnim odraslim osobama.

Ipak je seks najvažniji faktor koji ženu i muškarca drži srećne celog života pod jednim krovom. Cele biblioteke studija pokazuju da parovi koji imaju zdrav ljubavni život imaju i zdrave brakove. Dalje, seks je jedino ljudsko preduzeće koje nas, kada se dobro radi, oslobađa svih inhibicija i dovodi do izražaja našu najskrivenu suštinu. Kao takav, seks *jeste* najviši oblik znanja. Nijedan

drugi faktor veze ne može da navede dva odrasla ljudska bića da tako intenzivno saosećaju, i zato nijedna druga stvar ne zahteva više mudrosti i pažnje.

Bračni savetnici i seks gurui su odustali od središnjeg značaja koji seks ima u braku. Komunikacija – razgovor o raznim temama – postali su mantra ovog vremena. Ali nepoznavanje seksa nikako nije nevažan nedostatak – ono dovodi do opasnih posledica. Pre svega dovodi do gubitka intimnosti: svi mi vodimo ljubav svojim telima, ali ne svojim umom i dušom.

Zašto judaizam?

Mada sam ja rabin i mada naslov ove knjige sadrži reč *košer*, ovo nije knjiga koja crpi samo iz jevrejskih izvora i mudrosti. I svakako nije namenjena samo Jevrejima. Suštinski jevrejska osnova ove knjige potiče iz jedinstvene kvalifikacije judaizma da diskutuje seks i odnose. Za razliku od drugih verskih tradicija, judaizam nikada nije bio licemeran ili konzervativan kada je reč o seksualnoj etici. Naprotiv, judaizam je uvek slavio privrženost koja postoji između žene i muškarca. Fizička komponenta ove privrženosti često je kabalistima (jevrejskim misticima) služila kao metafora ljubavi između Boga i čoveka.

Mnogo pre nego što je hrišćanstvo uvelo propis koji sveštenicima zabranjuje brak i seks, drevni rabini su davali eksplicitne seksualne savete venčanim ženama i muškarcima, sa ciljem da u seksu uživaju u svetim intimnim odnosima. Rabini su postavili ženski orgazam kao obavezu koju svaki muž ima. Nijednom muškarcu nije bilo dopušteno da ženu koristi samo za svoje zadovoljstvo.

Čovek, naravno, može da odbaci potrebu bilo kakvog verskog vođenja u vezi sa seksom, i da prihvati potpuno liberalnu seksualnu etiku, bez pravila i ograničenja. Međutim, seks bez pravila vodi umanjivanju značaja i depersonalizaciji seksa. Dugoročnu ljubav i zadovoljstvo smenjuje kratkoročna senzualna konzumacija, što, na duže staze, umrtvljuje našu seksualnost i vodi nas

ka tome da svoje telo posmatramo sa prezirom. Sledeći logičan korak je onda veća cena koju dobija razgovor u braku, umesto seksa u braku.

Umesto da nudi propisana pravila u vezi seksa i braka, judaizam nudi smernice, ono što bi moglo da se nazove *erotskim kanalima komunikacije*, koji ne treba da ograniče našu seksualnu rutinu, već da je fokusiraju i osnaže, tako da seks postane strasniji i efikasniji kod prizivanja dugoročnih emocija i privrženosti. Judaizam takođe ne zloupotrebljava krivicu, ne iskorišćava čovekovu seksualnu prošlost ili grehove. Seks je polje koje treba da osnaži duboke i dugotrajne emocije.

Suština jevrejske misli je „*teraj dalje*“ – uvek napred i dalje. Nikad se ne prepuštati prošlosti. U beskonačnoj ljudskoj duši duboko je usađena sposobnost da čovek sebe stalno iznova otkriva. Uvek možemo ponovo da steknemo svoju nevinost. Bez obzira šta je čovek u prošlosti činio, sutra je uvek novi dan i neograničena je mogućnost novog početka međuljudskih odnosa. Judaizam ne optužuje čoveka zbog njegove seksualne prirode ili zbog ljubavi prema senzualnim zadovoljstvima, već ga uzdiže iznad domena animalnog da bi mogao da uživa u ljudskim seksualnim odnosima – za razliku od oslobađanja biološkog nagona. Čak i oni brakovi koji se čine uspavanim mogu da imaju velike koristi od drevnog rabinskog saveta o tome kako ponovo potpaliti lampu erotske strasti.

Svaki brak podrazumeva orkestraciju dve suprotnosti. Svaki uspešan odnos mora da uključi dva kontradiktorna ekstrema. Jedan je strast a drugi intimnost. Jedan je požar ljubavi a drugi reka ljubavi, i tu je problem jer su ta dva, razume se, uzajamno isključivi. Parovi ne žele da budu samo ljubavnici već i najbolji prijatelji. Žele da uživaju u strasnom i uzbudljivom seksualnom životu, ali žele i tišinu i umirujući kvalitet celoživotnog partnerstva. Žena svakako ponekad poželi da je muž baci na kuhinjski sto i da s njom strasno vodi ljubav, ali takođe želi da se ponekad, noću, sklopča uz njega, da čita u muževljevom zagrljaju uz puc-

ketanje vatre u kaminu. Ponekad poželimo da za vikend pobegnemo u Pariz. Ali takođe volimo da se vratimo svom domu i da nas tamo neko čeka. Žudimo za novim ali volimo i predvidljivost.

Neposredna raspoloživost seksa podarila je braku oba ova sastojka. Uvek spremna seksualna gratifikacija uništava strast, uzbuđenje i erotiku, a seks sa mnogim partnerima i izloženost beskonačnom nizu eksplicitnih seksualnih slika uništava intimnost. Ovom knjigom istražujem koja vrsta seksa služi približavanju pomenutih suprotnosti, strasti i intimnosti, a koja ne. Biće reči o svakoj relevantnoj seksualnoj temi. Postoji li poza u seksu koja najbolje vodi većoj intimnosti? Na koji se način seks može najbolje upotrebiti da bi se izgladile oštećene ivice nekog odnosa, i treba li seks da stavi tačku na svaku svađu? To je vrlo osetljivo pošto veliki procenat žena želi da razgovorom proradi nesporazume, dok bi muškarci njihovog života radije da se poljube i pomire u krevetu. Da li je u redu da muževi i žene imaju seks kada su ljuti jedno na drugo? Da li je u redu ponekad upotrebiti seks kao oružje? Ako ona, na primer, oseća da joj je muž posebno neosetljiv na nešto, da li žena treba da mu uskrati seksualne odnose dok ne dobije ono što želi?

Pošto je seks glavni ključ koji donosi emocionalnu intimnost, fokus ove knjige je na seksu i bliskosti i toplini koju donosi sobom. Najpre nudim opšti pogled na seks i njegovu svrhu. Zatim ima reči o tehnikama u seksu, sa posebnim naglaskom na one koje proizvode intimnost. Ima reči o mnogim poznatim pitanjima: da li masturbacija ometa bračno jedinstvo? Šta je sa pornografijom i prostitucijom? Da li je istina da je brak ubica strasti i intimnosti? Zbog čega je seks najprijatnije iskustvo koje čovek može da doživi? Zbog čega je seks u mraku mnogo ličniji od seksa kada su svetla popaljena? Da li je oralni seks košer? Šta čini seksualne nastranosti? Da li će seks pre braka uticati na našu sposobnost da izgradimo dugoročne veze sa pripadnicima suprotnog pola?

Većina ljudi koji su danas u braku su ili ljubavnici ili veliki prijatelji.

U svojoj praksi bračnog savetnika nailazim na dva tipa braka. U jednom od ovih tipova bračni par su najbolji prijatelji. Uza-
jamno dele sve tajne i mogu jedno drugom da čitaju misli, da
znaju svaku misao pre nego što ona bude izgovorena. Oni su
saradnici od poverenja koji se drže jedno drugog u svim životnim
situacijama. Problem: među njima postoji vrlo malo strasti, ako
je uopšte ima. Oni su najbolji prijatelji, ali nisu ljubavnici.

Drugi tip braka je vatren, i u dobrom i u lošem smislu. To dvoje
ljudi su ljubavnici. U braku ima mnogo uzbuđenja, ali se mnogo
i svađaju. Viču jedno na drugo i prepiru se, i onda se mire kroz
strasno vođenje ljubavi. Njihov bračni plamen prejak sija.

Retko se nailazi na brakove koji na neki način mire ove dve
suprotnosti i ujedinjuju najbolje aspekte oba tipa. Moja namera
je da ovom knjigom pokažem kako u brak uneti onu vrstu pozi-
tivnih osećanja i topline koje samo seks može da izazove, i koje
samo prijatelji mogu da održavaju.

Prvi deo

Dosije seks

Požuda i obavezivanje

Da, seks bez ljubavi je prazno iskustvo. Ali, kad već govorimo o praznim iskustvima, ovo je jedno od boljih.

Vudi Alen

Brak je kao cirkus sa tri okrugle arene. Prvo okrugli verenički prsten, onda okrugli bračni prsten, na kraju zatvoren krug patnje.

Nepoznati autor

Majkl Džekson izlazi iz aviona na nekom aerodromu u Istočnoj Evropi i trideset hiljada njegovih obožavalaca ga dočekuje. Sigurno se oseća vrlo posebno. Svi ga vole i svi viču njegovo ime. Uzeli su slobodan dan da bi ga sačekali i pozdravili. A onda iz aviona izlazi gospodin Džons. Ne čeka ga trideset hiljada ljubitelja. U stvari, čeka ga samo jedna osoba, gospođa Džons, koja se raduje što se njen muž vratio kući. I dok mnogi prolaze pored nje, može pored nje da prođe čak i Majkl Džekson, ona ih ne primećuje. Za nju je gospodin Džons važniji, uzbudljiviji, od najveće svetske zvezde. A kada gospodin Džons dođe do izlaza za putnike, i kada ugleda svoju ženu, on se uzbuđeno osmehuje i oseća se važnim, onoliko koliko ga i ona smatra važnim.

Kako obični ljudi mogu jedni drugima da postanu toliko važni? Kad sam bio dete video sam Muhameda Alija dok je šetao plažom u Majamiju. Dobio sam od njega autogram i otrčao kući da pitam mamu da li mogu da pozovem Alija na večeru. Međutim, te se večeri moj brat vraćao kući iz internata gde je studirao, i mama je spremala veliku večeru u njegovu čast. „Šmulj, ne treba mi Muhamed Ali na večeri. Mnogo sam više uzbuđena što će tvoj

brat doći da večera s nama.“ Zbog čega bi bilo koja majka više želela da vidi za večerom svog sina, jednog običnog mladića, nego najvećeg sportistu na svetu? Odgovor je, naravno, zbog ljubavi. Ljubav ima moć da obično pretvori u neobično, u magično. Ili, bolje rečeno, ljubav ima moć da razotkrije i pokaže da je svaki čovek zaista poseban. Ljubav nam ne daje samo krila. Ona nam izoštrava vid, obezbeđuje viziju.

Strah od obaveze

Pa ipak se danas ljudi, naročito mladi ljudi, klone obavezivanja. Važniji im je seks od ljubavi, i zbog toga im se vid nikad ne izoštri, nemaju viziju. Gledao sam bezbrojne parove kako se u Oksfordu sastaju i zaljubljuju. Neki studenti se zabavljaju i ostaju verni jedni drugima tokom celog trogodišnjeg studiranja, mnogi od njih sve to vreme i žive zajedno. Brojni su slučajevi u kojima oni potiču iz tradicionalnih porodica, ali ipak ne razmišljaju o braku, više vole da ostanu bez obaveze.

Često ih pitam zbog čega je to tako. Ako volite tu osobu, ako smatrate da je ta osoba dobar kandidat za brak, zbog čega se ne venčate? Zašto ne biste imali nekog ko je odabrao da bude baš sa vama, a ne sa nekim drugim, ako vas čini posebnim, nesaumljivim, nedodirljivim, nepobedivim? Najčešći odgovor je ovaj: „Čovek ne može da se venča i da od druge osobe očekuje da ga ispuni. To treba svako sam da uradi. Prvo čovek mora da odraste i razvije se. Morate znati ko ste. Tek se onda možete spojiti s nekim drugim i pokušati nešto da izgradite zajedno.“ Njihovo je mišljenje da su rast, sreća i zadovoljstvo, primarno unutrašnje, usamljeničko iskustvo.

Ljubav, a ne rat

Postoji nepomućeno verovanje da svet postaje sve bolji i bolji, da sve više živi u miru sam sa sobom. Danas je mogućnost svet-skog rata udaljena, nastavlja se širenje liberalne demokratije, nacije sarađuju u novim ekonomskim zajednicama, doniraju ve-

like svote siromašnijim zemljama kroz stranu pomoć. I mi, u svojim ličnim životima, želimo da steknemo komad te divne slobode. Osećamo da bismo bili blesavi ako ne bismo želeli da iskoristimo prilike o kojima su prethodne generacije mogle samo da sanjaju.

Jeste, spremni smo da priznamo da nam tehnologija, koja nam stoji na raspolaganju, ne čini život onoliko lakšim koliko pred nas postavlja izazov za postizanje sve većih dostignuća. Napor koji treba uložiti da bismo komunicirali sa ljudima u udaljenim mestima sveta nije ni približan onom koji je trebalo uložiti pre samo pola veka. Međutim, oni koji se služe mobilnim telefonima i koji su na raspolaganju 24 sata dnevno, mogu da vam potvrde da su više uhvaćeni u zamku nego što im je moderni život olakšao postojanje. To je deo igre, mi ne želimo da izgubimo vezu i da propustimo mogućnost da odemo na viši nivo igre. Kome treba neko ko će ga usporiti?

Seks kao osnovna potreba

U svakom slučaju: zar ljubav i seks nisu jedno te isto, biološka potreba kao što je i hrana? Naši hormoni i geni nas teraju na seks. Naša tela neprestano osećaju da im je senzualno uživanje i seksualno pražnjenje potrebno, pa onda nađemo nekog s kim se parimo. Na čuvenom suđenju zbog silovanja, Vilijam Kenedi Smit, koji je na kraju bio oslobođen, bio je pozvan od strane svog advokata da odgovara kao svedok. Pitali su ga da li je vodio ljubav sa žrtvom. Odgovorio je: „Malo ste staromodni. Ne bih rekao da smo vodili ljubav. Imali smo seks.“ Seks nije ništa više od potrebe. Mladi ljudi će reći da su napaljeni, kao što bi izjavili da su gladni.

Evolucionisti bi ovu potrebu objasnili kao odgovornost prema opstanku vrste. Seksualni nagon je način na koji priroda garantuje najveće moguće širenje gena date jedinke. Daleko od toga da se radi o aktu ljubavi, seks predstavlja kratkotrajan prekid u

ratu žena protiv muškaraca, primirje koje ima za cilj preživljavanje ljudske rase.

Robert Rajt, autor knjige *Moralna životinja*, ovo osećanje opisuje na briljantan način: „Osećanje gladi, jednako kao i stomak, postoji oduvek i održalo je naše pretke dovoljno dugo u životu da bi mogli da se reprodukuju i odgaje svoje mladunce. Osećanje požude, jednako kao i seksualni organi, postoji da bi direktno pomoglo reprodukciju. Da preci nisu imali stomak ili seksualne organe ili požudu – pa, ne bi nam bili preci, zar ne?“

Seks nije trivijalna matematička jednačina

Iskreno, ima li koga ko ovo uzima zdravo za gotovo? Da li sam ja jedini kome je malo neprijatno kada se pravi analogija seksa sa našim probavnim sistemom? Šta je sa emocionalnom glađu? Jedna mi je prijateljica jednom ispričala da je svom mužu ukinula seksualne usluge jer bi se on svake noći jednostavno popeo na nju, onda sišao sa nje, pa je imala osećaj „kao da je otišao u klozet, i čim bi se ispraznio odbacio bi me i smesta zaspao“. Da li bismo mi drukčije reagovali? Da li bi ičija potreba za seksom zaista bila zadovoljena ako bi se bračni partner tako ponašao?

Seks se ne može uporediti sa zadovoljavanjem stomachne potrebe. Hranjenje je nešto što svako od nas radi sam za sebe i zbog sebe. Ali prenos semena sa muške na žensku osobu događa se uz najintimniji mogući ljudski kontakt. Seks veoma nadilazi biološku činjenicu reprodukcije; zbog njega smo gladni drugih ljudi. Ne možemo sami da se reprodukujemo: opstanak ljudske rase je nedeljivo povezan sa bliskošću i ljudskom intimom. Seks nije hemijska formula. To je jednostavno jedina ljudska aktivnost za koju je fizički neophodno prisustvo drugog ljudskog bića.

Objektivna istina o seksu

Nemojmo se zavaravati. Nismo mi društvo koje je toliko gladno seksa kao što se pretvaramo da jesmo Ili, ako jesmo, onda je to samo na nivou govora, ali ne i akcije. Svakako, kud god da

pogledamo – svuda je seks: filmovi, televizija, novine, magazini, a jedna nedavna studija pokazuje da prosečan muškarac pomisli na seks u proseku šest puta svakog sata. Ali mesto na kome ga zaista nema je spavaća soba. Savremena istraživanja, kao što je *Seks u Americi*, pokazuje da se ljudi u ovom vremenu iznenađujuće malo bave seksom (na primer, veći broj žena starijih od 30 godina *nema* seks sa partnerom u odnosu na broj onih koje ga imaju), i da mladi nevenčani ljudi mnogo ređe upražnjavaju seks od onih u braku.

A zaista i ne uživaju mnogo u seksu. Žene kažu da u manje od 30% slučajeva uživaju u seksu, a 47% muškaraca odgovara potvrdno na isto pitanje. Prema istraživanju *Seks u Americi*, pogrešna je pretpostavka da su naše društvo i ova generacija zasićeni seksom: „Opšta slika seksa sa partnerom u Americi pokazuje da Amerikanci nemaju tajni život koji obiluje seksom. Ako ništa drugo, zapanjujuće skromne količine seksa među partnerima otkrivaju do koje mere mi, kao društvo, možemo sami sebe da dovedemo u zabludu u vezi seksualnog života drugih ljudi.“

Seks privlači žene i muškarce jedne drugima; ljubav to pretvara u privrženost

Možda ćete se složiti da nismo toliko zainteresovani za seks koliko pričamo da jesmo. Pa ipak možete reći: kome je potrebna obaveza kada nas seks, ili bolje reći požuda, primorava da svoj život delimo s drugima? Zar to nije dovoljno samo po sebi? Ako nas hormoni teraju ka drugim ljudima, šta će nam emocije i ljubav?

Na to pitanje postoje dva odgovora. Jedan je jednostavan, drugi je dublji. Jednostavan odgovor glasi: ne možemo uvek da imamo seks, pa je stoga to neefikasan način da se ljudi drže zajedno. Ljudi ne mogu samo time da se bave 24 sata dnevno, sedam dana nedeljno (ipak nismo svi Italijani). Moramo da izdržavamo sebe i svoju porodicu, a nismo ni sposobni da nepre-

kidno živimo u stanju seksualne napetosti i iščekivanja. Svet bi bio grozno mesto ako bi muškarci i žene mogli međusobno da komuniciraju samo kao potencijalni seksualni partneri. Ali uvek možemo biti zaljubljeni, čak i ako smo razdvojeni ogromnim razdaljinama. Ljubav je mnogo duhovnija od seksa.

Tu je, međutim, tema jedino efikasnost. Mnogo je važnija činjenica da seks ne pravi razliku među ljudima, ali ljubav pravi. Seks nas *generalno* privlači drugim ljudima, i puno je onih koji su spremni da se upuste u seksualni odnos sa bilo kim. Seksu nije potrebna određena osoba. Međutim, ljubav nas privlači samo jednoj određenoj osobi, i ona je uzrok ljudskom nagonu stvaranja porodice i doma, a sledstveno tome i društva i civilizacije. Seks svakako garantuje održanje vrste, ali ljubav garantuje da će ljudi živeti u grupama. Ljubav je ono što čini brak, ne seks.

Pa šta će nam onda uopšte seks? Zašto da nemamo samo ljubav? Razlog je što ljubav može da se održi samo postojanom seksualnom interakcijom. Samo seks ima moć da dozove naše najdublje, najmoćnije emocije. Najbolji seks se događa onda kada je par preplavljen talasom pozitivnih fizičkih senzacija, koje čine da se intenzivno dobro osećaju što su zajedno, što su spojeni. To važi sve dok se radi o košer seksu. Evo u čemu je problem: u današnje doba glavna stvar kod seksa je ignorisanje emocija. Seks se posmatra kao prosta telesna funkcija koju treba servisirati. Seks je tu samo zbog zadovoljstva, bez ikakvog obavezivanja. Ignorišemo tajnu i svesno gušimo strune koje nas povezuju i koje prirodno nastaju posle seksualnog iskustva. Ljudi se ne upuštaju u seks samo uprkos nedostatku emocija, oni to čine da bi izrazili svrhu potiskivanja emocija. Žele da ostanu izvan obaveza. Takav seks definitivno nije košer jer potiskuje prirodan odgovor koji seks treba da izazove. Seks i privrženost su najviši oblik ljudske bliskosti, a ne možemo istovremeno biti i blizu i daleko.

Seks i ono što se od nas očekuje

*Kao i kad pčela ubode, promiskuitetan čovek ostavlja deo sebe
posle svakog susreta, i to mu onda izaziva patnju.*

Siril Konoli

*Ta žena govori osamnaest jezika i ni na jednom
ne zna da kaže NE.*

Doroti Parker

Seks – sirotinjska zabava.

Kliford Odets

Moje iskustvo kao savetnika mi govori da žene više pate zbog grubosti i neobaveznosti modernog seksa. Čini se da naročito mlade žene imaju osećaj da treba da rade ono što se od njih očekuje. Ovo mi je postalo naročito jasno kada me je jedne večeri pozvao prijatelj u Oksfordu i zamolio da popričam sa jednom mladom ženom od 19 godina, koja je bila jako depresivna i pretila da će se ubiti. „Šta je razlog ili priroda njene depresije?“ pitao sam. „Bolje će biti da ti ona sama kaže,“ odgovorio je moj prijatelj, „stvar je vrlo lične prirode i ona bi sigurno radije da ti sama kaže.“

I tako sam se u osam sati iste večeri našao sa tom devojkom u prijateljevoj kući. Bila je potpuno rastrojena, kao da joj je život došao do samog kraja. Mlako se predstavila, a onda smo dugo sedeli i ćutali dok sam čekao da nešto kaže.

„Šta nije u redu?“ pitao sam najzad. „Da li ste se posvađali sa roditeljima? Da li ste se razišli sa dečkom? Da li ste ostali bez

posla? Treba li vam novaca?“ Nije obraćala pažnju na moja pitanja. Najzad je odgovorila: „Ne! Ali ima veze sa mojim dečkom, u stvari – sa mojim bivšim dečkom.“ „Kakve veze?“ pitao sam. „Da li vas je tukao? Da li vam je bio neveran? Molim vas recite mi o čemu se radi.“ „Ništa od svega toga,“ odgovorila je. „Navukla sam nešto od njega. Prošle nedelje sam ustanovila da sam HIV pozitivna.“

Njene su me reči pogodile kao bomba. Oksford nije manastir, i služeći u tom gradu deset godina kao rabin univerzitetskih studenata naslušao sam se i nagledao svega. Sreo sam se sa nekoliko homoseksualaca, uglavnom tridesetih i četrdesetih godina, koji su bili ili HIV pozitivni ili su već imali sidu. Ali ovo je bilo potpuno drukčije. Ova devojka je još bila dete. A ipak je zaradila najstrašniju bolest svoga doba. „Da li ste još uvek sa tim dečkom? Da li on zna?“ pitao sam.

„Zapravo,“ rekla je gledajući me u oči, „nisam sigurna o kom se dečku radi. Mogao bi da bude bilo ko od njih jedanaestorice s kojima sam bila prošle godine.“ Trudio sam se iz sve snage da ne razrogačim oči. „Ali vama je tek 19 godina. Sa koliko godina ste počeli sa seksom?“ pitao sam. „Kasno,“ odgovorila je, „bilo mi je već 17 godina. Ali sam brzo nadoknadila izgubljeno vreme. Bila sam sa mnogo muškaraca i nisam pazila na zaštitu od bolesti. Mislila sam da se meni tako nešto nikada neće desiti.“

Uzdahnula je, a onda je nastavila: „Nije li ironija da takvo mučenje proizlazi iz čina ljubavi.“ „Da li ste zbog toga imali seks sa njima? Sa toliko njih? Zato što ste ih voleli?“ pitao sam. „Naravno da ne! Seks je samo nešto sa čime se eksperimentišete, znate, iz zabave,“ rekla je. Posle tog sastanka sam se osećao veoma tužno. Pošto je dobila loše vesti devojka je, naravno, duboko potonula. Ali dubina njenog očajanja bila je rezultat shvatanja da se, na neki način, jeftino odrekla nečeg vrednog.

Seks i osećaj gubitka

I druge žene su mi to isto potvrdile. Jedna od njih, koju poznajem još kao studentkinju iz Oksforda, ispričala mi je da je do tog dana bila sa 20 momaka – skinula se gola sa njima, tako je opisala – sve u uzaludnom naporu da nađe ljubav kod bilo koga među njima, i izgleda da joj to nikad nije uspeło. Ona je privlačna, inteligentna, visoko obrazovana, i volela bi da se zaljubi i uda. Ali čini se da ni sa kim ne može da ostane posle seksa, a takođe ni bilo ko od njih s njom. Seks je prijatan, ali nije topao ili intiman. On tek treba da pretvori slučajan seksualni kontakt u intenzivan i ispunjavajući odnos.

Jedna druga studentkinja je rekla da je, kada joj je bilo 20 godina, odlučila da spava sa po jednim muškarcem iz svake od 50 država Sjedinjenih država Amerike. Mada je uspela da to postigne samo sa trideset osmoricom, i ona je naglasila da, kako je rastao broj kontakata, odluka da se upusti u seksualni odnos nije bila ništa teža od, na primer, odlaska u bioskop. I tako, projekat je prestao da bude privlačan i ona je odustala.

Koska za muškarce

I muškarci pate od iste stvari. Moguće je da smo prirodno naklonjeni seksu kao potrošnoj, biološkoj opsesiji. Budimo iskreni. U jednom trenutku nam svuda po koži idu žmarci, a bale cure iz usta. Ali onog trenutka kada smo dostigli seksualno zadovoljstvo, naša seksualna partnerka nam se čini jednako primamljivom kao i odlazak kod zubara. Mislimo samo na spavanje.

Pa ipak, i mi plaćamo cenu, samo drugom monetom. Previše sam muškaraca sreo koji su svoju nevernost pravdali time što njihove žene ne žele seks, ili što je ženama dosadno, samo da bi kasnije, šokirani, otkrili da i njihove žene imaju vatrene avanture. Tako bi otkrili da je njihovim ženama seks sa njima dosadan zato što ih muševci zapostavljaju. „Iskreno, nisam verovao da u njoj

postoji takav materijal. Nikad mi to ne bi palo na pamet. Moja žena jednostavno nije takav tip.“

Previše je muškaraca koji gaje sumnje u pogledu svog „biološkog“ života. Jedan zgodan i veoma uspešan bankar, koji je odveo mnoge žene u svoj krevet, pozvao me jednog jutra, neposredno posle još jednog osvajanja. „Šmuli,“ rekao mi je, „ako to učinim samo još jednom, više neću moći samog sebe da pogledam u ogledalu. Kad sam se jutros probudio sav sam se tresao, i još uvek ne mogu sebi da objasnim zašto.“

Vratimo se na osnovne stvari

Naš moderni način razmišljanja nas, izgleda, ne vodi nikuda. Samo malo nas razume da je žudnja za emocionalnom intimnosti jednako stvarna kao i glad i žeđ, kao i potreba za skloništem i odećom. Životinje mogu da se pare i da se zatim razidu, ljudi su radikalno drukčiji. Mi se u seks upuštamo potpuno budnog mozga. Ono što se u našem telu događa nije dovoljno. Zanimarujemo suštinski deo sebe ako seks redukujemo na nešto što nije intimno već je čista biologija. Mi, zapravo, ranjavamo sebe svojim nemarnim pristupom seksu.

Tri su moguća opisa suštine seksa: zadovoljstvo, reprodukcija, ili jedinstvo. Judaizam, koji smatra da je staza ka svetosti uvek u „zlatnoj sredini“, odbacuje ekstrem koji kaže da je seks-tu-samoradi-pravljenja-beba. Judaizam takođe ne prihvata ekstremno sekularno viđenje seksa kao zabave i zadovoljstva. Judaizam tvrdi da je svrha seksa sinteza i orkestracija dvoje ljudi u jedno biće. Seks je najviši proces spajanja. Gospod, u svojoj beskrajnoj dobroti, dao je muškarcima i ženama koji su spojeni bračnom svetošću, najpriятniji mogući način prizivanja svojih sposobnosti spajanja sa drugim ljudskim bićem i osećanje permanentnog spoja.

Ono što zaboravljamo je da nam seks nudi izbor. Ako ga pravilno upražnjavamo, seks je tehnika koja se zasniva na dubokom razumevanju samog sebe, u mnogome slično razlikovanju

hrane koja jeste i koja nije košer. Jevrejinu je zapovedeno da jede košer hranu (spremljenu prema uputstvima datim u Bibliji), jer to je vrsta hrane koja služi uzdizanju ljudskog stanja na viši duhovni nivo, bliže Bogu. Slično tome, kao što čovek ne gura glavu u korito sa hranom onako kako to konj radi, on ne treba – i to i ne čini - da se pari onako kako to čine životinje. Ispravno primenjen intimni seks, uzdiže ono što bi inače bilo povodljiva, animalna praksa, na nivo na kome shvatamo puni sjaj ljudskosti. Kao što u Bibliji stoji: *Za to će čovek ostaviti oca svoga i majku svoju i prionuće uz ženu svoju (imaće seks sa njom) i biće njih dvoje jedna put.*

Našem umu je potrebno da bude centar svemira neke druge osobe. To je ono što moramo sebi da priznamo. Ono što duboko u sebi želimo je da budemo sunčevi kraljevi i kraljice, kao što je bio Luj XIV u Francuskoj. Svi mi želimo da budemo sunce oko koga se planete okreću. Nama je potrebno drugo ljudsko biće koje nas voli i želi više od bilo koga drugog da bismo opstali, živeli, uspeli i doprineli svetu onako kako samo mi možemo da doprinesemo. Treba da odgovorimo na taj izazov ako želimo da dostignemo svoj domet kao ljudska bića. Svi smo mi obavezni, kao što su drevni rabini napisali pre dve hiljade godina, da osetimo čak i da objavimo: „Svet je stvoren za mene!“

Brak je najviši sklop okolnosti u kome izražavamo obavezu prema osobi koju volimo. Tu uvek možemo biti voljeni i nikada se ne osećati usamljeno, možemo da se osetimo posebnim kao što se oseća Svemogućí. U tim jedinstvenim okolnostima braka, koji spaja dvoje ljudi naspram ostatka sveta, nalazimo potvrdu da smo nezamenljivi i da smo ključni deo sveta, sveta koji smatramo svojim. To je izvor svetosti i bezbednosti braka. Mi smo sunce, a naš bračni drug je planeta koja se okreće oko nas i koja se kupa u našoj svetlosti, na isti način kao što smo i mi deo svemira našeg partnera. Međutim, od nas zavisi priznavanje ove obaveze. I treba tako i da radimo.

Stvarna moć seksa

Ljubav je iluzija da se jedna žena razlikuje od neke druge.

H. L. Menken

Da li je seks prljav? Samo ako se dobro radi!

Vudi Alen

*Kada sam dobra, onda sam dobra. Ali kada sam
nevaljala još sam bolja.*

Me Vest

Jednom smo moja žena i ja sedeli u restoranu sa zajedničkom dobrom prijateljicom koja je oplakivala nedavni prekid svoje veze sa jednim čovekom. „Kada smo jednom počeli sa seksom,“ kazala je, „a čekali smo na to celih mesec dana, cela stvar se jako iskomplikovala. Ali sam istovremeno počela više da ga volim i više sam se vezala za njega.“ Zatim je ustvrdila da ima posebnu moć: „Mogu da pogledam po ovoj prostoriji i odmah da kažem koji parovi praktikuju uzajamni seks, a koji ne. To se vidi po malim stvarima.“

„Jaka stvar!“ rekao sam. „Možeš da pogodiš prosto zato što svi praktikuju seks. Hej, pa ovo su devedesete godine! Dovoljno je da se osvrneš oko sebe i – svako kome srce još uvek otkucava, i ko ne sedi sam i štreberski radi na kompjuteru dok večera, ili ko nema manje od 13 godina – svako od njih se bavi seksom!“

Ali ona se nije dala omesti. „Jako smešno. Ali ja sam ozbiljna. Odmah se može reći da li su dvoje ljudi u seksualnom odnosu po tome kako se blisko osećaju. Kako gledaju jedno drugo, kako raz-

govaraju, čak i po tome kako se svađaju. Ljudi koji su u seksualnom odnosu su mnogo intimniji, čak i ako im se čini da je sve to samo zabava. Zbog čega misliš da žene izbegavaju, ili im je neprijatno ako nalete na muškarca s kojim su u prošlosti spavale? Zato što imaju osećaj intimnosti, kao da taj čovek zna o njima nešto što niko drugi ne zna. Odmah izbegavaju gledanje u oči.“

Seks nas menja

Pa, nisam se odmah digao od stola i pošao da se raspitujem kod parova po sali: „Izvinite, moja prijateljica i ja smo se kladili. Možete li mi, molim vas, reći da li spavate zajedno?“ Ali verujem da je bila u pravu, da se takve stvari vide. Seks ima mnogo veću moć od „zabave“ – rekreacija ne ostavlja nikakve tragove. Čovek može cele noći da igra video igrice i da se tako zabavlja, ali će taj doživlja već ujutru biti zaboravljen – osim što će imati crvene oči od nespavanja. Sa seksom je nešto drugo. Dvoje ljudi se ne pomeša tako lako, niti se tako lako razdvaja.

Pa ipak je ta moć seksa zaboravljen kontinent za mnoge. Već smo ranije pomenuli da previše mladih, nevenčanih ljudi, ne znaju o seksu ništa više nego da stoji u vezi samo sa fizičkom požudom. Ako ih pitate šta seks izaziva, uopšte neće razumeti pitanje. „Pa šta,“ odgovoriće vam, „imate seks radi zabave, zar ne? Radi zadovoljstva! Da zadovoljite svoj seksualni nagon. Šta tu još ima?“ Ni u braku situacija nije mnogo bolja. Muževi i žene će praktikovati seks kao deo svoje dnevne, nedeljne, mesečne ili godišnje (Gospode!) rutine. Jedan mi je muž čak objasnio da mu je svakovečernji seks sa svojom ženom mnogo bolja pilula za spavanje od pilula koje je koristio kao neženja (da li je njegova žena to primetila?). Jedna druga žena, čiji se muž svake večeri kasno vraća sa posla, rekla mi je da svom mužu ne zamera njegovu svakovečernju potrebu za seksom, pod uslovom da je ne probudi. „Jako je vešt u tome da me ne budi.“

Šta pruža seks

Čak i inteligentni i obrazovani ljudi nemaju pojma o čemu se radi kod seksa. To sam najjasnije video u jednom članku u obično užtogljenom *Tajmsu*, koji je napisala Barbara Erenrajh. To je esej koji mi je ostavio utisak da je dubok bar koliko je duboka barica u pukotini na šetačkoj stazi. Gospođa Erenrajh je tvrdila da je seks zabava, i da joj je drago da će demografski bum, koji je izazvao strah od prenaseljenosti, sada promeniti dugo ukorenjeno mišljenje da seks postoji radi produžetka vrste. Sve to će vratiti stvar na njegovu najvažniju fazu: seks je velika igra. „Najbolje je seks, u našem prenaseljenom svetu, videti kao izvor zabave.“ Jedna je stvar tvrditi da „seks treba odvojiti od preozbiljnog posla reprodukcije“, ali je sasvim nešto drugo dodeliti mu značaj video igrice kao što su Sega ili Nintendo.

Čini se da su samo sida i fenomenalan rast maloletničke trudnoće (od svih zemalja Evrope najviši je u Velikoj Britaniji) dodali nešto ozbiljnosti ovoj pandemijskoj lakomislenosti. Ali i te dve pojave samo potvrđuju ne-emocionalan, čisto biološki aspekt seksa. Kao što je Marlon Brando rekao: „Mislim da nisam konstruisan tako da bih bio monogaman. Mislim da monogamija nije u prirodi *nijednog* muškaraca... Muškarce pokreću genetski predodređeni impulsi da svoje seme distribuiraju kod što je više moguće ženki, i oni nemaju kontrolu nad tim impulsima.“ Štaviše, pošto su bolesti koje se prenose seksom „objektivan“ rizik o kome se toliko piše u medijima, od pažnje je skrivena manje vidljiva bolest koja se prenosi seksom: postojanje mnogobrojnih seksualnih partnera ozbiljno ugrožava našu sposobnost da održimo intimnost.

Nemojte me pogrešno razumeti. Seks verovatno donosi jednako zadovoljstvo sada kao što je donosio i u davnim danima. Verovatno je takođe jednako moćan, i jednako okupira misli i žena i muškaraca kao što je to bio ranije slučaj, možda je sada još moćniji. Ali ono što *se čini* jeste da je seks izgubio sposobnost

da žene i muškarci razviju snažna osećanja jedno prema drugom, i veću bliskost s onim drugim. Kao da sada seks više ne menja način na koji muškarac i žena osećaju jedno prema drugom. Uživavanje je dok traje, ali se osećanje vrlo brzo gubi posle seksa.

Moji studenti redovno o tome govore. Endru i Širli su se sreli u jednom oksfordskom klubu, odmah su bili privučeni jedno drugom. Satima su razgovarali sve dok se klub nije zatvorio, a onda su otišli u Širlinu sobu. Završili su u krevetu i proveli jednu strasnu noć skupa. Ujutru ju je Endru poljubio u obraz i rekao da će je zvati. Dva dana kasnije su naleteli jedno na drugo na ulici. Endru se ponašao vrlo prijateljski i učtivo, ali ništa više od toga. „Hajde da se opet nađemo,“ doviknuo je dok je trčao za autobusom. Ali je Širli bila očajna. „Zar se ništa nije dogodilo pre dva dana?“ pitala je samu sebe.

Psihologija seksa

Tu je problem. Dajemo se bez ostatka, a onda naivno očekujemo da se stvari srede same od sebe, već prema očekivanjima koja prikačimo uz poklon koji smo dali. Problem se, međutim, uvek vezuje za druge uzroke. Zamorilo me je slušanje bezbrojnih stručnjaka za seks koji objašnjavaju da je veliki procenat razvoda posledica činjenice da žene više ne zavise finansijski od muškaraca, ili da slabljenje patrijarhata doprinosi slobodnijem razmišljanju kod žena, ili da se nedostatak intimnosti u društvu može lako nadomestiti dvema najčešćim džoker-rečima koje danas koriste stručnjaci za međuljudske odnose: većom komunikativnošću. Biblioteke su pune gluposti koje takvi stručnjaci izvaljuju.

Reći da žene danas imaju veću finansijsku slobodu, i da stoga odbijaju da ostanu u braku u kome nema ljubavi, ne objašnjava kako je došlo do toga da je ljubav nestala iz tog braka. Međuljudski odnosi počivaju na osnovnim temeljima, od kojih je toliko izgubljeno, a naša su srca prepukla dok je taj proces trajao. Jedan od tih temelja je ekskluzivnost seksa, koja dovodi do intimnosti koju dele žena i muškarac koji se vole. Svako istraživanje seksa

koje je ikada sprovedeno, dovelo je do istog rezultata: što više seksualnih partnera imate pre braka, veća je šansa da će brak biti razveden – i to eksponencijalno! Previše babica iskilave dete, previše seksualnih partnera pokvare vezu.

Zle čini koje je bacila istorija

Krivac za sve to je zapadnjački romantični ideal: u idealnom slučaju ljubav vodi do seksa. Kroz deobu doživljaja, međusobno poštovanje, pažnju, nežnost i toplinu, budući ljubavnici se postepeno zaljubljuju jedno u drugo. A ljubav dovodi do seksa, vrhunca odnosa. Svaka velika klasična ljubavna priča sadrži ove faze; seksualni odnos je, po viđenju zapadnjačkih romantika, konzumacija ljubavi. A reč koja se koristi je upravo „konzumacija“. Seks je vrhunac muško-ženskog odnosa. Ljubav bi bez njega bila ne celovita. Pre tog čina stoji *ljubav*, ali samo seks može da je dovede do sledećeg, višeg nivoa: *vođenja ljubavi*.

Jevreji tako nešto uopšte ne shvataju. O prvom ljudskom parenju Biblija ima da kaže sledeće: „Adam pozna svoju ženu Evu“. Možda su se pre tog fizičkog spajanja i poznavali, ali su bili samo poznanici. Nije bilo ljubavi. Nijedan član jevrejske zajednice ne bi do te mere degradirao ljubav, da bi ustvrdio da je do nje možda došlo prvo, za tako kratko vreme, i, pod dva, da je do nje došlo bez fizičkog kontakta.

Čak i da su bili najbolji prijatelji, poznavali su se samo po svom spoljašnjem izgledu. Nisu posedovali ono znanje koje bi ih povezalo i zakačilo kao kukom, za sva vremena. Znali su samo očigledne aspekte onog drugog. Znali šta onaj drugi voli da jede, kuda voli da ide za praznike, koje umetnike najviše voli i koju muziku najradije sluša. Znali su čak i najvažnije detalje koji su ih mučili u detinjstvu i kako su se slagali sa svojim roditeljima. Ukratko, oboje su znali šta je ono drugo *radilo*, ali ne i šta je *bilo*. Nisu znali kako će se ono drugo ponašati kada sve zadržke i društvena podešavanja budu odbačeni.

Ljubav je došla samo kroz fizičku intimnost. Tek kada su Adam i Eva skinuli svoju spoljnu odeću i unutrašnja obuzdavanja, i kada su se jedno prema drugom ponašali upravo onako kako se ponašaju kada su sami, tek onda su poznali jedno drugo. Tek su onda spoznali suštinu onog drugog, zavirili ispod spoljnjih slojeva pravo u srce i kroz prozore duše.

Moć telesnog spoznanja

Hasidski Jevreji ovo još oštrije osećaju. Mi se venčavamo posle kratkog udvaranja. Moju ženu i mene, na primer, upoznao je, prema hasidskom jevrejskom običaju, naš zajednički prijatelj. Poznavao sam Debine roditelje iz Australije, i od njih čuo mnoge pohvalne stvari o njoj (a šta biste drugo očekivali od majke jedne devojke?). Prvi put smo se sreli kada sam ja imao 21, a ona 19 godina. Oboje smo bili stidljivi (dobro, dobro, ja nisam, ona je bila stidljiva; ali sam se pretvarao da sam stidljiv, jer mi se činilo da je to cenjena osobina). To je i njoj i meni bio prvi sastanak takve vrste. Četiri nedelje smo se ona i ja vozali po Nju Jorku i Majamiju, delili pića i večere, razgovarali o svim mogućim temama, upoznawali se. A onda smo odlučili. Venčaćemo se. Još se nismo ni za ruke držali, nismo delili nikakvu fizičku intimnost sve do prve bračne noći (jeste, bio je to ozbiljan fijasko).

Razloge koji naglašavaju kratkoću udvaranja najbolje objašnjava Biblija kada kaže: „Isak odvede Rebeku u šator Sare, majke svoje; i on uze Rebeku, i ona mu posta žena, i on je zavoli.“ (Postanje, 24:67) Prvo se muškarac i žena sretnu. Ne moraju obavezno da znaju koliko će jedno drugom biti privlačni. Međutim, pod pretpostavkom da se sretnu i da sve ide kako treba, oni nastavljaju da se viđaju jedno vreme, recimo nekoliko nedelja ili čak nekoliko meseci, i onda se odluče na venčanje.

Da li se vole? Verovatno ne. Možda osećaju veliku privlačnost, imaju snažna osećanja jedno prema drugom. A onda se sve dogodi prve bračne noći, uz pomoć seksa. Prvi put se sjedine u telesnom poznavanju, a moć tog fizičkog čina, koji oboje otkri-

vaju po prvi put, koji je istinski eksplozivan i dovodi do zadovoljstva u ljubavi koja čini da brak premošćava jaz koji ih je ranije delio. Ne osećaju nikakvu potrebu da obuzdaju ili potisnu prirodni lepak koji seks proizvodi, pošto su se već obavezali jedno drugom. Od tog mesta može samo da raste i pojačava se, kada počnu uzajamno da dele život.

Svrha seksa je da učini da dvoje ljudi postanu jedno biće

Ovo verovanje nalazi savršen izraz u holandskoj sleng reči za seks – *naaien* – koja takođe znači zašiti, ufircati. Dve se tkanine postave jedna pored druge, tako da se dodiruju, a jak konac se provlači od jedne do druge tako da ih drži čvrsto zajedno, dugo pošto je šivenje završeno. Stoga samo šivenje nije ono što ih kasnije drži spojene, već pre posledica šivenja – konac koji ih je učinio jednim odevnim predmetom i koji stoji između njih. Isto to važi i za seks. Ponavljanje čina vođenja ljubavi osigurava da konac i dalje bude zategnut, i ojačan.

Taj je konac takođe ono što obuzdava grabljivu prirodu muževa. Izgrađena ljubav znači da uvek misli na svoju ženu. Sad bi jednako teško pozvao neku drugu ženu u svoju praznu hotelsku sobu kao što bi je pozvao u svoj bračni krevet, u prisustvu svoje žene. U njegovom srcu i umu, njegov brak i divni trenuci koje je delio sa svojom ženom čine da se oseća kao da je prisutna i kao da je uvek spojena s njim.

Mit o slaganju u seksu

Volim i ja nju, ali se naše neuroze ne slažu.

Artur Miler

Da biste bili srećni sa nekim muškarcem treba puno da ga razumete i pomalo da ga volite. Da biste bili srećni sa nekom ženom treba puno da je volite i da uopšte ne pokušate da je razumete.

Helen Roland

Najčešća greška koja se čini kada se radi o nečijem izgledu, jeste verovanje da čovek treba da zanemari ono što je površno, i da dozvoli da lepota duše prosija ka spoljnjem svetu. Ako na svom telu imate takva mesta, moguće je da niste lepi, već da negde curite.

Fran Lebovic

Čujem vas kako pitate: šta je sa slaganjem u seksu? Argument (koji ima toliki značaj u savremenim odnosima) glasi da par mora da pokuša seks pre braka, kako bi partneri ustanovili da li se slažu u seksu. Još je bolje ako svako od njih pre braka pokuša seksualne odnose sa raznim partnerima, kako bi mogli da ustanove da li je partner sa kojim treba da stupe u brak po meri u seksualnom pogledu. Očigledno je da je to veoma važno pošto razni ljudi imaju različite seksualne metabolizme. Jedna osoba sve vreme uživa u seksu, a može da joj se dogodi da zaglavi u braku sa nekim koga seks uopšte ne zanima.

Ovakvo mišljenje je danas duboko ukorenjeno i zdušno je branjeno, iako stoji u suprotnosti sa iskustvom. Kada sam jednom dao kompliment jednom od svojih oženjenih oksfordskih studenata o tome kako mi izgleda se se on i njegova žena savršeno

slažu, on je odgovorio: „Sreli smo se kada nam je bilo 16 godina, i redovno smo se viđali celih pet godina. Ona je moja ljubav iz srednje škole. Ali kada nam je bilo 22 prekinuli smo na moju inicijativu. Hteo sam da je ženim, ali sam hteo da budem siguran da odgovaramo jedno drugom. Pošto je ona bila jedina žena sa kojom sam spavao, morao sam da pronađem još neku i da probam sa njom. Predložio sam joj da i ona učini to isto, ali je odbila i do dana današnjeg sam ostao jedini muškarac s kojim je spavala. Na kraju, posle pet-šest devojaka, zaključio sam da je još više volim i da imamo posebnu seksualnu hemiju. Zato se sada tako dobro slažemo. Znaite, nije sve bilo sasvim slučajno.“

Seks nije neselektivan

To ne razumem. Što se mene tiče, njegov odnos sa budućom ženom je uspeo *uprkos* njegovih testova, ne zbog njih. U judaizmu postoji osnovno verovanje da je fizička intimnost između žene i muškarca dovoljno jaka da podstakne i održi emocionalnu intimnost. Seksualno slaganje je diverzija, skretanje pažnje. Seks sam po sebi dovoljno je moćan da dovede do značajne reakcije, do stvarne transformacije karaktera i statusa. Jednostavno se radi o tome da je kod nekih ljudi seksualna strana po prirodi očigledna, dok kod drugih treba raditi na njenom otkrivanju – što treba da obavi partner kroz svoju intenzivnu ljubav.

Slaganje u seksu je nešto na čemu treba raditi, a to čini partner nuđenjem svoje ljubavi i pažnje. Svaka žena može da bude zavodnica, a svaki muškarac Kazanova. Ako vam žena nije takva – vi ste je zanemarivali i obraćali ste pažnju na druge žene, čak i onda kada je bila prisutna. Mislili ste na druge žene dok ste s njom vodili ljubav, i ona je to osetila. Zato je izgubila zanimanje za seks – *sa vama*. Kada kažete: „Ona nije moj tip“, vi govorite „Ja nisam *njen* tip“. Možda je našla nekog drugog. Sa nekim ko je spreman da sve stavi na kocku zato što smatra da je privlačna, oživeće i postaće seksualna tigrica, uzvratice mu tako što će i ona staviti sve na kocku.

Ključ je u fizičkoj privlačnosti

Umesto slaganja u seksu, treba da nam je jasno da je fizička privlačnost motor uspešnog braka. Fizička privlačnost je jedini aspekt naše ličnosti koja automatski i intuitivno privlači našeg partnera, bez potrebe da nešto kažemo ili preduzmemo.

Ako muž voli svoju ženu zato što je ona dobar čovek, on u njoj uvek mora da vidi tu dobrotu. Ona, sa svoje strane, uvek mora da nudi saosećanje – ako želi da on voli njenu dobrotu. Međutim, nijedno smrtno biće ne može da bude sve vreme tako dosledno i da se toliko žrtvuje. Slično tome, ako žena voli muževljevu ličnost, neće ga neprekidno gledati sa divljenjem čak i kada on spava – prosto zato što tada i njegova ličnost spava zajedno s njim. Ipak, kada je on privuče, nije potrebno ništa što bi ona uradila jer je animalni magnetizam stalno uključen.

Ovim se ne želi reći da je fizička privlačnost jedino što u braku postoji. To je argument plitkih hedonista i ja se uopšte sa tim ne slažem. Međutim, fizička privlačnost je početak svakog odnosa, i uvek ostaje ključna komponenta, čak i dugo pošto je ljubav izrasla. Kada ljubav jednom poraste, naše emocije oblače voljenu osobu tako da je nama uvek lepa, čak i kada ostari. Telesni magnet je takođe ono što nas vodi otkrivanju metala koji stoji u nečijoj ličnosti. Fizička privlačnost i ljubav uvek moraju da rade zajedno. Fizička privlačnost je mamac za odnos, dok je ljubav udica. Privlačnost može da izazove vašu naklonost ka bračnom partneru. Ali će vas samo ljubav zašiti u jedno.

Imao sam zadovoljstvo i privilegiju da sa Barbarom Strejsend razgovaram o filmu *Ogledalo ima dva lica* još dok se ona odlučivala da ga snimi. Centralna premisa tog filma upravo je to: žena, profesor književnosti, zaljubljuje se u kolegu, profesora, koji voli njenu pamet. Ona se posle venčanja oseća jadno jer njega njeno telo ne privlači. Ona bi više volela da on u njoj vidi fizičku lepotu umesto njene inteligencije. Ona želi da se oseća kao žena. Ona ne želi da se njemu dopadaju samo njene šale i

životni uvidi. Ona više želi da je on voli celu, da mu je privlačna i kada plače i kada spava.

Moć osećanja da vam laskaju

Zaista je neobično kako se lako osetimo polaskanim kada pripadnik suprotnog pola smatra da smo seksi fizički. Čovek bi očekivao da kompliment našoj inteligenciji ili duhovitosti treba mnogo više da znači. Najzad, svi smo ljudi i dičimo se, kao vrsta, svojim mozgom, a ne svojim telom. Pa ipak, žene žele da budu smatrane privlačnim i seksi, a muškarci žele da budu neodoljivi. Naravno, primati komplimente *samo* za svoj izgled može biti zamorno. Ali, dobijati komplimente za inteligenciju, obrazovanje, šarm, odlučan karakter – ništa ne znači ako ne dolazi sa potvrdom izvesnog fizičkog magnetizma. Nijednoj ženi ne bi laskalo ako bi joj muž rekao: „Dušo, hteo bih da znaš da te ne smatram fizički privlačnom. Ti si, u stvari, sasvim obična. Ali! Tvoj mozak super-raketnog-naučnika sve to nadoknađuje!“

Razlog zbog koga nam laska kada nam kažu da nas vole zbog našeg izgleda i seksualne privlačnosti, a ne samo zbog našeg mozga, načina govora, smisla za humor ili dobrote je sledeći: ako volite način razmišljanja neke osobe, njen govor, ili akcije, vi u stvari volite njene *projekcije*; vi volite njene manifestacije, način na koji otkriva sebe, kako se ponaša i kako deluje. Vi volite ono *šta* ta osoba radi, ne ono *što* je ona. Ali ako je volite čak i kada je bez odeće, sve sa bubuljicama, čak i kada spava gola, i u seksualnim okolnostima kada ne može da se izražava koherentno, onda je volite zbog njene suštine, onakvu kakva jeste, a ne zbog onoga što ona radi.

Mnogi će reći da su mi argumenti u korist telesne privlačnosti površni. Ja, međutim, ne tvrdim da treba prekomerno da koristimo telo na račun svoje duše. Telo treba da bude prozor u dušu, da nas uvek vuče ka mogućnosti ljubavi sa svojim bračnim partnerom. A oni koji unižavaju telo, a uzdižu dušu imaju iskrivljeno razumevanje svetosti i duhovnosti. Svrha čovečijeg života je ot-

krivanje Božije varnice koja tinja u svemu stvorenom. Naša su tela jednaka svetinja kao i naša duša, i uvek moramo prema njima da se odnosimo sa poštovanjem i dostojanstveno, onako kako zahteva posuda u koju je smeštena svetinja.

Seks i tradicionalno poimanje

Delimično je i moja greška što smo se razveli... Hteo sam da svoju ženu postavim ispod pijedestala.

Vudi Alen

*Bigamija je kada imate jednog muža previše.
Monogamija je to isto.*

Erika Džong, *Strah od letenja*, 1974

Dozvolite mi da se još jednom vratim na pitanje zašto ja, rabin, pišem o seksu. Kao rabin čiji je posao bio savetovanje mladih ljudi na Univerzitetu u Oksfordu i u Londonu, ustanovio sam da je najvažnije pitanje od svih – fizički odnosi. I jeste, vatreno verujem u brak i u to da je nezadovoljstvo u fizičkoj ljubavi glavni razlog razvoda.

Stvarni razlog, međutim, nije pragmatične već idealističke vrste. O seksu pišem zato što je seks sveta tema. Pripada religiji koliko i vera u Boga. Tek seksualnim sjedinjenjem duša izlazi u svet, muškarac i žena se sjedinjuju u jedno biće, kao što su bili pre stvaranja. To je jedno od retkih mističnih iskustava u životu, a koje možemo svi da delimo. To ne znači da to iskustvo ne može da se oskrnavi. Zapravo, drevni jevrejski mističari su tvrdili da, što je ideja uzvišenija – podložnija je zloupotrebi.

Međutim, od pamtiveka je običan svet, a posebno vernici, na seks gledao kao na čisto fizičku, a u mnogim slučajevima nisku i degradirajuću pojavu. Takvo gledište opstojava i danas. Kada sam jednom u Oksfordu držao predavanje o mestu seksa u društvu, pomenuo sam prisutnim studentima ono što je ovde rečeno u

Predgovoru: sada, kada je seks tako široko raspoloživ, ljudi pokazuju sve manje volje da uđu u brak.

Reakcija studenata na takav način rezonovanja bila je krajnje neprijateljska. „Zamislite koliko je to površan i nezreo razlog za ulazak u brak!“ rekao je jedan momak. „Koliko plitak i očajan mora čovek da bude da bi se venčao da bi došao do seksa! To je degradirajuće.“ Nisam mogao da poverujem svojim ušima. Seks! Plitak i degradirajući? Površan i nezreo? Ali skoro svi ostali studenti su se saglasili s njim. Šta bi se dogodilo da sam upotrebio druge termine, i da sam rekao da se muškarac venčava sa ženom zato što zaista želi da je upozna, a intimnost je jedini način, da li bi tada to bilo nazvano „degradirajućim“? Oni su, naravno, samo odbacili seksualno obavezivanje, pošto za njih, za razliku od Biblije, seks ne podrazumeva nikakvu višu formu mudrosti ili prosvetljenja. Mladi ljudi današnjice lišeni su više komunikacije sa predmetom svoje ljubavi, pošto je seks za njih samo nešto telesno. Zajednička šetnja kroz Tejt galeriju je nešto što bi oni nazvali doživljajem sa puno više smisla.

Asketska zablude

Kako modernom tako i primitivnom, neobrazovanom religioznom umu, izgleda sasvim logična tvrdnja da, što se čovek više oslanja na ovozemaljske aktivnosti, što se više upušta u senzualna zadovoljstva, on se duhovno sve više udaljava od Boga. Bog nema telo, on ne jede i ne spava, on se ne venčava i svakako se ne upušta u seks, daleko bilo.

Ti će ljudi tvrditi da čovek mora, da bi se približio Bogu, slediti Njegove puteve. „Krotki će naslediti zemlju“ i „Mnogo je teže bogatašu da uđe u carstvo nebesko nego kamili da prođe kroz ušicu igle“, to su refreni na koje smo se svi navikli. Svođenjem na minimum, ili, još bolje, eliminacijom ovozemaljskih i požudnih želja, čovek se na prirodan način približava Bogu. Mora da posti umesto da jede, da ostaje budan i da se moli i uči umesto da spava, i da živi u celibatu.

Zbog toga mnoge religije zastupaju odricanje od tela i odbijanje materijalnih dobara, jer je to siguran način da se dospe do neba. Neke su religije otišle tako daleko da su propovedale samo-bičevanje i vođenje monaškog života kao još dalje korake dohvatanja neba dok je čovek još uvek na zemlji. Katoličkim sveštenicima je seks zabranjen, a hinduisti se trude da ga smanje na minimum. Imam prijatelja, Jevrejina, koji je postao Hare Krišna. On i njegova žena imaju dvoje dece, a on se kune da su samo dva puta vodili ljubav.

Ceniti svoje telo

Drevna jevrejska misao izuzima sebe iz svega toga. Daleko od toga da se seks dozvoljava kao popustljivost čovekovim primarnim instinktima, ili da se propisuje samo kao sredstvo nastavljanja vrste, judaizam od samih svojih početaka tvrdi da je seks najsvetiji doživljaj za koji čovek zna. Već prvi stih u Bibliji glasi; „U početku stvori Bog nebo i zemlju,“ čime se podrazumeva da je i jedno i drugo stvorio Bog, a nešto kasnije stoji: „Tada pogleda Bog sve što je stvorio, i gle, sve dobro beše“.

Razumevanje ovoga je od suštinskog značaja. Nebo nije ništa svetije od zemlje. Čovek ima obavezu da Boga pronađe na zemlji, da otkrije transcendentno unutar imanentnog i duhovno unutar fizičkog. Ljudsko telo je sveto i ljudska priroda je takođe sveta. Svi moramo da naučimo ne samo da sebi oprostimo što smo ljudi, već da u tome uživamo i da slavimo svoju ljudskost. Ne da se borimo protiv svoje prirode, mi moramo da je obuzdamo. Ne da se nje stidimo, već da je razumemo i da je razvijamo sebi u korist.

Za judaizam je svetost nešto potpuno drukčije. Svi smo naučeni da posmatramo objekte religije i da ih smatramo svetim. Sinagoga je sveta kao što je i crkva sveta. Ali, u judaizmu su neka mesta svetija od drugih, i zato prosečni Jevrejin smatra mnogo većom privilegijom, čak se oseća bliže nebu, ako se moli kod Za-

padnog zida u Jerusalimu nego u sinagogi iza ćoška. Ali, slično tome, spavaća soba može da bude svetija od sinagoge.

U spavaćoj sobi nalazimo i doživljavamo Boga kroz toplinu i bliskost drugog ljudskog bića. Kroz svetinju braka pozivamo Boga da nam se pridruži kao duhovni partner, koji može da nas uzdigne iznad zemaljskih ograničenja tako da nas dvoje možemo da postanemo jedno. Ako to postignemo, možemo da postignemo oslobođenje kroz seks.

Upuštajući se u tipičan jevrejski humor, Talmud priča pikantnu priču o tome kako rabini uče: „Rav Kahana je ležao sakriven ispod kreveta svog učitelja, dok se ovaj mazio sa svojom ženom i pričao prigodne besmislice u vezi seksa; posle je učitelj vodio ljubav sa svojom ženom. Rav Kahana je rekao svom učitelju: 'Izgledaš mi kao izgladneo čovek koji nikada ranije nije imao seks, ponašaš se neozbiljno u svojoj želji.' Učitelj je rekao Kahani: 'A, ti si tu? Izlazi odatle! Nije pristojno da mi ležiš ispod kreveta!' Kahana mu je rekao: 'Ovo su pitanja iz Tore, a ja moram da učim.'“

Značaj onoga što je fizičko

Stoga je, prema jevrejskoj misli, spoljna školjka jednako važna kao i unutrašnja lepota. Oskar Vajld je pisao: „Samo plitki ljudi ne sude po spoljnjem izgledu. Istinska misterija sveta je vidljiva, a ne nevidljiva.“ Mada judaizam ne ide toliko daleko, ipak smatra da misterija leži i u vidljivom i u nevidljivom, i u telu i u duši. Kako stoji u Talmudu, dok su Jevreji, posle oslobođenja iz egipatskog ropstva, putovali kroz divljinu Sinaja, Svemogući je uputio Mojsija i jevrejski narod kako da naprave svetište da bi mogao da obitava među njima. Deo tog uputstva je zahtevao od Mojsija da načini mesingani lavor u kome će sveštenici prati ruke i noge pre ulaska u svetište.

Tradicija kaže da je Mojsije smatrao nepriličnim da se taj lavor načini od mesinganih ogledala koje su kćeri Izraela koristile u Egiptu. Bog je, međutim, odbacio taj Mojsijev stav i naredio da

se lavor napravi baš od tih mesinganih ogledala, jer su Mu ti skromni predmeti, koji pomažu ljubavi i intimnosti između muža i žene, najdraži. Isto tako Talmud kaže da su, zajedno sa manom, hlebom koji je Bog poslao sa neba da bi Jevreji imali šta da jedu tokom 40 godina lutanja po divljini, padali razni mirisi i parfemi, takođe svih tih 40 godina. Veliki srednjevekovni učenjak Majmonid čak definiše pravo na donji veš koji odgovara seksualnoj aktivnosti kao deo „ona“, bračnih dužnosti muža.

Najzad, u judaizmu je telo važnije od duše. Jevrejinu ne samo da je dozvoljeno, već je obavezan, da oskrnavi Šabat da bi obezbedio telesno zdravlje. Mada će zbog toga duša patiti, čovek mora da prekrši svetinju duše u korist tela. Mi ne postojimo da bismo postigli svetost u sledećem životu, moramo to da pokušavamo sada i ovde. A tu je seks od suštinskog značaja. „Najvišu duhovnost dostižemo kroz svoja fizička tela. To je osnov judaizma, što pokazuje do koje mere su fizička zadovoljstva uzvišena i posvećena.“ (Tehila Abramov).

Ljubav, strast i intimnost

*Verujem da je bolje da te neko pogleda dva puta
nego da te previdi.*

Me Vest

*Zar do sada niste primetili da zadovoljstvo, koje je neporecivo
jedini motiv za sjedinjavanje u seksu, ipak nije dovoljno da se
stvari veza? I da, mada mu prethodi želja, neodoljiva želja,
posle dolazi gađenje i odbojnost? To je prirodni zakon
koji samo ljubav može da izmeni.*

Pier Hoderols de Laklos

Kao i kod drugih religija, i judaizam je uvek imao velike mislioece i pisce koji su se zalagali za asketski judaizam u kome seksualna strast treba da bude ograničena, a produžetak vrste istaknut u prvi plan. Aprila 1996. sam jednog Šabata ujutru posećio jednu od vodećih kongregacija u Britaniji, i tada je rabin te sinagoge počeo propoved protiv rabina „koji pišu o tako nedostojnim temama kao što je seks i brak. Kad sam bio mlad,“ nastavio je, „moja pobožna jevrejska stara majka ne bi izustila čak ni reč 'seks', ili 'trudnoća'. Uvek je radije govorila o ženi 'koja sledi porodični način'. A sada ima rabina koji pokušavaju da svoju reputaciju izgrade na tome.“ Potonuo sam u svoje sedište kako bih izbegao poglede. „O kome li nevaljalcu on govori?“ pitao sam se naglas.

Ipak, asketski nastrojeni mislioci su u pravu kada naglašavaju uzdržanost. Jer seksualna strast može postići svoj cilj samo kroz uzdržanost i poštovanje prema drugoj osobi. Seks se najbolje

oseća u osenčenoj areni, tamo gde je maštanju i primamljivosti dozvoljeno da zauzmu svoje mesto. Dalje, bez uzdržanosti se ne može postići intimnost. Kada je seks previše javan, kada je izložen pogledima sveta, onda se više ne radi o dvoje ljudi koji dele nešto posebno i ekskluzivno.

Uloga uzdržanosti

Jednom mi je prišao jedan pobožni Jevrejin, 24 godina star, koji je dve godine bio u braku. Problem: njegova žena i on su upravo dobili svoje prvo dete, i žena mu je sada stalno umorna, njihov ljubavni život, koji je bio fantastičan pre rođenja deteta najpre je postao dosadan neposredno pošto se dete rodilo, a od detetovog šestog meseca sasvim je nestao. Mladić je rekao da je došao da se vidi sa mnom jer je osećao da u svojoj zajednici nema nikoga sa kim može da razgovara o tako intimnim problemima.

Moram da priznam da, kakve god pretenzije da sam imao o svojoj otvorenosti duha pre ovog razgovora, one su nestale kako je čovek počeo da govori. Pričao je kako ga žena jedva podnosi kad po mraku pokuša da se mazi s njom, i kako stalno ima glavobolju. Eto, sada više ne može ni orgazam da doživi, pa onda ne može ni on. Zatekla me tolika njegova otvorenost dok je opisivao najintimnije detalje njihovog ljubavnog života. Pričao je o tome kako je pokušavao sa ovim i onim položajima, sa ovim i onim predlogom, i da ništa nije uspeo. Kupio joj je razne knjige i ostavio ih pored njenog kreveta, ali ona ih je izbacila iz kuće i nazvala ga prljavkom pokvarene mašte. Zatekao sam sebe kako ćutim, a nisam znao zbog čega.

Pre toga su mi se obraćali mnogi nereligiozni ljudi, ali nikada hasid kao što sam bio ja. Smetalo mi je što kod ovog mladog čoveka nema uzdržanosti. Smetalo mi je što je tako lako žrtvovao privatnost svoje supruge. Čak i ako se radilo o poboljšavanju njihovog ljubavnog života, sigurno je postojao bolji, suptilniji način da se o tome razgovara. Štaviše, sve što je govorio zvučalo je tako

veštački. Ubrzo je postalo jasno koji je razlog stajao iza svega toga. Iz izgužvane plastične kese počeo je da vadi knjige koje je čitao o seksualnim tehnikama – sve, od *Kama sutra* do *Tajne kako zadovoljiti ženu u krevetu*.

„Šta radiš sa svim tim stvarima?“ pitao sam ga u neverici.

„Kako to misliš 'šta radim'? Činim sve što mogu da učinim naš seksualni život uzbudljivijim i da spasem naš brak. Zar nisi slušao šta ti pričam? Sve sam ovo probao sa svojom ženom, ali ona je tako uzdržana. Kad god probamo nešto novo ona se žali da je previše boli, ili da nije raspoložena, ili je samo umorna i hoće da spava. Ponekad poželim da pokupi to dete, da se vrati svojim roditeljima i da me ostavi na miru.“

Nakon još malo raspitivanja, uskoro je postalo jasno da je razlog što mu je žena tako umorna mesecima pošto je rodila bebu taj što njen muž, seksualni guru, nije prstom makao da joj pomogne oko svih novih poslova u vezi sa bebom, i da jednostavno nema snage. Osećala se zanemarenom i nevoljenom, i odgovarala je tako što bi se u spavaćoj sobi jednostavno isključila. Bez obzira na svoje dobre namere, ovaj mladić je upropašćavao život svoje žene, i dovodio brak u opasnost, ne zato što bi ona bila licemerna, već zato što je on hteo da joj bude muž samo u spavaćoj sobi. Bili su u sred krize intimnosti, ne seksa ili strasti.

Sve od kada je 1971. godine objavljena knjiga Dr Aleksa Komforta *Radosti seksa*, pa do sada, zatrpavaju nas gomile divnih knjiga sa raznim uputstvima koje treba da nas dovedu do one vrste seksualnog i senzualnog uživanja koja će nas proterati ravno kroz krov na putu za mesec – ili nam vraćaju naš novac. Čudno mi je, međutim, da nijedna ne nudi tehnike koje su posebno smišljene da se do maksimuma podigne intimnost među ljudima. Ove nas knjige mogu podučiti u kojim ćemo seksualnim pozama najviše uživati, ali one ne govore koje od njih dovode do ljubavnog doživljaja čiji se naknadni efekti neće rasuti čim doživimo klimaks. Da li ste se ikada zapitali nad zapanjujućom činjenicom da, čak i ako posmatramo par koji maksimalno uživa u

strastima, koji je u sred najuzbudljivijeg seksualnog doživljaja, i dalje ne znamo da li oni vole jedno drugog?

Nemojte upasti u zamku izjednačavanja ljubavi i strasti

Dok u ljubavi želite da budete što bliže onom koga volite, u strasti želite nekoga da posedujete. Dok u ljubavi želite nekoga da držite i podržite što bliže sebi, u strasti želite nekoga da iskoristite. Dok se ljubav vremenom produbljuje, strast se vremenom gasi. Dok se ljubav produbljuje svakim susretom, strast se gasi svakim sledećim susretom. U ljubavi čovek želi da deli, u strasti želi da uzima. Ljubav u drugom vidi ličnost, strast vidi objekat. U ljubavi pokušavate da pridobijete onog drugog. U strasti težite posedovanju drugog. Kod ljubavi se radi o predavanju jedno drugom, u strasti postoji pobednik i pobeđeni.

Cilj seksa je, stoga, stvoriti obavezivanje, ne pregaziti ga ili potisnuti. Strast vodi ka seksu, seks vodi ka ljubavi, ljubav vodi daljem obavezivanju – i ne bi trebalo da kočimo ono što dolazi prirodno i što je zdravo. Sigurno ste zapazili da Deset zapovesti zabranjuju muškarcu da poželi susedovu ženu. Činjenica da Biblija specifično pominje susedovu ženu, podrazumeva da je potpuno prihvatljivo da žudite za sopstvenom ženom. Inače bi stih mogao jednostavno da glasi da je zabranjeno poželeti bilo koju ženu. Strast, međutim, treba gledati kao sredstvo koje vodi ka ljubavi.

Kao što sam ranije rekao, u drevnoj jevrejskoj misli seksualno sjedinjavanje je metafora Božijeg stvaranja i interakcije Njega sa Njegovim svetom. Kaže se da seks donosi nebesko sjedinjavanje muške i ženske energije. Kaže se da sam Bog ima muške i ženske aspekte koji se ispoljavaju u Njegovom prisustvu u istoriji i Njegovoj transcenciji u stvaranju. Postoji Božija konačna i ograničavajuća energija koja predstavlja formu, i beskonačna i neograničena energija Boga Stvoritelja, koja predstavlja supstancu. Muški Bog istorije, koji interveniše u svetovnim poslovima i koji svet puni Svojom svetlošću, predstavljen je linijom.

Beskonačni Bog stvaranja predstavljen je krugom, energijom koja lebdi nad kosmosom i koja neprekidno oživljava univerzum. Kada se linija i krug spoje, dolazi do eksplozije i stvaranja života.

Ako ne verujemo da postoje dva boga, dve različite energije, Stvoritelj muškaraca i odvojeni Stvoritelj žena – da Bog istorije nije isti bog kao Bog stvaranja – činjenica da se dva pola seksualno sjedinjuju pokazuje da je zaista Bog jedan i da i muško i žensko proističe iz različitih aspekata istog Boga. Seks, kako u bukvalnom tako i u kosmološkom smislu, demonstrira jedinstvo stvaranja koje stoji ispod njega. Iz tog je razloga judaizam uvek identifikovao seks kao najsvetije od svih ljudskih preduzeća. Naš je svet stvoren kao arena koja demonstrira jedinstvo Boga, i nijedan drugi čin to ne pokazuje bolje od fizičkog spajanja muškarca i žene, stranaca koji postaju ljubavnici, i ljubavnika koji su istovremeno i prijatelji.

Drugi deo

Tehnike seksa: Mehanizam seksa

Da li muškarac i žena zaista mogu da uživaju u seksu?

*Brak je cena koju muškarci plaćaju za seks;
seks je cena koju žene plaćaju za brak.*

Anonimni autor

*Posle petnaest godina braka najzad su uspeali da postignu
slaganje u seksu. Oboje imaju glavobolju.*

Anonimni autor

Jednom sam, u Oksfordu, upitao jednog ginekologa koji je ponekad dolazio na moja predavanja, da li se slaže da je gubitak strasti najveća smetnja radosti u braku. Odgovorio je jednim naglašenim „Ne!“ „Najveći problem kod seksa je to što su muškarci toliko nestrpljivi. Oni bi što pre da pređu na stvar, bez obzira da li je žena spremna. Treba, Šmulji, da vidite kako izgledaju žene koje dolaze kod mene po pomoć, sa povredama tkiva, jer su muškarci hteli seks pre nego što su one bile spremne. Njih nije briga da li žene uživaju, čak ih nije briga ni ako ženu boli. Rekao bih da je to najčešći problem sa kojim se susrećem, naročito kod neudatih žena.“

Razlike među polovima

Uprkos toj jasnoj razlici među seksualnim temperamentima, sve do objavljivanja i fenomenalnog uspeha knjige *Muškarci su sa Marsa, žene su sa Venere*, bilo je skoro nemoguće da bilo ko pomene bilo šta o razlikama između muškaraca i žena, a da ne

dobije batine zbog toga. Od tog trenutka krenula je lavina studija koje opisuju koliko se muškarci i žene međusobno razlikuju u svakodnevnom životu, a bezbrojne knjige su objavljene o različitim očekivanjima koje muškarci i žene imaju od sastanaka, odnosa, braka i ljubavi. Moglo bi se čak reći da se danas cela jedna nauka o odnosima muškarci-žene vrti oko pokušaja da se postigne harmonija i izgradi most preko prirodne, biološke, razlike.

Međutim, iznenađuje koliko se malo pažnje posvećuje neverovatnoj seksualnoj razlici između žena i muškaraca. Naročito se ignoriše najveći problem: teškoća kod istovremenog dostizanja zadovoljenja, pošto se zadovoljenje postiže na radikalno različite načine. Cela stvar najviše iznenađuje zato što su te razlike tako očigledne. Muškarci se većito žale na žene koje 'samo nepomično leže' i ne učestvuju dovoljno u seksualnom aktu, dok se žene, naročito supruge, žale na to da muškarci hoće 'samo na brzaka', a ne fokusiraju se na uvođenje svojih žena u seks. To je razlog razočaravajuće seksualne rutine većine venčanih parova. Nedavna studija je pokazala da, mada venčani parovi u proseku imaju seksualni odnos dva puta nedeljno, prosečna dužina svakog takvog odnosa je 13 minuta (sada će većina čitalaca reći: „Stvarno? Tako dugo?“).

Prema studiji *Seks u Americi*, žene imaju više problema da dostignu seksualno zadovoljenje i zanimanje za seks od muškaraca. Dok se samo 16 procenata muškaraca ne interesuje za seks, zapanjujućih 35 procenata žena redovno nema interesa. I dok je samo 7 procenata muškaraca nesposobno za orgazam tokom seksa, značajnih 34 procenata žena ima hronične poteškoće. Samo 3 procenta muškaraca oseća bolove tokom seksa, dok se 15 procenata žena žali na redovne neugodnosti tokom seksualnog odnosa. Dalje, 19 procenata žena ima problema sa podmazivanjem. Za razliku od toga, jedini problemi u vezi seksa koje muškarci imaju je zabrinutost zbog 'rezultata svog rada' (15 procenata) i prevremena ejakulacija (29 procenata).

Strpljivi seks

Jednostavna je činjenica da muškarce zanima seks dok žene žele romansu i ljubav. Predigra je za žene divan deo cele igre. Nedavno istraživanje pokazuje da 79 procenata žena uživa u grljenju i milovanju tokom predigre više nego u samom seksu, dok 83 procenata muškaraca predigru vidi samo kao uvod u seks. Za njih je romantika put koji vodi do seksa, a ko još voli da gubi vreme na putu?

Pa kako je onda Stvoritelj očekivao od muškaraca i žena da istovremeno uživaju u seksu, kad već imaju toliko različite seksualne metabolizme? Muškarci moraju da unesu veliku dozu samokontrole da bi usporili sebe, ukoliko žele da postignu istu brzinu kojom se njihova partnerka kreće. A nedostatak seksualne strasti u braku, koji je postao glavni razlog svih razvoda, direktno se pripisuje muškarcima koji nemaju vremena za zavodjenje svojih žena.

Jedini odgovor na to je da je Bog želeo da uživamo u seksu kome fokus nije na zadovoljstvu već na *dostizanju jedinstva i simetrije između žene i muškarca*. Bog od nas zahteva situaciju u kojoj muškarac nije toliko zainteresovan da dostigne klimaks i da ejakulira, koliko da pronađe zajednički ritam u seksu sa svojom ženom. Fokus treba da bude na harmoniji i intimnosti, pre nego na prostom zadovoljstvu i reprodukciji.

Seks – crveni telefon ka vašoj ženi

Da bi seksualni akt doneo potpuno zadovoljstvo i da bi doveo do ispunjenja oba partnera, muškarac ne može tek tako samo da se popne na svoju ženu i da primenjuje neku vrstu skrivenog autoerotizma. On mora da se osigura da će vrh njihovog seksualnog talasa biti tako izvijen da žena može da mu se pridruži u najvišoj tački. Ako radi na brzini on će na kraju biti gubitnik, jer će ona izgubiti zanimanje, a nijednog muža ne uzbuđuje žena

kojoj je seks sa njim dosadan, ili koja je nedovoljno stimulisana i zbog toga manje učestvuje u seksualnom aktu.

Da bismo bili u harmoniji, moramo seks posmatrati kao uzvišen oblik komunikacije, u kojoj oba partnera neprekidno prate uzajamnu brzinu reagovanja. Seks mora da postane oblik znanja, kao što piše u Bibliji – u kojoj za seks ne postoji drugi termin osim ‘znanja’: „I Adam je poznao svoju ženu Evu“. Za razliku od životinja, mi ljudi smo sposobni da budemo strpljivi sa svojim seksualnim partnerom, da time damo znak da nam je stalo i da želimo da nju/njega bolje upoznamo; da razumemo da se ona, ili on, ne sastoji samo od primamljivog tela, već i da im je ličnost privlačna. Kada muž uspori sa seksom i intenzivno se fokusira na ženinu lepotu, ono što nju zanima, naročito na njene reakcije – onda čini upravo to. To znači da mu nije cilj tek da je sebično napadne; on joj posvećuje vreme, ne koristi je samo kao objekat svoje masturbacije.

Spirala naniže koja vodi do preljube

Ovakva harmonija u seksu pomaže kod sprečavanja pojave neverstva koja je prisutna u tolikim brakovima. Pošto se čini da se libido (psihička energija) muškarca širi horizontalno, a ne vertikalno, ono što većina muškaraca želi je novo meso i nove partnerke. Muškarci po svojoj prirodi nisu monogamni i brzo ih zamara uvek isto telo u seksu. Žene, naprotiv, uživaju u vertikalnom obnavljanju. Njima nije toliko potrebno novo telo koliko dublji i ljubavniji izrazi koji se odvijaju u istom odnosu. One žele da probaju sve novije i novije stvari i da istražuju drugačije metode komunikacije, ali sa istim muškarcem.

Ove razlike među polovima izazivaju spiralu naniže koja se često događa na sledeći način: dvoje ljudi se uzajamno zaljube i venčaju. Prva godina zajedničkog života puna je romanse i uzbuđenja. Fizički zadovoljavaju jedno drugo, mnogo izlaze i čini se da su potpuno fokusirani jedno na drugo. Druge godine se sve to pomalo usporava, a treće već ulaze u životne krugove koji su

predvidljivi. Odgajaju decu i iznose đubre. Nemaju više toliko vremena jedno za drugo i varnica počinje da nestaje iz njihovog braka.

Ali, pošto je muž muškarac, njegove oči počinju da šaraju. Nije da vara, pre će biti da više nije ni približno fokusiran na svoju ženu koliko je bio ranije. Ona to oseća i počinje da biva odbojna. Njena iritacija raste kako primećuje da on sve više pažnje poklanja drugim ženama, kako se divi njihovoj lepoti i delovima njihovih tela. Ona se za njega lepo oblači i uređuje, ali se čini da je njegova pažnja na drugom mestu. I kada je prisutan, nije prisutan u potpunosti. Čak je i ne sluša kako treba kada mu se ona obraća. Nju to sve više odbija. Što je on odsutniji duhom, ona je sve neprijateljskije raspoložena.

Ona ga sve češće i oštrije napada jer je to deo njenog odbrambenog mehanizma, kritikuje sve što on radi. Nalazi greške u svemu što on čini. On počinje da viče na nju jer ima osećaj da ništa što radi nije dobro. Sve što on radi u njenim očima ne vredi. Sve ga više obuzima samosažaljenje, ubeđuje sebe kako zaslužuje malo topline. Sve više i češće razgovara sa ženom koja u kancelariji radi za stolom preko puta njegovog, a i inače je uvek smatrao da je zgodna.

Njegov osećaj krivice ublažava činjenica što smatra da njegovoj ženi nije stalo do njega. Druga žena mu veoma laska. Počinje da joj poklanja mnogo pažnje. Ona ga hvata kako je često posmatra, a on primećuje kako mu ona često govori koliko je divan. Uskoro on počinje da razmišlja: „Zbog čega moja žena nije tako dobra prema meni? Zbog čega ova meni nepoznata žena misli da sam poseban, a moja rođena žena me toliko potcenjuje?“ Umesto da pomisli da je nedostatak ljubavi i pažnje koju više ne posvećuje svojoj ženi izazvalo njeno ispoljavanje time izazvanog bola kroz neprijateljstvo i gorčinu, on krivi nju i smatra je hladnom, sebičnom i nebrizljivom.

Bračne dužnosti

Ovakav proces treba obe strane da zatru u korenu, mada je uglavnom muškarac izvor problema. Mnogi muževi misle da su slobodni da svoju ženu ignorišu kada nisu u spavaćoj sobi, a kada jesu, od svojih žena očekuju odlične usluge. To ne može tako. Žena koja se tokom dana ne oseća voljenom neće biti zaljubljena uveče. Često će čak odbiti njegove ponude, neće mu dozvoliti ni da je dodirne. Ali kada muškarac i žena imaju sasvim zdrav seksualni život, i kada pokušavaju da unesu harmoniju u libido koji im se toliko razlikuje, oni obezbeđuju situaciju u kojoj ne moraju da traže seksualnu satisfakciju van svog braka.

Ova slepa mrlja kod muškaraca nije nikakva novost. Kroz celu istoriju se seks uvek smatrao pravom muškaraca i dužnošću koju žena mora da ispunjava. Nije nikada bilo bitno da li žena uživa u seksu. Žene su bile tu da muškarcu pruže zadovoljstvo, čak se smatralo da su nemoralne ako i one uživaju u seksu. Ženski orgazam je do 18. veka bio potpuna misterija. Dr Vilijam Akton je čak 1857. pisao u vezi jedne svoje pacijentkinje: „Uveravala me je da uopšte ne oseća nikakvu seksualnu strast. Njena strast prema mužu je platonske prirode, i daleko od toga da je želela da stimuliše njegova hladna osećanja, sumnjala je da bi to uopšte bilo ispravno.“

Seksualna želja u Bibliji

Pa ipak, za one koji poznaju Bibliju, ženska seksualna želja nije nikakva novost. Talmud je pre dve hiljade godina rekao da je ženska seksualna strast mnogo jača od takve strasti kod muškaraca. Zaista, Nahmanid (1194-1270), jedan od najvećih jevrejskih učenjaka, u svom komentaru Biblije objašnjava da, kada je Bog rekao da će Eva žudeti za Adamom pošto kušaju plod sa drveta znanja, ‘žudeti (*tešuka*)’ označava izuzetno veliku seksualnu želju prema njenom mužu’.

Za religiju se često smatra da podstiče žene da potisnu svaki trag seksualne žudnje. Međutim, Biblija seks u braku smatra žen-
skim pravom i muškom dužnošću. Daleko od toga da poriče sek-
sualnu komponentu ženske žudnje, Tora zapravo obavezuje muš-
karca da svojoj ženi obezbedi zadovoljstvo do tačke na kojoj do-
življava seksualni klimaks pre njega. Seks sa svojom ženom, u
kome ona ne doživljava zadovoljstvo, smatra se zloupotrebom.
Rabini su o seksu pisali da se 'micva ona' (bračni seksualni od-
nosi) smatraju kako potrebom tako i zadovoljstvom, naročito za
žene (*baale hanefeš, šaar hakeduša*). Seks nije bračni luksuz, seks
je najosnovnija potreba.

Ženino zadovoljstvo, po jevrejskom zakonu, jeste ključ seksu-
alne harmonije, pošto je seks centralni element braka. Biblija
beleži tri osnovna, nesporna prava koja žena ima u braku: hrana,
odeća/sklonište i seksualna prava. Ako bilo muž, bilo žena, izves-
tan period vremena uskraćuje seks onom drugom, odmah se ima
smatrati kao *mored* ili *moredet*, 'problematičan bračni partner'.
Jevrejski sud bi onom drugom partneru odmah dozvolio razvod.

'To je zato što *ona* (seksualna prava),' objašnjavaju rabini,
'jeste suština braka, a uskraćivanje ljubavi i seksa uzrokuje fizički
bol. U vezi hrane i odeće može pred sudom da dođe do porav-
nanja, ali uskraćivanje „ona“ znači funkcionalan prekid bračnog
života.' Bračni seksualni odnosi moraju biti ženi prijatni jer, bez
zadovoljstva, objašnjavaju rabini, ne postoji vezivanje. Iz tog raz-
loga *Igeret hakodeš*, 'pismo' iz 14. veka koje je svom sinu napisao
jedan pobožni mudrac povodom sinovljeve ženidbe, hrabri muš-
karca da učini svaki napor da svojoj ženi pruži zadovoljstvo:

*Treba da počneš rečima koje će približiti njeno srce tvom srcu,
umirićeš njen nemir i učinićeš je srećnom...*

*Govori joj stvari koje će kod nje probuditi želju, vezivanje,
ljubav, spremnost i strast...*

Osvoji njeno srce rečima ljubaznim i zavodljivim...

*Nikada nemaj seks sa svojom ženom kada je pospana jer vam
se duše neće sjediniti...*

Nikad ne žuri da u njoj probudiš želju...

Počni ljubavnim načinom koji joj je prijatan, tako da oseti zadovoljstvo pre tebe.

Još uvek iz ovog možemo da učimo. Jedna od stvari koja je u moderno doba najviše podrila seks je potpuno usredsređivanje na telo, do mere da je sve ostalo isključeno. Telesno – muškarci i žene su zaista različiti, ali u oblasti ličnosti i duše oni mogu da postanu jedno. Zbog toga zadovoljstvo ima tako središnje mesto, jer uživanje i strast uzbuđuju naš celokupni karakter i prizivaju potpuno učešće koje može da se pretvori u najdublji oblik znanja.

Postoji li košer *Kama Sutra*?

*Ako psiha nije spremna, nema te tehnike koja može da je ubedi;
a ako je psiha spremna, nema tog nedostatka
tehnike koji može da je odvрати.*

En Oldrič

*U seksu ne postoji norma. Norma je ime
cure koja živi u Bruklinu.*

Dr Aleks Komfort

Keti i Piter su sedam godina bili u braku. Osećali su duboku ljubav jedno prema drugom, ali su oboje osećali da je iz njihovog braka iščezla vatra. Ranije nisu pokušavali ništa pikantno u svom seksualnom životu, jer za to nije bilo potrebe. Oboje su se osećali sasvim zadovoljno. Ali sada su odlučili da eksperimentišu sa svim novim seksualnim pozama, u kolima, u kuhinji... On je čak kupio i motocikl da bi probali seks na njemu. Piter je mislio da će sve te novosti doneti rezultat.

I jesu. Ali samo njemu. Otkrio je novi život tako što je uveo nove seksualne tehnike u svoj brak. Ali Keti je osećala da, mada su te novotarije bile uzbudljive, više nisu bili onoliko bliski koliko su bili ranije. Pitera je nerviralo to što je njegova žena više volela misionarsku pozu u seksu. 'Moj muž misli da sam neka čistunica, ali za mene ima lepote u vođenju ljubavi dok gledam svog muža u oči. Želim da vidim koliko uživa u meni.'

Seks sa jakim začinima

Sumnji nema mesta. Eksperimentisanje u seksu, kao što je to Piter radio, osvojilo je mnogo pažnje u poslednje dve decenije. *Kama Sutra*, sa svojim stotinama seksualnih poza, doživela je novi procvat kao klasično delo, bezbrojne mogućnosti koje razne poze pružaju mnogi su shvatili kao način bekstva iz dosade istih starih seksualnih običaja. Većina ljudi je ubeđena da će religija, koja je skroz čistunska kada je reč o seksu, naravno insistirati na misionarskoj pozi pre nego na nečemu uvrnutom i uzbudljivom kao što je, na primer, penetracija od pozadi.

Ja, međutim, verujem da parovi ne treba da ostave ništa što nisu probali u svom seksualnom repertoaru, uvek obnavljajući spontanost i svežinu u svom odnosu. Dobro je sve ono što pojačava ljubav, uzbuđenje i intimnost braka, a što ne dovodi u pitanje njegovu svetost i skromnost. Iz takve perspektive, *Kama Sutra* – na stranu njena eksplicitna priroda – može da bude košer knjiga.

Gledajući tako, Piter je bio potpuno u pravu što je pokušavao novotarijama da unese uzbuđenje u svoj brak. Međutim, judaizam, mada podržava njegov entuzijazam, takođe insistira da se među raznim eksperimentalnim seksualnim pozama nađe i ona glavna: misionarska poza.

Potpuno sjedinjavanje

Jevrejski zakoni u pogledu seksa vrte se oko neprestanog pokušaja da se promoviše i održi emocionalna intimnost bračnih parova, kroz fizičku intimnost. Lako je razumeti kako misionarska poza vodi do te bliskosti i prepoznavanja. Ni kod jedne druge poze usne ne prate potpuno sjedinjavanje svih telesnih delova. Ne samo da su muž i žena priljubljeni svojim genitalnim delovima, već su potpuno sjedinjeni tako da i izgledaju kao jedno telo.

Drevni nam rabini skreću pažnju na činjenicu da su ljudska bića jedina stvorenja koja vode ljubav licem u lice. A biolozi kažu da je veličina ljudskog penisa – koji je proporcionalno veći nego kod većine drugih sisara – sračunata tako da ljudi mogu da se polno sjedinjuju u pozi licem u lice (i ko kaže da veličina nije važna?). Zohar, najznačajnije delo kabale, jevrejskog misticizma, dodaje da svaka osoba ima tri suštinske komponente: telo, duh i dušu. Telo je naša ljuštura (*klipa*), duh je naša životna sila, a duša je Božija varnica koja služi kao pupčana vrpca koja nas spaja sa božanskim, a misionarska poza sjedinjuje ženu i muškarca na sva tri nivoa. U misionarskoj pozi par može da se ljubi i razmjenjuje dah života (*ruah*). Njih dvoje mogu jedno drugom da šapuću na uho i da tako sjedinjuju svoja dva duha (*nefeš*), i mogu da se drže jedno za drugo, i njihova tela (*guf*) postaju jedno telo.

U misionarskoj pozi možemo jedno drugom da govorimo ljubavne reči koje bi inače bile izgovorene u prazno. Dok se grlimo, držimo se jedno drugom za donji deo leđa, čime pokazujemo da volimo i prihvatamo svaki deo tela onog drugog – ne samo njihovom inteligenciju i lepo lice, već i nešto tako skromno, kao što je donji deo leđa. (U mnogim studijama žene su izjavile da u seksu najviše uživaju u fizičkom zagrljaju.) Kod drugih seksualnih poza, mada i one donose zadovoljstvo, neki od vidova sjedinjavanja se gube: verbalni, mentalni ili čak emocionalni.

Kroz direktan kontakt očima osećamo i otkrivamo suštinu i lepotu svog partnera. Niko od nas ne voli da neko u njega bulji, tako da u svakodnevnom životu izbegavamo direktan kontakt očima što je više moguće. U našim je očima toliko istine da se osećamo goli, bez maske. Međutim, zagledati se duboko u oči svog bračnog partnera omogućava nam najbolju percepciju njegove suštine koja se ne može umanjiti.

Potpuno predavanje

Ono što nam misionarska poza omogućava je fizičko sredstvo za postizanje potpunog predavanja. Dok sam, kao mali, bio u

školi, proveravali smo da li nam naši drugovi potpuno veruju, tako što bi od njih tražili da se opuste i padnu unazad, dok smo stajali iza njih i hvatali ih. Ako su bili spremni da padnu, to je bio znak da nam veruju. Ali ako bi u poslednjem trenutku pomerili nogu da bi se zaustavili u padu, osećali bismo da nemaju u nas poverenja. I veza zahteva postojanje metaforičnog 'pada', da bismo se uverili da li u nas imaju poverenja. To podrazumeva potpuno, za razliku od delimičnog predavanja.

Ako nekoga volite, spremni ste da mu padnete u ruke, bez rezerve ili sigurnosne mreže, zato što je premisa koja stoji ispod ljubavi – vaše poverenje da vas nikada neće povrediti i da će uvek raditi samo ono što je u vašem interesu i za vašu dobrobit. A poverenje je ono što je apsolutno neophodno za potpuno predavanje.

Nedostatak poverenja je ono za šta verujem da dovodi do kvara i raspada braka. Danas brak više nije potpuno predavanje već fokusirano potčinjavanje. Odričemo se dela, ili nekih delova sebe, umesto da se potpuno predajemo. Moderna se društva tako snažno vrte oko nezavisnosti i oslanjanja na svoje snage, da nam se čini da nikada ne zavisimo u potpunosti od svog muža ili žene.

Brak više nije akt kompletne kapitulacije već pristanka sa rezervom. Spremni smo da u brak uložimo one aspekte samog sebe i svog života za koje ćemo se uzajamno složiti da su integralni deo zajedničkog napora, ali nikad ništa više od toga. Međutim, problem sa takvim fokusiranim predavanjem je da, pošto nijedna strana nije spremna da se potpuno prepusti, nikad i ne postajete jedno.

Većina seksualnih poza ima grešku, kao što je i ovo delimično predavanje, pošto spaja genitalne i druge erogene zone, ali nikada ne dovodi do potpune orkestracije celog tela. Partneri su se spojili, ali samo u jednoj ravni. Imali su seks, ali nisu vodili ljubav. Predali su samo delove svog tela, geografski deo samog sebe, ili jednu dimenziju svoje ličnosti. Divno su se proveli, ali

svako od njih u drugo vreme, u drugom trenutku. Brzina disanja i reči koje se izgovaraju, hvatanje noktima i grebanje mogu da posluže kao indikatori stanja uzbuđenja u kome se naš partner nalazi, ali to nikada nije zamena za gledanje u oči.

Vaš bračni partner: prijatelj ili ljubavnik?

*Platonsko prijateljstvo – to je interval između
upoznavanja i prvog poljupca.*

Sofija Irena Leb

*Nikada mi nije prijalo verovanje da je seks najjača veza između
žene i muškarca. Prijateljstvo je mnogo ljudskije.*

Agnes Smedli

Ljubav je hemija. Seks je fizika.

Anonimni autor

*Muževi su obično dobri ljubavnici.
Onda kada varaju svoje žene.*

Merilin Monroe

Jedno od pravila zabavljanja je da kada se muškarac umori od veze sa nekom ženom (ili, u mnogim slučajevima, kada se žena umori od veze sa nekim muškarcem), on nije u stanju da je jednostavno pozove telefonom i prekine odnos. Ne, to bi bilo suviše bezdušno i okrutno. Umesto da je šutne, obično se to pretvara u telefonski razgovor tipa „hajde da budemo prijatelji“. „Stvarno mi se dopadaš,“ kaže on njoj, „Ali te volim kao prijatelja. U stvari, više te volim kao sestru.“ Ili: „Zaista te volim, ali stigli su mi rezultati iz laboratorije i sada znam da mi je ostalo još samo četiri nedelje života koje bih voleo da provedem sa svojim kućnim ljubimcima.“ Ili: „Lud sam za tobom! Ali sam odlučio da jednostavno nisam dovoljno dobar za tebe. Zato sam našao drugu ženu

koja je mnogo nesavršenija od tebe.“ Čak sam poznavao čoveka koji je devojci koju je hteo da otkači kazao da je upravo otkrio da je homoseksualac i da je zaljubljen u svog najboljeg prijatelja. Na stranu izgovori, u svetu se podrazumeva da ljubavnici ne mogu istovremeno da budu prijatelji. Ali, za divno čudo, kada dođe do braka, ljudi su ubeđeni da tu vladaju sasvim druga pravila.

Prijatelji u braku

Dok sam radio kao bračni savetnik, nailazio sam na dva tipa brakova. Najpre, ima parova koji jedno drugom veruju implicitno i eksplicitno. Oni su jedno drugom najbliži i osobe od najvećeg poverenja. Oni međusobno dele sve tajne i potpuno se oslanjaju jedno na drugo. Između njih se ne može povući crta jer su nerazdvojni. Imaju prijatelje van svog braka, ali se prema svojim prijateljima odnose kao jedna jedinka, kao par. Stoga osećaju veće prijateljstvo prema parovima nego prema pojedinim ženama ili muškarcima. U takvim je brakovima norma komunikacija, ne vođenje ljubavi. Njihova se unija više zasniva na kompatibilnosti – na sličnim interesima – nego na sirovoj fizičkoj privlačnosti.

Takvim parovima u životu uopšte ne nedostaje intimnosti. Pa u čemu je kod njih problem?

Ima malo, ili nimalo strasti. Sjajno razgovaraju, ali kada se u spavaćoj sobi svuku, vade se novine i odmah se pali televizor. Njihova je ljubav kao voda, nikako kao vatra. Činjenica da se tu ne radi o strasnom odnosu ima i pozitivne, ali i svoje negativne aspekte. Vlada duboko poverenje i svađe su retke. Zbog čega bi se uopšte svađali? Tu nema vatre. Oni ne teraju jedno drugo da im krv proključa. Ali pošto nema vatre, njihov je brak predvidljiv.

Ljubavnici u braku

A onda, ima žena i muževa koji su ljubavnici. Njihova je unija strasna, vatrena. Oni se neprestano raspravljaju i svađaju. Međutim, oni ne vole jedno drugo bez ostatka, među njima čak nema ni potpunog uzajamnog poverenja. Kada je potrebno doneti za-

ista važne odluke u životu, oni ne traže pomoć jedno od drugog. U njihovom braku ima malo mira, ali zato ima mnogo vatre. Osećaju intenzivne emocije jedno prema drugom.

Oni se stalno svađaju i mire, sve to sa velikim žarom i strasno. Njihovo vođenje ljubavi je fantastično. Ali se čini da van spavaće sobe ne mogu da komuniciraju i da se slažu. Poznaju se fizički ali nemaju emocionalne intimnosti. Žena ima svoje prijatelje, muž svoje. Ne rade često stvari zajedno, kao par, a kad to čine – postoji određen razlog. Oni se uzajamno vole ali se ne dopadaju obavezno jedno drugom. Ne dele ukuse, nisu slični tipovi. Strasno vole jedno drugo, ali takođe idu jedno drugom na živce. U njihovom braku nema dosade, ali nema ni bilo kakve smirenosti.

Kako postići i jedno i drugo

Da bi brak bio uspešan, na nekin način sukobljene suprotnosti moraju da se stoje. Uspešan brak zahteva i vodu i vatru; mora da sačini sintezu kontradiktornih sastojaka strasti i intimnosti. Mi zaista želimo da nam bračni drug bude i prijatelj i ljubavnik/ljubavnica. I to je ono o čemu se radi kod košer seksa. Jer košer seks je strasno vođenje ljubavi koje vodi do intimnosti. Ima trenutaka u životu kada poželimo nešto novo, romantiku, strast, uzbudjenje. Voleli bismo da nas naša žena, ili muž, pokupi i iznenađa odvede u Katmandu, na romantični vikend. Voleli bismo da skačemo od hotela do hotela, da jedno s drugog kidamo odeću, da se luckasto smejemo naglas dok šetamo niz Šanzelize i držimo se za ruke. Ali brak ima i drugu stranu.

Posle nekoliko nedelja hotela i života po avionima, hoćemo da se vratimo kući, svojoj smirenosti, udobnosti i predvidljivosti sopstvenog doma. Bar pola svog života žudimo ne za novotarijama već za onim što je isto. Hoćemo brak u kome možemo da razgovaramo i razmenjujemo misli. Hoćemo druženje i prijateljstvo. Hoćemo da svoj život delimo sa bračnim drugom koji nas neće neprestano proterivati kroz plafon, već koji će da raste intelektualno i emocionalno, nekog sa kojim nećemo samo jur-

cati do spavaće sobe, već s njim izgraditi ceo svoj dom. Ukratko, želimo smirenost između čestih oluja.

Nijedan brak nije potpuno uspešan ili ispunjavajući ako se ove suprotnosti ne slože. Ali vatra i voda potiru jedno drugo. Pa kako onda da to postignemo istovremeno?

Spajanje vatrene i vodene ljubavi

Shvatajući ovu dilemu, Biblija je, pre više od tri milenijuma, ponudila ingeniozno rešenje. Svakog meseca moraju da postoje dve nedelje koje su posvećene vođenju ljubavi, a druge dve nedelje posvećene intelektualnoj komunikaciji i emocionalnoj intimnosti. Ima li boljeg ciklusa koga treba pratiti upravo od ciklusa samog ženskog tela. Kada su muž i žena dozvoljeni jedno drugom, i kada se dve nedelje bave seksom, uspostaviće duboke emocionalne veze. Njihov strasni fizički život produbljuje njihove emocije i osećanja jednog prema drugom.

Kada ženi počne menstruacija, istekle su njihove dve nedelje seksa – baš kada bi mogla da se pojavi monotonija. Moraju da se razdvoje pet dana, koliko traje menstruacija, a sledećih sedam dana moraju da održavaju striktno uzdržavanje od seksa. Tokom tog perioda mogu da kapitalizuju na svemu što su upravo postigli tokom fizičkog sjedinjavanja, da prebace svoj odnos na dublju emocionalnu i intelektualnu ravan. Razvijaju prijateljsku stranu svog braka i fokusiraju se na otkrivanje ličnosti, ne više tela.

Uzajamno se hraneći više umom nego telima, oni razgovaraju, a ne maze se, dele tajne umesto poljubaca, razgovaraju o tome kako su proveli dan. Fokusirajući se na život van spavaće sobe, oni mogu da razgovaraju o deci, o planovima za porodični odmor, o svojim poslovnim kontaktima i vezama i o odnosima sa svojim roditeljima. To je ritam koji je zdrav za ženu i koji je u saglasnosti sa prirodnim impulsima koji prate menstruaciju. Mnoge žene osećaju direktnu averziju prema seksu tokom menstruacije. Period apstinencije dozvoljava zidu materice da se oporavi, i znači

da žena ne mora seksualno da udovoljava svom mužu u vreme kada se fizički ne oseća spremnom za to.

Kako dani prolaze i kako počinju da gladiju seksualno, oni ne slede odmah svoje instinkte i ne skaču jedno na drugo. Oni radije dozvoljavaju svojoj ne-fizičkoj komponenti da izgradi intenzivnu čežnju jednog prema drugom. Njihove se libidinozne rezerve obnavljaju sve dok, danima pošto su se fizički rastali, njihova ljubav jednog prema drugom ne dostigne vrhunac i dok se ne sjedine u vatrenoj fizičkoj ekstazi. Kao u vreme kada su bili tek venčani, oni uživaju u svakomesečnom medenom mesecu u kome uzajamno otkrivaju svoja tela kao da im je prvi put.

Da bi se ovo neposredno ponovno rođenje simbolizovalo, u noći svog ponovnog spajanja sa svojim mužem, ortodoksne Jevrejke odlaze u *mikve*, mali ritualni bazen sa vodom, u koji se potapaju posle dvanaestodnevnog odvajanja. Izlazak iz tog bazena je simbol fizičke regeneracije i duhovnog obnavljanja, koje ženu vraća svom mužu kao što vodi nevestu mladoženji, uz podsećanje na ogromnu strast koju su osećali kada su prvi put osetili telesne slasti. To je jedna potpuno intimna stvar. Niko nije prisutan, osim žene koja održava *mikve*, što odslikava divnu ženstvenu mistiku i skrivene čari seksualne erotike.

Brak treba da bude uzbudljiv

Parovi koji iskreno žele da postanu ljubavnici, ali istovremeno i najbolji prijatelji, moraju u svom braku da razviju te suprotstavljene dimenzije. Sve drugo je recept za ponavljanje koje isisava uzbuđenje iz braka. Mi smo emocionalna bića i rutina nas na kraju ugnjavi. Previše je parova koji pokušavaju da nateraju svoj brak da se kreće pravolinijski. Oni stalno dele krevet i pitaju se zbog čega se posle kratkog vremena gubi varnica iz njihovog braka. Imaju seks nekoliko puta nedeljno, bez pauze, i onda se pitaju zbog čega to postaje iskustvo kratkih grčeva koji se lako zaboravljaju. Istina je da ljudi ne mogu da se stalno kreću pravolinijski već moraju da vrludaju između strasti i intimnosti.

Ovakav bračni šablon takođe pomaže kod održavanja harmonije između muškog i ženskog libida. Kao što je ranije pomenuto, muškarci imaju vrlo kratak period seksualne koncentracije i brzo se zamore od raspoloživog tela koje ne donosi nikakvu avanturu i koje može da se osvoji bez jurnjave i lova. Period seksualne apstinencije obezbeđuje neprestani izazov, muž žudi i gladan je svoje žene koja mu nije dostupna, umesto da juri svoju sekretaricu koja mu je zabranjena. Nikad se neće zamoriti od tela svoje žene jer njeno telo ostaje van domašaja dve nedelje svakog meseca, beži mu, a izaziva. A kada žena ponovo postane raspoloživa, on dve nedelje strasno vodi ljubav s njom, sve dok se zaista ne zasiti i više ne oseća potrebu za njenim, ali ni za telom bilo koje žene. I taj se ciklus stalno ponavlja.

Da li je oralni seks dozvoljen?

Decenija 1950-ih je bila deset godina predigre.

Žermen Grir

Seks nije dostojanstven i smeran ritual. Ako vam je do dostojanstva i smernosti – idite u crkvu.

Sintija Hajmel

Svi smo mi seksualna bića, i pokušaj prigušivanja naše urođene seksualnosti je u najboljem slučaju greška, a u najgorem slučaju to je opasno. Sigmund Frojd nas je prvi opomenuo da je potiskivanje naše seksualne prirode opasno. Slično tome, u kabali, jevrejskoj ezoteričnoj disciplini, emocije se porede sa cvetovima koje baštovan-intelekt posadi. Emocija koja raste bez usmerenja, bez baštovana, je korov. To je ružna i destruktivna emocija. Trik je u tome da svoj um navedemo da kanališe i usmerava emocije, umesto da ih potiskuje, tako da nas one spoje sa pravim stvarima, a odvrte nas od pogrešnih stvari.

Kanalisanje seksualne energije

Ovo podjednako važi i u braku. Možda je teže, zato što treba zajedno da radimo, ali par mora uvek da pokušava da uzajamno zadovoljava seksualne potrebe, čak i ako se to nekome ponekad čini neukusnim. Da bi svoj brak učinili funkcionalnim, parovi moraju da pronađu seksualnu harmoniju.

Jednom sam dobio iznenađan telefonski poziv od vrlo religioznog Jevrejina, Josefa, koji me je pitao da li bi mogao da dođe sa juga Engleske da bi sa mnom razgovarao o svom ličnom prob-

lemu. Imao je 23 godine i nedavno se oženio devojkom svojih godina, koja je takođe bila veoma religiozna. Došao je bez žene. Seli smo u moju dnevnu sobu, na kojoj je odmah zatvorio sva vrata i prozore i obratio veliku pažnju na to da niko ne može da čuje naš razgovor. „Potrebna mi je vaša pomoć. Pošto sam religiozan, bio sam nevin sve dok se nisam oženio, i imao sam pun rezervoar seksualne energije. Želim sve da probam, ali mojoj ženi se gade neke od stvari koje sam predložio. Kada sam je zamolio za oralni seks, rasplakala se i optužila me da je degradiram. Da li je njoj bolje da ja fantaziram kako to radim sa nekim strancima? Ja jesam religiozan, ali sam i muškarac.“

Da li muž i žena, koji imaju tako jako različite ideje o seksu, i dalje mogu da se vole i da uživaju u velikoj sreći? Mnogi religiozni ljudi osećaju urođenu neprijatnost kada je reč o bilo kakvoj seksualnoj praksi koja ne podrazumeva striktno misionarski položaj, ili, kako oni to nazivaju, 'prirodan' položaj. Njihov je stav da se kod seksa radi samo o nastavljanju vrste, i da je greh ako se u seksu uživa, da je to pogrešno. Ovo je pitanje posebno značajno u vreme kada tako veliki broj nereligioznih muševa i žena pogrešno pripisuju svoje bračne probleme neslaganju u seksu.

Fokus u seksu

Ono što obe strane zaboravljaju je da deljenje seksualnog zadovoljstva predstavlja kamen temeljac braka. Kao što sam već rekao, kada postoji svetost, ljubav i privrženost, seks je daleko od toga da bude animalna zabava već je najuzvišenija delatnost u životu, u kojoj žena i muškarac, oslobođeni svih inhibicija, mogu uzajamno da se uključe u svoju suštinu. Centralno jevrejsko učenje o seksu u braku jeste da je ispunjavajući seksualni život od suštinskog značaja za zdrav brak, a da čistunstvu nema mesta između dva privrženaa odrasla ljudska bića.

U judaizmu, rabini naročito ukazuju na činjenicu da je ljudska ženka pripadnica jedine vrste koja postoji, a koja može da ima seksualne odnose dok nosi dete, čime se nedvosmisleno poka-

zuje da seks kod ljudi nije tu samo radi nastavljanja vrste. A Zohar divno dodaje da su sveće za Šabat simbol sposobnosti žene da ponovo zapali strast i požudu kod svog muža.

Bog želi da muževi i žene budu istinski srećni kad su zajedno. „Da se kod seksualnih odnosa radi samo o fizičkom činu,“ tvrdio je srednjevekovni rabin Menahem Meiri, „o njima Biblija ne bi pisala kao o *'jedia'* /znanje/.“ Ali to se ne može postići stalnim ubacivanjem novih seksualnih zabrana, koje će ograničiti seksualni repertoar jednog para i preko već postojećeg strogog ograničenja koje propisuje monogamija. Dodavanje nepotrebnog čistunstva je ponekad direktan poziv za bračnu katastrofu, to je inhibiranje procesa povezivanja dvoje ljudi. Potpuni seksualni fokus na sopstvenog bračnog partnera je krajnji oblik svetinje seksa. Veliki biblijski komentator, Raši, piše da se istinska veza između muža i žene ne može postići bez zadovoljstva: „jer, ako ona ne uživa u intimnosti, ona se neće zalepiti za njega“.

Asketizam

Ipak će neki religiozni ljudi možda uzvratiti da, mada je zadovoljstvo možda centralni sastojak braka, treba ga postizati samo kroz misionarski položaj. Mnogi od onih koji proučavaju jevrejsku misao će citirati Kodeks jevrejskog zakona, koji muževima i ženama savetuje da na minimum svedu direktni oralni kontakt sa genitalijama; ili mišljenje koje kaže da je kontakt kada muškarac ljubi genitalni region svoje žene razvratan – čime se kunilingus zabranjuje. A pošto je prosipanje semena ozbiljan prekršaj, oralni seks izveden na muškarcu je stoga zabranjen.

Međutim, uzimanje ovih mišljenja za zakon je izopačavanje istine. U judaizmu se konzervativna mišljenja u vezi seksa smatraju samo savetom. Veliki srednjevekovni kodifikator Majmonid, mada je savetovao mužve i žene da se uzdržavaju od seksa koji nije u misionarskom položaju, piše da zakon zapravo glasi: „Muževljeva žena je njemu dozvoljena, te stoga, šta god on i njegova žena žele da učine u seksualnom smislu, to i smeju da učine.

Smeju da imaju odnos kad god im se to sviđa, i on sme da ljubi svaki njen organ koji želi, i može da ima odnos na prirodan i neprirodan način.“

Rabini nisu kazali da muškarac ne treba da gleda genitalije svoje žene, već da ne treba da *zuri* u njih, pošto ima previše muškaraca koji ženu degradiraju tako što je svode na mali broj erogenih zona, a zanemaruju njenu celokupnu ličnost. Treba iznad svega da se bavimo holističkim bračnim jedinstvom, a ne bazičnom opsesijom donjim delovima tela – po kojima se ni muškarci ni žene ne razlikuju kao individue. Zurenje u genitalije vodi do nestanka misterije koju erotski delovi tela imaju u sebi, i tako postaju neuzbudljivi kao, na primer, lakat. Ali ima trenutaka kada će posmatranje tela svog partnera biti suštinski važno za erotsko uzbuđenje, a namera rabina nikad nije bila da se seks mehanizuje do tačke kada se gubi spontanost.

Slično je i sa oralnim seksom. Mada je istina da je namerno uništavanje semena predmet ozbiljne biblijske zabrane, poznato kao onanizam, to se odnosi na slučajeve kada muževi namerno izbegavaju oplođenje i uništavaju seme – kao što je slučaj sa koi-tusom interruptusom, kada povlačenje u stvari smanjuje zadovoljstvo i čini se samo da žena ne bi ostala trudna. Biblijska zabrana se faktički pominje kada se Onan povlači od žene svog brata, pošto odbija da ima dete koje će dobiti ime po njegovom mrtvom bratu. Kod oralnog seksa, međutim, svrha nije uništavanje semena. Tu se više radi o tome da se proba nešto novo i prijatno, nešto što će dovesti do povećane međusobne zavisnosti muža i žene, a da se istovremeno smanji njihova zavisnost od stranaca. Da ponovimo: Judaizam se protivi namernom uništavanju semena, ali ne seksualnoj praksi koja ponekad može da uključi i *prosipanje* semena, ali koje se događa da bi muž i žena uživali.

Seksualna represija kroz religiju

Svaki put smo toliko skandalizovani kada pročitamo kako su neki vrlo religiozni ljudi imali posla sa prostitutkama ili su varali svog bračnog partnera. Čitamo o pripadnicima sveštenstva koji su optuženi da su seksualno zloupotrebljavali decu ili da je kod njih pronađen pornografski materijal sa decom.

Veoma mi je žao tih pobožnih pojedinaca koji čine tako strašne greške, pošto su oni zaista najveći deo vremena odani vernici. Ali oni sami od sebe - ili drugi od njih - to zahtevaju, potiskuju najsnažnije aspekte ljudske prirode. To jednostavno nije moguće. Ako čujemo za kaluđere koji su se zarekli da neće jesti ili piti po nedelju dana, pa su ih uhvatili kako potajno piju vodu, nećemo se jako iznenaditi jer znamo da je nemoguće živeti bez hrane ili vode. Isto važi i za našu seksualnu prirodu. Ona se ne može ignorisati.

Nezdravo potiskivanje mora obavezno da se pokaže kroz zabranjeno ponašanje. Slično tome, uvoditi u brak seksualnu pobožnost preko razumnih i legalnih granica koje su postavila drevna učenja, znači kontraproduktivno se ponašati u pogledu doživljavanja vezanosti za drugu osobu. Definicija svetosti seksa je da služi zbližavanju muža i žene, ako se izuzme namerno uništavanje semena (i seks tokom menstruacije i nedelju dana posle nje). Ali uvek treba izbegavati barijere koje razdvajaju ženu i muža jedno od drugog.

Religiozna žena sa početka ovog poglavlja ima, naravno, svako pravo da se uzdržava od oralnog seksa, ako je to nešto što je njoj lično neprijatno, a muž nikada ne bi trebalo da tera ženu da radi nešto što je njoj odbojno. Ali to još uvek ne znači da on ne treba da pokuša, uz puno ljubavi, da je ubedi da čini stvari koje će im oboma doneti zadovoljstvo. Nijedan od bračnih partnera ne bi trebalo da svoje primedbe na ovaj ili onaj postupak u seksu bazira na pobožnosti, pošto vera želi da muževi i žene budu u potpunosti seksualno zadovoljni jedno s drugim. Daleko od toga da

je čistunstvo uzvišeni nivo pobožnosti, ono je u braku greh koji može bračne partnere da pogura da direktno, ili u mislima, istraže druge mogućnosti van braka.

Ljudi u braku i masturbacija

Masturbacija je kradljivac ljubavi.

Tim i Beverli Lehaj

Nemojte olako odbaciti masturbaciju.

To je seks sa nekim koga volite.

Vudi Alen

Žena ponekad sasvim lepo može da zameni masturbaciju.

Ali je onda, svakako, potrebna bujna mašta.

Karl Kraus (1868-1962)

Jednom je, tokom debate u Oksfordu, moja protivnica u razgovoru, savetnik za psihoseksualne probleme, održala govor u kome me je optužila što sam izneo mišljenje da masturbacija smanjuje našu zavisnost od partnera. Ona je bila uverena da, baš upravo suprotno, što više masturbiramo – naš seksualni život postaje sve bolji. „Praksa usavršava“, rekla je više puta. „Ljudi koji ne masturbiraju su najviše seksualno osujećeni, najgori su ljubavnici i nisu ni počeli da premošćavaju korozivne seksualne inhibicije.“ Štaviše, rekla je ona, često masturbiranje nam omogućava doživljaj zadovoljstva i da otkrijemo šta je ono što nas najviše zadovoljava. „Oni koji ne masturbiraju, ne poznaju sebe.“

Ovo pitanje je za većinu nas manje povezano sa visokim principima, ako nije čak i sasvim banalno. David, predsednik jedne multinacionalne kompanije, koga sam upoznao kroz Društvo Leham, koristio je masturbaciju jer je neprekidno putovao i po-

nekad je bio i po šest nedelja van zemlje. Mada je pokušavao da postane religiozniji, mrštio se na zabranu masturbacije.

„Ti mi reci šta je bolje, Šmulji. Moram da idem na duga službena putovanja. Imamo dvoje male dece kod kuće, pa žena ne može uvek da pođe sa mnom. Da li je bolje da spavam sa nepoznatim ženama dok sam na putu, ili da masturbiram dok gledam one erotske filmove koje sada imaju po hotelima? Nikada ne bih prevario svoju ženu, ali ni ja nisam napravljen od drveta. Potrebno mi je nekakvo seksualno pražnjenje.“

Njegov mi je argument dao materijal za odgovor. „Ko kaže da moraš zbog posla nedeljama da budeš odvojen od svoje žene? Kažeš mi da nisi od drveta i da ti je potrebno pražnjenje. To postižeš kroz auto-erotiku koja ti tako dozvoljava da dugo budeš odvojen od svoje žene. Ali ako bi se uzdržao, ako ne bi imao drugi način nego da budeš sa svojom ženom, morao bi da se vratiš kući. Tvoj je brak važniji od tvog posla, a tvoja seksualna zavisnost od tvoje žene, kada ti je ona jedina mogućnost, uvek može na to da te podseti.“

Masturbacija se ne isplati

Masturbacija svakako nije košer. Ali pošto praktično sve svet-ske religije sadrže ovu ili onu vrstu zabrane masturbacije, većina ljudi, koji naiđu na te zabrane, ubeđena je da su to primitivne i preživele zabrane. Isti zaključak se izvodi iz činjenice da su društva izumela sopstvene tabue protiv masturbacije, kao što su mitovi da će ljudi koji masturbiraju oslepeti, da će im se genitalije bezmerno uvećati (žao mi je, momci, ta stvar ne funkcioniše tako). Rezultat je da, u modernom društvu, one koji ne masturbiraju smatraju prosvেćenim koliko su bili i pećinski ljudi.

Najuobičajeniji moderni argument u korist masturbacije, a njega skoro isključivo propagiraju žene-eksperti, je da je (a) potpuno nefer da žena treba da služi svom mužu kao isključiva mogućnost za seks, i (b) žena ne treba da čeka da je njen muž zadovolji, što on u većini slučajeva i ne uspeva da učini. Mnoge žene

naročito mrze ono „na brzaka“, kada muž traži seksualni akt bez da pomisli da li to njegovu ženu baš tada uopšte zanima.

Zbog čega bi žena morala da otrpi te sasvim uzgredne doživljaje? Zar nije mnogo bolje da muž, kome je baš neophodno seksualno pražnjenje, lepo ode i masturbira, umesto da sili ženu da se skida i učestvuje u nečemu u čemu baš i nije važna. Slično tome, zbog čega bi žena trebalo da čeka da joj muž priredi prijatan doživljaj?

Muževi koji su tehnički verni

Istina je, Davidovo pribegavanje masturbaciji je neuporedivo bolje od toga da spava sa svojim koleginicama ili sekretaricama. Pa ipak, svojim postupkom on čini ozbiljnu grešku. Ono što on radi nije neutralno i bezopasno, već ima ozbiljne posledice po njegov brak. Jedan od najlepših trenutaka u braku je kada se žena i muž, koji su višom silom bili rastavljeni, zbog posla ili iz drugih razloga, i kada su se uželeli jedno drugog i jedva čekali da se sretnu u istom krevetu, najzad ponovo nađu zajedno. Nema mnogo tako strasnih ili moćnih trenutaka nego kada dođe do erupcije nagomilanog seksualnog zadovoljstva.

David, međutim, dozvoljava da se sva seksualna para izgubi kroz pukotine. On ne gradi nikakvu libidinoznu seksualnu rezervu, koja bi kasnije mogla da se fokusira isključivo na njegovu ženu i da donese intenzivno zadovoljstvo. A zamislite kako se njegova žena oseća. Kada ne bi sedeo pred tim erotskim filmovima koji mu predstavljaju seksualni ventil, on bi se vratio kući žestoko gladan nje. Zgrabio bi je čim bi ugrabio trenutak da su sami, a ona bi se osetila kao najpoželjnija žena na svetu.

Međutim, on se vraća kući, više puta se u međuvremenu ispraznio, ovlaš je poljubi u obraz, pita šta ima za večeru, uskoči u krevet i gleda televiziju, a u njihovom životu neće ostati trag koji bi trebalo da ostavi duže razdvajanje. On je tako, na neki način, prevario svoju ženu, jer joj nije pokazao da je voli i da je privlačna. Nije doneo ono što se od njega očekuje.

Uživanje nije isto što i *potreba*, i ne mislim da današnji muškarci i žene jedni od drugih zavise makar i približno onoliko koliko su zavisili u prošlosti. Oni se zaista plaše toga. I to je razlog zbog čega odnosi, kada se jednom zategnu, često se i prekinu. Dvoje ljudi koji su zaista jedno drugom potrebni ne trče u sud za razvode čim se pojavi neki problem. Oni ne mogu da zamisle život bez onog drugog.

Bračne svađe

Prava provera zdravlja bilo kog braka su posledice koje svađe imaju na učesnike u njima. Ako muševi i žene mogu danima da se ne pomire – ako on može da spava na kauču u dnevnoj sobi bez ikakve želje da se vrati svojoj ženi u isti krevet – njihov je brak u ozbiljnom problemu. Ali ako njih dvoje ne mogu ništa da rade i da se koncentrišu pre nego što se pomire – ako cele noći ne mogu da spavaju posle svađe – čak i ako to znači da će nastaviti žestoki sukob jer ih opsega tekuće uzajamno udaljšavanje, taj je brak jak.

Ta duboka ljubav ne mora da se iskazuje tako što će se neprekidno penjati jedno na drugo u nekoj aerodromskoj čekaonici. Suprotno od toga, ona je mnogo dublje ukorenjena od toga. Ali se iskazuje u obliku duboke zavisnosti, bespomoćnosti i povredljivosti koju samo onaj drugi može da zadovolji.

Ne može se poreći da ćemo svog bračnog partnera, ako ga učinimo glavnim, treba se nadati i jedinim seksualnim ventilom, tretirati mnogo bolje i da ćemo se prema njemu ponašati mnogo lepše. I upravo kako se nikad ne izvičete na direktora svoje banke, zato što vam je potreban, nikad nećete vikati na svoju ženu jer vam je potrebna za uživanje i uzbuđenje. I ako vam uskrati svoje seksualne usluge zato što je ljuta na vas, vi nemate kuda da odete. Onda je bolje da je poljubite i da se pomirite. Alternativa u korišćenju masturbacije kao stalni ventil, čini da nam libido podseća na probušeni balon koji lagano gubi sadržaj i nema sposobnosti da se ponovo naduva.

Kada prekinemo svoj seksualni nagon, on više nema snage da nas potera ka bračnom partneru. David, pomenut ranije, pričao mi je o tome kako se stvari u njegovom braku kvare. Onda je počeo da analizira uzroke. „Mnogo se više svađamo nego ranije. Delimično, pretpostavljam i zbog stalnih pritisaka koje imamo u životu. Oboje radimo, tu je dvoje dece, hipoteka na kuću, puno toga bacamo jedno na drugo.“ Ali onda je, u trenutku potpune iskrenosti, dodao: „Primetio sam da se mnogo više svađam sa ženom kada prethodno masturbiram.“ Ali kada se zaista uželi seksa, ta se potreba izražava kroz njegov vrlo pažljiv i osetljiv pristup ženi.

Masturbacija nije usamljениčka praksa, privatna stvar sa kojom javni stavovi ili moral ne treba da imaju nikakve veze. Ona smanjuje potrebu za fizičkom bliskošću koju ljudska bića uzajamno osećaju, a u kontekstu braka ona donosi nesreću.

Da li seks treba koristiti da bi se popravili porušeni mostovi?

Vođenje ljubavi je za mene više od fizičkog doživljaja, to je lek za mozak. Ono briše napetosti i sukobe koji se nazidaju između vas i vašeg partnera tokom svakodnevnog života. A takođe i jača sliku o samom sebi, kao o prihvatljivoj osobi koju se može voleti.

Odgovor jednog muža na pitanje u anketi jednog časopisa

Primetila sam da, mada ne rešava druge životne probleme, seks često otupi njihovu oštricu – deluje kao sredstvo za umirenje.

Odgovor jedne žene na pitanje u anketi jednog časopisa

Malo polnog odnosa nikada ne škodi.

Anonimni autor

Kada muškarac i žena žive zajedno pod istim krovom, i kada moraju sve da dele, to je sasvim neprirodno stanje i treba očekivati trvenja i svađe. Pa ipak, koliko god da su svađe prirodna pojava, postoje dva očigledna cilja: prvi je da prepirke treba svesti na minimum, a drugi je da nesporazume treba izgladiti što je pre moguće. A malo je načina koji mogu da postignu ovo drugo, kao što je vođenje ljubavi.

Parovi bi pre svega trebalo da koriste seks da bi prevazišli svađe. Samo seks donosi plimni talas preovlađujućih pozitivnih emocija koje čine da se muž i žena intenzivno dobro osećaju u uzajamnom društvu, on spira sve povrede i trvenja. U našem arsenalu, seks je najmoćnije oružje za prekid svađe.

Ipak ima puno onih koji se s tim ne slažu, i mnogi su veoma ljutito reagovali na ovo mišljenje. Žene su isticale da je to tipično muško gledište i da se time ne razrešavaju nikakvi problemi. One se osećaju iskorišćene kada muževi odbijaju da razgovaraju o problemu i kada, umesto toga, žele da se ljube i mire. Drugi su naglasili da se jedna od zabrana u jevrejskom zakonu odnosi na zabranu vođenja ljubavi sa bračnim partnerom dok je svađa u toku ili kada su ljuti jedno na drugo. Stoga se čini da seks posle ili za vreme svađe nije košer.

Zbog čega, onda, i dalje insistiram na ovom savetu?

Lečenje seksom

Pošto dolazim iz rasturene porodice, tražio sam sve moguće savete pre nego što sam se oženio. Šta je tajna uspeha u braku? Pitao sam. Iznenadilo me je koliko su ljudi spremni da otkriju o sopstvenim odnosima i brakovima, i šta su sve naučili tokom vremena. Neki od mojih prijatelja su bili toliko ljubazni da mi slikaju i dijagramima ilustruju trenutke koje su proveli sa svojim ženama, da bi mi pomogli da sebi stvorim sliku (dobro, nije baš tako, ali nije ni mnogo daleko od toga).

Naročito se sećam razgovora sa ženom jednog vrlo bliskog prijatelja, koja mi je dala sledeći savet: „Nema sumnje da ćete se svađati kada budete u braku,“ rekla je – a znao sam da je njen brak bio izrazito buran – „i da će se javiti tendencija da se izljubite i da problem rešite tako što ćete voditi ljubav. Ali nemojte to da radite. Time se ništa ne rešava. Razlog koji ste imali za svađu i dalje je prisutan, zapravo postaje još jači, i sve što time činite je da ga privremeno pokrivete. I mada će u tom trenutku izgledati da je sve u redu, to je samo bekstvo. Kada sve prođe, problem je i dalje tu i mora da se razrešava.“

Međutim, hvala milostivom Bogu, deset godina i šestoro dece kasnije, mislim da nije bila u pravu. Neslaganje je ono što popločava skrivenu ljubav između žene i muškarca. Jer: zbog čega bi trebalo dozvoliti da problemi stoje na putu dubokim osećanjima

koje bračni partneri gaje jedno prema drugom? Zar nije upisana istina da se muškarci i žene razlikuju, i da će se uvek razlikovati, i da je jasno da je razrešavanje problema koji između njih postoje nemoguće?

Ono što, na prvom mestu, spaja muškarce i žene jeste njihova uzajamna privlačnost, ono što ih gura jedne prema drugima, uprkos razlikama. A ono što ih na dugi rok drži zajedno je ljubav koja se razvija kroz deljenje zajedničkog života, posle prvobitnog privlačenja. Slično tome, jedna stvar koja brak, posle svađe, vraća na kolosek je sirova seksualna privlačnost koja je još na početku sastavila taj par, i koja ih podseća na uzajamnu ljubav.

Đavo je plaćeni ubica

Postoje dva načina gledanja na svađe među muževima i ženama, jednako kao što postoje i dva načina gledanja na greh; i tu se vraćam jedan korak sa pozicije pisca o seksualnoj intimi, i oblačim svoje duhovničko odelo da bih objasnio šta želim da kažem.

Čovek može greh – činjenje nečeg što je pogrešno – da vidi ili kao nešto što je realno, što treba iskoreniti i sa čim se treba ozbiljno pozabaviti, ili kao nešto nestvarno, nešto što samo skriva i pokriva dobrotu, kao gusta magla koja zamaćuje svetlost. Tu se nalazi jedna od glavnih tačaka na kojima se razilaze glavne struje hrišćanstva i judaizma. Po hrišćanskoj šemi, Bogu se usprotivio pobunjeni i zatim pali anđeo, koji je za sebe uspostavio alternativno carstvo. Isto kao što Bog obećava nagrade za dobra dela, đavo obećava materijalno blagostanje onima koji se potčinjavaju njegovoj umesto Božjoj volji. Ove se dve sile takmiče za naklonost ljudi i, mada će Bog na kraju prevladati, đavo u međuvremenu ima odrešene ruke.

Stoga, ako je neko počinio greh, više nije dovoljno samo ako okrene leđa svom propustu i nastavi putem pravednosti. Pošto je greh realan, on prvo mora da se izbriše. Čovek mora da se oslobodi iz đavolovih kandži kroz ispovest i duboko kajanje; za

to je čak preporučeno i telesno kažnjavanje i bičevanje. Prema hrišćanstvu, Bog je čak poslao svog sina da podnese strašne posledice ljudskog greha, koji nije mogao da bude uklonjen ljudskim delovanjem.

To, međutim, ne postoji u jevrejskoj misli, koja je holistička i ne može da prihvati nikakvog moćnog vladara osim Samog Sve-mogućeg. Dobrota se definiše kao blizina Bogu, a zlo se definiše kao udaljenost od Boga. Delovanje koje nas približava Bogu definiše se kao dobro, dok se ono što nas od Boga udaljava definiše kao zlo.

Mada i judaizam govori o 'Satani' koji vreba u svačijem srcu, Zohar objašnjava da taj Satana, ili naklonost zlu, može ispravnije da se posmatra kao agent koga je Bog unajmio. Dok pokušava da odvede ljude sa puta pravednosti, on se tajno nada da čovek neće pasti na njegovu zavodljivost. Satana je Božiji agent od poverenja, njegov je zadatak da zbuni ljude ponudom izbora, tako da oni, koristeći svoju slobodu izbora, mogu da poboljšaju svoj moralni stav time što će odbiti da učine ono što je pogrešno.

Judaizam stoga kaže da naš fokus u životu ne treba da bude na lošim stvarima koje smo počinili, već na svim onim dobrim stvarima koje smo propustili da učinimo, dok smo srljali za onim lošim. Mada u judaizmu postoji ispoved, kao što su molitve pokajanja na Jom kipur, ona služi samo da bi nam pomogla da identifikujemo ono loše što smo učinili, da iskreno žalimo zbog svoje sebičnosti, da bismo mogli da ispravimo sopstveni kurs *u budućnosti*. Jevrejsko pokajanje služi samo kao sredstvo koje grešnika čini osetljivim na ono pogrešno što je učinio.

Da bi se razorio i najveći greh, čovek mora da gleda unapred i da, jednostavno, učini 'micva', dobro delo. Svaki greh činjenjem je, u stvarnosti, greh *nečinjenja*. Ne da ste učinili pogrešno, vi ste propustili da sledite ispravan put. Kajanje je preveliko upuštanje u greh, ono prošlosti daje preveliki značaj. Sa grehom se obračunava tako što se potapa u more svetlosti, u okean dobrote.

Šta je sa prekršajima u braku?

Ono što u braku treba da usvojimo je moć makar i jednog dobrog dela koje je naš bračni partner učinio, koja nam vraća ljubav prema njemu. Mnogo godina sam gledao kako je studentima na Oksfordu najveća smetnja za ozbiljno upuštanje u poštovanje judaizma bila ono što su samima sebi govorili: „Propustio sam taj brod.“ „Za mene je suviše kasno da sada počnem.“ „Već sam se navikao na svoje načine.“ Međutim, ako čovek 25 godina nije živio jevrejskim životom, to potpuno izbledi samo ako učini makar jednu micvu (dobro delo), ako dozvoli da svetlost ljudske duše osvetli njegov život. Isto to važi i za brak.

Zapušteni odnosi koji su umrli zbog zanemarivanja mogu istog časa da se ožive samo jednim činom ljubavi. Mali romantični gestovi, kao što je donošenje cveća, poljubac partneru kada se on tome uopšte ne nada, mogu da uklone mnogo nagomilanog bola i mogu da budu neuporedivo moćniji od reči.

Iz tog se razloga ne slažem sa savetom svoje prijateljice, i verujem da parovi *treba* da koriste moć fizičke ljubavi da bi razrešili većinu (mada svakako ne sve) oblika bračnih sukoba. Rešavanje bračnih nesporazuma na druge načine, po mom mišljenju, daje previše značaja prepirkama o tome ko je šta loše učinio. Većina bračnih nesporazuma vrti se oko beznačajnih neosetljivosti koje kao pečurka narastu u sveopšti konflikt; nespremnost da se da poljubac i da se prihvati pomirenje, ukazuje na to da postoji ozbiljan problem.

Ti mene ne voliš

Sigurno je da se svađa zbog neke ozbiljne optužbe, kao što je neverstvo ili fizički ili možda gadan verbalni napad, svakako ne može razrešiti samo deljenjem zajedničkog kreveta. Zbog tako ozbiljnih slučajeva Talmud zabranjuje muževima i ženama da podele intimnost kada su veoma ljuti jedno na drugo.

Međutim, većina parova se svađa oko najblesavijih stvari: zašto večera nije bila spremna na vreme, ko treba ovog puta da prošeta psa, koliko je novca muž, ili žena, potrošio ili potrošila preko planiranog, zašto me nisi zvao, ili zvala, kad smo se tako dogovorili. Najveći broj svađa u braku pretvara se u ozbiljne bitke upravo zato što se određeno ponašanje ili čin tretira od strane onog drugog kao dokaz da počinocu nije stalo.

Žena koju muž nije pozvao u dogovoreno vreme nije ljuta zato što je nije zvao. Može ona lepo da preživi i bez tog telefonskog poziva. Ne, nego njoj taj izostanak poziva znači da je zanemarena, da njemu uopšte nije stalo do nje. „Možda je istina,“ misli ona, „da me nije pozvao zato što je prezauzet. Ali je jednako verovatno da me nije zvao baš zato što mu je sve drugo u životu važnije od mene. Sve dolazi pre mene.“ I ona gaji tu bolnu misao sve dok se on ne vrati kući, a čim pređe prag – započinje rat.

Jedna žena mi je jednom ispričala kako su se ona i njen muž strašno posvađali zbog toga što on nije kupio hleb na povratku sa posla. „Tri puta sam ga podsetila, i opet je zaboravio.“ Da li je ona zaista mislila da je nedostatak tog hleba bio vredan svađe? „Naravno da nije. Ali to pokazuje kako on uopšte ne sluša šta ja govorim. Da me voli ne bi zaboravio?“ Ali ono što pokušavam da kažem je: najbolji način da se rasprši njeno verovanje da je on ne voli je da je zagrlji i da joj kaže koliko je voli – *to jest do sledeće prilike, kada će moći to i da joj pokaže.*

Razgorevanje čiste ljubavi

Takvi problemi, koji nastaju iz nevažnih trivijalnosti, moraju se ukinuti pre nego što se razviju u nešto ozbiljnije. Činjenica da muž nije zvao telefonom, da je zaboravio da kupi hleb, itd., nije greh, to je samo propust da se pokaže da je voli. Treba mu dozvoliti da zagrlji svoju ženu i da je uveri da razlog što to nije uradio stoji u njegovoj gluposti. Jednostavno, nije mislio. I tada je rešenje u pokazivanju koliko zavisi od svoje žene, kako je celog dana jedva čekao da je ponovo vidi – vođenje ljubavi.

Svakog dana slušamo seksualne gurue kako beskrajno sipaju savete o tome kako suština svakog dobrog odnosa leži u komunikaciji. 'Razgovor' i deljenje ideja s nekim postali su idol modernih brakova. Većini ljudi je danas važno da pokažu kako vole muziku, vole muzeje, vole bilo šta, umesto da pokažu da jednostavno vole. Jedan mi je čak objasnio kako su on i njegova žena superiorno kompatibilni zato što oboje vole jahanje na konjima. (Pitao sam ga da li je zajedničko iskustvo sedenja na konjskoj zadnjici zaista dovoljno duboko da ljude učini srećnim.) Ali, mada je dobra komunikacija od suštinskog značaja u braku, ona nikada neće imati efekat prenošenja poruke koliko intenzivno želite nekoga, kao što ima fizički zagrljaj.

Komunikacija nije zamena za osećanje bliskosti koje nastaje kada žena i muškarac vode ljubav zato što žele i poštuju jedno drugo. Kada par odluči da se poljubi i pomiri, i kada ponovo postanu jedno telo, oni daju veoma značajnu izjavu da, suštinski, nema ničeg u osnovi pogrešnog u njihovom odnosu.

Seks, i kada ga odbiti

*Uvek sam ja ta koja ne pušta, koja želi da dokaže. U našim
prepirkama nikada nema razrešenja.*

*Uvek ja započinjem razgovor o nekom problemu.
Bezbroj puta zamišljam šta treba reći i onda to
izručim jer više ne mogu da podnesem tišinu.*

*Izjave dveju žena u Izveštaju Hajt
o ženskoj seksualnosti, 1981*

*Muškarci kažu da se ne sme otići predaleko u poverenju prema
ženama. Žene kažu da se muškarce ne sme pustiti preblizu.*

Anonimni autor

Znate li šta device jedu za doručak? Ne? Nisam ni mislio da znate.

Anonimni autor

Postoji jedan broj značajnih prigovora u vezi mog saveta za korišćenje seksa kod svađe, koje bih hteo da dodam dok odgovaram na optužbe, izrečene uglavnom od strane obaveštenih žena, da je seks kontraproduktivan kod rešavanja sporova. Na njihov sasvim legitiman prigovor da ne mogu da budu nežne prema muškarcu koji je upravo bio grub, kažem da se, naravno, slažem s njima. Mnogi bračni problemi su ozbiljniji od ovih navedenih ranije.

Ako, na primer, muž ima jako loš temperament, ako više i dernja se sve vreme, to zaista može da uništi brak. Ako žena troši mnogo više novaca nego što par to sebi može da dozvoli, pa se muž svakodnevno muči da zaradi dovoljno, i to može da potkopa

njihovu zajednicu. Kao što sam već rekao, drevni rabini zabranjuju parovima intimnosti ako je bar jedna od strana povređena ili ljuta na onu drugu. U tom se slučaju muž mora najpre izviniti za sve ružne reči koje je izgovorio, da se potpuno odrekne onoga što je učinio, i da moli ženu za oprostaj.

To ne znači da muž jednostavno treba da sačeka i da se sledećeg puta ponaša na prihvatljiviji način i da o toj stvari ne treba porazgovarati, kao i da ženina ljutnja i potreba da se razgovara o problemu, kada ona može da iznese svoje mišljenje, nije legitimna. U braku je od osnovnog značaja da obe strane pokušavaju da udovolje zahtevima druge strane i da umire strahove onog drugog. Ali oba partnera treba da shvate da je, u tom kontekstu, uvremenjenje od suštinskog značaja.

Oklevanje muškaraca da razgovorom rešavaju probleme

Ranije sam pomenuo da među polovima zaista postoje razlike u pogledu rešavanja sporova. Praktično sva istraživanja pokazuju da muškarci u velikoj većini teže primeni vođenja ljubavi kao sredstvu za prekid sukoba. Šer Hajt, istraživač seksa, navodi zapanjujuću statistiku da 88% žena kaže da muškarci više vole da izbegnu 'razgovore', i da je to ono što svađe čini neizbežnim.

Mnoge žene će svom mužu odbiti seksualne usluge, dok se o problemu ne prodiskutuje. One seks vide kao svoju slabost i kapitulaciju. Ako je problem stvaran, ako neće nestati sam od sebe, njime se treba pozabaviti i ne pokriti ga jednostavnim poljupcem. A ako ne uspeju u svojoj nameri, one su još više frustrirane. Kao što je jedna žena kazala Šer Hajt: „On sedi, nepokretan, pravi se da je 'iznad problema'... dok ja pokušavam da mu objasnim. Ono što me zaista dovodi do besa je da on izgleda kao neko ko je 'dobro vaspitan', dok ja od sebe pravim budalu, gubim emocionalnu kontrolu i postajem histerična.“

Ali seks nije akt kapitulacije

Ovde predlažem da se, mada su i žene i muževi u pravu, najpre prati muževljeva namera – i to ne zato što su oni muškarci i što zato treba da odlučuju, ili zbog patrijarhata. Ako je problem stvaran i treba ga rešavati, razgovor dva partnera koji u sebi nose mržnju i animozitet jednog prema drugom, vrlo će verovatno stvari učiniti gorim.

Reči često mogu da budu kao bacanje benzina na vatru, naročito ako, kao što je u većini slučajeva, obe strane drže da su u pravu. Vođenje ljubavi, mada ne rešava problem, bar uklanja neposredno neprijateljstvo izazvano svađom. Posle toga se mora preći na ženin način. Sad je vreme da se stvari razjasne. Sada, pošto ste podsetili jedno drugo koliko značite jedno drugom, vreme je da se ozbiljno pozabavite svojim razlikama i da potražite logično rešenje.

Muž, koji oseća koliko voli svoju ženu, pokušaćе da joj udovolji, a ne da je razljuti. To neće učiniti samo ako je ljut ili ako ga ona iritira. Nijedno od vas dvoje neće se potruditi da udovolji strancu. Ali ćete preći preko mnogo toga da biste udovoljili svom bračnom partneru. Zato, da biste došli do željenog ishoda, treba najpre da preduzmete nešto što će vas podsetiti da ste partneri.

Ove reči slede iz osnovnog jevrejskog mističnog verovanja da smo svi uistinu, duboko u sebi, u svojoj osnovi, dobra bića i da treba da uklonimo *klipa*, ljušturu ili školjke koje skrivaju našu urođenu dobrotu. Ovo verovanje uključuje i ideju da svaki par, koji se nekada uzajamno voleo, može ponovo da pronade tu ljubav samo ako se potruđi, umesto da dozvoli da se upetlja u mrežu svojih problema. Seks ima čudesnu moć da ponovo zbliži par; jevrejska misao smatra da mu je to najviša svrha.

Nikad se nemojte iseliti iz spavaće sobe

Iz tog razloga bračni parovi nikad ne bi trebalo da spavaju razdvojeni. Moja dva venčana prijatelja, Deniz i Stiven, grdno su

se posvađali jer Stiven, čim se vrati kući, sedne pred televizor i potpuno se udubi u program, pa Deniz tvrdi da je sasvim zane-
maruje. Mada joj je to stalno smetalo, stvari su se opasno za-
oštrile kada ju je jedna bliska prijateljica pozvala telefonom dok
nije bila kod kuće, da bi prenela važnu poruku. Stiven, koji je bio
kod kuće i gledao TV, javio se na telefon i obećao da će preneti
poruku ženi. I zaboravio.

Deniz je sutradan bila van sebe kada je ustanovila da joj se
muž nije potrudio ni toliko da pribeleži poruku. Kada je videla da
on odbija da o tome ozbiljno porazgovara, odlučila je da te noći
prespava u ćerkinoj sobi. Stiven je nekoliko puta pokušao da je
privoli da se vrati u bračni krevet, ali je ona odbila. Pokušao je
da je zagrli, ali se ona otrgla. Nažalost, njena tvrdoglavost je kod
njega isprovocirala jednaku reakciju, tako da tri dana uopšte nisu
razgovarali.

Pitao sam Deniz: „Da li veruješ da te tvoj muž voli?“ „Da,“ rek-
la je ona, „ali je sebičan. Toliko je zaokupljen sobom da se ponaša
kao da ja ne postojim.“ Rekao sam: „Naravno da ti nisi otirač i da
prema tebi treba da pokaže poštovanje. Ali postoji fina linija
između držanja svog dostojanstva i osвете. Zašto bi on poželeo
da udovolji ženi koja se prema njemu ponaša kao stranac, čak i
ako je on to zaslužio? Baš kao što nisi htela s njim da deliš krevet
jer se prema tebi poneo kao stranac, odabrala si da se i ti prema
njemu ponašaš kao stranac. On definitivno nije u pravu, ali – da
li je tebi stalo da budeš srećno udata ili da budeš u pravu, bez
obzira na posledice?“

Ljubljenje i mirenje ne samo da podseća par, zarobljen u
tekuće poteškoće, koliko se iskreno uzajamno voli; ono nas ta-
kođe čvrsto uverava da smo potpuno sposobni da uzmemo kon-
trolu nad svojim životima u svoje ruke, i da su nevažna spo-
rečkanja samo trenutne nepravilnosti u inače zdravom odnosu,
punom ljubavi.

Kada parovi ne treba da imaju seks

Naravno da vođenje ljubavi pre razrešavanja sporova nije uvek ono što je odgovarajuće.

Nema nikakvog razloga na ovom svetu da bi, na primer, žena koja je otkrila da joj je muž bio neveran, dozvolila da je on do-dirne pre nego što se on na ispravan način ne pokaje i dobije potpuni oprostaj od nje, uz odricanje svakog kontakta sa drugom ženom. Slično tome, žena koja je fizički zlostavljana od strane svog muža, bila bi luda da se potčini njegovim ljubavnim željama pre nego što ozbiljno porazgovaraju, pre nego što se posavetuju s nekim u vezi tog ponižavajućeg i odvratnog čina.

Da li je veličina važna?

Umorna sam. Pošaljite jednog od njih kući.

Me Vest, kada su joj rekli da je
desetorica muškaraca čeka u
njenoj garderobi.

*Ljubav je obmana zbog koje verujemo da se
jedna žena razlikuje od svih drugih.*

H. L. Menken

Kada oksfordski studenti čuju da se Jevreji-hasidi uzdržavaju od seksualnih odnosa pre braka, čak i tokom vereništva, smatraju taj koncept besmislenim. Jedan od njih mi je rekao: „Kako ste znali da ćete se slagati? Zar niste pomislili da bi oboje trebalo da proverite robu, znate kao ono 'probna vožnja'?“

Moj omiljeni odgovor glasi: oni koji su bili dovoljno srećni da imaju samo jednog, ili možda samo mali broj seksualnih partnera, ili koji su se venčali sa prvom osobom sa kojom su išli na sastanke, imaju samo svoju sreću kao kriterijum po kome će prosuditi partnera. Za njih, da li su srećni ili da li su emocionalno i seksualno zadovoljeni u braku ima veze samo sa njihovim sopstvenim, ličnim osećanjima, a ne sa 'objektivnim', univerzalnim standardima.

Jedino što treba da znaju da bi imali dobar seksualni život je da li se *oni sami* osećaju zadovoljeni i srećni, ili ne. Najbolji sinonim za ljubav je 'subjektivnost', ali seksualna otvorenost današnjeg sveta dozvoljava svakom mužu i svakoj ženi da objektivno procenjuju jedno drugo. Oni koji su zadržali određenu nevi-

nost i naivnost intimnih područja svojih života, jesu oni koji uživaju u nekomplikovanim i prijatnim momentima prirodne ljubavi, pošto im odnose ne opsedaju sećanja na prethodne ljubavnike.

Iskustvo koje se razvija kod onih koji su spavali sa mnogima, koče prirodne veze ljubavi koje se automatski javljaju kod onih koji nemaju nikakav kriterijum upoređivanja. Muškarcu nije potrebno da zna da li su telesne obline njegove žene savršene, a ženi nije potrebno da može objektivno da oceni da li je njen muž dobar u krevetu.

Parovima koji su prvi put vodili ljubav neposredno posle venčanja, seksualno iskustvo će uvek donositi zadovoljstvo. Njihov cilj nije da se pokažu ili da dobiju dobru ocenu. Oni nisu fokusirani na misao: „Da li sam dobar? Pitam se šta ona o meni misli,“ već: „Šta da uradim da bi njoj ovo iskustvo donelo što više uživanja, da bi znala koliko je volim i koliko želim da budem s njom.“ Parovi koji žive u takvom kalupu dobijaju sve, i doživljavaju bar jednako uživanje koliko i bilo ko drugi, bez potrebe da se žrtvuju ili da nešto gube.

Seksualna Olimpijada

Znam da je ovo veoma udaljeno od modernog doba, kada prvo seksualno iskustvo mladih ljudi više nije prirodni ljubavni akt, već test njihovih sopstvenih dostignuća i veštine. Muškarci vode žene u krevet ne da bi im pružili ljubav, već da bi pobedili na takmičenju. Ljudi ne mogu da nađu прибежиште u rukama svog ljubavnika/ljubavnice ili bračnog partnera, zato što se plaše da će se upustiti u ljubavni akt kome nisu dorasli, pa će sudije pokazati palcem nadole. Čak i pošto su uložili svaki napor da bi zadovoljili svoju partnerku, muškarci se i dalje plaše da ona možda nije zadovoljena i da razmišlja: „Nije bilo onako dobro kao što je bilo sa Harijem.“ I tako, Džejn i Aleks provedu noć zajedno. Džejn ujutru uzima karticu i daje Aleksu ocenu: samo šest, za

trud. „Šest!“ protestuje on, „Kako šest? Pa vežbao sam cele nedelje!“

Najlepše pribežište možemo sebi naći tamo gde možemo jednostavno voleti i biti voljen, i ponašati se potpuno normalno, biti ono što jesmo. Sva lepota seksa, i ono što ga čini najlepšim doživljajem koji čovek može da ima, jeste ako možemo da se opustimo, da uključimo automatskog pilota i da činimo sve ono što prirodno naiđe. Seks donosi istinsko uživanje samo ako se obavlja potpuno instinktivno, a ne sa predumišljajem, kada je seks odgovor na potrebu, a ne planirana akcija. Kada idemo na razgovore za dobijanje posla, mi pokušavamo da ostavimo utisak, na zabavama pokušavamo da nasmejemo prisutne, na sportskom polju pokušavamo da demonstriramo svoju fizičku spremnost. U seksu, međutim, mi jednostavno proslavljamo umetnost toga što jesmo, što postojimo, ne onoga što radimo i što postižemo.

Parovi u kojima su učesnici bili u kontaktu sa mnogim telima, više ne mogu da uživaju u vođenju ljubavi bez prisutne pomisli da će biti procenjivani i poređeni sa muškarcima i ženama koji su tu bili pre njih. Čovek se strese na pomisao da se tako veliki broj ljudi oseća nedoraslim jer su im bicepsi labavi, jer imaju stomake, jer su im grudi premale ili prevelike, jer im genitalije nisu poželjne veličine.

Osećaj neobdarenosti

Kad joj je jedna prijateljica pričala o svom novom dečku, višokom oko dva metra, kažu da je Me Vest rekla: „Zaboravimo na dva metra, razgovarajmo o 18 santimetara.“ Studije pokazuju koliko je bila u pravu kad je pretpostavila da je to ono što njega preokupira. Umesto da se živi u duhu izreke „Nije važna dužina čarobnog štapića, važna je magija koja je u njemu“, pokazalo se da je ne manje od 80% muškaraca nezadovoljno veličinom svog pribora.

Zaprepastio sam se kad sam u *Hajt izveštaju o muškoj seksualnosti* pročitao da muškarci tipično „uvek iznova ponavljaju kako bi voleli da im je malo veći“. Jedan od intervjuisanih muškaraca (čiji je vršnjak veličine unutar nacionalnog proseka) je rekao: „Kada sam sâm čini mi se da je veličina u redu, ali kada su drugi muškarci prisutni ja se stidim... Kao da sam nedovoljno razvijen... Emocionalno se osećam kao dečak u svetu odraslih“. Jedan drugi je rekao: „(Moj) je dovoljno veliki, ali bih voleo da je još veći, da ženama zastane dah kada ga vide.“

Ova preokupacija je zastrašujući odsjaj modernog načina mišljenja. CNN je 1994. prikazao priču o poštovanom američkom hirurgu koji zarađuje bogatstvo time što produžava penise. On vadi salo iz tela, hirurški ga ugrađuje pri kraju penisa, i garantuje da će penis tako biti oko 30% duži. Čudno je to što je u intervjuu rekao da većina muškaraca koja se podvrgava toj operaciji već ima penis prosečne dužine. Samo u dva slučaja je imao pacijenta čiji je pribor bio kraći od proseka.

Ženski strahovi

Ni žene ne pate manje u ovom modernom izboru najlepšeg primerka. Odnos Izabele i Kolina nikada nije bio idealan, čak ni pre braka. Kolin je došao da razgovara sa mnom kada još nisu bili ni šest meseci u braku. Žalio se da se Izabela ponaša iracionalno. Uvek gasi svetlo pre seksa, sva se ukoči kad on ponovo upali svetlo. Pitao sam ga da li je rekao ili uradio nešto što je kod nje izazvalo osećaj neprijatnosti, ali on je poricao.

Ali kada sam porazgovarao s njegovom ženom, ispostavilo se da, kad god zajedno gledaju TV program, on uvek komentariše koliko su glumice lepe. Slično je bilo i kada su izlazili sa prijateljima – Kolin je često komentarisao koliko su druge žene privlačne. „Ali o meni nikada ne govori tako. Osećam da sam ružna. Uvek mi govori da treba da smršam. Ne mogu da se poredim sa ženama koje ga privlače, zato i ne želim da vidi moje telo.“

Jedini način na koji ljudi mogu zaista da uživaju u intimnom životu jeste da najpre odbace sve kočnice u glavi koje se odnose na postizanje rezultata. Da bismo živeli srećno, svakom od nas je potrebna zdrava doza unutrašnje snage i samopouzdanja. Moramo da imamo vere u sebe kao individue koje imaju da ponude jedinstveni poklon, a to samopouzdanje prvenstveno dolazi od stabilnosti dugotrajnog odnosa u kome nas naš ljubavni partner čini najjedinstvenijom osobom na svetu.

Avantura kao popravka na brzinu

Prosudivački pristup braku, u skladu s kojim ljudi svog bračnog partnera tretiraju tek kao nekog koga su sreli, za koga se nadaju da će brak s tom osobom uspeti – a ako ne uspe, nema veze, toliko je još raspoloživih ljudi na svetu – vodi do toga da ljudi odbacuju svoj brak čim nastanu poteškoće. Kada se problemi pojave, oni ni ne pokušavaju da ih reše, već jednostavno potraže nekog drugog – ako ne baš za stalno, onda bar za povremene susrete.

Jedna uspešna muzičarka mi je pričala kako nikad nije ni planirala avanturu. „To se, prosto, samo dogodilo.“ Bila je u srećnom braku, ali joj je jedan kolega violinista, s kojim je išla na turneje, „prosto prirastao za srce“. Konzumirali su svoju uzjamnu privlačnost jedne noći u hotelskoj sobi u Nju Jorku, i nekoliko meseci nastavili avanturu, „Sve dok se nisam uozbiljila i shvatila da to nije za mene jer volim svog muža.“

Vratila se mužu, ali im brak više nikada nije bio isti kao pre. Njihova je uzajamna ljubav svakako ostala jaka, i oboje tvrde da su srećni. Ali im je seksualni život nepovratno mrtav. „Spavamo u istoj sobi,“ pričala mi je, „ali nismo vodili ljubav više od dve godine, još od nekoliko meseci posle moje avanture.“ Šta se pokvarilo?

Jasno je kazala da je do prekida njihovog seksualnog života došlo na njenu inicijativu. „Žao mi je što to moram da kažem, ali moj muž jednostavno nije tako dobro obdaren kao što je bio moj

ljubavnik. I nije istina, znaš, ono što kažu da veličina nije važna. Kada jednom probaš nešto zaista impresivno, teško je vratiti se na ono pre toga.“

„Ali,“ pitao sam je, „da se tvoj muž ponašao prema tebi isto onako kako se ljubavnik ponašao, da nije mogao da dočeka da se vrati s posla i da te vidi, da se iskradao s posla tokom dana i javljao ti da dođeš u taj-i-taj hotel da se nađeš s njim, da te je obasipao uzbuđenjima i strašću, da li bi uopšte potražila sebi ljubavnika?“ „Pretpostavljam da ne bih,“ odgovorila je.

Ono što naše moderno doba propušta da razume je da je naš glavni seksualni organ – mozak, ne genitalije. Kod seksa se ne radi o tehnici. Radi se o pažnji i reagovanju. Kao što je Anet Loson napisala: „Ako psiha nije voljna, nema te tehnike koja će je nagovoriti. A ako je psiha voljna, nema tog nedostatka tehnike koji će je odvratiti.“

Razočaravajući seks

Čak verujem da su oni koji su imali mnogo predbračnih iskustava lošiji ljubavnici od devica. Oni su naviknuti na seksualnu gratifikaciju koja dolazi horizontalno, ne vertikalno. Čim im dosadi seks u postojećem odnosu s nekim, oni jednostavno promene partnera i pokrenu se u stranu, umesto da kopaju dublje u odnos da bi pronašli neotkrivenu kreativnost.

I čemu to vodi? Sumnjiva je dobrobit od dugotrajnog seksualnog obrazovanja. U debati o legalizaciji prostitucije, Kati, samostalna prostitutka od dvadeset i nešto godina, predsedavajuća koalicije prostitutki, uzviknula je: „Ako ste doktor, postajete ekspert za medicinu. Ja sam ekspert za seks, i đavolski dobro to radim jer imam iskustva. Ponosna sam na ono što radim. I kako možeš očekivati da nešto radiš dobro, ako to nikad nisi radio? Sve ove male devičice misle da znaju šta je seks, ali nemaju pojma.“

Pitao sam je: „Da li ste ikada naišli na nekog muškarca koji je jednako dobar kao što ste vi?“ „Ne,“ odgovorila je. „Moram reći

da su svi muškarci s kojima sam bila beskrajno dosadni. Klasična razočaranja.“ A to je bilo upravo ono što sam hteo da kažem. Pošto je bila tako veliki stručnjak, ona je potisnula sposobnost da bude naivna u stvarima seksa, da se iznenađuje i oduševljava seksualnim inicijativama muškaraca. Umesto da odredi da li joj je lepo sa muškarcem koga voli, ona se fokusirala na njegove performanse, a imala je ogromno iskustvo koje je od nje učinilo stručnog sudiju. Nikada nije mogla da se upusti u seks kao 100% učesnica, uvek je bila samo objektivni posmatrač.

Pa šta je, onda, odgovor?

Besmisleno je reći da čovek može da bude dobar ljubavnik samo ako je imao mnogo seksualnih partnera. Kod dobrog seksa se radi o inicijativi, kretivosti, spontanosti, avanturizmu, ljubavi, nesebičnosti i nikad lenjosti, i nikad žurbi. Sve ono što čovek može da pokuša i da nauči od mnogih seksualnih partnera, može se isprobati u kontekstu jednog privrženog i vernog odnosa. Čitajte knjige, članke, razgovarajte s prijateljima. Pronađite ideje. Srećom, postoje brojne fascinantne, detaljne i informativne knjige o seksu, iz kojih željni ljubavnik i bračni partner može da nauči sve što poželi, i još više od toga.

Ali, pre svega, pitajte svog/svoju partnera/partnerku šta mu/joj se dopada. Nikad nemojte prihvatiti potpuno pogrešan argument da od mnogih partnera možete dobiti ono što nećete od jednog. Nije li nam dovoljno da neprekidno moramo da se dokazujemo na tržištu, u učionici, generalno u životu izvan kuće? Život je neprekidno takmičenje. Ono što nam je potrebno je mesto na koje možemo da se povučemo od neprekidnog pritiska svakodnevice, u ruke nekoga ko nas voli, i ko želi da bude s nama upravo zato što smo ono što jesmo, a ne zbog načina na koji možemo da budemo upotrebljeni.

Lepota braka, zaljubljenosti, porodice (naročito roditelja, kad već spominjemo porodicu), sastoji se u tome da nas naši ljubavnici i rođaci prihvataju tek zbog toga što smo ono što jesmo. To

osećanje, koje nazivam 'pasivna samo-vrednost', ili osećanje da vredimo čak i kada nismo produktivni, je ono što je čoveku potrebno. Potrebno nam je da budemo voljeni bez kvantifikacije i bez reči. Potrebno nam je da znamo da, bez obzira šta radimo i kuda idemo, uvek postoje neki koji nas vole, cene i kojima nedostajemo. Bez toga smo osuđeni na život zabrinute nesigurnosti i agonije. Ne bi trebalo da smo zarobljeni u neprekidnom stanju *postajanja*, već da se ljuljuškamo u umetnosti *postojanja*.

Šta je sa pornografijom?

*Opscenost je tako ograničen predeo da ga samo
jedan obilazak potpuno pokriva.*

Hejvud Broun

*Na mestima gde se priređuje strip-tiz za muškarce, mi ipak
posmatramo žene, one žene u publici, i njihova napeta lica.
One su opscenije nego kada bi same izašle i plesale gole.*

Žan Bodrijar

Oksford je premalo mesto da bi imao sopstveni distrikt sa crvenim svetlima, ali postoji nekoliko radnji sa pornografijom, od kojih su dve, slučajno, baš preko puta zgrade u kojoj smo živeli sedam godina. Obe se radnje drže vrlo uzdržano i udaljene su samo jedan blok zgrada jedna od druge, kao da žele da budu blizu jer se tako bolje osećaju. Jedna od njih, 'Privatna radnja', nema prozora i obojena je u neobičnu plavu boju. Druga, 'Knjižara za odrasle', upravo je preko puta našeg stana i reklamira se da prodaje 'bračna pomagala'. I, mada je izlog od stakla, ono je obojeno tamnom bojom i đaci, koji tuda prolaze, ne mogu da zadovolje svoju znatiželju vireći kroz njega. Osim toga, preko stakla je gvozdена mreža. Jednog od naših prvih dana u Oksfordu naučio sam zbog čega je tako.

Dok smo sedeli za doručkom, trgao nas je zvuk glasne lomljave: istrčao sam i video da je ceo stakleni front 'Knjižare za odrasle' izlomljen u sitne komade. Posle mi je rečeno da se to isto dogodilo već mnogo puta ranije, i to je razlog zbog kojeg druge takve prodavnice nemaju izloge. Osobe koje lome izloge

pripadaju radikalnim i ne-baš-toliko-radikalnim feminističkim grupama, plus članovi organizacija roditelja koji smatraju da su takve prodavnice kancer u srcu Oksforda. Međutim, pošto te radnje i dalje, posle više godina, postoje uprkos koncertiranom uznemiravanju, ove su grupe pokušale i sa drugim taktikama. Možda je jedna od uspešnijih bila snimanje svih onih koji u te radnje ulaze. To je služilo kao obeshrabrenje, ali je vredelo sve dok vlasnici radnji nisu uveli stražnje ulaze u radnje.

U potrazi za strastima

Iskreno, te su radnje prilično neuzbudljive. Štaviše, jedan student koji je otišao u jednu od njih da bi mi kupio ne naročito zabavan poklon za zabavu iznenađenja povodom mog 26. rođendana, rekao mi je da je prodavnica dosadna na jadan način; nema tu ničeg osim u plastiku umotane erotike i magazina, što sve skupa ne deluje naročito preteće. I pored toga, mnoge žene Oksforda, naročito studentkinje, smatraju da je postojanje prodavnice pornografije, koliko god da je roba jadna, uvredljivo i ponižavajuće.

Kao što bi se i očekivalo, judaizam je sklon da se protivi pornografiji. To nije zato što judaizam sledi čistunsku liniju religiozne 'desnice', koja se pornografiji protivi jer je nepristojna i nemoralna. Niti uzima 'levičarsku' poziciju koja tvrdi da pornografija ocrnjuje ljudsku seksualnost i, na prvom mestu, degradira žene. Mada sve ovo rečeno može biti istina, tu se ne ukazuje na koren problema.

Judaizam smatra da pornografija ne podstiče strast i romantiku između dvoje ljudi, već ih zamenjuje nečim stranim. Pošto je svrha seksa da podstiče i održava emocionalnu intimnost između žene i muža, šta god njih dvoje radili je dozvoljeno ako njihova strast jednog prema drugom ostaje netaknuta. I tu leži problem: u većini slučajeva pornografija će poslužiti kao samoj sebi svrha, umesto da bude alatka koja će podstaći uzbuđenje i strast.

Jedan od najdragocenijih i najvažnijih zakona unutar jevrejskih smernica u vezi vođenja ljubavi, jeste da nijedan od supružnika ne misli na nekog drugog dok vodi ljubav sa svojim bračnim partnerom. Ako to ipak čine, onda oni, u suštini, krše najvredniji poklon koji smo dobili od Boga, poklon ljudske intimnosti. Jer, kakva je to intimnost ako koristite nečije telo samo kao izvor trenja da bi zadovoljili sami sebe, a mislite o nekom drugom, ko nije vaš supružnik, i koji vas u tom trenutku zaista uzbuđuje?

Korist od seks-šopa

Čovek bi, ipak, mogao da kaže da je upotreba seksualnih pomagala najbolji način za oživljavanje umrtvljenog zanimanja za seks. „Istina je,“ kažu oni koji zastupaju ovo mišljenje, „da pornografija verovatno nije najbolja stvar za brak, i da bi dvoje ljudi u paru trebalo da pokuša da uzbudi jedno drugo. Ali šta ako se to ipak ne događa? Šta ako je ženi skroz dosadna predvidiva seksualna rutina njegovog muža? I šta ako muža više ne privlače opuštene butine njegove žene? Nije li bolje da se uzbude na ovaj način, umesto da sede i bulje u neki dosadni program na televiziji, i da posle njega pogase svetla i odu na spavanje?“

Odgovor glasi: DA. Ali postoji jasna granica između erotike i pornografije. Može da se koristi svako erotsko sredstvo, svedjedno koliko je neobično, ako izaziva jači fokus na bračnog partnera. Očigledan je primer žene koja kupuje seksi veš da bi uzbudila i stimulisala svog muža. Slično tome, seksualne mašine i igračke mogu da dozvole paru da proširi svoju seksualnu igru. Možda se to ne dopada svakome, ali ne znači da nije košer. Seksualne igračke i društvene igre zaista mogu da budu odgovor za one parove kod kojih treba podići seksualni život iz mrtvih.

Ako ranije opisana prodavnica u Oksfordu zaista može da bude ono što tvrdi da jeste, radnja sa bračnim pomagalima, treba pohvaliti njeno postojanje. Svako sredstvo koje pomaže zadržavanju muževljevog zanimanja za sopstvenu ženu, i obrnuto,

ženinog za muža, zaslužuje pohvalu. To ne znači obavezno da svaki par treba da ode u takvu radnju. Sigurno ima parova kojima nije potrebna pomoć sa strane da bi podstakli svoj seksualni život. Ali mnogima jeste. I zato, svaki oblik veša, ogledala na plafonu, plastičnih stvarčica – ako pomaže razbijanju monotonije koja se uvukla u brak – jeste košer.

Treba biti realan u pogledu teškoće održavanja nivoa strasti u monogamnom odnosu, sa neprestano jednim te istim seksualnim partnerom. I mada su u odnos ugrađeni interni razlozi postojanja strasti u braku superiorni u odnosu na seksualna pomagala, to ni na koji način ne ograničava stepen do koga, u mnogim okolnostima i u mnogim brakovima, oni mogu parovima da budu korisni.

Pornografski časopisi i filmovi

Ponavljam, sa pravom pornografijom stvari su drugačije. Onaj isti čovek od ranije može da kaže: „Kakva šteta od gledanja tuđih tela? Pa mi sa njima, zapravo, ne radimo ništa.“ Međutim, svaka vrsta eksplicitnog seksualnog materijala, koji navodi muža ili ženu da se fokusiraju na nekog drugog, a ne na svog partnera, jeste štetna. To je seksualno uzbuđenje koje je samom sebi svrha, umesto podsticanja bliskosti i uzbuđenja između dvoje ljudi koji su se obavezali jedno drugom.

Savršen je onaj odnos u kome par poseduje strast, novinu i uzbuđenje s jedne strane, u kombinaciji sa intimnošću, prijateljstvom i predvidljivošću s druge. I mada pornografija može da donese ono prvo, ona uništava ovo drugo. Ona uništava intimnost jer čini da muža više uzbuđuje neka njemu strana žena, a ne njegova sopstvena.

Kada muž gleda neku drugu ženu na filmu, pa posle toga vodi ljubav sa svojom ženom, on svojoj ženi daje svoje telo, ali svoje srce i misli poklanja onoj slici sa ekrana. To liči na seksualnu dekapitaciju, on svoju ženu koristi samo za uspešni autoerotizam. Nije čudo da je to ženama ponižavajuće i degradirajuće. Čak i ako

bi pomisao na drugu ženu mogla da uzbuđi muža tokom ljubavnog čina, judaizam to ne bi mogao da dopusti, pa muškarac ili žena koji drže do sebe to ne bi tolerisali.

Preljuba u mislima

Upotreba pornografskih magazina i filmova je veoma slična preljubi. U slučaju stvarne preljube, tako stvoreni jaz je mnogo ozbiljniji, zato što se tu ne radi samo o zamišljanju ili proučavanju slike nečijeg tela. Tu je u stvarnosti nešto učinjeno, podeljen je intimni čin koji bi trebalo da je rezervisan samo za bračnog druga. Ipak, ako se fantazira o deljenju intimnosti sa nepoznatom osobom, to ima jednako dejstvo na pražnjenje neophodnih rezervi ljubavi u braku. Pritisak seksualne energije je fokusiran na drugo mesto.

Ako u braku nema požude jer je predugo usmeravana u nekom drugom pravcu, više neće preostati ništa od braka za dalje rasturanje. Ono što zaista uništava jedan odnos nisu greške koje bračni partneri čine i time povređuju jedno drugo. Tu je više reč o emocionalnom i erotskom zanemarivanju.

Ogromna popularnost pornografskih slika iz domaće radinosti

Istina je da nama čak pornografija nije ni potrebna da bismo našli seksualnu stimulaciju kada nam bračni partner dosadi, a evo i dokaza. Poslednjih nekoliko godina došlo je do eksplozije pornografskog materijala iz domaće radinosti. Više na tržištu nisu najtraženiji profesionalno urađeni filmovi, u kojima učestvuju prelepi modeli koji, od strasti, vrište iz sve snage. Sada se traže video filmovi običnih domaćica, koje njihovi muževi snimaju dok izvode diletantski strip-tiz i rade još razne druge stvari.

Drugim rečima, ono što momak iz ulice najviše želi da vidi je *vaša* žena koja se svlači na filmu. Pa zašto je onda ona *vama* dosadna? Naravno da odgovor nije: zato što je neprivlačna, već zato što ste je vi videli već hiljadu puta, i sada hoćete da vidite

nešto novo. Zato je gledanje snimka na kome Matilda, žena vašeg komšije Harija, skida grudnjak proketo uzbudljivo!

Ali bi trebalo da vi, a ne vaš komšija Hari, gajite te nevaljale misli u odnosu na svoju ženu. I da se u skladu s njima i ponašate. Umesto da odete i kupite jedan od tih video filmova i magazina, koji su, sami po sebi, uvreda za vašu ženu, izađite zajednu, kupujte nešto od tih erotskih stvarčica, dođite do novih ideja koje možete zajedno da istražujete, i to će uneti kvalitet novotarije u vaš brak. Mnogo je bolje da sami, ili zajedno pravite fotografije i filmove vas samih, ako mislite da su vam potrebna pomagala da na gurku potpalite svoju strast, umesto da oboje sedite i zajedno posmatrate neke strance.

Nekoliko reči o smernosti

Ponekad se kaže da smernost onemogućava određene seksualne radnje. Međutim, greše pobožni ljudi koji se oblače smerno zato što misle da je žudnja za telom izraz bezbožnosti. Biblija želi da muževi i žene žude jedni za drugima. Pravi razlog zbog koga nam Bog zapoveda da se oblačimo smerno jeste da ostavi netaknutom prirodnu privlačnu moć ljudskog tela.

Seks uvek mora da bude istraživačka ekspedicija koju pokreće znatiželja. U protivnom bi scenario mogao da bude ovakav: žena ulazi u spavaću sobu i svlači se, a njen muž za to vreme gleda televiziju. Čak i kada se ona potpuno svuče, on nastavlja da gleda televiziju! Kada gledanje BBC-jevog dokumentarnog filma o tropskim šumama Amazona postane zanimljivije od posmatranja sopstvene žene koja se svlači, možete biti sigurni da je sa brakom gotovo! Deset zapovedi zabranjuju muškarcu da žudi za ženom njegovog suseda; nema zabrane žudnje za sopstvenom ženom. Jedan od najvećih srednjevekovnih rabina, Rabi Menahem Meiri, izričito govori o tome da smernost ima svrhu pojačavanja, ne prigušivanja, privlačnosti ljudskog tela, i povećanja erotičnosti seksualnog susreta muža i žene. On kaže: „Mada žena mora biti smerna u javnosti, potpuni nestanak njene smernosti u privat-

nosti nije ni na koji način kontradikcija, pošto je cela ideja njene smernosti u javnosti da sačuva svoj ženski šarm za svog muža.“

Svrha seksa

Jednom sam svoj stav o pornografiji i seksu predstavljao na zatvorenom seminaru za jevrejske bračne parove u Londonu. Pojma nisam imao da u publici sedi i jedan novinar. Sledećeg dana su jedne anglo-jevrejske novine objavile članak pod naslovom: „Rabin je za otvaranje više porno-šopova u Britaniji“. Možete zamisliti da dan posle toga nisam bio najpopularnija osoba u svojoj verskoj zajednici. Zato sam novinama napisao pismo u kome sam ispravljao objavljeni izveštaj, i naglasio da podržavam ideju o prodavnicama bračnih pomagala, a ne seks šopove.

Sledeće sam nedelje dobio pismo vlasnika lanca seks-šopova, u kome je bila molba da svojim zvaničnim rabinskim pečatom odobrim njegove prodavnice, a da će on promeniti način svog oglašavanja, i ubuduće će naglašavati da je svrha prodavnica pomoć bračnim parovima da se više uzajamno uzbuđuju u seksu. Rekao mi je: „Mislim da bi to bilo odlično za posao.“ Dakle, bio sam spreman da se uključim u tu ideju, pod tri uslova. Prvo bi morao da iz svojih radnji izbacim sve porno filmove i publikacije. Drugo, pristup bi bio dozvoljen samo venčanim parovima. Treće, morao bi mene da učini partnerom sa udelom od 50%. Odbio je sva tri uslova.

Moja poenta je da nas priroda ljudske seksualnosti izvlači iz nas samih, i zbog toga i postoji. To svakako nije nešto što se radi usamljenički. To nije nešto u čemu možemo uživati u potpunosti ako smo sami. Uvek mora da bude još neko. Seksualnost je prvenstveno sredstvo koje zbližava dvoje ljudi koji se vole. Ako se proces izvrne, ako se koristi samo za lično zadovoljstvo bez prikopčavanja za još nekog, uništavamo mehanizam spajanja dvoje ljudi u jedno biće.

Treba li svetla da budu upaljena ili ugašena?

Njima se tad otvoriše oči, i oni poznaše da su goli, te spletoše lišće smokve i načiniše sebi pojase... i čovek i žena njegova sakriše se od lica Gospoda, Boga...

Postanje, 3:7-8

Moj savet onima koji misle da moraju da se svuku da bi postali zvezde: Kad ste jednom goli, šta preostaje da stvori iluziju? Pustite ih da se pitaju. Nikad nisam verovala u davanje previše toga od sebe.

Me Vest

Jednom mi je došao jedan par. Muž se žalio na njihov seksualni život: „Moja je žena toliko stidljiva da hoću da poludim! To više ne mogu da trpim. Insistira da se u našoj spavaćoj sobi svlačimo pri ugašenom svetlu. I seks možemo da imamo samo ako je svetlo ugašeno. Ne mogu da budem u braku sa takvom čistunicom.“ Njegova je žena odbila da o tome razgovara dok joj je muž bio prisutan. Ali čim je on izašao iz sobe, rekla je: „Naravno da mogu da se svlačim samo u mraku. Ali to je njegova greška. On ne misli da sam lepa, čak me i ne gleda. Ja se svučem, a njegove su oči i dalje prikovane za TV. Stidim se svog izgleda i zato se svlačim samo u mraku. Kad bi mi malo pomogao da steknem samopouzdanje, bila bih mnogo srećnija.“

Opsesija koju svi danas imamo – da svi treba da izgledamo kao Adonis – često je kontraproduktivna. Muž provede tri meseca u teretani, ali i dalje ima „ljubavne drške“ (*salo oko stomaka*). Žena čini sve da bi učvrstila stomak, čak i svoju decu koristi kao

tegove kad vežba trbušne mišiće, ali njen stomak i dalje se drži svog oblika. Onda oboje postanu ukočeni tokom seksa. Muž sve vreme hoda unaokolo uvučenog stomaka, uveren da mu tako njegov pivski stomak izgleda mišićavije. Ali to ne pomaže, i – kome to treba?

Zurenje i gledanje

Drevni rabini su veoma preporučivali vođenje ljubavi u mraku. Postoje duboki razlozi zbog kojih tama pojačava misteriju seksa.

Ja nisam rabin koji često obavlja venčanja, više sam aktivista koji ljudima nudi savetodavne usluge, ali sam svejedno pristao da venčam Džefrija i Sali. Mada ne drže naročito do rituala, tradicija im je važna. Saglasili smo se da, pre obreda venčanja, zajedno naučimo jevrejske zakone koji su s tim u vezi. To je napravilo problem. Džefri je ustanovio da jevrejski zakonik kaže da muškarac ne bi trebalo da zuri u genitalije svoje žene, čak ni kad vode ljubav, a da vođenje ljubavi treba obavljati u mraku. „Kakva je ovo srednjevekovna glupost? Da li treba i posle venčanja da se ponašamo kao dva uzdržana stranca? Ne smem ni telo svoje žene da gledam? To su zastarele gluposti,“ besneo je on.

„Vidi,“ rekao sam mu, „tu se ne kaže da ne smeš da gledaš telo svoje žene. Kaže se, zapravo, da ne treba da buljiš.“ Drugim rečima, nemoj se previše zabavljati delovima njenog tela. Nemoj se fokusirati na genitalije, a na štetu celokupne ličnosti. Uzdržavanje se unosi u vođenje ljubavi kada telo zakloni ličnost, a savet koji Biblija ovde daje je da se u braku ne sme dozvoliti da do toga ikada dođe. U seksu se radi o spajanju dve ličnosti, ne samo dva tela, a fizička privlačnost je samo sredstvo koje vodi do emocionalne ljubavi.

Telesna privlačnost je mamac

Ako bolje razmislimo, zamišljeno je da fizička privlačnost deluje na sledeći način. Muškarac ode na zabavu. U uglu prostorije je jedna žena koja pijucka svoje piće. Pogledi im se sretnu i on

ode do nje da proćaskaju. Ono što ga odvuče preko prostorije do nje nije njena ličnost. Nisu se nikada ni sreli! Pre će biti da su do toga doveli njeno telo i hemijska reakcija koja postoji među polovima.

Međutim, svrha njene spoljašnje privlačnosti je da ga privuče, da dođe i da upozna njenu unutrašnju lepotu, njenu ličnost. Jer, bez obzira koliko je telo lepo, nama otkrivanje i ponovno otkrivanje tog tela na kraju dosadi, jer tu i nema mnogo toga za otkrivanje. Ako je on ugleda i ako samo poželi da sa njom spava, neće se razviti nikakav odnos. On ode do nje, izgovori svoj tekst, i pita: „Kod tebe ili kod mene?“ Ali ako poželi da je upozna, oni kasnije mogu postati jedno. On prvo ugleda njeno telo, priđe joj, a zatim otkriva njenu ličnost, njenu toplu i nežnu narav. Ono što je počelo kao telesna privlačnost, pretvara se u orkestraciju dve duše.

Prevazilaženje tela

Iz toga sledi da je naš krajnji cilj kod vođenja ljubavi – prevazilaženje tela. Doživljavamo intenzivno zadovoljstvo jer se jako dobro osećamo u blizini svog partnera, predmeta naše ljubavi. Doživljavamo iskustvo koje prevazilazi naše telo. Osećamo da nas seksualni susret prenosi, podiže iznad ograničenja sopstvenog tela, i da do susreta dolazi na nivou duše. To je suština orgazma. To je momenat koji intenzivno ujedinjuje, u njemu žena i muškarac doživljavaju duhovno prosvetljenje. Ali to važi samo onda kada se interes zadovoljstva sublimira, da bi postao sredstvo ujedinjavanja.

U mraku postoje zvukovi, pokreti, i dodir sa voljenom osobom pali maštu i osećanja, vidimo duhovnim okom. Fantazija se lakše ugrađuje u doživljaj. Zbog toga tako često zatvaramo oči dok vodimo ljubav. A ako zatvaranje očiju dozvoljava unošenje začina fantazije i mašte u naš seksualni život, koliko to tek važi ako nas okružuje mrak, i dozvoljava nam da razvijemo punoću ljubavi i kreativnosti?

Seks pri upaljenom svetlu mnogo otežava spajanje na dubljim nivoima ličnosti, pošto je fokus i dalje na telu. Usputni seks u koji se u ovo današnje vreme upuštamo nije vođenje ljubavi. To je prosto telesno pražnjenje. I zbog toga, kad je sve gotovo, mada smo zadovoljeni, i dalje ostajemo stranci i sledećeg jutra opet osećamo istu prazninu. Ali vođenje ljubavi sa ciljem spajanja dve ličnosti, ostavlja nas u stanju u kome želimo još. Ne osećamo se zadovoljenim kada je sve gotovo, zato što ne možemo dovoljno da se nauživamo voljene osobe, i možemo slatko da zaspimo u njenom naručju. Osetili smo koliko je divno biti zaista ujedinjen s nekim koga obožavamo, i želimo još, i još, i još.

Postoji li idealno doba dana za vođenje ljubavi?

Drevni rabini su bili ubeđeni da seks treba da se dogodi kasno uveče, u vreme kada su se muž i žena opustili i oslobodili redovnih svakodnevnih briga. Naravno, u naše doba noćni seks je i najpogodniji: deca spavaju, prodavnice su zatvorene, kancelarija ne radi. Mozak nam je konačno dobio odmor. Tokom dana smo fokusirani na milion stvari koje još treba uraditi, odgovornost nas vuče i imamo još ceo spisak nezavršenih zadataka. Ali noću jedva da imamo šta drugo, osim da se intenzivno fokusiramo na svoju voljenu osobu.

Ako bi seks bio čisto telesna aktivnost, bolje bi odgovaralo njime se baviti danju, kada nam telo nije jako umorno i kada imamo snage. Ali naš najvažniji seksualni organ nije telo, već um. Samo um može da smisli nešto novo. Noću imamo osećaj da smo uradili šta se moglo uraditi, i da smo zaslužili pravo da se opustimo i doživimo radost ljubavi.

To ne znači da žena i muž treba da se uzdržavaju od seksa tokom dana, ili ujutru kada smo zaista najsnažniji. Zaista spontanost seksa nikad ne treba dovesti u pitanje. Pa ipak, trebalo bi da sačuvamo svoje glavne seksualne trenutke za večer. Usputni seks je jednako usputan u braku i van njega. Muževi i žene ne bi

trebalo da imaju usputne seksualne doživljaje, kada vode ljubav, ali se ne upuštaju do maksimuma.

I Talmud savetuje događanje seksa noću, ali takođe dozvoljava seks tokom dana pošto bi, u protivnom, muž mogao da zaspi od umora, možda bi samo odradio potrebne pokrete, a sve bi se završilo potcenjivanjem žene. Vođenje ljubavi sa ličnošću, ne samo sa telom, mora da ide u kombinaciji sa održavanjem strasti u vođenju ljubavi. Svrha religije je da čovek nauči kako da spoji božansko i fizičko – dušu i telo – čime postaje božiji čovek. Slično tome, svrha braka je spajanje tela muža i tela žene, dozvoljavajući im da postanu jedno telo. To može da postigne samo snažna želja, koja vodi do zadovoljstva i jedinstva, u kombinaciji sa ljubavlju.

Televizor u spavaćoj sobi

Televizor je najjači upad spoljnog sveta u seksualni život jednog para koji ja mogu da identifikujem. Pošto nudi zabavu koja uvek odvlači pažnju (ovde ne govorim o američkom i engleskom TV programu), televizija je moćna alternativa vedrom životu u spavaćoj sobi. Ona paru obezbeđuje programe koje moraju da pogledaju i teme o kojima moraju da prodiskutuju, i time malo čini uzajamnom približavanju dvoje ljudi kroz intimnost.

Kasnije ćemo videti da, prema jevrejskoj misli, mužu i ženi nije dozvoljeno da tokom seksa imaju na sebi bilo šta. Kod seksa se radi o koži pritisnutoj uz kožu, bez bilo kakve fizičke barijere. Ali isto važi i za psihološke barijere. Psihološke barijere su najveća smetnja totalnom jedinstvu duša, i zato je od najvećeg značaja da svoje umove oslobodimo svih briga pre stupanja u seksualni odnos. Ako uskočimo u krevet samo napola koncentrisani, naš partner oseća smetnju koja može da uvredi. Naročito žene žele da, kada su se svukle i spremile za seks, njihovi muževi ne mogu a da se ne uzbude, da odbace sve na šta su do tada mislili, i da vode ljubav.

Ko zaista može da se fokusira na vođenje ljubavi ako televizor galami? Svaki par koji ozbiljno želi da održi strast u svom braku treba da na minimum svede količinu TV programa koji gleda uveče. Još bolje: u spavaćoj sobi ne treba da bude TV aparata, samo, možda, u kuhinji ili u dnevnoj sobi.

Da li je prostitucija bezbedno pribežište?

Prostitutke veruju u brak. On im obezbeđuje najveći broj klijenata.

„Suzi“, citirano u magazinu „Klave“

Prostitucija joj daje šansu da se sreće sa ljudima. Obezbeđuje svež vazduh i fizičke vežbe celog tela, a takođe je drži podalje od nevolja.

Džozef Heler, *Kvaka 22*

Brak nije reč. To je presuda.

Anonimni autor

Uvek tvrdim da su osobe koje treba pitati za mišljenje o prostituciji, one osobe koje prostitucija najviše pogađa – supruge. Dovoljno je loše što toliki muževi iskazuju tako gadnu nezahvalnost prema svojim ženama time što ih varaju. Većina žena koje se bave tim zanatom imaju vremena da razviju svoj fizički izgled i seksualne veštine do stepena sa kojim prosečna žena, obuzeta brojnim porodičnim obavezama, ne može da se meri. Kao što mi je tokom debate jedna prostitutka rekla: „Možda nisam stručnjak za kvantnu fiziku i rakete, ali mogu svakog muškarca da lansiram pravo u orbitu.“

Ne tražite od svoje žene da savladava te veštine

Hari se uvek žalio na svoj brak. Ako je ikada postojala varnica između njega i njegove žene, ona se davno ugasila. Gundao je o nedostatku zanimanja za seks. On je, međutim, bio istaknuti član

svoje zajednice i plašio se sramote koju donosi razvod. Osim toga, on i njegova žena su bili bliski, makar kao brat i sestra. Iz istog razloga nije mogao da zamisli da ima avanturu. Šta ako bude uhvaćen? Zato je, umesto toga, išao kod prostitutki. Ali to je činio bez ikakve griže savesti jer se njegova žena, Margaret, sa tim slagala.

Mislio sam da je poludela. Njen je argument bio da imaju troje dece i da se sasvim lepo slažu, mada im se seksualni život završio. Ona nije želela samo jedno – da ga izgubi, što je sasvim moglo da se dogodi ako ode s nekom drugom ženom. Da ode sa prostitutkom – male su šanse. Nije bilo ni straha od zaraze jer je Hari lako mogao sebi da dozvoli da odlazi kod prostitutki zaista visoke klase, koje imaju sve vrste pedigreea, referenci i sertifikata. „Moj muž nije od drveta,“ kazala je, smatrajući da je to najbolje rešenje u lošoj situaciji. Plašila se razvoda od Harija, pa mu je dozvolila da upražnjava svoje slabosti.

Možda Margaret misli da radi ono što je najbolje u lošoj situaciji, ali ona zapravo *proizvodi* lošu situaciju. Umesto da pronade bilo kakvu nadu da će ona i njen muž jednog dana ponovo podstaći interes koji su izgubili jedno za drugo, ona se osigurava da njen brak uopšte nema nikakvu budućnost jer dozvoljava da je smene jeftine zamene. Možda je njenom mužu potrebno njeno kuvanje, i razgovori s njom, ali mu ona nije potrebna kao žena. Njegova muževnost se isporučuje nekim strancima.

Brak je mnogo više od jedne reči

Pošto u svakom braku, čak i u onom u kome nema strasti, postoji čista seksualna vatra, cilj muža i žene je da tu vatru raspire u požar. Žena ne sme da bude saglasna da njenom mužu bude dozvoljen seks van braka, jer njih dvoje na taj način zajednički gase plamen. Više neće žudeti za njom, kao što bi žudeo da mu je ona jedino mesto na kome svoju žeđ može da ugasi. A ako on to ne može, za nju je bolje da propalicu izbací napolje nego da izgubi svoje dostojanstvo.

Kada se brak jednom nepopravljivo pokvari, bolje je da se prekine nego da se nastavlja uz poniženja. Neuporedivo je bolje nastaviti svojim putem nego uništiti sopstveno samopoštovanje pozivanjem konkurencije u pokvareni odnos. Argument da će muškarci uvek odlaziti prostitutkama nema nikakvu težinu. Šta bi bilo da Hari nije mogao da se uzdrži od mlaćenja svoje dece? Da li bi Margaret i tu progledala kroz prste? Ljudi varaju u poreskim prijavama. Da li to znači da takav postupak treba legalizovati?

Legalizovanje prostitucije

Dosta često se pojavi neki provokativni društveni komentator koji agituje za legalizaciju prostitucije i bordela. Ovi, često dobro argumentovani istupi, zahtevaju koherentan odgovor. Ne možemo tek tako osuditi nešto kao neetično, ako ne pokažemo onima koji misle da je nešto korisno – da je to zapravo štetno.

Često ponavljani argumenti u prilog otvaranja legalnih bordela baš u vašem naselju su u osnovi sledeći. Muškarci odlaze kod prostitutki bez obzira na sva druga razmatranja. Skoro 70% muškaraca ispitanih u okviru *Kinsijevog izveštaja* iz 1948, tvrdilo je da su u nekom trenutku u svom životu bili kod prostitutke. Ako bi se bordeli legalizovali, rizik od infekcije AIDS-om i od širenja seksualnih bolesti bi bio ozbiljno smanjen, a i same prostitutke bi bile bolje zaštićene od batina koje dobijaju od svojih makroa i mušterija. Najzad, ako muškarci osećaju da im je potrebno još neko mesto za pražnjenje svojih nagona, osim njihovih žena, zar nije bolje da idu kod prostitutki jer tako neće uletati u avanture koje mogu da ih odvuku od njihovih žena?

Svi ovi argumenti su kratkovidni. Uspeh jednog društva, u krajnjoj liniji, zasniva se na vezi između muškarca i žene. Ako dvoje ljudi, koji su u jednom trenutku izjavili uzajamnu ljubav, i koji su se spojili u braku, ne mogu da žive u harmoniji – kakve su šanse onda mnogo zahtevnijih ciljeva, kao što je mir u svetu? Zašto, za Boga miloga, treba da želimo da se muškarcima olakša varanje,

da ih se time učini manje zavisnim od njihovih žena, i to kroz seks garantovano bez rizika?

Sadomazohizam

Cilj sadizma je da se čovek pretvori u stvar, nešto što ima dušu u nešto što duše nema, pošto kroz potpunu i apsolutnu kontrolu ono što je živo gubi suštinski kvalitet života – slobodu.

Erih From

Verovatno svi misle da sam ja divlja nimfomanka, da imam nezajažljiv seksualni apetit, a istina je da bih rađe čitala knjigu.

Madona

Pošto mi je objavljena knjiga *Jevrejski vodič za preljubnike*, prijatelji su me zadirkivali da ću sada biti primoran da napišem nastavak pod naslovom *Jevrejski vodič za incest*, ili, još bolje, *Jevrejski vodič za S&M*. Prvo sam pomislio da je to sasvim dobar predlog, pošto sam uvek mešao skraćenicu S&M sa M&S, oznaku vodećeg lanca robnih kuća Marks & Spenser, gde se može naći najkvalitetnija garderoba. Pošto mi Jevreji često skoro doživljavamo orgazam pri kupovini, ovakva omaška nije neuobičajena.

Nisam mogao ni da sanjam da će me samo dve godine kasnije jedna televizijska kompanija pozvati da učestvujem u debati o sadomazohizmu, zajedno sa učesnicima u slučaju Spaner. U tom su sudskom postupku petnaestorica muškaraca optuženi da se redovno sastaju i jedni drugima mrcvare genitalije u cilju seksualnog uživanja. Oni su se žalili Visokom evropskom sudu za ljudska prava, i tražili obaranje presuda britanskog sudskog sistema koji je nekolicinu njih osudio na zatvorske kazne. Srećan sam da vas obavestim da su oni svoje vredne aktivnosti snimali za potomstvo, mada su kazali da nisu imali u vidu javno emitovanje.

Međutim, po standardima kreativnosti nekih od učesnika u diskusiji na tom TV programu, čak su i ti podvizi ocenjeni kao „blazirani i dosadni“. Jedan mladić, po imenu Majk, uživa u paljenju petardi koje prethodno zadene sebi u pozadinu, a drugi, po imenu Džon, voli da veša tegove i druge gvozdene predmete o svoj penis. Majk svoj seksualni ukus brani sledećim rečima: „Većina ljudi vrlo usko gleda na seksualnost. Oni smatraju da je prikucavanje genitalija za dasku odvratno. Kakve to veze ima s njima?“ A Dominika Matriks, iz udruženja Feministkinje protiv cenzure, o tim aktivnostima ima da kaže sledeće: „To mi se dopada! Bezbedno je!“

A pristanak?

Sloboda čoveka da se bavi bilo kakvom perversijom koja mu se dopada data je argumentom pristanka, ili, preciznije, *obaveštenog* pristanka. Ono što dvoje saglasnih punoletnih osoba rade u privatnosti svoje spavaće sobe ne potpada pod slovo zakona. Kao što je još jedan učesnik razgovora na TV rekao: „Od pojedinačnih punoletnih osoba zavisi šta će raditi. Šta tu može da bude loše? Radi se o ličnom izboru i to se nikog drugog ne tiče.“ Drugi su se bunili protiv „seks policije“ i „čistunske patrole“, i tvrde da je nemoralno ako se društvo meša u njihov privatni ukus.

Međutim, apsurdno je koristiti pristanak kao odbranu za ovakve aktivnosti. Judaizam ne može da prihvati mrcvarenje tela osim u jednom slučaju: kada se takve aktivnosti preduzimaju iz medicinskih razloga i kada se radi ili o obrezivanju ili spasavanju života. Judaizam nije zatucan. Dozvoljena je i kozmetička hirurgija jer ona mnogima vraća mentalno zdravlje i donosi psihološke dobrobiti. Mrcvarenje tela u cilju uživanja, međutim, nikada ne može da bude ispravno. Judaizam smatra da je telo sveti hram, svetiji čak od duše – prema mišljenju mistika.

Seksualna odstupanja i prava perverzija

Da, usred otvorenosti o seksualnim pitanjima koju sam zastupao u celoj ovoj knjizi, verujem da je sado-mazohizam nešto drugo, i da predstavlja pravu perverziju. Čujem da me optužujete za netoleranciju. Ali saslušajte šta hoću da kažem.

Kao što sam već jasno rekao, ne verujem da je ljudsko telo konstruisano da bi se parilo. Upravo suprotno, ljudsko telo je konstruisano za *reprodukciju*. Koji procenat seksa podrazumeva direktno parenje? Da li je ljubljenje prirodno? Da li su usta napravljena zbog toga? Da bi se lizao nečiji ezofagus? Budimo iskreni. Parovi se u svakom slučaju upuštaju u neke čudne aktivnosti.

Mislim da je koncept seksualnih devijacija, odstupanja, kontradikcija samo po sebi. Suština ljudske seksualnosti je činiti ono što dođe prirodno i automatski, a svi posedujemo intuitivnu gravitaciju i orijentaciju koju sledimo na način koji nam pričinjava zadovoljstvo. A ako je seks instinktivna radnja, onda se čak i neobičan seks ne sme smatrati devijacijom zato što se ljudski instinkti međusobno razlikuju i norme ne postoje. (Ovde neću govoriti o religioznom pitanju homoseksualnosti, pošto u tome zakoni ne ostavljaju nikakvu sumnju.)

Ali sado-mazohizam je prava perverzija pošto nije intuitivan i nije vođen instinktom. Tu se pre radi o seksualnom eksperimentisanju i može se uporediti sa seksom između heteroseksualnog muškarca i drugog muškarca, ne iz želje, već zato što hoće da proba nešto drugo i da vidi kako je to. Genetika ne tera prosečnog muškarca da ekserima prikuca svoj skrotum za drvo. To je akt koji se prosto ne može uporediti sa, na primer, preljubom nekog muškarca ili neke žene.

Sadomazohizam je direktna posledica našeg savremenog zamagljenog, zamorenog pristupa seksu. Tek kada seks postane sasvim dosadan u svom prirodnom, instinktivnom obliku, ljudi će preći na takve očajničke postupke - kao što je vešanje tegova na genitalije – da bi na gurku upalili svoje izgubljeno zanimanje

za seks. Mentalitet „sve sam to već probao“ znači da će oni, koji u svojim seksualnim odnosima nemaju nimalo svetosti i umerenosti, pokušati sve da bi prekinuli monotoniju.

Sado-mazohizam može da bude uzbudljiv dok traje, ali posle njega čovek ostaje prazan. Učesnici neće bolje upoznati svoje saučesnike, oni moraju da traže nepoznate i da se upuštaju u sve neobičnije poduhvate da bi ponovo razbudili svoje zanimanje. A kada i to učine, oni osećaju da moraju dalje da šire svoje horizonte, sve dok se ne strovale u provaliju – kao što je, na primer, guranje zamoraca u mesta koja su gora od svakog kaveza.

Neosetljivost na nasilje

Kada se ljudi upuste u aktivnosti koje mogu ozbiljno da povrede ljudsko telo, i kada to nazivaju uživanjem, oni gube sposobnost da razlikuju ono što je dobro i celovito od onog što je neprijateljsko i povređujuće. Nasilje, čak i samopovređujuće, nikada ne treba da bude predmet poštovanja, bez obzira na etiketu koja se na njega pilepi.

Kao rabin koji se drži verske tradicije koja je oduvek slavila seksualni čin među osobama u braku, ja nikako nisam seksualni čistunac. Ovo pišem u duhu dubokog poštovanja prema vezama ljubavi između dve odrasle osobe, koje seks može samo da ojača. Međutim, ono što dve osobe rade u privatnosti svoje spavaće sobe *jeste* nešto čime društvo treba da se bavi – ako to što rade vodi ka nasilju ili trpljenju, bilo direktno ili indirektno. Čak i ono što dete posmatra na televiziji, u privatnosti svoje sobe, ima uticaja na društvo. Fransis Lorens je napisala savršenu poentu u svom manifestu – kome su mnogi aplaudirali – pošto joj je muža, direktora škole, na smrt nožem izbo jedan od đaka njegove škole. Društvo kao celina mora da gaji seks kao intimni i ljubavni doživljaj, a ne kao sredstvo kojim ljudi iskorišćavaju jedni druge u cilju eksperimentisanja, ili prosto iz uživanja.

Seks kod ortodoksnih - rupa u čaršavu?

Ko ne učestvuje u igri - ne uspostavlja pravila.

Erl Bac, u vezi papinog proglašenja o kontracepciji

Pitanje: Kako se nazivaju ljudi koji za kontracepciju koriste metod ritma?

Odgovor: Roditelji.

Anonimni autor

Kada su Žan-Mark i Liza otvarali poklone na zabavi povodom njihovih zaruka, svi su vrištali od smeha kada su otvorili poklon njegovog brata: veliki beli čaršav sa vrlo malom rupom u sredini, strelicom prema njoj i rečima uputstva: „Zavući ovde“. Žan-Mark je studirao prava, poticao je iz sekularne familije, ali je u Oksfordu postao religiozan. U njegovoj najbližoj familiji su se zbog toga zabrinuli jer su se plašili da će postati fundamentalistički fanatik. Njihovi strahovi su unekoliko ublaženi kada se verio sa Lizom, vrlo dopadljivom i ne naročito religioznom Jevrejkom iz Amerike.

Žan-Mark u toj šali nije video ništa smešno. U porodici su napetosti zbog njegove ortodoksije već postale neprijatne, i on se na brata izvikao i rekao da mu je upropastio veridbu. „Hej,“ odgovorio je brat, „nisam ja izabrao religiju u kojoj se takvi čaršavi koriste.“ Žan-Mark je izgubio kontrolu i povikao da je to sa čaršavom glupost, da nema nikakvu vrednost, da je to još jedan način da se diskredituju religiozni Jevreji, i gledao je u mom pravcu očekujući podršku.

„U stvari,“ rekao sam, „Talmud je vrlo popustljiv kada paru dozvoljava da ima seksualni odnos kroz krevetski čaršav. Neki ra-

bini zapravo insistiraju da muž i žena, pre seksa, na sebe navuku kompletan oklop, dok drugi idu i korak dalje i zahtevaju da muž i žena budu u odvojenim sobama i da imaju seksualni odnos kroz rupu na zidu. Ima i onih desničara koji od venčanog para zahtevaju da budu u različitim gradovima, i da seksualni odnos obave preko faks mašine.“

Koža uz kožu

Istina glasi da jevrejski zakon ne samo da ne traži da se čaršav koristi u te svrhe, on zabranjuje njegovo korišćenje, čak i ako bi par to želeo iz razloga pogrešnog tumačenja pobožnosti. Drevni rabini zabranjuju bilo kakvu odeću tokom vođenja ljubavi. Seks za sobom mora da donese talas emocija koji zbližava par, a to se naročito događa kroz moćna osećanja probuđena direktnim kontaktom sa drugim telom.

Par može da radi šta god mu je volja tokom predigre da bi se uzajamno uzbudio – to može da bude seksi veš, uniforma francuske sobarice ili kompletna oprema za američki fudbal, sve sa šlemom – sve što podstiče maštu. Ali kada dođe do punog seksualnog odnosa, on mora da se obavi bez ijednog odevnog predmeta, da bi svaka prepreka intimnosti bila uklonjena.

Kontracepcija i kondomi

Ova misao je nastala iz protivljenja judaizma upotrebi kondoma tokom seksa. Judaizam odbacuje katolički ekstremni stav da je kontracepcija uvek pogrešna u moralnom smislu. Judaizam, naravno, insistira da su deca uvek blagoslov, i stoga obeshrabruje parove u korišćenju sredstava koja sprečavaju trudnoću (bar dok ne dobiju dečaka i devojčicu). Ali ako će trudnoća izazvati bilo kakve fizičke ili mentalne probleme – na primer, ozbiljnu psihološku, emocionalnu ili finansijsku napetost u braku – upotreba kontracepcije je dozvoljena.

U takvim slučajevima judaizam preporučuje pilulu ili dijafragmu umesto kondoma. Kondomi su najveća prepreka intimnosti.

Pre svega, oni su smetnja nailasku strasti. Žena i muž su već uveliko u predigri, dahću i čeznu jedno za drugim, i onda, najednom – STOP – pauza u akciji. On izlazi iz kreveta, stavlja kondom. Ima li ičeg manje romantičnog od toga?

Drugo, on više nije u direktnom kontaktu sa telom svoje žene, guma ga razdvaja od nje. Naravno, korišćenje kondoma u današnje doba je zaštita pojedinaca od rizika bolesti, ali o seksu pre braka će biti više reči kasnije.

Treći deo

Seks za one koji nisu u braku

Da li se samci bolje zabavljaju?

Nema braka, nema ni seksa.

Nepoznati autor

Trijumf nade nad iskustvom.

Samjuel Džonson, povodom venčanja prijatelja-udovca

U današnje se vreme muškarci i žene sreću iz raznoraznih razloga: zbog zabave, lečenja usamljenosti i dosade, seksa, druženja, uključivanja u društvo, zbog pritiska vršnjaka. Ali jedan od razloga zbog kojih se skoro nikada ne susreću, sve do dosta kasnije u životu, je brak. Statistika pokazuje da prosečni muškarac i žena prolaze kroz šest *ozbiljnih* odnosa, pre nego što se s nekim venčaju.

To takođe znači da se bar šest puta rastaju pre nego što se konačno obavežu. Prolaze kroz ozbiljne, ponekad nepodnošljive patnje najmanje šest puta pre nego što se skrase.

Niko na to ne obraća mnogo pažnje, ali efekat gubitka nekog ko nam je značajan u životu nikako nije nevažan. Kad je Boni srela Aleksa bila je na sedmom nebu. Pre toga se pet godina viđala sa Danijelom, od čega su četiri godine živeli zajedno. Ali Danijel, doktor, krenuo je u drugi odnos, sa jednom bolničarkom u bolnici u kojoj je radio, i napustio je Boni baš kada je mislila da će je zaprositi. Boni mi je ispričala da ovog puta neće napraviti istu grešku i da neće imati jednako poverenje u Aleksa kao što je imala u Danijela.

„Danijel je svašta obećao i nije ništa ispunio. Trebalo je da se venčamo, da kupimo stan. I sada, na kraju, jedino što mi je posle

tih godina ostalo je da zaista ne volim sebe. Nijedan muškarac mi više neće tako nešto učiniti.“ Aleks je prekinuo vezu sedam meseci kasnije, tvrdeći da je nju nemoguće zadovoljiti. Boni je bila toliko povređena prethodnim odnosom da više nije mogla da se upusti u novi, uz potrebno poverenje koje će cementirati trajni odnos.

Seksualni gubitak

Pre nekoliko godina sam gledao film *Totalni opoziv*, zajedno sa jednim prijateljem koji inače pravi filmove. Dok sam se ja divio Arnoldu Švarcenegeru i njegovoj veštini sa puškama, moj prijatelj je rekao da je njega više impresionirala centralna premisa zapleta. „Radi se o pamćenju koje je suština ljudske ličnosti,“ rekao je. „Sve što smo iskusili i naučili nije ništa drugo do sećanje, i to je ono što nas u krajnjoj liniji čini onim što jesmo. Čovek može radikalno da se promeni ako mu se promeni sećanje.“

„Često sam pomišljao da,“ nastavio je on, „ako sretnem ženu svojih snova, oboje treba da budemo podvrgnuti delimičnoj lobotomiji.“

Nisam se nasmejavao već sam ga upitao zašto.

„Zato što bismo onda,“ kazao je, „mogli da izbrišemo sećanje na stare ljubavi i da volimo jedino jedno drugo. Naš potencijal za postizanje intimnosti ne bi bio zagađen prošlošću.“

Upravo je to ono što se danas događa. Do trenutka kada se dvoje ljudi venčaju, postoji to latentno klupko predbračnog seksa koje vreba. Bilo bi jednostavno neprirodno da se ne osećate bliskim sa nekim s kim ste spavali. Ali kod predbračnog seksa to ne bi trebalo da se desi. Ljudi svesno guše prirodne, moćne emocije koje nadolaze posle seksa. Obaveza je reč sa velikim „O“, i prevladava se drugom reči sa velikim slovom: Kontracepcija.

Kako se izboriti sa emocionalnim gubitkom

Jedna od briga kojima se judaizam najviše bavi je stanje ožalošćenosti, pošto to stanje na nama ostavlja neizbrisive

tragove. Kada je umrla Virdžinija Keli, njen sin, Predsednik Bil Klinton, morao je pravo sa pogreba da ode u Moskvu na sastanak sa Borisom Jeljcinom. Nije sebi dao priliku da svari traumatski gubitak majke, pa je štampa mesecima kasnije komentarisala njegov sve lošiji izgled. Niko ne može da zavrne svoje srce kao česmu, i da očekuje da ga neće gnjaviti.

Zbog toga jevrejski zakon propisuje da u slučaju žalosti, Bože sačuvaj, čovek mora da odsedi „šiva“, sedam dana tugovanja, tokom kojih ne učestvuje potpuno u društvu već sebi dozvoljava da se zaleći. Treba dozvoliti celokupnom dijapazonu ljudskih emocija da se odigraju u čoveku – ukoliko želi da se oporavi.

Jednostavno nije prirodno pretrpeti gubitak bliskog rođaka i vratiti se na posao dva dana kasnije, smeškati se kolegama i ćeretati sa klijentima. Potiskivanje osećanja tuge može, na duge staze, da ima opasne posledice.

Slično tome, prosto nije zdravo da odrasli ljudi potiskuju svoje prirodne emocije koje se rađaju u seksualnom spajanju. Tu ne postoji dobar ispust za emocije. Dok pokušavamo da se iskobljamo iz seksualnog odnosa bez ikakvih veza i obzira, uvodimo nered u svoj um i srce. Ponovljena razočaranja i bol zbog čestih prekida gasi nešto suštinsko u nama, izlazimo iz toga ogrubeli zbog prethodnih seksualnih iskustava – a ona bi trebalo da ostavljaju meka i povrediva sećanja.

Zašto to ne deluje

Problem je u tome što smo prosto doživeli previše bola da bismo ozbiljno verovali drugima. A to se pokazuje u braku. Jeste, imamo venčanicu i ona se sada zove Gospođa tako-i-tako. Ali to ne menja činjenicu da se danas mnogi venčavaju, a verovatno zadržavaju ono najdublje u sebi, da bi se obezbedili da ih više nikada niko neće povrediti.

Veliki je problem što se više ne povezujemo kako su se ljudi povezivali u prošlosti, i još aktivno kvarimo svoju sposobnost da to učinimo. Meni se čini da je to najjači razlog tolikih razvoda u

naše vreme. Previše parova od samog početka ne može da se pohvali dovoljnim jedinstvom.

Stoga samci treba ozbiljno da se zamisle u vezi ovih pitanja, pre nego što se upuste u bilo koju formu neobaveznog, usputnog seksa bez ljubavi. Brak znači skok u vodu. Upoznate nekog i, pošto ste naučili osnovne stvari – da je ta osoba prijatna, pažljiva, privlačna, može se voleti, drži do važnih stvari, odana vam je – skaćete u brak. Nema garancije da ćete biti srećni i da će taj odnos trajati. Nikada nema.

Ali kada svoje srce jednom usmerite ka nekom, skoćite u brak – i dozvolite sebi da padnete. Nada vam je ispred instinkta samoodržanja. To je suština koja nas čini ljudima. Brak je izraz ljudske ljubavi prema druženju koji prevazilazi našu ljubav prema savršenstvu. Zaista je prilično iracionalno uložiti toliko vere u nekog ko vam je nekada bio stranac, i ko ponovo može da postane stranac. Ali u tome je lepota braka. To je esencija izraza poverenja između dva ljudska bića. Ljudi koji se venćavaju, i koji ostaju u uspešnim brakovima, veliki su optimisti koji nekako veruju da ljubav pobeđuje sve i uvek. Ulaze u brak verujući da će biti neuporedivo više veselih nego bolnih trenutaka. Oni stvarno veruju u budućnost i u osobu sa kojom će je podeliti.

Da li je venčanje samo simbol?

Ovde leži moja žena, i neka leži. Ona je sad na miru, ali sam i ja.

Džon Drajdin, epitaf svojoj ženi

*Kada se devojka uda, ona umesto pažnje mnogih
stiče nepažnju jednog.*

Helen Rouland

Na početku ove knjige govorio sam o modernom fenomenu biološkog seksa, bez emocija. Mladi par će zajedno provesti noć i probudiće se ujutru jedva osećajući da je ona druga osoba na bilo koji način jedinstvena. Oni ostaju stranci. Muškarac i žena će se sastajati četiri ili pet godina, i još uvek će osećati da ne poznaju jedno drugo.

Zašto se venčavati?

Ozbiljna nuspojava ovog nedostatka bliskosti je toliko uobičajeno odbijanje – nekih žena, ali naročito muškaraca – da se obavežu brakom, čak i kada godinama učestvuju u nekom odnosu. Alan i Šarlota su se više od dve godine viđali u Oksfordu. Oboje veoma inteligentni, veoma motivisani studenti starijih godina studija. Šarlota je bila dve godine starija od Alana, a počeli su da se viđaju kad je njoj bilo 30. Kad su prošle dve godine, ona je počela suptilno da pritiska Alana da se obaveže. Ali dok je ona čula svoj biološki sat kako kuca, on je i dalje osećao da je premlad za brak.

Živeli su zajedno, i Šarlota je došla kod mene po savet: „Daj mu ultimatum,“ rekao sam.

„Ali, plašim se. Šta ako odluči da me ostavi? Sigurna sam da više nikada neću toliko voleti nekog.“

„Ako ne želi da se venča s tobom,“ odgovorio sam joj, „onda čak ni sada nije zaista tvoj. Treba da mu pokažeš da nisi očajna.“

„Ali ja *jesam* očajna. Naravno da znam da to ne treba da mu pokažem. Ali ne mogu, ne znam šta bih radila bez njega.“

„Pa, ako ništa drugo, trebalo bi bar da prestanete da živite zajedno,“ rekao sam. „Pokaži mu da misliš ozbiljno. Ako živite skupa, i ako sve dobija bez preuzimanja obaveze, zašto bi pristao da potpiše bilo kakav ugovor? Šta on tu dobija?“

Šarlota je odbila moj savet, i oni su se razišli šest meseci posle toga.

Unošenje vrednosti u brak

Da sam dobio po jedan dolar za svaku ženu koja mi se požalila da njen momak neće da postavi pitanje sa velikim P, ili da se ozbiljno obaveže da će razmisliti o braku, sada bih bio Bil Gejts (i onda ne bih imao potrebu da pišem knjige o seksu).

Puno je razloga za strah od braka, od kojih nije najmanji strah od finansijskih i društvenih posledica takve odluke. Ali u vreme kada većina parova živi i spava skupa pre braka, problem je u tome što više ne postoji jasan razlog zbog čega bi ljudi *trebalo* da se venčavaju. Kakva prednost od toga? On noću ima toplo telo pored sebe, nekog ko će da se stara o domu. A ona, sa svoje strane, ima čoveka u životu koji je voli i koji je zasmehava. Kakva onda potreba postoji za formalnom ceremonijom?

Sada kada muškarci mogu lako da dođu do seksa bez obaveza, oni često ne vide jak razlog da se venčaju i obavežu. Kao što mi je rekla jedna privlačna žena od 29 godina, koja se upravo rastala od dugogodišnjeg dečka: „Kada bismo se mi žene sve skupa saglasile da ne dozvolimo seks muškarcima van braka, svi bi stajali u redu pred oltarom!“

Jedna bliska prijateljica je doletela iz Majamija da bi sa mnom porazgovarala o tome koliko je nesrećna. Već je četiri godine

živela sa dečkom, mada je obećao da će se venčati već posle dve godine zajedničkog života. Štaviše, mada je imao vrlo dobro plaćen posao, krajem svakog meseca bi sedeo sa kalkulatorom i objavljivao koliko mu ona duguje – naplaćivao je od nje 50% od svakog troška koji su imali – sasvim po sebi zgodno zanemarujući činjenicu da je ona čistila ceo stan i svako veče mu spremala večeru. Povrh svega, ona je bila veoma privlačna žena i imala odličnu karijeru. I on još uvek nije hteo da je ženi.

„Da li si normalna?“ pitao sam je. „Zbog čega se tako jeftino prodaješ?“

Zaista nije imala odgovor na to pitanje. Kao i Šarlota, pristala je da žive zajedno i sada se najednom osećala zarobljenom. Osećala je da, pošto je toliko investirala u taj odnos, ne treba da ga rastura. I zato je, umesto toga, dozvolila da on nju rasturi.

Previše žena je danas prosto zaboravilo šta je prava ljubav i šta je pravi kompliment. Momak će devojci reći da je voli i da želi s njom da podeli svoj život, da je lepa i da ne može da živi bez nje. Onda je ona impresionirana i oseća se polaskano. Onda ona pokupi svoje stvari i donese ih k njemu. Ali preostaje samo jedan pravi kompliment koji muškarac može ženi da dâ: „Da li hoćeš da mi budeš žena?“

To je najveći kompliment jer dolazi s cenom koju je on spreman da plati. Kada pita da li bi se udala za njega, muškarac ne misli samo na seks već na zajedničku budućnost. Njegov je izbor da odustane od izbora, i da se zauvek odrekne mogućnosti da sa nekom drugom ženom ostvari romansu.

Da li je venčanje zaista „samo“ simbol?

Razumemo potrebu postojanja simbola, i njihov značaj. Pa ipak, najednom, kada dođe do venčanja – to je „samo“ simbol. Jednom sam držao predavanje o tome zbog čega bi ljudi trebalo da pretvore odnos u brak. Bio je prisutan i jedan par koji je već 27 godina živio skupa, ali se nikada nisu venčali. Niko ne bi mogao reći da se nisu obavezali jedno drugom. U testamentu koji

je taj muškarac napravio, stajalo je da sve ostavlja svojoj „partnerki“. Ali je odbio da se venča jer je ranije imao loš brak i imao osećaj da brak ne može da uspe.

„Brak,“ rekao mi je, „nije ništa više od komada papira, to je oznaka zajednice, a naša uzajamna ljubav je neuporedivo veća od simbola. Spuštanje naše uzajamno preuzete obaveze na običan bedž degradirao bi posebni kvalitet našeg odnosa. Simboli jednostavno nisu važni.“

Nisam se saglasio. Čak i da je istina da je venčanje samo simbol, simboli su veoma značajni. Svakoj kompaniji je potreban logo, svaka zemlja ima svoju zastavu, svakoj veri su potrebne ikone onoga što ta vera predstavlja. Za Jevrejina, na primer, nošenje „jarmilke“ (pokrivalo za glavu, *jare malka – plašim se kra- lja*) je izraz ponosa u vezi sopstvenog identiteta. Možemo čak reći da su simboli suština života. Student sigurno ne bi bio srećan ako bi, posle mnogih godina učenja, naišao na odbijanje da mu se dodeli titula Dr „zato što to nije važno“.

Venčanje podrazumeva jasnoću

Mada simbol može da se tumači samo kao plitka predstava, naša spremnost da prihvatimo ili odbacimo taj simbol ukazuje na to šta osećamo spram stvarnosti koju on predstavlja. Kada muškarac nosi burmu, on spoljnjem svetu pokazuje da ne samo da voli nekog, već da je ponosan zbog te svoje obaveze. Toliko je ponosan da čvrsto, svakodnevno, objavljuje svetu da pripada nekome. On ne okleva da se ukloni iz intimnih oblika pokazivanja naklonosti prema drugim ženama. A kada neka žena ponosno pokaže burmu koju nosi, ona svima koji žele da to čuju objavljuje da veruje da je njen partner poseban i da sebe smatra srećnicom. Oni oboje vide pozitivnu stranu svoje obaveze, i žele da to i drugi vide. Najvažnije je da simbol venčanja svima drugima prenosi poruku o tome koliko taj brak uzajamno znači jedno drugom.

Prenošenje poruke koja se ne može izraziti drukčije

„Zajednički život“, s druge strane, može svašta da znači raznim ljudima. Možete, na primer, živeti zajedno, uz uzajamni pristanak da se vidate s drugim ljudima. Sto ljudi će imati sto interpretacija o tome šta vaše obavezivanje jedno drugom znači.

Ali venčanje znači istu stvar svima. Ono podrazumeva ekskluzivnost seksa, i obavezu da se zajedno gradi dom i podiže porodica, i da uvek jedno drugom budete na prvom mestu. Kada ljudi žive zajedno, svakako neko može da upita da li taj par misli ozbiljno. Ali postaviti takvo pitanje ljudima koji su u braku bilo bi smešno. Kada ste venčani, ne morate ljudima da saopštavate: „Imamo sve, živimo zajedno, volimo jedno drugo, izlazimo zajedno, delimo isti krevet, iste novce.“

Na jevrejskom venčanju to je snažno izraženo. Dok mlada i mladoženja stoje pod baldahinom, mlada nosi veo i nikakav nakit, a mladoženja nema ničeg po džepovima. To simboliše da, bez obzira na njenu lepotu i bez obzira na njegov finansijski status, oni se vole i spremni su da se obavežu. Njihova uzajamna obaveza ne zavisi od spoljnjih okolnosti. Takva predstava njihove ljubavi je nešto što reč „veza“ nikada ne može da prenese bez dodatnog tumačenja.

Finansije

Međutim, činjenica da je brak savršen izraz ljubavi ne znači da ljudi u braku sve treba da uzmu zdravo za gotovo. Moraju da pokušaju da žive u skladu sa tim simbolom i pre nego što odluče da se venčaju. A to može da bude teško. Džejn je znala da se udaje u vrlo bogatu porodicu. Ali nije znala da će od nje tražiti da potpiše predbračni ugovor, a svakako nije znala da će to od nje tražiti veće pre venčanja. Međutim, dokument joj je podneo porodični advokat kao svršenu stvar, i to je bio uslov da mladoženja pristane na venčanje sutradan popodne.

Nije imala izbora i potpisala je sa suzama u očima. Osećanje poniženja je nikada nije napustilo i ona se nikada nije stvarno povezala sa svojim mužem. Razveli su se posle sedam meseci. „Meni novac nikada nije bio važan,“ kazala mi je, „pa zašto je onda Robert izveo tako da potpisivanje tog blesavog papira bude toliko važno? Ako je sumnjao da se za njega udajem zbog novca, nije uopšte ni trebalo da me ženi. Ali ne može se imati i jedno i drugo. Ne možeš se praviti da novac nije važan, a s druge strane noć pred venčanje postaviti stvar kao sve ili ništa.“

Budimo iskreni. Novac je ljudima neverovatno važan. Ne umem da nabrojim parove s kojima sam razgovarao i koji su gledali kako im se brak lagano raspada jer nisu imali zajednički račun u banci, ili su potpisali predbračni ugovor, ili su jednostavno svoje zarade držali za sebe. Ti su se ljudi najčešće čuvali da im ulog ne propadne. Nisu bili sigurni da li će stvar funkcionisati, pa su na minimum sveli područja saradnje. Međutim, ako se kladite sa zadržkom vi nećete uložiti svaki napor da opklada uspe.

Tu se zapravo kaže: „Sve što imam, moj uspeh i budućnost, moja odela i hrana i kuća, sve je to kupljeno mojim novcem, i neću da delim s tobom.“ Ta nespremnost da se postane jedna jedinica naročito stvara probleme kod parova koji još nemaju dece, pošto stvara mali rascep koji vremenom raste. Venčanje je izraz potpune spremnosti da se posvetimo drugoj osobi, a tu spremnost podrivaju svi spoljni faktori kojima se dozvoli da postanu prepreka stvaranju punog jedinstva. Stoga parovi koji nameravaju da se venčaju treba da se odupru iskušenju da ne daju puno poverenje svom partneru. Čak i kod najbeznačajnijih stvari moraju da se trude da odgovaraju opisu jedne jedinice. (Isto važi i za deobu prezimena. Znam mnoge žene koje se protiv patrijarhatu u društvu i odbijaju da preuzmu muževljevo prezime. „Fino,“ kažem im. „Onda neka on preuzme vaše prezime, ili napravite zajedničko prezime od vaša dva. Ovako ili onako, čak i u imenu treba da ste ujedinjeni!)

Karijera ili brak?

*Muškarci treba pre venčanja da imaju širom otvorene oči,
a poluzatvorene posle venčanja.*

Madlen de Skuderi

*Zaljubljeni muškarac je nekompletan pre venčanja.
Posle venčanja je gotov.*

Za Za Gabor

Kada sam došao u Oksford, imao sam utisak da ću najviše vremena provesti podučavajući judaizmu. Činilo se da to ide uz profesiju rabina. U stvarnosti, međutim, najčešći predmet o kome govorim sa studentima su njihovi problemi u međusobnim odnosima. Više me ne iznenađuje da veze, koje bi trebalo da predstavljaju najveću radost u čovekovom životu, danas obično bivaju najveći izvor bola i agonije. Moje iskustvo govori da je najvažniji razlog zbog koga su današnje veze tako krhke je nesposobnost da se izgadi konflikt između potrebe da se bude voljen i činjenja svega što je moguće da bi se izbeglo vezivanje.

Vezivanje nema više značenje zajedničkog

Devojka koja je kod nas radila kao bejbi-siterka, uvek se žalila kako njen dečko nije dovoljno vezan za nju. Bila je nezadovoljna kako nije spreman da za nju odvoji dovoljno vremena, njemu je rad na studijama uvek bio važniji od nje. Najzad je problem, ili ono što je ona videla kao problem, postao tako akutan da je odlučila da prekine s njim. Meni se njen dečko prilično dopadao

i bio sam iznenađen zbog prekida. Nagovestio sam joj da je možda bila nefer prema njemu, možda je čak bila i hipokritična.

Na licu joj se pojavio izraz neverice. „Kako to mislite?“ pitala je.

„Pa, recimo, da se prošle nedelje, baš kad ste hteli da prekinete s njim, okrenuo i rekao vam: 'Hoćeš li da se udaš za mene?' Da li biste pristali?“

Bez oklevanja je odgovorila: „Naravno da ne. Premlada sam da se udajem sada.“

Upravo takav odgovor sam i očekivao. „Pa, u tom slučaju,“ rekao sam, „vi ste mu bili jednako malo posvećeni koliko i on vama. Vi se ne razlikujete od njega: jednako kao što ste se vi žalili da se on nedovoljno posvećuje vama, što vam je do te mere smetalo da ste prekinuli, isto kao i on ni vi niste spremni da se obavezete.“

To je dilema sa kojom se mnogi mladi ljudi danas susreću. U njima sve govori: nađi nekog da te voli. Ali sve izvan njih galami: treba biti lud pa se venčati. To je obaveza koju osećaju i koju žele. Ali ne mogu ništa da učine. Ta je devojka toliko želela da bude voljena, nikad joj nije bilo dosta njenog dečka koga je toliko volela. S druge strane, u nju je bilo usađeno verovanje da se ne treba udavati pre određenih godina, ili, ako ništa drugo, pre nego što završi studije.

U retkim prilikama kada u Oksfordu dvoje studenata objavi da nameravaju da se venčaju, njihovi prijatelji se ne raduju već su zbunjeni, ponekad čak i zgađeni i otvoreno neprijateljski raspoloženi. „Da li je trudna?“ „Ne, nije.“ „Pa, onda su verovatno veoma religiozni?“ Jedan moj bliski prijatelj, student prava, koji se verio i venčao kada mu je bilo 23, došao je do mene praktično u suzama i saopštio mi da su mu najbolji prijatelji kazali da je „lud“.

Lični uspeh, izgubljeni kontinent

Nikada u istoriji nije bilo društva toliko okrenutog cilju kao što je naše. Naši nas roditelji guraju da uspemo u životu, danas svako

želi da postane nešto važno. U tome, naravno, nema ničeg pogrešnog. Svaki odgovorni roditelj će baš tome učiti svoju decu.

Ali uobičajeni scenario današnjih dana je da ambiciozna mlada žena završi dobar univerzitet i zaljubi se u romantičnog mladića koji ima jednaki cilj u životu. Kada dođe svojoj majci da joj kaže kako hoće da se uda, umesto da se raduje, majka je gleda zabrinuto. „Nemoj uraditi ono što sam ja uradila. Pogrešila sam što sam se mlada udala i nikad nisam u životu učinila ono što sam želela.“ Možda će hrabriti ćerku da se uda u ne tako dalekoj budućnosti, ali će joj usaditi osećanje za prioritete. Nema razloga da se odbaci karijera koja obećava. Venčanje može da sačeka.

Od detinjstva nas uče da od sebe treba nešto da napravimo, na račun svega drugog, čak i na račun nečega što je najprirodnije i što je potrebno. Uče nas da, ako se mladi venčamo i imamo decu, nikada nećemo ostvariti svoje profesionalne aspiracije. Uspeh znači novac, diplomu dobrog univerziteta i dobar posao. Slavimo futbolere i filmske zvezde kao uzore, čitamo o njihovim velikim prihodima i zavidimo im na njihovom „uspehu“. Činjenica da su toliki među njima razvedeni, da im je život u potpunom neredu, uopšte ne utiče na našu percepciju da su oni uspešni.

Neverovatno je da se uspeh meri na takav način. Čoveka koji celog života radi kao auto-mehaničar, koji zarađuje 230 evra nedeljno, ali koga neko voli kao muža i koji je odličan otac, niko u društvu ne ceni zato što nije dovoljno ambiciozan. Ali ako se neko uzdigne i postane predsednik firme kao što je IBM, koji iza sebe ima tri razvoda i decu koja s njim neće da razgovaraju, da li njegov život treba smatrati uspešnim? Da li smo zaista toliko ubeđeni da smo mediokriteti i da se samo poslovni uspeh računa kao uspeh?

Šta je prirodno?

Da li smo zaboravili da, dok u svoje dete usađujemo ideju da po svaku cenu mora da bude uspešno, dete možda ne razume

da uspeh može da znači i uspeh u privatnom životu. Da li sejemo seme problema koji će sačekati naše dete u budućnosti?

Ako mladi muškarac ili žena pre braka ne nauče da je porodični život važniji od profesionalnog života, neće to učiniti ni posle venčanja. U svojoj knjizi *Zašto su muškarci onakvi kakvi su*, psiholog Uoren Farel ističe da je ono što muškarca čini uspešnim u poslu često isto ono što ga čini katastrofom u njegovoj kući: „Muškarci sebe pokušavaju da učine privlačnim ženama upravo pomoću procesa koji ih na kraju udaljava od žena.“ Muškarac mnogo radi da bi zaradio puno para i da bi tako bio poželjan ženama. Ali onda se venča. Sada teško radi da bi zaradio za život, i zbog toga zanemaruje svoju porodicu i svoju ženu. Što je više zanemaruje, njena gorčina raste. On sada traži odušku za pritisak u društvu žena na poslu gde počinje, kako psihološkinja Karol Botvin navodi u *Žena u iskušenju*, 74% vanbračnih odnosa.

Ako još kao student niste odredili svoje prioritete, onda će vam karijera uvek biti na prvom mestu. Ali ako verujete da je brak važniji od proizvodnje para, onda ćete, ako vam žena prebaci da previše vremena provodite na poslu, bar pokušati da ozbiljno razmotrite njene primedbe i preduzećete potrebne korake.

Moramo sami sebe da upitamo: da li biti dobar roditelj, dobar supružnik, dobar prijatelj i dobro ljudsko biće igra bar jednaku ulogu u našoj definiciji uspeha, kao što je igra profesionalni ili finansijski uspeh?

Pre nekoliko godina su promene na tržištu dovele do toga da su neki od mojih prijatelja potonuli u duboku depresiju dok su posmatrali kako im se vrednost imovine smanjuje za pet do deset procenata tokom samo jednog dana. Pitao sam ih da li su se jednako depresivno osećali kad su se jednog dana razišli sa jednim od svojih deset najboljih prijatelja, čime su broj svojih intimnih prijatelja takođe smanjili za deset procenata. Moramo da naučimo da drukčije definišemo svoj uspeh, prvenstveno u terminima privatnog života. Tek onda ćemo zaista imati šansu da dođemo do sopstvenog ostvarenja i sreće.

Čuvati se za onog najboljeg

Nijedan muškarac ne bi trebalo da se ženi dok nije proučio anatomiju i secirao bar jednu ženu.

Onore de Balzak, *Psihologija braka*, 1829

Ne bi li bilo najpametnije sačekati dok ne budeš trudna?

Anonimni autor

Imam prijatelja u Izraelu koji je celog života bio krajnje promiskuitetan i nikada nije imao dužu vezu sa nekom ženom. Onda je sreo jednu divnu ženu i viđao se s njom dve godine, što je bilo dve godine duže od bilo koje veze koju je ranije imao. Onda je počeo da me zove telefonom i da mi priča koliko mu je dosadno s njom. „Fina je ona devojka,“ rekao je, „ali nije dovoljno veliki avanturista.“

Mesec dana kasnije prekinuo je tu vezu. Kada ju je sledećeg puta sreo, bila je na sastanku sa drugim muškarcem i stajali su ispred jednog bara. Toliko ga je taj prizor iznervirao i toliko je bio ljubomorani, da nije gledao kuda vozi i naleteo je na semafor. (Kasnije mi je kazao da misli da je to uradio nesvesno, da bi privukao njenu pažnju.) Ona je, neposredno pošto se nezgoda dogodila, dotrčala do njega, ostavila dečka s kim je izašla, da bi proverila da li je povređen. To ih je ponovo spojilo, bili su zajedno pola godine, a onda se ponovo pojavila ista primedba – bilo mu je dosadno. Ponovo ju je ostavio, ovoga puta tvrdeći da je to za- uvek.

Kada je ubrzo posle toga došao da me poseti u Engleskoj, ispaljivao je potcenjivačke primedbe u vezi njene inteligencije i

dosadne ličnosti. Ali, kad god bih se složio s njim, on bi me učutkao. Odbio je da sluša moje kritike u vezi nje, branio ju je maksimalno u svakom pogledu. „U stvari,“ rekao je, „ona je divna žena, mada nije iskusna koliko su bile neke druge devojke koje sam poznavao.“ (Jednom mi se poverio: „U krevetu ona samo leži. Ja moram da preuzmem inicijativu.“)

Prvo sam mislio da su ga moje primedbe ljutile jer je imao loš osećaj da ju je možda povredio. A onda mi je sinulo: pa on je zaljubljen u nju. Jednog dana sam se usudio da mu kažem: „Kladim se da ćeš se njome oženiti.“ Odgovorio je: „Nadam se da neću. A ako mi se to desi, mogu da očekujem život očajne dosade. Ali, verovatno si u pravu, mislim da ću završiti u braku s njom.“ I tako je i bilo, godinu dana kasnije.

Muškarci osećaju taj strašan strah od posvećivanje celog sebe jednoj određenoj vezi, često uglavnom zbog naduvane slike o samom sebi. Oni imaju taj neopravdani osećaj da sve žene, u svim situacijama, nalaze da je zanimljiv. Povrh toga, mnogi mladići (i ne sasvim mladići) smatraju da, uklanjanjem sebe sa tržišta, lišavaju stotine žena svoje pojave koja bi im bila zanimljiva. Stoga im se vezivanje za jednu ženu čini aktom surovosti prema svim ostalim ženama. Šta će biti sa svim onim ženama koje ga takođe žele za sebe?

Preći Rubikon

Ali ako bi, umesto toga, muškarac osećao da je imao sreće da ga bar jedna žena voli – da ga još uvek voli uprkos svim njegovom manama – onda bi se osećao privilegovanim da je uopšte neka žena pristala da se uda za njega. Poniznost je ono što nam dozvoljava da podelimo zdravu vezu sa drugim ljudskim bićem, a arogancija je ono što nas sprečava da se vežemo. Brak je najvažnija odluka u našem životu, i zbog toga se parališemo kad treba učiniti izbor. Razumevanje onog što nas sprečava da odlučimo je početak donošenja ispravne odluke.

Kad sam imao 21 godinu i ja sam bio užasnut pomišlju da se vežem. Viđao sam se sa divnom devojkom, i, mada sam je veoma voleo, posle dve nedelje sam počeo sa intenzivnim samoispitivanjem. Hasidi se viđaju sa devojkama da bi se venčali, i stoga se rano venčavaju, ali ja sam odlučio da nema načina da se tako rano oženim. Strah od ograničavanja sopstvenog horizonta i mogućnosti me je tako jako obuzeo da sam se tresao. Ali nisam znao kako da njoj to saopštim.

Sledećeg dana sam otišao po nju i odvezao je do Majami Biča. Divno smo se proveli. Ipak je kraj dana bio tužan jer sam joj saopštio da sam, posle pažljivog razmatranja, odlučio da sam premlad za ženidbu. Moja nesuđena žena me je gledala sa nevericom, kao da sam je sve vreme lagao. Zašto je gubila vreme sa mnom? Brzo sam dodao da to nema veze s njom, i da ću za dve godine sigurno biti veoma srećan da se oženim nekim ko je divan kao što je ona. Ona je samo zurila predase, izbegavajući moj pogled. Pitao sam je da li bi me sačekala, i ona je rekla da nije sigurna.

To me je iznenadilo. Imao sam (imam?) veoma visoko mišljenje o sebi, pa sam očekivao da kaže kako bi prešla okeane i reke zbog mene i da je spremna da predame prostre ceo svoj život. U stvari, ona me je konačno pogledala i rekla: „Čini mi se da si prilično zbunjen i zato ne mislim da ću te sačekati. Ono što me kod tebe impresioniralo bila je zrelost za koju sam mislila da poseduješ uprkos malom broju godina. Ipak mi se sada čini da sam pogrešila.“ Okrenula se i otišla od mene. Uspeo sam samo da primetim da su joj oči bile crvene. Najednom sam bio suočen sa odlukom koju treba doneti smesta.

Znao sam da su moje primedbe bile tek samo moja izmišljotina. Dve sam stvari zamislio. Prvo, kako bih se ja osećao kada bih čuo da je zaručena za nekog drugog? Odlučio sam da bi me to duboko povredilo. Zapravo, pomislio sam da to ne bih nikad preboleo. Drugo, u tom sam se trenutku osetio manjim od mrava. Osetio sam da sam je prevario, da moj nedostatak iskrenosti

duboko vređa drugo ljudsko biće. Ali to je bilo apsurdno. Treba li da se venčam s nekim samo zato što mi je žao te osobe i što ne želim da je povredim? Ili je to apsurdno? Da li to znači da je volim? Odlučio sam da je tako. Već je počela da bude neko ko mi je veoma važan u životu.

Predomišljanje

Čak i pošto smo se verili proganjale su me sumnje, nisam znao da li sam dobro izabrao. Previše ljudi provodi ono što bi trebalo da bude najlepší deo njihovog života – zaruke – pitajući se da li rade pravu stvar. Gosti su već potvrđivali svoj dolazak, snabdevač hranom za svadbu je dobio akontaciju, sala za venčanje je bila zakupljena, krojačica je dovršavala venčanicu. Najednom – bingo! „Da li on prava osoba za mene?“ „Da li je ona prava osoba za mene?“ Sigurni ste da je to ona osoba s kojom želite da se venčate. Toliko sigurni, zapravo, da ste potrošili ogromno mnogo vremena i novca u pripreme za venčanje, da se ne spominje nje-no predstavljanje porodici i prijateljima, i sve punih usta hvale. Šta je sad? Šta ne valja?

Objašnjenje glasi: veličina odluke nam se probila do mozga. Na kraju krajeva, njeno lice će biti prvo što ću ugledati svakog jutra i poslednje što ću videti pre nego što zaspim, osoba s kojom ću ići na letovanja, s kojom ću se smeјati i plakati, koja mora biti dovoljno zabavna i stimulativna da se naš odnos očuva do kraja života, koja će mi biti jedini seksualni pratner (bar teorijski), i tako dalje. Stoga je to potpuno prirodno. I može se lako prevazići. Važno je razumeti da nalaženje velike greške u trenutku kada treba nekome da se obavežete, predstavlja primedbu bez stvarne supstance i jednostavno potiče iz straha od preuzimanja obaveze.

Mada judaizam nije prozelitska vera, svake godine mi se mnogi studenti Oksfordskog univerziteta, koji nisu Jevreji, javljaju sa željom da pređu u judaizam. Konverzija je dugotrajan i složen postupak, koji obično traje dve godine i podrazumeva intenzivno

učenje i posvećenost jevrejskom životnom stilu punom propisa. Oko 60% onih koji započnu ovaj proces vremenom odustaju. Obično mogu da procenim koji će od njih to učiniti. Kada mi se obrati neko takav, uvek pitam zbog čega želi da promeni veru. Oni koji mi daju jake, racionalne, dobro promišljene razloge – „Verujem da su Jevreji odabrani narod, volim jevrejsku tradiciju i košer hranu,“ „Želim da preokrenem diskriminaciju od koje Jevreji pate tolike godine,“ „Zaljubljen sam u Jevrejku/Jevrejina“ – obično budu oni koji na kraju odustanu. Ali oni koji ne mogu da ponude nikakav razlog, koji samo kažu: „Zapravo ne znam zbog čega želim da budem Jevrejin. Jednostavno tako osećam,“ to su oni koji skoro uvek izdrže ceo proces i postanu Jevreji.

Vereništvo i brak liče na to. Treba se baciti u prazno, naročito ako ste mladi. Upravo zato što se radi o velikoj odluci, ako sedite i razmatrate svaki detalj, do poslednjeg, nema sumnje da ćete poludeti. Umesto toga se treba fokusirati na velike stvari, glavne razloge na osnovu kojih se bira bračni partner. Brak je samo delimično racionalan postupak.

Venčavanje kada ste stariji

Guru za međuljudske odnose, Džon Grej, nedavno je u svojoj knjizi *Mars i Venera na sudaru* ustvrdio da se treba zabrinuti što se ljudi venčavaju u sve starijem dobu. „To zaista ukazuje na mudrost mladih parova. Oni očekuju venčanje. Oni očekuju da po prvi put oseće ko su...“ Ali gde se ova veća mudrost pokazuje? U većem procentu razvoda? Predbračno eksperimentisanje nije dovelo do srećnijih i stabilnijih brakova. U Velikoj Britaniji se broj razvoda u periodu 1961-1990 povećao šest puta.

Zbog čega treba da nas brine ova pojava venčanja u starijim godinama? Kakva je razlika, ako se ljudi ipak na kraju svakako venčaju? Moj prvi odgovor je da čekanje može da izazove štete. Kad smo mladi, ali čekamo, lako je moguće da smo sreli nekoga ko bi bio idalan bračni partner, ali dok se mi konačno odlučimo – ta osoba više nije na raspolaganju. Uvek svojim studentima

govorim da je bolje venčati se sa pravom osobom u pogrešno vreme nego sa pogrešnom osobom u pravom trenutku.

Drugo, kada se ljudi uzmu mladi, oni mogu zajedno da rastu na način na koji formirane odrasle osobe ne mogu. Kako starimo sve se više navikavamo na svoje načine, i teško nam je da menjamo i da svoj život gradimo oko nekog drugog. Sve je teže učiti od nekog stranca koji nam uleti u život, i deliti s njim svoj život. Dalje, što se kasnije venčamo, verovatnije je da ćemo imati manje dece, što je za etničke manjine poput Jevreja od životne važnosti. Demografski trend Jevreja je toliko negativan da studije predviđaju da će broj Jevreja u svetu do 2035. godine opasti sa 14 miliona na samo pet do šest miliona duša.

Često mi kažu da je poslednja osveta ljudi u braku izazivanje jednake agonije kod onih koji su blaženi van braka. Zaista, svet je danas beskrajno ciničan kada se govori o braku. Ja, međutim, pišem ove redove u nadi da ćete vi, koji još niste venčani, žrtvovati svoj privilegovani status i pokušati da razumete šta mi, koji jesmo u braku, želimo od veze u kojoj se nalazimo. Uveren sam da muškarac ili žena koji rano u svom životu pronađu stabilnost i strast, neće morati da biraju između karijere i veze. Suprotno od toga, pošto imaju utvrđenje bezuslovne ljubavi od strane svog partnera, oni će biti iznad pacovske trke ovog sveta i imaće velikog uspeha u zadovoljavanju svojih profesionalnih ambicija.

Izbor supruža/supruge

I reče: Gospode, Bože gospodara mog Abrahama, daj mi sreću danas... Kojoj devojci rečem: Nagni krčag svoj da se napijem, a ona reče: Pij, i kamile ću ti napojiti, - daj da to bude ona koju si namenio sluzi svome Isaku.

Postanje, 24:12-14, Eliezer se moli Bogu da mu pošalje nevestu za Isaka

Udvaranje je ono vreme kada ona treba da ustanovi da li uopšte može ili ne može da bude bolja.

Anonimni autor

U udaljenim zemljama, u skladu sa primitivnim običajem, muškarac će svoju mladu otkupiti od njenog oca za određeni broj krava. Očigledno je da se tu vrednost žene meri u odnosu na broj krava koje može da donese. Bila je jedna devojka, za koju bi u najboljem slučaju moglo da se kaže da nije bila od najlepših, i za koju otac nije očekivao više od dve krave. Jednog dana naišao je jedan mladić koji je isprobio njenu ruku. Otac je bio zapanjen kada je za ruku kćeri dobio ponudu od deset krava. Mladić je insistirao da plati tu preteranu cenu, mada je otac bio spreman da svoju ćerku da za mnogo manje. Mladi par se venčao po propisima.

Nešto kasnije, otac je posetio svoju kćer i njenog muža. Bio je zapanjen kada je video koliko se ona promenila. Blistala je, čak je bila lepotica. Pomenuo je tu razliku, a ona mu je onda objasnila: „Oče, godinama mi je pričano kako sam ružna. Verovala sam u to i to je postalo istina. Međutim, moj muž mi je rekao nešto

drugo. On je video u meni lepotu, i bio je spreman da to pokaže. Rekao mi je da sam ja, po njegovoj proceni, vredna deset krava. I, zahvaljujući njemu, ja sam postala žena vredna deset krava.“

Potrošačka vrednost

Na Zapadu, naročito u SAD, mi smo zaboravili istinu ove jednostavne poruke. Svi tragamo za najboljim. Treba nam najbolji elektronski aparat, sportski auto po poslednjoj modi, najskuplje odelo, skupa kuća sa svim mogućim pogodnostima – sa bazenom, saunom, teniskim igralištem – mi, zapravo, hoćemo sve najbolje, i to odmah.

Samo po sebi nema ničeg pogrešnog u tome da, pokušavajući da se odlučimo među raspoloživim predmetima, gledamo koji je bolji od koga, koji je najbolji.

Na problem nailazimo kada među ljudskim bićima tražimo „najbolje“. Sedeo sam sa jednim prijateljem koji je dolazio iz siromašne porodice i obogatio se isključivo zahvaljujući sopstvenim naporima. Imao je 34 godine i još nije bio ženjen. Pitao sam ga zašto. „Pa, Šmulji,“ rekao je uz uzdah, „viđao sam se sa tolikim ženama. Divnim ženama, pametnim ženama, ali nijedna nije bila ona prava. Ne znam. Još uvek neću tek tako da se oženim. Oženiću neku sasvim posebnu. Najbolju. Verujem da to zaslužujem.“

„Naravno da zaslužuješ najbolje,“ rekao sam mu. „Svako zaslužuje najbolje. Ali bi trebalo da prestaneš da se viđaš sa ženama kao da na poslu tražiš nešto da kupiš. Kako možeš da se spojiš sa ženom ako u njoj vidiš samo trofej, a zanemaruješ dubine njenog ljudskog bića? U vezama ne postoji tako nešto kao što je „najbolje“. Žena koja te privlači, koja ti je draga, koju poštuješ, koja drži do istih vrednosti do kojih ti držiš, koja je spremna da svoj život provede pored tebe i sa tobom – ona je najbolja, jer je ona to što ti tražiš. Ali onog časa kada njene kvalitete počneš da porediš sa 50 drugih žena, počinješ sebe da dovodiš do ludila.“

Način na koji danas gledamo na brak veoma liči na način na koji su svojevremeno kraljevske porodice odlučivale o venčanju-

ma – ne na osnovu ljubavi ili privlačnosti, već potpuno račun-džijski. Žena čiji je otac bio najslavniji princ, koja je mogla da donese najveći miraz i sa čijim bi kraljevstvom strateška alijansa donela najviše dobrobiti, birana je za ženu princa naslednika dotične zemlje. Danas mladići i devojke rade potpuno istu stvar. Njihov izbor s kim će da se viđaju i kasnije venčaju zasniva se na partnerovom obrazovanju, poslu, finansijskim resursima, izgledu i ambicijama za budućnost. Da li se dotična osoba najbolje slaže sa onim što se najviše u nekom odnosu traži, da li je sposobna da popuni prazninu u središtu nečijeg bića – to je retko važno.

Ali tako ne ide. Holivud je pun predivnih muževa i žena koji su u braku, ali oni ipak neprekidno varaju jedni druge i još se brže od toga razvode. Pa zašto? To su najlepši ljudi na svetu. Zašto im je potrebno da nađu još nekog drugog? Momak koji je oženjen svetski poznatom glumicom, za koju bi mnogi muškarci bili spremni da ubiju, svakako je oženjen „najboljom“. Pa zašto je onda ostavlja da bi uzeo neku drugu? Činjenica je da, čak i ako ste oženjeni najlepšom ženom na svetu (a to je i bio prvi razlog zbog koga ste se venčali), ona jednostavno ne može u sebi da ima kvalitet deset drugih privlačnih žena.

Dobrota je ono što je važno u braku

Grešimo kada primenjujemo konzumersku terminologiju da bismo opisali jedan međuljudski odnos. Ako je vaš kriterijum „najbolji/najbolja“, završićete tako što nikada nećete naći ono što tražite, nego ćete samo skakati iz kreveta u krevet. Ljudska bića imaju mnogo lica, a ljudski život je beskrajno dubok. Mi previđamo jedinstven i beskonačno duhovni karakter jedne osobe, i svodimo ga na obično tkivo ako krenemo da upoređujemo jednu osobu sa drugom, kao što radimo sa kuhinjskim aparatima. Jedino što u naše živote može da unese stvarnu toplinu i ljubav je drugo ljudsko biće, u kome ne gledamo samo kožu, meso i kosti. Sa svojim bračnim partnerom moramo da se povežemo na dubok i lični način. Spoljnja, estetska privlačnost je mamac, a

ljubav je specifična. Ako muškarac želi seks, on ga može dobiti praktično od svake žene. Ali kada se jednom zaljubi, nijedna druga žena ne može ovu pravu da zameni. Zadovoljiće ga samo njegova voljena.

Stoga, ono što je centralno kod osobe sa kojom želimo da se venčamo, jeste pitanje dobrote. Tami je bila u svojim dvadesetim godinama kada je na tragičan način ostala udovica. Bila je očajna i usamljena sve dok nije sreća Maks koji je ubrzo postao svetlost njenog života. Bio je uspešan u svom poslu, obasipao ju je poklonima i impresionirao je svojom pažnjom. Bila je toliko srećna da je, posle sedam meseci viđanja s njim, bila neizlečivo zaljubljena. Bila je polaskana kada ju je isprobio.

Međutim, ubrzo posle venčanja otkrila je da je njen muž potpuno nepošten u poslovima. Ljudi su ga svakodnevno zvali u kancelariju i kući, zahtevajući isplatu zaostalih dugova. Nije joj bio rekao da je već dva puta bankrotirao pod sumnjivim okolnostima. Neprekidno je svoju ženu i svoje kreditore lagao o stanju svojih finansija. I mada to nije direktno pogađalo njegovu ženu, i mada je on i dalje bio velikodušan i darežljiv prema njoj, njihov se brak raspao jer je ona izgubila svako poštovanje prema njemu. Počeli su da spavaju u odvojenim spavaćim sobama. Posetio sam Tami i pitao je da li postoji nada za njihovo pomirenje. Bila je sasvim otvorena: „Ne mogu da živim sa čovekom koji je toliko nepošten. Osećam se prljavo svaki put kad sam s njim, a želim da budem čista.“ Pitao sam se da li je u pravu, pošto ju je Maks očigledno voleo. Ali kada se jednom u braku izgubi poštovanje, sigurno je da će se izgubiti i ljubav.

Ono što je važno je spremnost da se uči

U jednom drugom slučaju, kada sam zamoljen da posredujem, Gabi me je posetila kasno jedne večeri, sva u suzama. Ona i Sajmon su se viđali već skoro četiri godine. Veoma su se voleli, a Sajmon je očajnički želeo da se venčaju. Gabi je oklevala. Te su večeri izašli na večeru i posvađali se. Sajmon je izgubio strpljenje

i izvikao se na Gabi. „Plašim ga se. Volim ga i htela bih ostatak svog života da provedem s njim. Ali ga se plašim.“

Sajmon je priznao da ima lošu narav, i shvatio je da samom sebi upropašćava život. Išao je na terapiju i pokušavao je sve što je mogao da se promeni. Pisao je Gabi mnoga pisma moleći je za oprostaj, zaklinjući se da će učiniti sve da postane bolja osoba. Ali ništa nije pomoglo. Gabi je prekinula vezu.

Posetio sam je i rekao joj da bi trebalo da mu pruži šansu. „Ako nastavi sa ispadima – prekini. Ali on se sada zaista trudi.“ Ona, međutim, nije htela ni da čuje. „Dok sam odrastala,“ rekla mi je, „ne sećam se da su se moji roditelji makar i jednom posvađali. To što se Sajmon i ja svađamo pokazuje da ne odgovaramo jedno drugom.“ Rekao sam joj da su njeni roditelji bili veoma srećni ljudi, ali ono što su oni imali teško da može da se postavi kao norma. Od tada se ona mnogo puta pitala da li je dobro postupila i da li je trebalo da se potrudi, zajedno s njim, da prevaziđu njegov bes.

Ova vrsta tvrdoglavosti je uobičajena greška. Sajmon se razlikovao od Maksa po tome što je otvoreno priznavao svoje greške, i u tom smislu on je bio dobra osoba, posvećena menjanju samog sebe. Ono što mi, kao i Gabi, ne razmatramo pažljivo je da, kada se radi o ljudskim bićima i potencijalnim partnerima u braku, nema osobe koja nema nekakvu grešku. Jedino što je važno kada se upuštamo u vezu jeste da treba da poznajemo šta su *naše* posebne potrebe i brige, u razumnim okvirima. Sve dok osoba sa kojom se viđamo zadovoljava te potrebe, ona je za nas savršena. Čak i ako materijalno, estetski ili intelektualno ne odgovara idealu kome smo odavno težili, to je i dalje istina. Toplo ljudsko biće koje voli u svakom slučaju je mnogo bolje od apstrakcije.

Otkrivanje sopstvene suštine

Svaki muškarac i žena imaju onu unutrašnju tačku u kojoj se nalazi njihova suština. Za mene, tačka koja je definisala moj život bio je razvod mojih roditelja, i želja da popravim svet koja je iz

toga proizašla. Za mene je veliki izazov, i ono što pokreće sve što radim, potreba da usklađujem stvari. Znam da sam u svom središtu polomljen, i zbog toga pokušavam da navedem ljude da se slažu, i da povrate nadu ljudima koji su kao ja, čije životno iskustvo im govori da treba da odustanu. To je moja lična terapija, ali i ono što mi omogućava da lečim druge.

Stoga, ono što sam ja tražio u bračnom partneru je iznad svega bilo da ta osoba može da razume i da mi oprostí moje nesavršenosti, a drugo, da mi pruži neograničenu podršku u mojim mračnim trenucima sumnje u sebe. Ukratko, bila mi je potrebna vrlo ženstvena žena – neko ko ima neverovatnu sposobnost da gaji, voli i oprašta, i kojoj ne smeta da bude druga violina mužu kome je često važno da bude na osvetljenoj pozornici.

Očigledno je da to nije slučaj sa svakim. Jedan moj bliski prijatelj bio je sušta suprotnost. Poticao je iz prosperitetne porodice, pune ljubavi, što je, u krajnjoj liniji, ugušilo njegovu ambicioznost. U svom središtu je bio celovit, tako da se nikada nije jako trudio u školi i na univerzitetu. Pošto nije bio nesrećan i nije sumnjao u sopstvenu vrednost, nikada nije osetio potrebu da se dokazuje ili da prima čestitke od drugih. Kada se oženio, oženio se osobom koja nije u sebi nosila podršku. Bila je agresivnija i više muškobanjasta – neko ko će ga terati da svoj potencijal iskoristi do maksimuma.

Čvrsto sam uveren da je to ono što treba da tražimo, nekoga ko ispunjava centralnu komponentu našeg života, tamo gde nam najviše nedostaje. Mada možda nema mnogo ljudi koji imaju neograničeni kapacitet dobrote, ljubavi i požrtvovanja, svako na neki način poseduje unutrašnju dobrotu koja mora da izađe na površinu, a brak nam pomaže da prevedemo svoju vrlinu i mogućnost iz potencijalnog u stvarno. Brak je najmoćnije učilo pomoću koga učimo kako da nekog drugog stavimo na prvo mesto. Gotovim proizvodima, ljudima čiji je potencijal dobrote već u punom pogonu, ostaje malo da uče. Da je Sajmon bio savršen, koji vredni doprinos je Gabi mogla da donese njegovom životu?

Zašto bi mu ona bila potrebna? Više nego da je voli, ona mu je bila potrebna, ali je bila slepa za mogućnost koja joj se ukazala.

U Knjizi poslovice, Kralj Solomon kaže: „Kao što u vodi lice odgovara licu, tako i ljudsko srce odgovara čoveku“ – vratiće vam se svaka emocija koju nekom ponudite. Kada gledate svog bračnog partnera i prema njemu se ponašate kao da je najbolji, onda ta osoba i postaje najbolja. Kada ponudite izuzetnu ljubav i čuvate tu osobu kao najveće blago na svetu, onda će se ona oblačiti, izgledati i osećać se kao najveće blago, jer vi proizvodite taj osećaj. Ali ako svom bračnom partneru priđete sa sumnjom, kao da niste sigurni da li ste dobro odabrali, onda vaša sumnja postaje samoispunjavajuće proročanstvo, pa vaš muž ili žena počinju da se osećaju, izgledaju i ponašaju se kao neodgovarajuća osoba – kakvu ste od njih napravili.

Na nama je da odlučimo da li ćemo učiniti taj napor.

Šta ako se uzajamno izluđujete?

*Spavamo u odvojenim sobama, odvojeno večeravamo,
odvojeno idemo na letovanje – činimo sve da
bismo održali svoj brak na okupu.*

Rodni Dangerfeld

*Prvi detektor laži napravljen je od rebra muškarca.
I od tada nije bilo moguće usavršiti taj model.*

Anonimni autor

Bezbrojni zaljubljeni parovi se razdvajaju zbog praktičnih razlika. Gledam kako se to stalno događa. Kada se svađaju lome jedno drugom srce jer mrze da se uzajamno udaljavaju. Ali ne mogu da prekinu sa svađom. Kažu da ljubav daje krila i omogućava prevazilaženje svakakvih prepreka među ljudima koji se vole. Zar nije čudno da ta ista ljubav tako često biva zagađena razlikama u praktičnom životu?

Pre izvesnog broja godina, Džek je bio student filozofije na Univerzitetu u Oksfordu. Pošto je diplomirao, zaposlio se u Londonu. Tokom druge godine zaposlenja upoznao je Barbaru. Krenuli su redovno da izlaze. Šest meseci kasnije bio je siguran da je to žena s kojom želi da se venča. Bio sam impresioniran njihovom velikom ljubavlju i hrabrio sam ga da učini taj skok. Verili su se i zamolili me da ih kroz godinu dana venčam.

Međutim, oko mesec dana posle toga pojavili su se ozbiljni problemi i počeli su da se svađaju kao mačka i pas. Razmišljali su o tome da otkazu venčanje. Ali, pošto su se voleli, odlučili su da počnu da žive zajedno ne bi li videli da li stvar ipak može da

funkcioniše. „Bolje da to utvrdimo sada nego kasnije,“ govorili su. Savetovao sam im da se ne upuštaju u tu „probnu vožnju“. Objasnio sam da je moje mišljenje da, kada je par u braku, obe strane se trude da učine brak funkcionalnim. A ako samo živite zajedno, prvi put kada se bude pojavio problem ubacićete peškir u ring. Ljubav koju jedno prema drugom osećate neće biti dovoljno jaka da pobedi poteškoće.

Nisu prihvatili moj savet i upustili su se u eksperiment. Dobro je počelo, ali nije trebalo mnogo vremena da naiđu na neprelaznu prepreku. Barbara je poticala iz sređene porodice koja se trudila da joj udovolji sve želje. Nije ona bila uobražena ili razmažena, ali nije bila ni približno motivisana koliko je Džek bio. Dalje, njeni roditelji su i dalje bili u srećnom braku, a deca su im uvek bila na prvom mestu. S druge strane, Džekov otac je umro dok je on još bio mali, pa je i njegov život bio bogat nesigurnostima. Osećao je da stalno mora da se dokazuje. Verovao je u težak rad i osećao da mu je zaručnica lenja. Posle nekog vremena počeo je da je doživljava kao parazita. Barbara nije radila i, kada bi je s posla pozvao telefonom oko 11 sati, ona je još uvek spavala.

To ga je postepeno navelo da izgubi poštovanje prema njoj. Mada je on sam bio sklon davanju u dobrotvorne svrhe, nije mogao da živi s nekim ko mu je izgledao kao slučaj za milostinju. Odlučio je da raskine veridbu. Barbara se već sledećeg jutra vratila svojim u Mančester. On je bio ljut i pozvao me je telefonom. „Grešiš, Šmuli, što pokušavaš da spojiš ljude koji se ne mogu složiti. Volim Barbaru, ali mi se ona ne dopada. Ne mogu da živim s njom.“ Vratio se svom poslu i ambicioznom životu. Međutim, nekoliko nedelja kasnije potonuo je u duboku melanholiju, posao mu je veoma trpeo, naročito kada je čuo da se Barbara verila za nekog drugog. Nije mogao da prestane da misli na nju i da priča o njoj.

Ipak je i dalje tvrdio: „Još uvek mislim da sam dobro odlučio. Nikad to ne bi funkcionisalo.“ Dogodilo se da sam godinu dana

kasnije objavio jedan esej u kome sam izneo svoje mišljenje da, pošto muškarci i žene potiču iz različitih, često kontradiktornih svetova, nije moguće razumeti svaki aspekt svog bračnog partnera. Zbog toga je, ponekad, važno jednostavno pristati bez pitanja. Tri dana pošto sam predao svoj esej, telefonom me je pozvao potreseni Džek. „Zovem te jer mi je zaista loše i ne znam šta da preduzmem. Možda se ono o čemu pišeš u svom članku odnosi na mene i na moju situaciju. Možda sam bio nepravedan prema njoj.“

Ljubav pobeđuje sve

Džek je veoma voleo svoju verenicu i do dana današnjeg drži njenu sliku pored svog kreveta (nije se ponovo verio ili ženio). Ipak, njihova uzajamna ljubav nije bila dovoljno jaka da pobedi njenu nespremnost da radi makar i najnevažnije stvari po kući i tako spase taj divni odnos, niti je mogla njega da navede da razume da se ona razlikuje od njega. Pa šta se onda podrazumeva pod „snagom ljubavi“?

To znači da ona, u situacijama kada praktične razlike počnu da podrivaju jedan odnos, održava romantični ideal. Ljubav može sve da pobedi, ili skoro sve. Ali par mora da bude siguran da se zaista uzajamno voli, ne samo da misli da se uzajamno vole. Uobičajena mudrost nalaže da je ljubav nešto što se oseća, ne nešto što se radi. Ali to je pogrešno. Kada Biblija kaže: „Voli bližnjeg svoga kao samog sebe,“ rabini to odmah tumače ovako: „Ponašaj se prema njemu kao što hoćeš da se drugi ponašaju prema tebi“. Ljubav se ne meri otkucajima srca već delima ruku. Najbolji način da se izmeri autentičnost uzajamne ljubavi je pogledati šta njih dvoje *preduzimaju* u vezi svoje ljubavi.

Ova poenta je jako dobro pokazana u *Violinisti na krovu*, priči o siromašnom jevrejskom mlekađžiji Tevjeu i o njegove tri kćeri. Sve tri su pronašle ljubav svog života izvan jevrejske tradicije tog doba, a kulminacija u vidu svetogrđa za oca naišla je kad se najmlađa kći udaje za ne-Jevrejina. Često se, međutim, previđa sup-

tilna poruka ove jednostavne priče. Tu je istaknuta jevrejska ljubav i način kome nas judaizam oduvek podučava: razlikovati između iskrenih i lažnih emocija. Dok posmatra svoje tri kćeri kako se zaljubljuju, on vidi da im svima oči sijaju, da pevaju, plešu i da su neopisivo srećne. Ukratko, izgledaju kao da su zaljubljene. Zaljubljenost ih je preplavila. Mladi ljubavnici satima sede na klupi u parku i ljube se. Ako to nije ljubav – šta je onda?

Pošto primećuje da u njegovom braku nema takvih stvari, Tevje je zbunjen. Ljubav njegovih kćeri radikalno se razlikuje od njegove ljubavi, i on se pita da li je, ili nije, zaista zaljubljen u svoju ženu. On trči kući i pita svoju ženu Goldi: „Da li me voliš?“ Ona ne obraća pažnju na njega. Zato je on ponovo pita: „Golda, da li me voliš?“ Golda smatra da je pitanje apsurdno i odbija da odgovori. Ali on i dalje navaljuje, sve dok ona ne uzvikne: „25 godina ti perem odeću, peglam ti košulje, podižem ti decu, kuvam ti večeru, negujem te kad si bolestan i delim ovaj jadni život s tobom. I nikad se nisam žalila. Ako to nije ljubav, šta je onda?“

Osim što je duhovit, Goldin argument je dubok. Kada vidimo dvoje mladih kako se ljube na aerodromu, uvek pomislimo da je to ljubav. Kada se jedan drugi par, u braku već mnogo godina, sretne na aerodromu i nema vidljivog ispoljavanja emocija, mi pomislimo da im je brak upao u kolotečinu. I mada žena ne mora mužu da se obesi oko vrata kad se on vrati kući, ona je bila tu i čekala ga. Brinula se o njihovoj deci dok je on bio odsutan, pomagala mu u vođenju poslova, pomogla mu da se spakuje pre nego što pođe i generalno se ponašala kao njegov partner u svemu. Mladi par koji samo *misli* da se uzajamno voli, u jednom momentu se ljubi na kauču u dnevnoj sobi, a u sledećem se rastaje. Par koji poseduje snažan brak dovoljno se uzajamno voli i može da prevaziđe međusobne razlike.

Voleti nekoga se pokazuje i kroz najmanja dela. Nećete samo pisati ljubavne pesme, iznećete đubre da vaša ljubav to ne bi morala sama da uradi. Možda je čak iznošenje đubreta, čime se smanjuje teret koji onaj drugi treba da ponese, snažniji izraz

ljubavi od napisane pesme. Tu se bez reči govori: „Toliko te volim da sam spreman zbog tebe da radim i ono što ne volim.“ Zato što te volim, neprijatne stvari koje za tebe radim mi nisu teret. Kada vidim da si srećna – imalo je smisla.

Šta ako se pokaže da je problem nerešiv?

Rebeka i Sem su bili devet godina u braku i imali su troje dece. Sem je jako voleo svoju ženu, ali nije mogao da podnese njenu finansijsku neodgovornost. Stalno je trošila i nije vodila računa o tome da li njen muž može toliko da zaradi. Stvari koje je kupovala bile su ekstravagantne i nepotrebne. Kreditori su svakodnevno dolazili u kuću i zahtevali od Sema da plati zaostale dugove. On nije znao koliko je ona trošila i suočavao se sa poniženjima kad god bi se pojavio u svojoj zajednici. Našao je i drugi posao, ali to je nju samo podstaklo da još više troši. Godinama je svom braku davao još jednu, pa još jednu šansu, verujući u njena obećanja da će se promeniti. Kada je uvideo da ništa ne pomaže, on joj je u očajanju ponudio da ode na terapiju, ali je ona odbila.

Jednog dana on se predao. „Jednostavno više ne mogu da živim ovako,“ rekao je svojoj ženi. Usred njenih protesta, izjava ljubavi i obećanja, on se pokupio iz bračne kuće i podneo zahtev za razvod. Sa oklevanjem sam ga podržao, a Rebeka se na mene naljutila. „Nije moja greška, Šmuli, ja imam problem i priznajem to. Trošim mnogo više nego što zarađujemo, ali to ne znači da mi nije stalo do porodice.“ Međutim, rekao sam joj da priznanje da problem postoji nije nikakav izgovor. Ponekad voleti nekog znači dovoljno brinuti o njemu i potražiti rešenje za svoje probleme.

Sebična osoba će uvek pronaći teškoće u vezi. Deo same definicije veze je ostavljanje prostora drugoj osobi da uđe u vaš život. Mada sigurno postoje oni koji su spremni da u nečiji život uđu kao građani drugog reda, a sigurno ih nema mnogo, oni će se pre ili kasnije zamoriti od svog podređenog statusa. Čovek,

naravno, mora da bude apsolutno siguran da su praktični aspekti koji vas udaljavaju od bračnog partnera toliko važni za vašu egzistenciju da ste zbog njih spremni da prekinete brak, a moramo da učinimo sve da se brak očuva. Ali postoji tačka posle koje više ne možemo stavljati onog drugog na prvo mesto. Bračnom partneru koji zloupotrebljava ili koji potpuno zanemaruje onog drugog, i koji ne čini napore da se promeni, ponekad treba pokazati vrata.

Nemogućnost da udovoljite svom bračnom partneru ne znači obavezno da ga ne volite. Ali ukazuje na to da sebe volite više. Nažalost, „ja“ generacija današnjeg društva pati od zagušljive sebičnosti koja pretila da nam uguši srca i duše. Ljubav je prirodna erupcija kroz koju dolazimo do zadovoljstva koje donosi radost onog koga volimo. Tu brak može da nam pomogne, jer osećamo da treba da razrešimo poteškoće. Ali moramo voleti onom božanskom ljubavlju koja prevazilazi tendenciju da sebe stavljamo na prvo mesto.

Zašto bismo se uopšte venčavali?

Nema raja bez žene, niti pakla bez braka.

Tomas Veb (1660-e)

*Muškarci se žene jer su umorni; žene se udaju jer su
znatiželjne; i jedno i drugo se razočaraju.*

Oskar Vajld (Lord Henri u *Slici Dorijana Greja*)

*Mislim da se zaista previše ljudi venčava; na kraju krajeva, to je
jedna takva lutrija, a za jadne žene to je veoma sumnjiva sreća.*

Kraljica Viktorija u pismu svojoj kćeri, 1858.

Shvatio sam da danas malo ljudi razume razloge za brak. Većina kaže da je njihov razlog ljubav, ali tu se svakako može reći da postojanje potrebe da se nečija ljubav prema drugom ljudskom biću institucionalizuje ukazuje na manjak te ljubavi, ili umanjenu veru u tu ljubav. Ako se zaista volite, onda osećanja koja imate upravo u ovom trenutku treba da budu dovoljna da vas do kraja života drže zajedno, bez formalnosti javne ceremonije.

A ako se ne volite dovoljno, blesavo je pomišljati da će vas venčanje održati zajedno. Niko ne želi da živi u braku bez ljubavi. Ako je ljubav razlog za venčanje, onda je venčanje izjava da je samo emocionalna privlačnost jednostavno nedovoljna da dvoje ljudi drži skupa, i da je potrebna neka vrsta zvanične potvrde da se uzajamno obavezujete.

Kada neko daje zajam prijatelju ili poznaniku u poslovima, savršeno je prihvatljivo da zamoli za priznanicu ili za neku vred-

nost koja može da posluži kao garancija. Ali ako neko takav zajam daje bratu ili sestri, oni bi bili veoma uvređeni kada bi od njih bila zatražena neka garancija. Ako u nekog imate poverenja, onda nema potrebe za garancijom transakcije unutar institucionalizovanog okvira. Reč je dovoljna. Ugovor se sastavlja tek onda kada ne postoji dovoljno potrebnog poverenja. Slično tome, ako muškarac prema ženi gaji osećanja, i obrnuto, onda bi se svako od njih opravdano uvredio ako bi druga strana zahtevala formalni pečat koji obavezuje.

Majmonidovo gledište

Veliki srednjevekovni jevrejski mislilac Majmonid, u svom filozofskom remekdelu *Vodič za zbunjene*, kaže da je Svemogući uspostavio venčanje kao obavezu, i to naročito javno preuzetu, da bi se na minimum smanjila trvenja koja inače mogu da nastanu iz međuljudskih odnosa. Mnogo muškaraca može da se takmiči za pažnju i naklonost jedne žene, i da na taj način naprave sliku stočnog vašara na kome sile koje vladaju ljudskim odnosima više ne mogu da se razlikuju od komercijalnih, tržišnih sila. Da bi ljudsko društvo živelo u miru, bila je potrebna institucija koja jasno označava ljude koji su preuzeli obavezu veze, i koja ukazuje da to dvoje ljudi više „nisu u ponudi“.

Nemam nameru da oponiram Majmonidovom objašnjenju braka. Svako ko poznaje tržište samaca znaće koliko je ovo objašnjenje na mestu i koliko često iskrsavaju etička pitanja zato što se te veze ostvaruju izvan braka. Mladi muškarci su me često pitali da li je u redu juriti devojkę svog prijatelja za koju misle da joj se dopadaju. Najzad, kazali bi oni, ona nije njegova žena i stoga njihov odnos ne može biti jako ozbiljan. „Sve dok se ne venčaju ona ostaje dozvoljena lovina.“

Osećanje celovitosti

Malo mi razumemo da je pitanje „Zbog čega se uopšte treba venčati?“ postavljeno na pogrešnoj percepciji ljudskosti. U da-

našnjem svetu sebe doživljavamo kao celovite osobe. Mada spremno priznajemo svoje nesavršenosti, ne vidimo sebe kao suštinski nekompletne.

Ali ta pretpostavka celovitosti nas navodi na misao da uopšte ne postoji suštinski razlog za brak. Ako nam u životu ništa ne nedostaje, zbog čega treba tražiti partnera za ceo život? Pa čak i ako se venčamo, ta će nas filozofija navesti da odbacimo svog bračnog druga onog trenutka kada stanje uzavri, baš zato što verujemo da smo kompletni čak i bez te osobe.

Analogno tome, ako bi čovek koji ima treću ruku na prodaju, prišao čoveku koji ima dve ruke i rekao mu da je upravo izmislio treću ruku i da hoće da mu je proda, kupac bi bio sumnjičav. „Već imam dve ruke, šta će mi treća?“ Trgovac daje razloge: „Samo zamislite ovo: možete da držite telefon, da jedete sendvič i da pijete kafu, sve u isto vreme. Možete da nosite više cegera sa pi-jace. Možete istovremeno da šetate psa, bijete dete i češljate se. Beskrajne su mogućnosti!“ Kupac je ubeđen, slaže se da pokuša.

Prvog meseca sve je u redu. Treća ruka je zaista od velike pomoći, nemerljivo mu popravlja život. Ali, posle nekoliko nedelja javljaju se problemi. Ruka jednog jutra odbija da se probudi, žali se da je suviše umorna. Sledećeg jutra zanoveta, prebacuje vlasniku da je ne voli dovoljno. Trećeg jutra se već toliko obezobrazila da je ošamarila svog vlasnika jer je on zao i zanemaruje je. „Dosta,“ kaže kupac, „neću više.“ I vraća ruku prodavcu.

Ali, zamislite sada čoveka, nedaj Bože, koji se rodio bez druge ruke. Nailazi na doktora koji mu kaže da su urađeni eksperimenti sa ugradnjom ruke, i da može da mu nabavi jednu takvu. „Ne mogu da garantujem da će uvek biti od koristi, da će slušati naređenja ili da će uvek uopšte raditi kako treba.“ Pacijent ipak odluči da prihvati ruku i, mada nailaze isti problemi koje je imao i vlasnik treće ruke, on se drži nje, oseća zahvalnost da je uopšte dobio drugu ruku. Istrajava sa svojom drugom rukom zato što priznaje da pre nje nije bio kompletna. Čoveku sa dve ruke treća ruka je suvišna, izvestan bonus. Ako radi – radi, ako ne radi –

rešiš je se. Za čoveka koji ima samo jednu ruku, druga, mehanička ruka je blagoslov, čak i ako nije savršena.

Muškarac i žena su jedno

Tu leži radikalna razlika između modernog mišljenja i judaizma. Biblija se ne igra idejom da smo savršeni. Umesto toga, ona vidi muškarca ili ženu samo kao jednu polovinu potencijalno celovitog bića. Jednostavno, svako je nekompletan bez njega/nje. Nikakvo fantastično radno mesto, kupovina znanja, hvalospevi od drugih ljudi nikada ne može to da promeni. To je anatomski i duhovna činjenica, ukorenjena u samoj čovekovoj konstituciji.

Većina će biblijsku priču o stvaranju interpretirati kao: Adam je bio muško, pa je tražio žensku, koju mu je Bog kasnije dao tako što ga je uspavao, izvadio mu jedno od rebra, pokrio to mesto mesom i onda stvorio ženski svet. Takva interpretacija, međutim, baca negativno svetlo na ženske kvalitete, tako što podrazumeva da oni, na neki način, nisu urođeni ljudskom biću i da je Bog ženu stvorio tek pošto se toga naknadno dosetio.

Ali drevna jevrejska interpretacija Biblije uvek je tvrdila da je Bog stvorio Adama u Raju kao hibrid muškog i ženskog. Tradicionalna jevrejska interpretacija ovih stihova iz Knjige Postanja kaže da reč *cela*, koja se obično prevodi kao „rebro“, ovde znači „strana“. Adam nije bio prvi čovek, on je bio prvo *ljudsko biće*, bio je androgeno stvorenje i posedovao i muške i ženske dimenzije. Kada je Adam zaspao, Bog je uklonio celu stranu, žensku stranu, iz Svoje kreacije, pa je rezultat bio cepanje prvog ljudskog bića na Adama, koji je ostao muško, i na Evu, koja je postala žensko.

Rezultat toga je bio da nijedna strana nije više bila kompletna, i da je sada zavisila od ponovnog ujedinjenja sa drugom polovinom – sa ciljem da se postigne celovitost. Ta je ideja implicitno ugrađena i u samu reč „seks“. Ona potiče od latinske reči „sekare“, koja znači seći ili podeliti. Venčanje dovodi do ponovnog ujedinjenja organizma koji je nekada bio celovit i koji je na po-

četku stvaranja bio razdvojen. Stoga je venčanje samo po sebi religiozna institucija. Samo On, koji nas je na početku stvaranja razdvojio, može ponovo da nas spoji u jedno biće, i to pod baldahinom. Zaista, drevni jevrejski mistici su tvrdili da muž i žena dele jednu jedinu dušu koja se takođe spojila u jednu celinu prilikom venčanja.

Šta je sa ljudima koji ostaju samci?

Jasno mi je da ono što pišem može da bude negativno ocenjeno od onih koji su još uvek samci. Da li je neko ko se još nije venčao, ili ko se nikada neće venčati, nekompletan? Nema nikakve sumnje da samci mogu da vode vrlo zadovoljavajući i pun život, da postignu velike stvari, da daju velike doprinose koji mogu znatno da unaprede ljudsko društvo. Talmud priča o Rabi Jonatanu ben Uzielu, najvećem učeniku Hilela Starijeg, koji je bio jedan od vodećih i najpoštovanijih Mudraca Izraela. On je bio toliko obuzet i zauzet proučavanjem Tore da se nikada nije oženio. Njegovo poznavanje jevrejskog zakona, i njegov doprinos razvoju i kodifikaciji jevrejske misli skoro da nemaju paralele u istoriji. Pa ipak ga sam Talmud ozbiljno kritikuje, uprkos njegovoj veličini.

Ovim se ne trivijalizuje značajan doprinos koji je dao jevrejskom životu. Ono što se želi reći je da bi on bio neuporedivo kompletniji da se ipak oženio. Kao što Biblija kaže: „Nije dobro za čoveka da bude sam“. U prijateljskim sam odnosima sa mnogim uspešnim neženjama i neudatim ženama. Ipak, malo je njih koji su ostali sami iz sopstvenog ubeđenja. Oni su takvi iz raznoraznih razloga – nisu našli partnera po svom ukusu, opekli su se u prethodnim vezama i plaše se novog povređivanja. Svaki čovek je univerzum za sebe, ali za sve nas postoje razni nivoi ljudskog upotpunjavanja. Dok je čovek samac, i trudi se da vodi pristojan život pun ljubavi, kompletan na jednom nivou, njemu i dalje nedostaje viša forma potpunosti koja se može ostvariti samo kroz pronalaženje druge polovine, i kroz venčanje s njom.

Isto važi i za prijateljstvo i za sve druge međuljudske odnose. Možemo sami da vodimo svoj život, ali što je više ljudi sa kojima možemo da podelimo toplinu i svetlost ljudskog iskustva, život će nam biti bogatiji. U Bibliji se podvlači analogija između ljudske duše i sveće: kada se dva plamena približe, oni prirodno teže da se spoje. Svi mi tražimo nekog koga ćemo voleti i s njim podeliti svoju svetlost, a najviši oblik toga je venčanje, postupak ujedinjenja i stvaranja jednog tela.

Brak, odnos koji se zasniva na krhkosti

Zbog čega se žena deset godina trudi da promeni navike svog muškarca, pa se onda žali da to nije ona ista osoba s kojom se venčala?

Barbara Strejsend

Dobar brak traje večno. Loš brak samo ostavlja takav utisak.

Anonimni autor

Jedna od najtežih emocija koje dožive studenti koji su tek došli u Oksford je usamljenost. Za mnoge je to zato što su otišli od kuće, često po prvi put. Za druge je osećaj izolovanosti nus-produkt velikog posla koji studente čeka po dolasku. Neki pak imaju osećaj usamljenosti jer je u Oksfordu veći naglasak na intelektualnim postignućima nego na emocionalnom povezivanju. Oksford ima jedan od najvećih procenata samoubistava među svim univerzitetima sveta. Dok pišem ove redove pamtim da se baš prošle nedelje ubio jedan student pošto je raskinuo sa svojom devojkom. Pozvao ju je da izađe da bi joj nešto rekao, a kad se pojavila, on se bacio pod kamion koji odvozi đubre.

Šta je usamljenost?

Usamljenost je za sve nas ona strašna sila koja je nedeljiva od našeg postojanja. Na početku Knjige Postanja, Biblija diskutuje usamljenost prvog čoveka, Adama. Svaka životinja ima svog para, drugara, pomagača, samo Adam nema. Bog je, u Svojoj dobroti, stvorio partnera Adamu, i nazvao je Eva. Ali, zbog čega se Adam

uopšte osećao usamljeno? Najzad, živeo je u raju i imao oko sebe sve anđele s kojima je mogao da priča i da se druži.

Adamova usamljenost, po rabinima, bila je izazvana činjenicom da su anđeli savršeni i da im ne treba ništa od Adama. Anđeli, pošto su celoviti i kompletni, nisu mogli ništa da prime od njega. Nisu dolazili do Adama sa svojim problemima pošto problema nisu imali. Nisu od njega tražili savete pošto njihov život nije bio u haosu. I svakako im nije bila potrebna uteha tako što će ih Adam zagrliti. Ukratko, oni su njemu bili potrebni, ali nije on njima. Bio je usamljen zato što nije mogao da daje.

Kada je stvorena Eva, Adam je imao nekog ko, kao i on, nije bio savršen i kome je bila potrebna njegova ljubav kao što je njemu bila potrebna njena. Imao je nekog čiji život je mogao da dotakne, biće čije srce je bilo od krvi i mesa, a ne od savršenstva. Eva je kod njega stvorila utisak da njegovo postojanje ima smisla, ona je bila biće koje je trebalo grliti i grejati. Adamova usamljenost bila je izlečena time što je bio nekome potreban.

Kada smo potrebni, onda smo zadovoljni

Nismo mi usamljeni zato što nemamo s kim da delimo život. Usamljenost nas ulovi kad osetimo da nismo potrebni, kada oni s kojima delimo život ne cene naš doprinos. Usamljenost nas naročito pogađa onda kada iznenada otkrijemo, kao što je bilo kod ranije spomenutog studenta, da nismo potrebni. Zbog toga ljudi koji otkriju da im partner nije veran, svoj bol opisuju kao najjači koji su ikada osetili, jednako jak kao kad, nedaj Bože, neko umre. Ništa ne nanosi veći bol od osećanja da ste zamenjeni i odbačeni.

Sreo sam, međutim, i mnogo žena koje su udate, ali se ipak osećaju kao najusamljenije osobe na svetu. Kada ste udati za čoveka koji je radoholičar i koji je dovoljno uspešan da bi dobijao javna priznanja, on često svojoj ženi posvećuje malo pažnje jer svoju vrednost podupire faktorima koji su izvan braka. Ne mora da dolazi kući na vreme, ne mora sa svojom ženom da se kon-

sultuje o najvažnim pitanjima u vezi svog života. Za to mu služe advokati i poslovni partneri. Ne iznenađuje da sva istraživanja pokazuju da je najvažniji razlog ženinog neverstva zanemarenost od strane muža. Više od 80% svih muškaraca koji varaju svoje žene tvrde de i dalje vole svoje žene. Ali samo 6% žena koje vole svoje muževe će se upustiti u neverstvo.

Priznanje da se osećate nesigurno

Od kada je Karl Marks objavio da je religija opijum za mase, vernici se bore da dokažu suprotno, pokušavaju da pokažu da su religiju prigrlili iz pravih razloga, a ne zato što se osećaju nesigurno. Ja, međutim, ne vidim nikakav problem da priznam da mi je Bog potreban i da se oslanjam na Njega kao na stenu svog spasenja, da priznam da mi je bez Božijeg providenja i blagoslova svaki napor uzaludan, i da iz ograničenog i povredljivog i usamljeničkog ljudskog života dozivam svog Stvoritelja i molim za Njegovu ljubav i zaštitu. Najveći oblik ljubavi je kada vam je neko potreban, a oni koji ne mogu da priznaju i da duboko osećaju tu potrebu, nažalost nisu sposobni da vole. Oni koji ne mogu da priznaju da su povredljivi – koji se plaše da zavise od nekog drugog – ne mogu istinski da postanu jedno sa svojim partnerom. Prava ljubav podrazumeva osećanje bespomoćnosti kada nismo sa onim koga volimo.

Slično tome, deliti vezu sa nekim ko je povezan sa svojim nesigurnostima je jedino olakšanje za usamljenost. Kada ljudi ne bi bili nesigurni, oni bi i dalje imali međusobne veze, ali nikada ne bi bili povezani, umreženi jedno s drugim. Deliti vezu sa nekim ko je potpuno siguran (ako takav neko uopšte postoji) može da donese najveću usamljenost jer, iako vas vole, oni ne zavise od vas.

Spuštanje garda

Nema uzvišenijeg načina da se izrazi odanost drugima, ili prihvatanja ljubavi koju drugi nude, od venčanja koje nateruje čo-

veka da drugu osobu – bračnog partnera – uvek stavi ispred sebe. Ako smo roditelji, imamo osećaj da smo uvek potrebni, a time i sposobniji da se uzdignemo iznad usamljenosti. Ako smo u braku, time što nam je naš partner potreban, dozvoljavamo mu da nas voli. To je genijalno rešenje koje je ponudio Stvoritelj, i time obezbedio, ako ga prihvatimo, da se umire naša večna zabrinutost u vezi sopstvene nesavršenosti.

Razmislite o tome kolika je razlika ako smo nekome potrebni. Moja žena i ja posetili smo prijateljicu Tanju neposredno pošto je rodila svoje prvo dete. Sijala je od sreće uz svog prvence. „Da li znate kada sam se osetila naročito izuzetnom što sam majka?“ rekla je. „To je bilo prvi put kad sam otišla u robnu kuću i ostavila bebu u korpi da bih potražila pelene. I onda sam shvatila da sam ga ostavila i da je on i dalje bio tamo. Da sam ga ostavila duže, i sada bi bio tamo. Potrebna sam mu čak i da bi se kretao. Divan je osećaj da si nekome toliko potreban!“

Zdrava nesigurnost

Uopšte ne treba da se klonimo veze koja je izgrađena oko smirivanja svoje usamljenosti ili nesigurnosti. Treba da zahvaljujemo Bogu što u svom bračnom partneru imamo nekog ko nas voli i kome smo uvek potrebni. U judaizmu, kada nekome nazdravljamo, mi kažemo „Le haim“, što ne znači „Za život“, kao što mnogi pretpostavljaju, već „Za živote“, u množini. Niko ne može da živi sam. Svima nam je potreban još neko. Život ima smisla jedino ako se deli s nekim drugim, čime obogaćujemo i ojačavamo i egzistenciju tih drugih.

Manis Fridman priča priču o ženi koja mu se žalila da ne živi u srećnom braku i da razmišlja o razvodu. Čudno je bilo što je priznala da joj je muž uvek topao, pun ljubavi, osećajan i brižan. „Pa u čemu je onda problem?“ pitao je on. Odgovorila je da u dubini svog srca nije sigurna da je on zaista voli. „Gospodo,“ rekao joj je on, „vama nije potreban razvod, vama je potrebno da dobijete po guzi.“

Razlika između zdrave i nezdrave nesigurnosti leži u fokusiranju na akciju. Ako se prema mužu, ili ženi, njegov, ili njen partner divno odnosi, a ipak se osećaju nesigurnim i traže nedostatke i greške u vezi, može se reći da su njihove nesigurnosti prevladale. Osvestite se!

Ali ako je neko loše tretiran – uprkos tome što partner tvrdi da ga, ili nju, voli – teško da ga se može optužiti da je nesiguran. Bog nas je stvorio nesavršene. To znači da su povredivost i nekompletnost prirodni. Ono što uvek moramo pokušavati je da nas te naše nesigurnosti učine osetljivijim na ljude oko nas. Naše prirodne nesigurnosti mogu da podriju naše živote tako što će nas učiniti arogantnim, paranoidnim, tiranima, ali i vrlo slabim i nesigurnim – što sve odbija ljude koji bi nam inače prišli. Međutim, naše nesigurnosti mogu i da nas poduče brizi i saosećanju, pa da onda razumemo povredivost i nesigurnost svih ljudi, i njihovu potrebu da se osećaju voljenim i cenjenim.

Svakako ne smemo dozvoliti da nas udobnost naše veze preplavi do te mere da ugnjavimo svog partnera ljubavlju i da ga nikad ne pustimo iz svog vidokruga. Veze koje se grade na krajnjoj nesigurnosti obavezno propadaju. Ali, unutar zdravih granica, mi imamo pravo da uživamo u vezi koju obezbeđuje brak. Kada jednom to steknemo, ne smemo dozvoliti da nas naša nesigurnost pojede, naročito ne tako što ćemo tražiti unutrašnje pukotine u srcu svog partnera da bismo se uverili da li nas zaista voli. Bolje je usredsrediti se na akcije. Muž ili žena koji se trude da učine ono što treba u braku, i koji svog partnera čine konstantno srećnim, zaista su dragocen imetak.

Zašto ljubav roditelja više nije dovoljna?

Isak odvede Rebeku u šator Sare, matere svoje; i on uze Rebeku i ona mu posta žena, i on je zavoli. Tako se Isak uteši pošto izgubi mater svoju.

Postanje 24:67

Mama, znaš onu vazu za koju si se uvek brinula da ću je razbiti? Pa, ne treba više da brineš.

Anonimni autor

Dešavalo mi se da me više puta tokom jedne nedelje telefonom pozovu zabrinuti roditelji dece od dvadesetak ili tridesetak godina, da bi mi se požalili kako im se dete viđa, ili se čak verilo, sa osobom koja nije jevrejskog porekla. U vremenima kada se jevrejske zajednice zabrinjavajuće brzo brojčano smanjuju ovo je zaista veliki problem. „I vi sebe nazivate rabinom! Treba da vas je stid. Moj je sin odrastao u ortodoksnoj porodici. Dao sam mu život, toplo odelo, dobro obrazovanje, ljubav. Trebalo bi da zna da se ne treba venčavati s nekim ko nije jevrejskog porekla, a vi ga pozivate za svoj sto i ponašate se kao da nigde nije pogrešio. Mi sa njim ne govorimo već tri godine, a sada nas i rabin izdaje. Sramota!“ Ljudi govore takve stvari, mada znaju da je dužnost rabina da osigura da takvi, „mešani“ parovi, održavaju jake veze sa jevrejskom zajednicom.

Naši nas roditelji vole bez ostatka. Njihova je ljubav ponekad toliko jaka da ume da se pokaže i kao kritika nečega što smo učinili, a što oni smatraju veoma pogrešnim za nas. Međutim, kako sazrevamo, primećujemo da nam zaštita koju su nam ne-

kada obezbeđivali postaje sve manje važna za nas. Najednom, sve o čemu možemo da razmišljamo je suprotni pol. Želimo da nađemo muškarca ili ženu svojih snova. Za roditelje to je težak trenutak (kao što se moglo videti nekoliko redova ranije), pošto je njihov argument da je žena ili muškarac koga njihovo dete želi neko ko je potpuni stranac. A nama je, suprotno od toga, ljubav tog „stranca“ neuporedivo važnija od ljubavi naših roditelja. Zašto?

Čini se da je romantična ljubav vrlo loš put ka postizanju sopstvenog ispunjenja. Dok naši roditelji nalaze vrednost u onome što mi imamo da kažemo, reči koje upućujemo svom partneru u romansi mogu iznenađujuće, ali i ne moraju, da ostave povoljan ili nepovoljan utisak. Ono što mi radimo će naše partnere i prijatelje čvrsto privezati za nas – ili će ih navesti da požure u suprotnom smeru. Naši se roditelji nikada neće od nas razvesti, ali bračni partneri to možda učine. Zašto se onda odreći svega?

Odgovor glasi: mada nas naši roditelji nežno vole, oni i nemaju drugog izbora. Oni nas vole jer im njihovi geni tako nalažu. U mnogim slučajevima to liči na situaciju u kojoj im je neko prislonio pištolj na glavu i naredio da moraju da paze i maze svoju decu.

Lepota i snaga te pojave takođe u sebi sadrži i slabost. Kada tinejdžerka od svoje majke čuje da je najlepša u celom kraju, da li majka govori istinu? Kada otac svom sinu kaže kako je inteligentan i zreo, da li to znači da govori istinu? Roditelji nas vole svim srcem i, naravno, govoriće i misliće sve najbolje o nama. Ono što od njih ne možemo dobiti je saznanje da smo jedinstveni ljudi koji ljubav mogu da zarade sopstvenim sredstvima.

Šta mi zaista, zaista želimo

Ono što moramo zapamtiti je da najveća ljudska aspiracija nije biti voljen, već biti *poseban*, razlikovati se od svih ostalih na ovoj planeti. To je ono što ljudima najviše smeta kada im se obrate demografski anketari. Oni ne vole da budu samo statis-

tika. Hoće da budu različiti od svojih suseda, rođaka, da budu posebni, jedinstveni.

U dubini duše znamo da smo nezamenljivi. Isto kao što ne postoji dvoje ljudi koji potpuno isto izgledaju, nema ni dvoje ljudi koji *jesu* isti. Svaki vojnik želi unapređenje, svaki umetnik priznanje, svako ljudsko biće želi da bude odabrano. Jedinstven je doprinos svetu koji samo mi možemo da donesemo.

Naše detinjstvo može da bude upropašćeno ako ne postoji osećanje jedinstvenosti. Kada nas roditelji zanemare mi se osećamo kao da smo potonuli. „Zar ja nisam poseban?“ pitamo se. „Ko će mi pokazati da jesam?“ I onda možemo da provedemo ostatak života u svojoj nesigurnosti, sumnjajući u sebe. Slično tome, svako od nas se plaši da, ako se sutra ujutru ne probudimo, možda niko neće ni primetiti, nikoga neće biti briga. Plašimo se od toga da smo živi, a da ne ostavljamo traga.

Moć romantične ljubavi

Dok smo tinejdžeri, proždire nas strah sličan tome, strah od ništavila. Počinjemo da se pitamo u vezi pažnje koju nam naši roditelji posvećuju. Koliko puta smo već čuli za mlade ljude koji su se ubili i ostavili za sobom poruku „Sada ćete me primetiti. Dok sam bio živ niste ni znali da postojim. Onda niste primećivali moje prisustvo, ali ćete sigurno primetiti kad me nema, kad sam mrtav.“

Međutim, naši nam partneri pružaju osećaj da smo posebni. Za razliku od naših roditelja, oni su nas izabrali. Kada nam kažu da smo lepi mi im verujemo – zato što ih niko i ništa ne tera da to kažu. Štaviše, oni bi isto to mogli da kažu i bezbrojnim drugim ljudima. Naš je ljubavnik u nama prepoznao lepotu, i *odabrao je* da bude sa nama, a ne sa bilo kim drugim.

Brak i božanstvenost

Biblija kaže da je svako od nas stvoren na Božiju priliku. To znači da je, na isti način, i Bog jedan jedini, pa je i svako od nas

jedan jedini. Pošto smo svi stvoreni na Božiju priliku, svako od nas poseduje fragment božanskog koji može da postvari. Nikada nećemo dostići zadovoljstvo sreće u životu sve dok ne shvatimo koliko je naš partner važan za taj aspekt nas samih. Uvek moramo da se trudimo da ostanemo u dodiru sa svojom božanskom suštinom.

Stoga brak postaje nešto što učvršćuje ljudsku ljubav. To je više psihološka potreba: to što vas je stranac, bez ikakve prinude, odabrao za svog životnog partnera, jeste vrhunski dokaz vaše jedinstvenosti. Pa kada nam se u braku pojave poteškoće, umesto da odmah potražimo polugu za lansiranje iz aviona koji pada, treba da se setimo svoje snažne suštine i uvek da pokušamo da razrešimo nastale probleme.

Četvrti deo

Brak i razvod

Da li razvod ikada može biti dobra stvar?

*Muškarac nikada ne može znati vrednost jedne žene,
sve dok ne počne da plaća održavanje.*

Anonimni autor

*Jedan od najvažnijih razloga za razvod je to što muževi, koji su
obećali da će umreti za svoju ženu, nisu održali reč.*

Anonimni autor

Najteži predmet na svetu je telo žene koju ste prestali da volite.

Markiz de Lik Klapie Voonarg

Iz principa nikada ne odbijam besplatan ručak (ili bilo šta drugo). Zato sam bio oduševljen kada me je Morin pozvala, sva uzbuđena i užurbana, i rekla: „Brzo, brzo, pozovi Debi, vodim vas na večeru.“ Ali kada je objasnija: „Zvanično sam razvedena žena, rešila sam se te vucibatine zauvek,“ osetio sam da treba da prekršim svoj princip. „Vidi, Morin,“ rekao sam joj, „Naravno da ćemo otići s tobom na večeru, ali ne na proslavu tvog razvoda. Hajde da proslavimo to što si srećna, a da ne navodimo zbog čega.“ Moja se prijateljica jako uvredila. „Znaš koliko sam s njim bila nesrećna, i koliko me je iskorišćavao. I sada, kada sam ga se rešila, ako nisi srećan zbog mene onda – šteta.“ „Morin,“ rekao sam, „ako bi nekome, ne daj Bože, bila potrebna hemoterapija da bi se oslobodio bolesti, ne bismo zbog toga pravili proslavu. Bila bi to neophodna, ali ne i dobra stvar.“

Moj bračni partner, moje dete

Pretpostavimo da nemate dece i da biste želeli da usvojite. Međutim, pre nego što se odlučite za usvajanje, vi kažete komisiji koja o tome odlučuje da ćete vrlo rado uzeti dete i odvesti ga svojoj kući, ali samo pod uslovom da ćete ga, ako se stvari ne budu razvijale kako treba, vratiti komisiji. Da li biste odobrili takvo ponašanje? Naravno da ne biste. Svako ko bi postavio takav uslov tretirao bi bebu ne kao svoje dete već kao nešto što se iznajmljuje. Obaveza koju bi preuzeo u vezi deteta bila bi privremena i površna, potpuno različita od veze koja postoji između roditelja i dece.

To se može primeniti i na brak. Ako se ne obavežete, ako ste zadovoljni samo time što živite skupa, a ne u braku, to je vaša izjava da je dati odnos prolazan. Venčanje nam pomaže da se jače zavolimo, zato što znamo da je ta druga osoba spremna da nam se posveti do kraja svog života.

Šta razvod zaista znači

Razvod je odvajanje sebe od sebe. Kad jednom svog bračnog partnera vidimo kao nekog ko nas dopunjava, koji tako postaje naš vitalni deo, onda shvatamo da razvod može biti opravdan samo pod ekstremnim okolnostima. Videti svog bračnog partnera kao deo samog sebe, kao svoju ruku, jasno ukazuje na to šta je razvod. Mada sam spreman da se rešim kola koja donose više problema nego radosti, to ne važi za moju ruku. Ako je izgubim više neću biti celovit.

Ovim ne želim da kažem da razvod nikad nije potreban. Pošto je Bog milostiv, On ne sili muškarca i ženu koji se jedno drugog gade da žive zajedno. Tako nešto bilo bi neizrecivo okrutno. Ljudi imaju pravo da nađu sreću u životu, pa ako nikakav napor ne pomaže da se brak održi, ako se par oseća jadno, oni moraju da raščine svoju zajednicu. Talmud ipak kaže da Božji oltar plaće za

svakim parom koji se razvede. To je samo potreban izlaz za dvoje ljudi koji ne mogu da žive skupa u ljubavi i harmoniji.

Moje lično iskustvo kao deteta

Iako dolazim iz razbijenog doma, i dalje me boli kada čujem decu iz sličnih kuća koja o razvodu svojih roditelja govore kao o nečem dobrom. Oni kažu: „Hvala Nebesima da su mi se roditelji konačno razveli! Jednostavno su ubijali jedno drugo. Ovako im je bolje.“ Ovo je sigurno pogrešno. Našim bi roditeljima bilo bolje da su bili u srećnom braku.

Razvod mojih roditelja je uticao na ceo moj život. Dok sam bio dete posmatrao sam kako se veza iz koje sam ja došao na ovaj svet rastače. Više nisam znao gde spadam ili gde ću ikada spadati. Nisam očekivao ni da ću biti srećan u životu, niti da ću ikada pronaći mir. Kada me je jedan doktor nedavno pitao u sinagogi da li mislim da će njegov razvod posle 16 godina braka ostaviti traga na njegovog sina, rekao sam: „To je isto kao kada biste me pitali da li bi otkriće da sunce sutra prestaje da sija, ili da naše telo od sutra više nema imuni sistem, uticalo na naše viđenje sveta.“

U životu smo uvek sigurni da postoji neki sistem koji neće otkazati, neka sigurnosna mreža, nešto što će sprečiti da se velika nesreća dogodi. Ali kada vam se roditelji razvedu, više niste sigurni. Dobro, i smrt može da nam se dogodi. Ali u tom slučaju bar uviđamo da nije bilo ničeg što smo mogli da učinimo. Život i smrt nisu u našoj kontroli. Ali brak i razvod jesu.

Negativni ciklus razvoda

Jednom prilikom sam razgovarao sa jednom studentkinjom u Oksfordu čiji su roditelji bili razvedeni. I većina njenih prijatelja je poticala iz razbijenih porodica. Bila je intenzivno neprijateljski nastrojena prema braku i bila je sigurna da je mnogo bolja alternativa ako se samo stanuje zajedno s nekim. Što se nje ticalo, je-

dini pravi i koherentan argument za venčanje bio je ako je neko religiozan. Za one koji ne žive po verskim propisima, pa se stoga ne mogu svrstati među one koji žive u grehu, brak, tvrdila je ona, bio je potpuno bez značaja. Njeni su prijatelji tek dodali da je jedini razlog što se ljudi i dalje venčavaju podvrgavanje društvenim konvencijama. Pošto su svi argumenti koje su davali bili negativni, nisam morao da budem vidovnjak da bih pogodio da svi oni, do jednog, dolaze iz kuća u kojima su njihovi roditelji bili razvedeni, ili su živeli u veoma nesrećnim brakovima.

Negativan ciklus razvoda je matrica koja se odslikava na sledeće generacije. Studije pokazuju da deca iz razvedenih brakova imaju 50% veću verovatnoću da će se i sami razvesti. A prema onom što su mi ta studentkinja i njeni drugovi ispričali, svi koje su poznavali i koji su bili u braku duže od pet godina bili su nesrećni. Njihovo gledanje na brak je bilo potpuno pesimističko. Najveći svetski klub se sastoji od dece razvedenih roditelja. Međutim, mi koji smo članovi tog kluba, suočeni smo sa najvećim izazovom: prekinuti, uz Božiju pomoć, ovaj strašni ciklus bola i očajanja koji izazivaju bračni sukobi, i svojoj deci ostaviti svet pun ljubavi, svetlosti i nade.

Nepodnošljivi nedostaci vašeg supruga/supruge

U kući imam tri kućna ljubimca koji ispunjavaju svaku svrhu koju jedan muž ima: imam psa koji reži svako jutro, papagaja koji psuje celo popodne, i mačku koja se vraća kući kasno noću.

Mari Koreli

Htela je muža i dala je oglas: „Tražim muža“. Dobila je 200 odgovora i svi su glasili: „Uzmi mog“.

Anonimni autor

Rabin Arije Levin, mudrac koga su smatrali svetim i koji je živio u Jerusalamu pre 50 godina, jednom je opisao svoj susret sa bliskim prijateljem koga je kasno jedne noći sreo u bolnici. Izgledao je sasvim zdravo, pa ga je Arije upitao šta u to doba traži u bolnici. Čovek je pokazao svoju staru ženu koja je išla za njim i šepala, i rekao: „Rabi Arije, naša noga nas boli.“ Nije rekao: „Ova prokleta žena ima bolove u svojoj blesavoj nozi i zbog nje ne mogu da spavam noću,“ već je rekao: „Mi imamo problem pa smo zato zajedno došli da nam pomognu u bolnici. Problem moje žene je i moj problem, jer mi smo jedno telo.“

Treba da učinimo svestan napor da ne zaboravljamo da je naš bračni partner - naša druga polovina. Žena sa kojom se upravo svađate nije neki stranac, ona je vaša žena. A muškarac u koga ste se toliko razočarali nije samo neko ko radi u prodavnici na uglu, on je otac vaše dece. Povrediti svog bračnog druga je isto što i povrediti samog sebe. Rastati se sa tom osobom isto je kao

i rasti se sa samim sobom. Ako je vaša druga polovina nesrećna, i vi ste nesrećni. Ona je deo vas.

Agresivni bračni partner

Ovo sam sve ispričao Nensi koja je došla da sa mnom porazgovara posle još jedne grozne svađe sa svojim mužem. On lako eksplodira, ali nije nasilan. Međutim, kad izgubi kontrolu nad sobom onda vređa, govori joj kako je glupa. Ona obično to može da podnese jer su svađe tog tipa retke, možda tek svakog meseca jednom. Ali veliki pritisak kod otvaranja novog preduzeća učinio je Garija još naglijim, i sada se izdire na nju po više puta nedeljno. „Ne mogu više da živim s tim čovekom i njegovim odvratnim ponašanjem,“ rekla je. „Hoću da budem u braku, ali mi je grozno. Ne mogu da zamislim duži ostanak u njenoj blizini ako se on brzo ne promeni.“

„Mislim da bi dosta pomoglo ako o svemu tome ne bi pričala kao o *njegovom* problemu. Pošto ste venčani, njegov karakter više nije samo njegov problem. To je problem koji imate vas dvoje. Ako bi o tome tako razmišljala, ne bi ni pomislila da ga napustiš. Time se njegovo ponašanje nikako ne opravdava i ono mora da se promeni. Ali šanse da se promeni su mnogo veće ako oboje usmerite svoju energiju na rešavanje, umesto da se samo od njega traži da se menja. Poznajem ženu čiji je sin imao gadnu govornu manu. Ona nikako nije bogata, ali mora dva puta nedeljno da uzme po tri sata neplaćenog odsustva sa posla, da sa sinom putuje po sat vremena u oba smera da bi on išao kod terapeuta za govor. Pa ipak je nikad nisam čuo da kaže: 'Moj sin ima problem.' Ona smatra da i ona, kao majka, ima problem.“

Venčanje nije samo nešto što ljudi odluče da urade, a nije ni samo društveno-ekonomski sporazum. Prema judaizmu, sam Svevišnji odlučuje ko će se s kim venčati. U Talmudu stoji da je najteži posao koji Bog ima – provodadžisanje. Smatra se da je to teži posao od razdvajanja mora u Mojsijevo doba. Muž i žena su dve polovine iste duše, razdvojene pre nego što su sišle sa neba

na zemlju. One se ujedinjuju u jedno ispod 'hupa', baldahina na venčanju. I odatle izlaze kao jedno. Muškarčeva žena mu je oduvek bila žena, upravo kao što je i njegovo dete oduvek bilo njegovo. Zaista, osećanje da su dvoje ljudi prosto 'naleteli' jedno na drugo na potpuno slučajan način, jedan je od najdestruktivnijih stavova u vezi braka. Sve ono na šta gledamo kao na slučajnost, nešto je čemu ćemo biti manje posvećeni.

Uticao venčanja

Jedan moj prijatelj je imao izvesne bračne nesuglasice, pa sam otišao da posetim njega i njegovu ženu i ustanovim da li bih mogao biti od pomoći kod peglanja sukoba. Zapanjio sam se kada sam video da se otac mog prijatelja jako ljuti na mene. „Zašto se ti mešaš?“ pitao me je. „Ona nije dobra za njega i cela naša familija se raduje da je se reši. Mi smo zapravo već počeli da tražimo neku drugu. Upoznaćemo ga sa nekom boljom.“

„Sa nekom boljom?“ pitao sam. „Ali on je oženjen čovek! Kako možete od oženjenog čoveka da tražite da izlazi sa nekom drugom ženom? I šta znači da vi hoćete nje da se rešite? Nije ona neki stranac. Za Boga miloga, ona je njegova žena! Ljudi se na venčanju spajaju u jedno telo na najdublji mogući način.“

Ovo spajanje u jedno je najmoćnije osećanje. Jednog ponedeljka popodne sam se vratio sa posla kući na ručak, i moja me je žena dočekala sa velikim osmehom i ovim rečima: „Nećeš verovati koliko je lepa!“ Uzela je u ruke lepo povezanu crvenu knjigu, pod naslovom *I vuk će spavati sa jagnjetom*. To je bio prvi primerak moje knjige koga mi je moj američki izdavač poslao. Dve godine sam, posle dovršetka rukopisa, čekao da bude štampana, i bio sam van sebe od sreće. Ali važnija mi je bila sreća moje žene nego moja, i nešto me je bunilo: ona je bila jednako uzbuđena kao i ja, a ipak je knjiga bila moja!

Nije se radilo o knjizi koju sam napisao ja, ili koju bi moja žena trebalo da proslavi jer ju je napisao njen muž. Radilo se o *našoj* knjizi. Sve što sam napisao ja, bilo je podjednako i njeno. Mnoge

misli koje su stajale u knjizi poticale iz našeg razgovora. Kad je knjigu pokazivala okolo, pokazivala je nešto što je bilo i njeno. (Međutim, strogo se ograđuje od bilo čega što je u vezi ove knjige o seksu.) To jedinstvo koje stalno postoji, bez obzira da li smo ga svesni ili nismo, to je ono što treba da imamo u vidu kada se bavimo grubljim stranama ličnosti svog bračnog partnera. Ako vam je bračni partner preterano kritički nastrojen, to je i *vaš* problem, i morate ga napasti zajedno da bi nestao.

Da li je preljuba zaista toliko zabavna?

Hoću, iz sveg srca. Čiju ženu?

Džon Horn Tuk, u odgovoru na predlog
da sebi treba da nađe ženu

*Kada se muškarac oženi svojom ljubavnicom,
stvari se upražnjeno mesto.*

Ljubavnica Džejsma Goldsmitta

Oni koji varaju svoje bračne partnere ubeđeni su da ih njihov partner u zločinu veoma ceni. Pružajući svu onu pažnju i dajući velikodušne poklone, neverni muž ima utisak da žena sa kojom se muva misli da je on romantičan, brižan i seksi. Međutim, istraživanja pokazuju nešto drugo. Većina ljubavnica oženjenih muškaraca veruju da se tu radi o neimpresivnim kukavicama koje varaju i kolebaju se i koje, u tom procesu, vređaju sve zainteresovane. Možda čak i smatraju da su privlačni, ali takođe i hipokrite, neverni, nepouzdati, dvolični, slabi i do srži nepošteni.

Izvaštaj Hajt o ljubavi, strasti i emocionalnom nasilju navodi mnoge primere onoga što žene zaista misle o nevernim muževima sa kojima imaju avanturu. Jedna od njih komentariše: „Imala sam oko 20 godina kada sam flertovala sa muškarcem koji mi je pričao koliko mu je loš brak i koliko mu je loša žena. Možda je nešto moglo i da se desi, ali sam srela njegovu ženu – lepoticu, dobru majku četvoro dece, koja je imala bitangu za muža.“ Jedna druga žena piše: „Kratko sam bila zaljubljena u oženjenog muškarca dok sam bila na prvoj godini koledža. Shvatila sam da je bio pravi slabić, da je slabić i u svom braku, i onda sam rešila da se ne upuštam u problematičan odnos i prekinula sam s njim.“

Zaista, bez obzira koliko ga ljubavnica smatrala privlačnim i seksi, u takvom odnosu nikada nema sigurnosti. Čak i ako ostavi ženu i oženi se ljubavnicom, i ako joj se zarekne na večnu vernost, ona ne može da zaboravi ono što zna da je istina: nikada neće biti potpuno sigurna da neće i nju prevariti.

Nomadska strast

U Knjizi Postanja, Esav, stariji Jakovljev brat, prodaje svoje pravo prvorođenog sina za jedan ručak. Zašto je to učinio? Pa, bio je gladan. Rabini objašnjavaju da je tog dana imao mnogo posla. Između ostalog, ubio je jednog čoveka i uzeo njegovu ženu. Ovo usputno pominjanje Esavove preljube nije slučajno već centralno za ceo taj zaplet.

Ono što nam Biblija govori je da je preljubnik ono što je i Esav - nomad, lovac, čovek koji živi samo za danas, kod koga nema nikakve stalnosti i čija se egzistencija sastoji samo od onog što je sada. Hrani se zverinjem koje nalovi i spava tamo gde mu baš u tom trenutku odgovara. Danas je on personifikacija tolikih muškaraca i žena koji smatraju da se život sastoji samo od uzbuđenja i neposredne gratifikacije, koji ne cene ništa što je dublje i trajno.

Kao i Esav, preljubnik sebe ubeđuje da je istraživač, mada je samo lutalica. Za sebe ne misli da je loš čovek već da samo proširuje svoja iskustva i ukus. On nema nameru da ugrozi svoj brak. Uvek će reći da voli svoju ženu, ali kakva šteta od malo uzbuđenja i zadovoljstva? Ali on je, kao i Esav, od snažnog i posvećenog čoveka prešao put do slabića. Uvek će biti u pokretu jer je izgubio sidro svoje ličnosti.

Takav životni stil zaista može da dovede do strasti, na isti način kao što se može pomisliti da je život istraživača džungle uzbuđljiviji od života piljara sa čoška. Ali to je lažno uzbuđenje, ono je posledica gubitka orijentacije. Ono što preljubnik odbija da vidi je prolazna priroda njegove strasti i način samopovređivanja. On će, kao i Esav, ostati nomad, nikada neće imati osećaj da je kom-

pletan – a to je ono što Jakov nalazi kroz disciplinovane i posvećene veze.

Duh ludila

Talmud tvrdi da niko ne greši ako ga ne uhvati duh ludila. Ovo je jedan od mojih omiljenih citata iz Talmuda, a on glasi: ako bi prosečna osoba razmislila o posledicama svojih prestupa, nikad ih ne bi počinila. Grešimo prosto zato što ne razmislimo. Uživanja u preljubi zapravo i ne postoje. Naravno da izvestan broj trenutaka, možda čak i nedelja, ona postoje. Ali u poređenju sa beskrajnim jadom koji sledi neće ostati ni sećanje na uživanje. Kada čoveku život počne sam da se raspada, kada vas bračni drug napusti, poželete da nikada niste ni skidali pantalone.

Recimo da nastavite sa svojom avanturom. Nastavite da se viđate sa ljubavnicom i razvije se prava strast. Doći ćete eventualno do trenutka kada se treba odlučiti između bračnog partnera i ljubavnice. Nemojte ni pokušavati da se zavaravate da njih dve mogu da postoje istovremeno. Zato što ne mogu. Svaki akt ljubavi prema zabranjenoj ljubavnici je ubod noža u srce vaše druge polovine.

Sva energija koju ulažete u svoju avanturu je energija koja se oduzima iz vašeg braka. Pravi greh preljube nije toliko u onom što je *počinjeno*, koliko u onom što je *izostavljeno* – kada se ne učini ono što treba učiniti. Nijedan brak na ovoj planeti ne može da preživi potpuno preusmeravanje ljubavi i seksualnog fokusa – što se podrazumeva kada je jedan od partnera preljubnik. I svako interesovanje koje je usmereno ka ljubavnici/ljubavniku je interesovanje koje je uskraćeno bračnom partneru. Kada se otkriju razlozi ove pojave, prevareni partner će pre srušiti krov kuće u kojoj živi nego dozvoliti da se njegovo/njeno ponižavanje nastavi. Kod svake prevare, onaj koji vara povređuje samog sebe – zato što povrediti svog partnera bukvalno znači povrediti sebe.

Niko ne može da održava strast u braku ako je u velikim količinama troši na nekog drugog. Ironija je da to više važi za

žene nego za muškarce, kao što psiholog Karol Botvin objašnjava: „Većina muškaraca, čak i ako pokazuju ljubav prema nekoj drugoj ženi, mogu da zadrže avanturu na nivou koji ne preuzima njihov emocionalni život. To je direktno suprotno od žena koje će pre biti preplavljene. Od slučaja do slučaja se dokazuje da žene priznaju da su potpuno bile preokupirane svojim ljubavnicima.“

Međutim, kod svakog prevarenog muža ljutina i bol izazvana izdajstvom naći će izraza najviše u njihovom bračnom životu. U Bibliji stoji da je Bog napravio Evu da bude „od pomoći za Adama“. Ali hebrejska reč „za“ može da se prevede i kao „protiv“. Talmud objašnjava da, kada muškarac voli svoju ženu, ona postaje „za“ njega, njegov pomagač. Kada je zanemaruje ili zloupotrebljava, ona postaje „protiv“ njega. Njena početna dobra volja za brak polako otiče, ona pronalazi svaki mogući razlog da se s njim posvađa. Njeni je prijatelji posmatraju i mrze njenog muža koji guši vatru u njenoj duši.

U krajnjoj liniji, preljubnika ne čeka nikakva dobrobit. Jedan zubar koga sam poznao imao je ljubavnu aferu. Ljubavnica je od njega zahtevala da ostavi svoju ženu, inače će ga ona ostaviti. „Nije to jednostavan izbor,“ rekao mi je. „Lud sam za ovom novom ženom, ali volim svoju decu, a pretpostavljam da volim i svoju ženu.“ Rekao sam mu: „Kada ljubavnica jednom postane raspoloživa kako se tebi bude htelo, gubi se misterija i seks više nije zabranjeno uzbuđenje. Ostavićeš svoju ženu, a za uzvrat nećeš dobiti ništa. Pošto do sada nisi naučio kako da u postojeću vezu uneseš novine i uzbuđenje, nova žena će ti postati jednako dosadna čim budeš počeo s njom da živiš, pa će se ciklus ponoviti. Umesto da sebi i svojoj porodici rasturiš život, vrati se svojoj ženi i svojski se potruži da ponovo uneseš varnicu u svoj brak.“ Nije poslušao, ostavio je ženu zbog one druge i, zaista, osamnaest meseci kasnije bilo mu je dosadno sa novom ženom kao što je bilo i sa prvom, pa je i nju ostavio.

To je nešto što se redovno događa: 80% svih muževa koji ostave svoje žene zbog druge žene, završe u novoj vezi koja traje

oko godinu dana. Nije ni čudo. Ako muškarac ne može da nauči da u svoj brak unese vertikalne promene – da pronađe nove i uzbudljive aspekte te veze – sve za šta je sposoban je da skače iz kreveta u krevet.

Veze za jednu noć

Ali, pretpostavimo da se izlet ne razvije u avanturu. Svejedno ste na gubitku. Kada je veliki Rabin Johanan ben Zakaj ležao na samrtnom odru, njegovi su ga učenici zamolili da ih blagoslovi pre nego što ih napusti. „Blagosiljam vas da svi naučite da se bojite Boga onoliko koliko se plašite ljudi.“ Učenici su bili zapanjeni. „To je sve? Želiš nam samo da se plašimo nebesa onoliko koliko se plašimo ljudi, ništa više?“ Rabi Johanan je odgovorio: „Kad god se čovek sprema da zgreši, pa vidi da ga ljudi posmatraju, on se uzdrži od greha. Bilo bi divno kada bismo se jednako plašili zato što nas Bog posmatra.“

Greh nas tera da razvijemo dvostruku ličnost. Ako Kerol okleveće svoju prijateljicu Suzanu iza njenih leđa, kada se sledeći put budu srele ona će pred Suzanom morati da sakrije svoja osećanja i dela. Pravi gubitnik u tome nije Suzan već Kerol, koja sada mora da krije celu jednu dimenziju svoje ličnosti i da, dok to radi, razvija dvostruku ličnost. Više nikada neće moći da bude ono što jeste ako je u Suzaninom društvu. I što više bude ogovarala druge ljude, njena dvostruka ličnost će sve više preuzimati primat, sve dok ne bude došla dotle da ni u jednom odnosu sa drugima neće biti svoja.

Bračni partner bi trebalo da bude jedina osoba na ovom svetu sa kojom možete da se ponašate potpuno prirodno. Ali za preljubnika svaki put kada kući stigne novi telefonski račun javlja se briga. „Da li sam pazio/pazila da svoju ljubavnicu/ljubavnika ne zovem od kuće?“ Svaka faktura za kreditnu karticu može da vas oda. Posle nekog vremena vaš rođeni dom postaje paklena jazbina, neprekidno ste na iglama, plašite se da ćete biti otkriveni. A morate da pamтите i svoje laži, ne smete se odati. U stvari, mo-

raćete da izgovarate sve veće laži da biste pokrili one prethodne, manje.

Šta je svrha toga? Da li ikada prestajemo da budemo roditelji svoje dece? Da li se uveče iskradamo iz kuće da bismo susedovom detetu, koje je dobro u matematici i nikada nam ne pravi probleme, pročitali priču? Da li mu kažemo: „Znam da mi ti nisi sin, ali bih večeras, bar jednom, zaista želeo da se pretvaram da jesi, pa da vidim kako je to. Ali nemoj reći Mikiju, to mora da ostane *naša* tajna.“ Varanje svoje dece je apsurdna ideja, pošto svoju decu vidimo kao svoju krv i meso. A muž i žena koji primenjuju košer seks na isti način postaju jedno meso, i na sličan način sprečavaju mogućnost da ikada varaju jedno drugo.

Preljuba, zov prirode

Preljubnik će, naravno, tvrditi da je bio primoran da to učini. Nikad nije ni pomislio da nekoga povredi, najmanje sebe. Jednostavno je popustio pred požudom i željom. Međutim, to sa tim ima malo veze. Kao izgovor će početi da navodi slučajeve kada ga je njegov bračni partner zanemario. A ako nije voljen, ili ako u njegovom braku nema strasti, šta je drugo mogao da učini? Zar ne zaslužuje bar malo sreće u svom životu? A zapravo, kad je sreo svoju ljubavnicu, preljuba je bila poslednje na šta je mislio. To se sve nekako desilo po difoltu.

Koga oni lažu? *Jeste*, oni zaslužuju svu strast koju poželeva. Ali, umesto da se potrude i da tu strast ponovo pronađu u svom braku, oni dozvoljavaju događajima da ih ponesu. Rešenje je u tome da svoju ženu pretvorite u svoju ljubavnicu, svog muža u svog tajnog ljubavnika, da svoj brak pretvorite u zabranjenu avanturu.

Biti sjajna osoba

Ljudska veličina može da bude dvojaka. Jedno je priznanje koje dolazi kroz druženje sa velikim muškarcem ili ženom. O ovom tipu drevni rabini imaju sledeće da kažu: „Kraljevog roba

tretiraju kao kralja.“ Ali ima i onih koji su zaista velike ličnosti, bez obzira na kontakte ili zamke posla kojim se bave. Oni poseduju unutrašnju veličinu. Pogledajte ličnost kao što je Henri Kissindžer, jedini američki ministar spoljnjih poslova koga, pošto je već prestao da bude to što je bio, i dalje konsultuju u vezi međunarodnih odnosa. Ti ljudi postaju veliki ne zbog prirode posla kojim se bave, već kroz mudrost svojih odluka.

Dobra je vest da svi možemo biti veliki. Veliki muškarci i velike žene razumeju da brak može da bude težak, da i novotarije i uzbuđenja mogu da izandaju. Ali oni se ne predaju, oni istrajavaju u svojoj strasti. Odbijaju da priznaju da uzbuđenje moraju da traže u krevetu nekog drugog. A nagrade koje time dobijaju su nemerljive. Oni uživaju u najintimnijem životu zato što nalaze uzbuđenje, u kombinaciji sa ljubavlju, ali i u osećanju lojalnosti i dobrote. Dobro im je u partnerovom društvu, ali i u sopstvenom društvu. Znaju da rade pravu stvar.

Ono što muškarac ili žena koji oseće svrab koji ih tera na prevanu treba da učine, jeste da smesta zgrabe svog bračnog partnera, da otrče nekuda i urade nešto stvarno uzbudljivo i novo. Preduzmite nešto što će i vas same da iznenadi. Zapamtite: vaš brak je vaš život. Nemojte pokušavati da vodite život nekog drugog. Vi pripadate jedno drugom. Vaša je odgovornost da se pos tarate oko svog udela u životu. Zato ga učinite sjajnim. Rabi Zusja iz Anipolija je, na svom samrtnom odru bio zapitan zbog čega plače: „Kada dođem pred nebeski presto, i kada me Svemogući bude upitao zašto nisam bio veliki kao Abraham, odgovoriću 'Zato, Gospode, što me nisi stvorio da budem kao Abraham'. A kada me Svemogući bude upitao zašto nisam vodio život veliki kao Mojsijev, ja ću odgovoriti: 'Gospode, ja nisam Mojsije.' Ali kada mi Bog bude rekao: 'Zašto bar nisi bio Zusja?', šta ja onda da Mu kažem?“

Ponovo postati poželjna/poželjan

Od prvih Kinsijevih istraživanja seksa, skoro sva istraživanja su ustanovila vezu između predbračnih seksualnih iskustava i vanbračnih avantura. Što je više prvih, veća je verovatnoća pojave drugih.

Karol Botvin, *Žena u iskušenju*

Prevodi (kao i žene) retko su verni, ako su uopšte privlačni.

Samjuel Džonson Džejmsu Bosvelu

Društvo je 1960-ih godina progutalo strašnu laž, a da je nikada nije dovelo u pitanje. Laž se sastojala u tome da ljudi toliko vole seks da moraju da sebi ispunjavaju svaku želju koja se u tom pogledu javlja. Takođe nam je rečeno da, bez obzira koliko praktikovali seks, nikada nam neće postati dosadan. Danas, bez sumnje kao posledica toga, većina ljudi je odustala od monogamije. Stopa razvoda sada je negde oko 50% od broja sklopljenih brakova. Od onih koji su ostali u braku, 75% muževa i 50% žena imaju u toku, ili su imali vanbračnu avanturu. A od manje-više monogamnih parova, samo mali procenat i dalje nalazi uzbuđenja u braku, i nagrade s tim u vezi.

Ali zamislite kakve brakove ti parovi imaju. Autorka Naura Hajden priča kako je, dok je sa svojom bliskom prijateljicom Helen Gurli Braun, urednicom američkog časopisa *Kosmopoliten*, letela prema Los Anđelesu, primetila kako Helen emituje tako samouverenu auru seksualne privlačnosti, da su se svi muškarci za njom okretali dok je išla po avionu. Njena prijateljica, objektivno, nije najlepša žena na svetu, pa je odlučila da je upita šta muškarci na

njoj nalaze toliko privlačnim. Helen Braun je odgovorila da ima muža koji je najdivnija osoba na svetu. On čini da se ona oseća najseksepilnijom ženom gde god da se pojavi – zato ona tako hoda.

Zamislite šta biste imali u kući ako biste uspeali da učinite da se vaša žena oseti kao da je vaša ljubavnica. Ako je stavite na prvo mesto: pre svog posla, karijere, novca i svih ostalih žena. Vi biste strasno privlačili svoju sopstvenu ženu. Ona bi se sve vreme osećala poželjnom. Jer to je ono što ima značaja. U svom klasičnom romanu o bračnom neverstvu, Tolstoj slika Anu Karenjinu kao ženu koja je uvek divno odevena za svog ljubavnika, Grofa Vronskog, čak i kada nikog drugog u kući nema. Ona ima ljubavnika koji čini da se oseća seksi i poželjnom, pa se i ona prirodno ponaša u skladu s tom ulogom u svojim svakodnevnim poslovima, čak i kada je niko ne gleda.

Postati kreator

U jednoj od svojih najpoznatijih i najzanačajnijih izjava, Biblija kaže da je Bog čoveka stvorio na svoju sliku. Teolozi svih denominacija od pamtiveka raspravljaju šta se time htelo reći. Za mene postoji svakodnevna primena ovog učenja, a značenje mu je jasno. Isto kao što je Bog Stvoritelj, tako je i čovek. Ovde ne mislim na pravljenje dece. Hoću reći da, kad god nekome ukažemo izuzetnu pažnju i ljubav, tu osobu činimo važnom, a time je zaista i 'stvaramo' i udahnujemo joj život.

Uz pomoć svog uma, kreativnosti i inovativnosti, mi smo sposobni da svog partnera učinimo posebnim i poželjnim. Kada muž svojoj ženi pokaže da je ona za njega najseksepilnija žena na svetu, ona to zaista i postaje. Počinje da se oblači sa velikom pažnjom, drži se prkosnije, privlači poglede muškaraca oko sebe. Jedna od glavnih odlika koje otkrivaju muža ili ženu koji imaju vanbračnu avanturu u toku, jeste činjenica da sad provode mnogo više vremena i ulažu veći trud da bi izgledali privlačno.

Morate da verujete i da prihvatite činjenicu da u svakom mužu i u svakoj ženi, negde duboko, vreba strasno, senzualno, seksi stvorenje. Ako osoba s kojom ste u braku ima srce koje kuca u grudima, i ako se, nedaj Bože, ne nalazi u stanju kome, onda tu postoji i skrivena vatra koja gori u srcu i žudi da bude otkrivena. Ako to nije očigledno, treba uložiti napor da se otkrije tako što će se staviti u fokus, tako što će biti veoma voljena i željena – a to može da pokaže samo bračni partner. Neki su ljudi rođeni kao ekstroverti, prirodno su seksi. Ali većina je rođena samo sa potencijalom uzbudljivosti i seksepila. Potrebno je samo da im neko ulije samopouzdanje da su zaista lepi i da ne treba da ih bude strah da izađu iz svoje ljuštore.

Dizanje libida iz mrtvih

U središtu ljudske dobrobiti ne nalazi se samo potreba za tihim i ustaljenim životom. Postoji i potreba za strašću i uzbuđenjem. Nema razloga da se odlazi van braka da bi se ta potreba zadovoljila – sve što nam treba je upravo pored nas.

Ne mogu da prihvatim da seksualni nagon odumire, ili da muževi i žene imaju različiti libido. Ako volite svoj dom i posvetili ste se tome da u njemu živite, ulepšavate ga i za njega razvijati interes koji će se stalno obnavljati. Ako, naprotiv, u svom domu skoro uopšte ne provodite vreme, ako više volite hotelske sobe, ako stalno gledate slike koje nude trgovci nekretninama, imaćete mnogo manje želje da u svojoj kući sredite stvari kako se vama dopada. Ako nečija kuća izgleda loše i dosadno, to je zato što se oko nje uopšte ne trudi. Odlaziti kod suseda i zavideti im što je kod njih lepo – to nije nikakav odgovor.

Iskreno se zapitajte: da li uključujete TV onog časa kad stignete kući? Koliko vam treba vremena da se dohvatite novina ili telefona? Da li se na neki način prema svom bračnom partneru ponašate kao da ne postoji? Treba sve i svakog drugog da izbacite iz svojih misli i svoju seksualnu energiju da fokusirate na svog bračnog partnera. Zapamtite da je ljudska seksualnost potpuno

cerebralna. To što ste privlačnost svog partnera izbacili iz svojih misli, to je ono što je njega/nju učinilo dosadnim i monotonim. Morate biti posvećeni svojoj drugoj polovini. Ili će to učiniti neko drugi umesto vas.

Košer želje

*Činjenica da vam je dozvoljeno da se oženite još jednom ženom,
pored svoje žene, čini da oklevate kod upuštanja u avanturu
s nekom drugom ženom.*

Dr Muhamed Ša'alan, komentarišući poligamiju

*Flertovanje je samo izraz promišljene želje, u kombinaciji
sa priznanjem koliko je to nepraktično.*

Marja Manes

*Zevate dok ste zajedno; ponašate se prema njemu kao da vam je
brat! On se prema vama ponaša kao da ste mu majka! Tu nema
sumnje da se vatra ugasila. Dami treba promena!*

Doroti Filds

*Kada vam neki muškarac ukrade ženu, nema veće
osvete nego da ga pustite da je zadrži.*

Saša Gitri

Reč koju u engleskom jeziku najviše mrzim, a koja se, slučajno, najviše koristi u savremenom govoru je – „odnos“. Nekada davno, osećanja koja je par uzajamno gajio potpadala su pod reči „venčanje“ i „zaruke“. Ali danas i venčani ljudi mogu da imaju „odnos“. Ova neodređenost odslikava se u eufemizmima koje ljudi koriste da bi označili udvaranje među muškarcima i ženama: „viđati se s nekim“, „izlaziti na sastanke s nekim“, „izlaziti“. Svi ovi opisi zvuče tako neobavezno. Šta to znači: „viđati se s nekim“? Da li je to isto kao i posmatrati neki predmet? Meni to liči

na način na koji dete gleda kroz prozor. Kao kada se gledaju životinje u zoološkom vrtu.

Sve je to dovelo do novog tipa anksioznosti. Pitao sam jednog novog studenta da li poznaje mog bliskog prijatelja koji je na istom fakultetu. „Znam ga i mislim da je bitanga.“ „Zašto to kažeš?“ pitao sam. „Zato što,“ odgovorio je, „godinama pokušava da odvoji svoju devojku.“ Ali, da li je to zločin? Koliko je ozbiljan taj odnos sa „devojkom“? Da li je pokušaj da se odvoji nečija devojka jednako ozbiljan kao i pokušaj da se nekome preotme žena? Kada sam svom prijatelju pomenuo tu optužbu, on ju je odbacio rekavši da to dvoje ljudi imaju odnos koji se već godinama uključuje i isključuje.

Jedna studentkinja mi je ispričala priču o tome kako je pozvala kolegu sa fakulteta na godišnji bal, čak mu je i kartu platila. Pošli su zajedno i imala je divan osećaj što ima pratioca na balu, a onda je primetila da je on potpuno obuzet drugom ženom koja mu je sedela s desne strane. Kada se deset minuta kasnije ponovo okrenula prema njemu, on je već bio nestao. Otišao je sa onom drugom. Da li je to etički? Najzad, ona je za njega bila samo neobavezna partnerka. Kakve je on, dakle, obaveze imao prema njoj? Bila je veoma povređena i smatrala je da se on poneo kao životinja, ali: da li je on učinio nešto pogrešno?

Raniji student na Oksfordu, koji se vratio na svoj prvobitni fakultet u Americi, poslao mi je e-mail: „Šmuli, imam etičku dilemu i želim da čujem tvoje mišljenje. Postoji jedna devojka za koju sam siguran da je druga polovina mog srca. Najsavršenija i najdivnija devojka na celom svetu. Ima, međutim, jedan problem. Ona je tuđa devojka. Da li je uopšte etički da je jurim? Šta na to kaže judaizam? Čini mi se da se i ja njoj dopadam. Da li u tom slučaju imam više prava?“ U nekim ranijim vremenima bilo bi mi lako da odgovorim da je potpuno neetički umešati se između ljudi koji se viđaju, pošto su se nekada ljudi viđali da bi se venčali. Ali da li i danas stvari stoje isto tako?

Zadatak autsajdera

Drago mi je da se brak i danas smatra nečim posebnim. Jedan moj prijatelj, krajnje promiskuitetan muškarac, rekao mi je da, mada voli žene, sve tipove žena, nikada ne bi pipnuo udatu ženu i da to čak nije činio ni u brojnim prilikama koje su mu se ukazale. „Sebe ne smatram dobrom osobom i nikada se ne bih ženio. Ne bih mogao da podnesem tu obavezu. Ali činjenica da ima ljudi koji veruju u brak, i koji su se venčali, za mene predstavlja veliki zrak nade da na ovom usamljenom svetu ima i lepih stvari. I nikada ne bih poželeo da tako nešto uprljam.“ Kad bi osetio da ga neka udata žena sve više privlači, jednostavno bi zamislio da je dovoljno blizu da joj se divi, ali da je osim toga izvan njegovog dohvata.

Talmud navodi deset ljudskih aktivnosti za koje Bog obećava nagradu ne samo u sledećem već i na ovom svetu. Na tom spisku stoji i pomoć da se muž i žena zbliže. Pravilo je očigledno. Nikada nemojte osramotiti muža pred njegovom ženom, čak ni slučajno. Nemojte ženu zvati nadimkom koji se njoj ne dopada. Ne pokušavajte da budete zabavniji od muža u njegovoj kući, naročito ako dotična osoba nije posebno šarmantna. U prisustvu bračnog para ne naćinžite teme koje će muža učiniti nezalicom pred njegovom ženom, ili obrnuto. Uvek pokušavajte da ih podjednako uvučete u razgovor, kao par. Dozvolite domaćici da izgleda najbolje od svih. I nikada nemojte misliti o tuđoj ženi, ili o tuđem mužu, dok vodite ljubav sa svojom ženom, u cilju stimulacije uzbuđenja. To je krajnje ne-košer.

Zaista, brojne su priče o pobožnim rabinima koje se nadugačko vrte oko teme kako ne osramotiti muža pred njegovom ženom. U jednoj takvoj priči, Jankel, sveže oženjen, dotakao je svećnjak tokom obeda za Šabat za stolom za kojim je sedeo veliki duhovni vođa Rabi Mendel. Jankelova mlada žena Perel bila je užasnuta zbog toga i izgrdila je Jankela zbog neznanja: „Zar ne znaš da je zabranjeno dotaći svećnjak na Šabat?“ Pitali su ga za

mišljenje, a veliki Rabi Mendel je odgovorio da je zakon s tim u vezi vrlo komplikovan, pa je rekao da će ga pogledati kad bude otišao kući. Posle ručka, Rabi Mendelova žena ga je upitala: „Zašto si lagao? Ti si jedan od najvećih jevrejskih učenjaka u Evropi. Ti znaš zakon. Svećnjak ne sme da se dira na Šabat. Zašto nisi ispravio Jankela kada ga je pomerio?“ Mendel je odgovorio: „Bolje da ja ispadnem budala nego da muž ispadne budala pred svojom ženom.“

Približavanje osobi suprotnog pola

Ali šta da uradi muškarac koga snažno privuče žena koja nije njegova supruga? Šta treba da učini zanemarena žena ako neki muškarac počne da joj poklanja veliku pažnju i ako sebe uhvati kako sve više misli na njega? Drevni rabini objašnjavaju: čovek nema posebnu želju za stvarima koje nikako ne može da ima. Ne zavidimo mnogo pticama na tome što mogu da lete, zato što znamo da je tako nešto potpuno van našeg domašaja. Želje se oslobađamo tako što u svom umu prihvatimo da ono što po pravdi pripada drugom, ne pripada nama. Stoga, ako razumete da dvoje venčanih pripadaju jedno drugom, nećete ni sanjati o tome da se umešate. Slično, obično nas ne zanimaju muškarci ili žene koji nam ne uzvraćaju svojim interesovanjem. Ubedite sebe da ste se zavaravali kada ste mislili da se osoba koja je nedostupna zanima za vas.

Izdavač magazina za odrasle u Britaniji mi je objasnio zbog čega je pornografija u Britaniji toliko nekvalitetnija u poređenju sa slikama svetski poznatih modela koje slikaju za *Plejboj* ili *Penthaus* u SAD. Rekao mi je da je prosečni kupac magazina za odrasle u Britaniji radnik, pripadnik radničke klase. Ako kupi magazin sa ženama koje voze Ferarijem na večeru u najskuplje restorane, njega one neće čak ni uzbuditi zato što razmišlja: „Takvu nikada ne bih mogao da imam.“ Ali ako vidi sliku gole žene čiji je hobi odlazak u lokalni MekDonalds i možda čaša piva u

lokalnom pabu, njega to uzbuđuje jer su to žene koje on sreće i za koje misli da bi možda reagovala na njegovu ponudu.

Činjenica da su neka žena ili muškarac u braku odvajaju ih od ostatka društva i obezbeđuje im položaj na kome se neće oko njih takmičiti jer je takva jurnjava nerealna. Ako muškarac sretnu ženu koja mu se dopada, i ako sazna da je udata, on smesta mora prestati da je želi jer treba da pomisli da je lojalna svom mužu i da je van domašaja. Slično tome, treba da poštuje bračnu vezu i da ne pokazuje želju da uzme nešto što po pravu pripada drugome.

Slično tome, ako smo u braku moramo o sebi da mislimo kao o nekom koga poseduje neko drugi. Ozbiljno smo se obavezali svom bračnom partneru i time sprečili deljenje intimnosti sa stranim osobama. Ako samo zastanemo na trenutak i setimo se da smo venčani, prestaćemo da gajimo romantične misli o drugima, i umesto toga ćemo usmeriti svoja romantična osećanja prema svom mužu/ženi.

Ne-seksualni odnosi

Šta ako jedan od bračnih partnera postane veoma blizak sa osobom suprotnog pola, bez stvarnog konzumiranja uzajamne privlačnosti? Veze u moderno doba sve ređe uključuju seks. To naročito važi za žene i muškarce koji rade zajedno. Psihološkinja Boni Eker Vejl, u svojoj knjizi o preljubi, kaže: „U stvari, ove ‘aventure srca’ mogu da budu opasnije od čisto fizičkih avantura. Naročito su žene sklone ostavljanju svojih muževa kada osete snažnu emotivnu vezu sa drugim muškarcem. To je posebno verovatno ako se nisu udale iz ljubavi ili ako žele da iskoče iz svog braka, ali ne znaju kako to da učine. Svaka aktivnost i veza koja iz života sa partnerom izvlači previše energije i vremena jeste jedan oblik nevere. Tu može da spada rado-holizam, opsesija decom, sportovi ili kockanje, kao i emotivne veze.“

Najbolji način da ustanovite koliko ste bliski sa svojim prijateljem je da pošteno odredite koliko svog vremena potrošite mis-

leći na nju/njega. Ako ste u braku, a izmišljate izgovore i nevažne razloge da se s njim/njom vidite, u glavi treba da vam zazvoni znak za uzbunu. To nije zdravo. Vaše misli treba da su usmerene ka vašem bračnom partneru i porodici, a ne prema strancu – sa kojim imate svako pravo da delite svoje vreme, ali ne da budete opsednuti njim/njom. Ako ostajete na poslu duže nego što morate, a nemate šta da radite osim da budete u društvu kolege/koleginice sa posla, treba da se pokupite i odete svom bračnom drugu. Kada ste na poslovnom putu, vi *i treba* da se osećate usamljeno. Mužu treba da nedostaje njegova žena, žena treba da čezne za svojim mužem. Ako je preteško – treba manje da putujete. Ako su putevi deo vašeg posla, i ako osetite potrebu za nedozvoljenim društvom jer ste usamljeni, potražite drugi posao! Uvek stavite svog bračnog partnera na prvo mesto!

Deca - da ili ne?

*Jevreji su previše bili zaokupljeni pravljjenjem dece
da se nisu zanimali za seks.*

Svet Šaloma Alejhema

*Posadite svoj korov u subotu uveče, i molite se
da ne izraste u nedelju.*

Anonimni autor

Mnogi se uzdržavaju od pravljenja dece, naročito u prvim godinama braka, i to iz razloga za koje tvrde da nisu sebični. Žele da sebi daju priliku da se uzajamno bolje upoznaju pre nego što im deca pokupe svu pažnju. Kako da uživaju u seksu na trpezarijskom stolu ako beba plače, ako je klozet začepljen jer su deca u njega pobacala svoje lutkice, ako klinci uleću u spavaću sobu u najgorem mogućem trenutku i teraju mamu i tatu da izmišljaju najblesavija objašnjenja o tome zašto se grle, a na sebi nemaju ništa od odeli. „Dobro je Majki, idi da spavaš. Tata se igrao sa tvojom mamom nove interaktivne Tarzan igrice na Nintendou.“

Ali koliko su oni u pravu?

Kada se venčamo, mislimo da znamo šta je to ljubav. Međutim, pojma nemamo šta nas čeka. Glavni problem sa romantičnim vezama i brakom je prolazna priroda emocija. Muškarac koji se činio toliko zreli i seksualno privlačni izgleda vam kao prljava životinja čim treba prvi put da operete njegov veš. Žena bez koje do juče niste mogli da zamislite život ista je ona žena sa kojom danas ni sobu ne možete da podelite. Muškarac koji je u

vama zapalio vatru sada vas ostavlja hladnom jer ste bili svedok njegovog sebičluka. Ljubav je i dalje tu, samo je intenzitet nestao. U tom stadijumu nemamo pojma da će deca ponovo probuditi ugašenu strast. A oni koji čekaju, teško da će ikada imati priliku da to ustanove.

Čemu nas deca uče

Deca šire našu slobodu. Izlažu nas svojoj nevinosti i pokazuju svoje bezgranično poverenje. Kada se vratimo kući sa posla, noseći sve probleme ovog sveta, ustanovimo da naša deca srećno očekuju naš povratak i da su potpuno nesvesna svetskih glavo-bolja. To nas istog časa podseti šta su zaista važne stvari u životu. I kroz tu nevinost mi možemo naći snage da se još jednom suprotstavimo svetu i njegovim turbulencijama. Deca nas oslobađaju tiranije svakodnevnih briga i omogućavaju nam da stvari sagledamo iz prave perspektive.

Našu decu nije briga gde mi to radimo i koliko zarađujemo, od nas samo traže pažnju i nešto našeg vremena. Gledamo decu i sami sebi kažemo da sve dok su zdrava ništa drugo nije važno.

Naravno da deca mogu da budu razmažena, preglasna i zahtevna, ali nisu osvetoljubiva i zato nas njihovo ponašanje ne vređa. Čak i kada vas pitaju zašto ste tako debeli i zašto niste porasli još malo, nešto što bi od nekog odraslog bilo uvredljivo, vas će to nasmejati. Razumećete da su samo radoznala u vezi vas, da ih zanimaju određene reči, i da svakako ne pokušavaju da vas ponize.

Dečije nestrpljenje

Ima onih koji misle da su deca previše zahtevna, da žele sve i odmah. Takvi ljudi ne vide blagoslov koji je ugrađen u dečiji nedostatak strpljenja. Deca su i dalje u prvobitnom stanju nevinosti u kome se, kada je nešto obećano, to odmah i pojavljuje. Oni su i dalje u Raju i ne znaju ništa o smrti i bolestima. U njihovom

svetu Mama i Tata ih nikada neće napustiti, nikad se neće svađati i nikad se neće razvesti.

Takav svet možemo zvati iluzijom, ali ne možemo kriviti decu što tako misle. Ko kaže da je „stvarni“ svet toliko superioran? Kada neko od mene traži savet u vezi osobe s kojom se viđa, često predlažem da posmatraju i utvrde da li se ponašaju kao deca. Ako iskazuju nestrpljenje, to ne ukazuje samo na njihovu isključivu okrenutost ka sebi već nagoveštava da u njima ima ponešto nevinosti koja je potrebna za strasnu vezu.

U braku, a to je najvažnije, deca nas takođe uče kako da nekoga volimo neopozivo i beskrajno. Deca mogu da nas iznerviraju, mogu da nas učine ponosnim ili da se osetimo izdanim, ali nikada ne možemo da prestanemo da ih volimo. Čak i najsebičnija osoba može svoju decu da postavi na prvo mesto jer, kada svoje dete pogleda u oči – čovek vidi deo sebe. Ne voleti svoje dete znači ne voleti sebe. Čovek ne vidi da mu je dete debelo ili ružno, zato što je to i dalje njegovo sopstveno meso.

Za venčane parove je veoma važno da ovu lekciju nauče što ranije. Kroz svoju decu učimo da se fokusiramo na nesalomljivu i nepromenljivu ljubav koju osećamo prema svom bračnom partneru. Slobodno se može reći da ljudi koji još nemaju dece nikad nisu okusili безусловnu ljubav. Kada muškarac svoju ženu ne gleda samo kao ženu koju voli, već kao majku svoje dece, on počinje da je voli безусловно, na isti način na koji voli dete koje je zajedno s njom stvorio. On безусловnu ljubav koju oseća prema svojoj deci dodaje na izvor njihovog života, na svoju prelepu mladu. Slično tome, kada žena gleda svoju bebu, ona na bebinom licu vidi crte svog muža kako se prelivaju, i time produbljuje svoju ljubav prema mužu. Muž i žena su zajedno stvorili ono što će zauvek ostati izraz njihove trajne uzajamne ljubavi. Drevni rabini kažu da biblijski iskaz o ljubavi između muža i žene koja ih čini jednim mesom, svoje bukvalno ostvarenje nalazi pri rođenju deteta, što je stvarno sjedinjavanje muškarca i žene. Daleko od toga da ugrožavaju romantičnu ljubav među roditeljima koji žele da budu i ljubavnici, naša deca je nemerljivo pojačavaju.

Da li su deca na prvom mestu?

Keti: Može li on prisustvovati rođenju svog deteta?

Ed: Bilo koje razumno dete bi to očekivalo, pošto je tata bio prisutan kod začeća.

Džo Orton, Zabavljanje g. Slouna

Uvek sam želeo da sa svojom decom provedem više vremena.

Onda sam to jednog dana i učinio.

Anonimni autor

Najmanje dva puta godišnje moja žena i ja pokušavamo da odemo nekuda sami, bez dece, makar samo za vikend ili na nekoliko dana. Pošto u Velikoj Britaniji nemamo rođaka, za te prilike smo prinuđeni da zamolimo prijatelje da nam pripaze na decu dok smo na putu. Moji religiozniji prijatelji su zbog toga skandalizovani. Kako možemo da ostavljamo decu sa strancima? Neki nas čak pitaju kako uopšte možemo da ostavljamo decu. Njihova je opsesija da su deca na prvom mestu, a poznajem i majke koje su ponosne što svoju decu nikada nikome nisu ostavile na čuvanje. Pre će umreti nego učiniti ono što mi činimo.

Bračna ljubav je na prvom mestu

Ja, međutim, verujem da oni greše, a da greška dolazi od pogrešne ideje šta roditelji treba da posvete životima svoje dece. Roditelji, a ne deca, treba uvek da su na prvom mestu u braku. Deci ne treba dozvoliti da osvoje privatni prostor jednog bračnog para. Ona ne treba da svakih pet minuta utrčavaju u spavaću sobu svojih roditelja, i ne treba, po pravilu, da spavaju u krevetu

svojih roditelja. Kada deca u toku noći osvoje spavaću sobu svojih roditelja, ta soba prestaje da bude soba ljubavnika i umesto toga postaje porodična dnevna soba. Deca moraju da nauče da njihovi roditelji nisu povezani samo time što imaju njih, već i da su muž i žena. Najvažnije je da deca znaju da se njihovi mama i tata veoma vole.

Parovi koji svoju decu stavljaju ispred svog bračnog partnera često smatraju da su zbog toga bolji roditelji. Oni smatraju da je njihova glavna uloga u tome da svojoj deci pruže ljubav, vreme, vođenje, strpljenje i bezbednost. Ne iznenađuje da su to takođe roditelji čija se deca mešaju u njihovu ulogu ljubavnika. Ali oni svoj iscrpljeni brak nose kao odlikovanje. Nema sumnje da je njihov cilj da uspešno podižu svoju decu. Ali je greška smatrati da je taj cilj najvažniji.

Deci je najpotrebniji optimizam

Vremenom, čak i ako su najpažljiviji roditelji i najviše vole svoju decu od svih roditelja na svetu, čak i ako svoju decu nikada ne ispuštaju iz vida, njihova onipotencija kopni kada se potomstvu javi želja da njihovu ljubav zamene ljubavlju nekog iz suprotnog pola. Roditeljska ljubav je svakako od suštinskog značaja kod izgradnje samopouzdanja kod dece, ali nije dovoljna.

Ono što roditelji moraju dati svojoj deci je pre svega *nada*, osećaj optimizma i verovanja da će sve biti u redu na ovom svetu; da ljubav, sreća, druženje nisu iluzija već ciljevi koji se mogu dostići. A kada deca posmatraju svoje roditelje, najbolja stvar koju mogu dobiti je uvek prisutno i živo podsećanje da se njihovi roditelji vole, i da će isto biti i sa njima. Najvažnija stvar koju roditelji mogu dati svojoj deci je stoga stabilan brak koji deci daje nadu da će isto biti i u njihovom braku. Na taj se način deca raduju životu koji ih čeka, umesto da se plaše da odrastu.

Peti deo

Košer seks: recept

Ljubomora

Onaj koji voli bez ljubomore ne voli istinski.

Zohar, 13. vek

(Pošto je otkrio da mu je žena neverna) Bularo je po prvi put u svom braku osetio da Judit više nije njegova... Mada je po kući bila vesela... činilo se da je preokupirana svojim privatnim mislima, a uveče, umesto da s njim pođe u krevet, ostajala bi dugo budna i čitala... Iznenada, ironično, ona je postajala ona vrsta žene kakvu je dugo idealizovao u svojim fantazijama – odvažna, bezbrižna, seksualno oslobođena žena kakvu je oduvek tražio...

Gaj Talesi, *Žena tvog suseda*, 1981

Način da se zadrži muž je učiniti ga malo ljubomornim; način da ga se izgubi je učiniti ga malo više ljubomornim.

H. L. Menken

Jedna od mojih najinteresantnijih tema za razgovor u društvu je pitanje da li u braku ima mesta za ljubomoru. U celini gledano, naša generacija na ljubomoru i posesivnost gleda kao na slabost. Bračni partneri govore da moraju da budu u stanju da okuse slobodu. Muževi, koji oduvek mrze ljubomorne žene, osećaju da moraju da budu slobodni da flertuju s kim god im se dopadne, čak i ako su uvek verni. A žene više ne gledaju na ljubomoru svog muža sa divljenjem, kao znak da ih još uvek voli i da želi da ona bude samo njegova. Mnoge žene mi kažu da bi se strašno naljutile ako bi njihovi muževi pokazali čak i najmanji nagoveštaj ljubomore. One bi to videle kao nedostatak poverenja u braku.

Bračni partneri imaju vlasništvo jedno nad drugim

Ali u braku poenta nije na nezavisnosti. Muževi i žene zaista pripadaju jedni drugima. Muž i žena koji nisu ljubomorni jedno drugom čine lošu uslugu. Ako želite da budete slobodni onda se nemojte venčavati. A ako se venčate, ne očekujte od svog bračnog partnera da bude iznad ljubomore. Žena treba, do izvesne mere, da nadgleda svog muža. Muškarci lako gube fokus, a vreme trajanja njihove seksualne pažnje je naročito kratko. Kao što Denis Preger kaže: „Glava muškarca je kao radar. Okreće se u pravcu svakog para nogu koji prođe pored njega.“ Njemu je potreban pogled njegove žene koji mu govori da se na toj zabavi ne ponaša kako treba i da to nije prihvatljivo. Žena koja nije ljubomorna na svog muža, ne drži ga na potrebnom uskom i pravom putu.

Slično tome, ako žena oseća da može da radi šta god hoće – da ode na plažu sa svojim starim dečkom, da izađe na večeru sa prijateljem s posla – a muža to ne dotiče, ona će se osetiti nevoljenom. Tada će pomisliti: „Moj muž je tako tolerantan. Ala sam ja srećna!“ A u dubini srca će misliti: „Zašto njega nije briga? Zašto nije više vezan za mene? Da li me još uvek smatra poželjnom?“

Čak je i Bertrand Rasel, pionir otvorenog braka, bio prinuđen da prizna da je njegov prezir prema moći ljubomore bio „zaslepljen teorijom“. Kada mu se žena, koja je izgubila iluzije o braku, vratila kući trudna sa drugim muškarcem, nije mogao da joj oprosti. Uprkos čvrstom verovanju u „snagu duboke i permanentne ljubavi“, njeno je neverstvo bilo previše za njega. Postala mu je stranac i on ju je ostavio. Njihova ćerka, Katlin Teit, gorko je priznala: „To što su ljubomoru smatrali dostojnom prezira nije ih oslobodilo od nje... Oboma je bilo teško da priznaju da su razorili svoj ideal staromodnim zlom ljubomore i neverstva.“

Ljubomora iznova budu bračni plamen

BBC mi je jednom tražio da učestvujem u debati sa jednom autorkom koja se bavi seksom i vezama, a koja je bila vrlo kritična prema mom viđenju braka. Čim je emisija počela odmah me napala: „Moja sestra i ja smo uvek bile ljubomorne jedna na drugu. Celog života se takmičimo i potpuno smo uništile svoj odnos.“ Odgovorio sam: „Ne možete porediti ‘vodenu’ ljubav između dve sestre sa ‘vatrenom’ ljubavlju u braku. Ljubomora može biti vrlo štetna u odnosu dve sestre, pošto njihov odnos nije strasan. Njihov odnos zahteva mirnu, predvidljivu ljubav koja se nikada ne gasi. Ali napadi ljubomore – u ograničenim razmerama – vrlo su potrebni vatrenoj prirodi romantične ljubavi koja živne kad god se malo benzina sipa po njoj.“

Ponekad u životu cenimo samo ono što smo izgubili pa ponovo pronašli. I u braku nam je potrebno da se ponekad podsetimo na mogući gubitak onih koji su nam najdraži, da bismo ih u potpunosti cenili. Problem sa svakom dugotrajnom vezom je da produžena familijarnost često dovodi dotle da zaboravimo šta nam naš partner zaista znači. Kada u nama tinja ograničeni strah od gubitka svog partnera, koji može da ode nekom koga smatra zavodljivijim, imamo neprekidno podsećanje na to koliko nam znači i ustručavamo se da ga uzmemo zdravo za gotovo.

Štaviše, ljubomora nas podseća koliko nam je bračni partner privlačan i poželjan. Pošto sa svojim partnerom živimo neprekidno, često postajemo imuni na njen/njegov šarm, i zaboravljamo da postoji. Muškarac koji živi sa svojom ženom često je sklon da zaboravi da u njoj vidi ženu. Ali kada svoju ženu i svog najboljeg prijatelja izvede na večeru, postoji trenutak u kome će se prijatelj zagledati u ženu. To može da bude nešto nevažno. Možda vam se žena nagne preko stola pa joj se dekolte malo otvori za sekund. Vaš prijatelj, međutim uhvati taj trenutak. Ili se zagleda u nju malo duže nego što bi trebalo. Muž mora da uhvati taj trenu-

tak, mora da ugleda privlačnost svoje žene kroz oči drugog muškarca, i to ga podseti.

Stanje čoveka

Zohar, najvažnije delo jevrejskog misticitizma, kaže da je svet polomljen i da čovek mora da ga popravlja. Sve dok sam Bog ne bude uneo završne poteze u ovaj nesavršeni svet, uvek će postojati nepomirljive suprotnosti, suprotstavljene sile koje vladaju našim životima i našim univerzumom. Stoga su muškarci i žene velikim delom nekompatibilni. Bez obzira kolika ljubav postoji unutar nekog para, nemoguće je da se muškarac i žena razumeju u potpunosti. Oni će neizbežno biti povučeni u različitim pravcima, sudbina im je da se beskrajno kolebaju između ljubavi i dosade.

Nije ni prirodno ni zdravo da se jedan brak skrasi u rutinu i šablone koji su dosadni. Braku je potrebna izvesna zapaljivost koja titra kao plamičak. Parovi koji nemaju povremene prijatne zemljotrese, uočavaju kako njihova strast brzo nestaje u živom pesku svakodnevice. Brak treba da bude neprekidno udvaranje. Muškarac se zaljubi u ženu. Ona mudro odbija da se lako preda, i ostaje van njegovog domašaja. Sad on mora da je ima, želi da provede život s njom. A kada je konačno osvoji, brzo se zamori i počinje da traži novo osvajanje. Onda nailazi ljubomora koja ga opominje da, ako je uzme zdravo za gotovo, ona ima mogućnost izbora među puno drugih koji su (više) zainteresovani da je imaju, pa ciklus počinje iznova.

Nažalost, mada ljubomora može da ima vrlo važnu ulogu kod raspirivanja varnice u braku, ljubomorna strana obavezno oseća i duboki bol. Dok počinjemo da shvatamo do koje mere je naš partner vrlo poželjan pripadnicima suprotnog pola, i do koje mere ih privlače drugi muškarci i žene – uvek do mere do koje smo ih zanemarili – ne možemo, a da se ne osetimo nesigurno. U čemu ne možemo da se takmičimo sa drugim zainteresovanimima?

U vezi s tim, Šir Hajt je učinila značajno otkriće u istraživanju muške seksualnosti. Velika većina muškaraca, piše ona, ne ženi se ženama koje ih najviše privlače seksualno. Sa takvim ženama se viđaju, ali se žene onima s kojima imaju više zajedničkog. Oni stavljaju kompatibilnost ispred privlačnosti. Kada sam je intervjuisao u vezi ovog zaključka, i kada sam je pitao zašto je to tako, ona je kazala da je to samo još jedan primer patrijarhalne dominacije, i da muškarci žele žene koje mogu kontrolisati. Meni se, međutim, čini da je ona zanemarila neprekidno nezadovoljstvo koje može da donese brak sa očigledno seksualno privlačnim partnerom. Muškarci, sa svojim prirodnim instinktom za takmičenje, plaše se da neće biti dovoljno dobri, pa često odbijaju brak sa ženom za koju osećaju da ne mogu potpuno posedovati. Tu se više radi o osećanju neadekvatnosti nego o patrijarhalnosti koja motiviše izbor partnerke.

Muški odgovor

Erika Džong slikovito opisuje ove napetosti u svojoj knjizi *Strah od letenja*, gde Benetu, Isadorinom mužu, u duši nedostaje vatre, a Isadora se oseća zanemarenom i dosadno joj je. Međutim, sve se to menja kada on otkrije da se Isadora zanima za Adrijana, Engleza koga je sreća na konferenciji: „Taj Englez o kome si pričala... baš se zaludeo za tobom.’ ... Privlačio me je sebi i počeo da me razodeva. Videlo se koliko se napalio zato što me je Adrijan pojurio. I ja isto. Vodili smo ljubav oboje misleći na Adrijana. Srećni Adrijan.“ Kada Benet kasnije zatekne Isadoru u krevetu sa Adrijanom, umesto da postane nasilan on im uskače u krevet i strasno vodi s njom ljubav.

Malo je stvari koje su toliko seksi i podmlađujuće za brak – a istovremeno toliko duboko bolne - kao gledati kako ti bračni partner postaje predmet želje nekog od pripadnika suprotnog pola. Muževi koje je rasturilo neverstvo sopstvene žene takođe bi mogli da obnove vrlo strasnu seksualnu vezu sa njima – ako bi odlučili da ostanu u braku. Rešenje je u koegzistenciji ljubo-

more i poverenja u braku. Moramo verovati da će nam bračni partner uvek biti veran i da nikada neće prekršiti bračnu zakletvu. S druge strane, moramo razumeti da se to poverenje zasniva na njegovoj/njenoj ljubavi prema nama, a ne na činjenici da iskonski ne želi nekog drugog, ili da nekom drugom nije poželjan/poželjna. Vernost našeg bračnog partnera počiva na *izboru*, a ne na nedostatku interesovanja za nekog drugog – i to je ono zbog čega treba raditi da se osiguramo da nam brak uvek bude bogat i strasan, da naš bračni partner nikada ne bi osetio potrebu za nalaženjem uzbuđenja van bračnog kreveta.

Misterija

Najlepše haljine se nose da bi bile skinute.

Žan Kokto (1891-1963)

*Ljubav prestaje da bude zadovoljstvo
kada prestane da bude tajna.*

Afra Ben

Sjaj kraljeve ćerke nalazi se u njenoj unutrašnjoj lepoti.

Stih iz Psalama

Čvrsto podržavam verovanje judaizma da društvo treba da održava različite uloge koje muškarci i žene imaju. Nemojte me shvatiti pogrešno. Verujem da su žene jednako sposobne kao i muškarci, i da treba da budu šta god požele – doktori, pravnici, predsednici i premijeri, gazde korporacija i poslovni konsultanti. Ili majke i žene sa punim radnim vremenom, ako je to ono što im se više dopada. Judaizam insistira na tome da svaki pojedinac treba do maksimuma da razvije svoje potencijale, a drevni rabini su čak tvrdili da su žene mudrije od muškaraca, osim što su intuitivnije i duhovno dublje.

Ali u društvu koje sve više sužava jaz između polova, uz stereotipnu agresivnost muške uloge koja je postala dominantna kako za muškarce tako i za žene, verujem da se polovi više ne privlače onoliko koliko su se privlačili ranije. Zaista, muškarci i žene se sve manje razlikuju. Isto se oblače, pričaju o istim stvarima, ganjaju iste karijere. Danas postoji malo toga, osim anatomske razlike, što bi nabacilo veo misterije između muškaraca i žena.

Posledica nestanka misterije

Ova težnja ka harmonizovanju polova je, po mom mišljenju, značajan razlog za veliki broj razvoda. Ona dosadi i ženama i muškarcima. Kada ne postoje nikakve lako vidljive razlike, gubi se zanimanje za prelaženje preko jaza. Zbog čega se treba truditi da se nađe smisao suprotnog pola ako je anatomija jedina razlika i ako se ništa ne dobija od drugačijeg gledanja na muško i žensko? Ako je prosta kompatibilnost zaista značajnija od privlačnosti, ako je strast nešto što neko drugi dodaje našem životu, možemo jednostavno sasvim odustati od oživljavanja umirućeg braka.

Pošto judaizam u to ne veruje, Pravila judaizma (koja su nastala pre *Pravila* od Elen Feri i Šeri Šnajder, velikog bestslera u SAD i Velikoj Britaniji) su smišljena da se ostvari odvojenost muškaraca i žena koja je važila vekovima. Ono što muškarci i žene mogu jedni drugima da daju su dragoceni pokloni muževnosti i ženstvenosti, a to daleko prevazilazi proste psihološke i anatomske razlike. Ova pravila zahtevaju da se muškarci i žene oblače različito, da se mole odvojeni jedni od drugih i da se spreči da se žene nađu u pozici koja previše otkriva – jer ih to lišava njihove prirodne misterije.

Misterija žene

Ženu u mnogome privlačnom čine njene misteriozne i neuhvatljive osobine, onaj deo koji nijedan muškarac nikada ne može posedovati. Talmud naglašava da su, anatomski, muškarci po prirodi otkriveni, žene su skrivene. U genitalnom području kod muškaraca je sve napolju dok je kod žena sve prirodno skriveno i van domašaja pogleda. Za muškarca je život projekcija ka napolje, kod žena je to interno dostojanstvo. Svaka žena koja dopusti da bude tretirana kao posed svog muža ne samo da rizikuje svoje dostojanstvo, već i unošenje dosade u brak. Igra neuhvatljivosti je od suštinskog značaja ako želimo da zadržimo seksualnu strast.

Zbog toga je uzdržanost tako centralno postavljena kod seksualne strasti. Uzdržanost doziva fantaziju. Muškarac ima želju da razodene ženu tek pošto ju je mentalno razodenuo. Uzdržano oblačenje i muža i žene, čak i u privatnosti spavaće sobe, dozvoljava telu da uvek zadrži svoju erotsku mističnost. Seks koji ostavlja prostor fantaziji i misteriji nikad ne postaje dosadan. Mozak je naš jedini organ koji doziva i konstruiše beskrajne mogućnosti.

U judaizmu, stvari koje su svetinja i koje su posebne uvek su na neki način sakrivene. U sinagogi, svitci Tore se nalaze u prostoru koji je prvo zaklonjen vratima, zatim zavesom, a zatim ponegde i gvozdеном kapijom. Kada se Mojsije prvi put sreće sa Božanskim prisustvom u grmu koji gori, Biblija njegovu prvu reakciju beleži kao okretanje glave od tog prizora. Uzdržanost je ispravna reakcija kada se susrećemo sa nečim što je sveto. Prorok Isaija beleži da svaki anđeo ima po šest krila, dva kojima leti, dva kojima pokriva svoje lice, i dva kojima pokriva stopala. I telo mora biti pokriveno, osim ako je vreme za seks. Time se osigurava da će, kada se žena konačno razodene, njeni pokreti izazvati neopohodnu reakciju njenog muža.

Žene nisu rabini, one nemaju otvorene i javne uloge u ortodoksnom judaizmu, zato što im je Bog podario divan poklon ženske tajne koja ih čini predmetom muške želje. Ova mističnost ne može da živi pod reflektorima, i zbog toga, u jevrejskim ceremonijama i ritualima, žene nisu pod reflektorima. Poreklo ovoga je verovanje da žena iznad svega u sebi nosi urođeno žensko dostojanstvo kome, za razliku od muškog ega, nije potrebno preterano izlaganje da bi procvetalo. Zohar kaže da je to ono što je biblijska junakinja Rut mislila kada je upitala Boaza zbog čega je pokazao da je poznaje, a ona je za njega bila tek stranac. Ovaj stih treba protumačiti na sledeći način: kako možeš ti, Boaze, koji si muško, tvrditi da me poznaješ kada mene, Rut, ženu, u krajnjoj liniji uopšte ne možeš znati? Nemoj se praviti da me znaš, jer ja sam zauvek misterija.

Romantika

U ovim vremenima je jako opasno ako muž javno poklanja pažnju svojoj ženi. Ljudi uvek pomisle da je mlati kada su sami.

Oskar Vajld

Živela je jednom jedna engleska nimfomanka. Ona je prosto morala da spava sa muškarcem svakih šest meseci.

Anonimni autor

Jednom sam u učestvovao u diskusiji na BBC radiju, zajedno sa šest stručnjaka i terapeuta za seks i muško-ženske odnose. Bio je dan Svetog Valentina i razgovaralo se o romantici, seksu i bračnu. Voditelj je jednog po jednog od nas pitao kako bismo definisali romantiku. Na licima učesnika se pojavio upitni izraz. Došli su odgovori u vidu nekih nečujnih mrmljanja o gestovima koji pokazuju postojanje ljubavi, kao što je poklanjanje cveća ili čokolade, ali skoro niko nije zapravo definisao romantiku. Nikakvo čudo da je onda voditelj pitao da kako to da puna soba stručnjaka ne može da izađe sa koherentnom definicijom. Razmislite kako biste vi definisali romantiku.

Romantika je altruizam

Za mene je romantični gest onaj kome je jedina svrha da nečijeg bračnog partnera, dečka ili devojk učini da se oseti jedinstvenim. To je potpuno neutilitaran čin, akt ljubavi koji ne očekuje ništa za uzvrat. Romantično se ponaša ona osoba kojoj je cilj pokazivanje ljubavi, a ne dobijanje seksa, ili nečeg drugog. Primer nečega što nije romantika je kada muž svojoj ženi za ro-

đendan na poklon donese (po njenoj želji) toster ili mašinu za pranje sudova. Pošto se muževljev gest tiče praktične i potrebne komponente njihovog zajedničkog života, poklon neće učiniti da se ona oseti nešto mnogo voljenom.

Ali kada muž svojoj ženi kupi parfem, ili još bolje komad nakita, on pokazuje svoju ljubav time što kupuje nešto što nije neophodno i što je nepraktično. Ako joj donese cveće, to ima samo jednu svrhu, a to je da joj kaže da je lepa i jedinstvena. Tako data izjava znači da mu njena sreća više znači od toga da imaju nešto što život u kući čini lakšim i praktičnijim. Slično tome, odlazak sa ženom u kupovinu ne mora obavezno da bude romantičan. Lepo je kad se nešto radi zajedno, ali hranu svakako morate kupiti, s njom ili bez nje. Ali zastati usred samoposluge i poljubiti je jeste romantično, zato što je to potpuno nepotrebno. Čak vas i ometa u onome zbog čega ste tu došli. To je čin koji je učinjen isključivo s namerom da svojoj ženi pokažete da je volite.

Moderna romantika

Tokom iste one radio emisije koju sam ranije pomenuo, javila se jedna mlada žena da ispriča divan romantični doživljaj koji je imala prethodne večeri. Njen dečko, koga je upoznala pet dana ranije, doneo joj je kući buket sa dvanaest ruža (bio je dan Svetog Valentina), sa karticom na kojoj je pisalo da je ona nešto najlepše što je ikada video. Samo joj je dodao buket i pobegao. „Zamislite, i ništa nije tražio za uzvrat,“ rekla je ona. „Samo je hteo da mi kaže da me voli. I onda je otišao kući.“

Svi muškarci u studiju su odmah počeli da se smeju. „Koliko ti je godina?“ pitao je devojkju jedan od eksperata. „Osamnaest,“ odgovorila je ona. „E, pa onda ti se može oprostiti što si toliko naivna. On ti je doneo ruže samo kao kartu za ulazak u tvoje gaćice.“ „Ali odmah je otišao kući,“ protestovala je ona. „Ništa onda, samo sačekaj do sutra uveče, kada ti roditelji ne budu kod kuće,“ stigao je odgovor. Čudno je da su se svi muškarci u studiju složili sa kolegom.

Od onda sam pitao mnoge muškarce šta misle o toj devojci. Nažalost, činilo se da se uglavnom slažu da je većina romantičnih gestova koje su učinili u životu bila sračunata da od dotične žene dobiju seks, čak i ako su je voleli. Sveprisutni predbračni seks je učinio da se romantika pretvori u sredstvo koje ima svoj cilj.

Brak, poslednje pribežište romantike

Možemo čak reći da je svaki romantični gest koji muškarac učini sračunat da se dođe bliže seksu. A šta ako to nije tako? Na kraju svake akademske godine organizuju se balovi za koje karta košta 140 engleskih funti po paru. Šta ako student voli devojkicu i pozove je na romantičan način? Na koji način ona može da zna da time ne sklapaju prećutni ugovor po kome ona treba da mu odgovori krajem večeri. Odgovor je da ne postoji način, i to je razlog što mnoge devojke odbijaju takve pozive.

Danas postoji samo jedna romantična stvar koju muškarac može uraditi. A to je da ženu zamoli da mu bude supruga. Jer, čineći to, on joj neopozivo stavlja do znanja da od nje ne traži ništa osim da je voli, da se brine o njoj sve dok je živ. Osim, možda, ćerka milionera, nijedna normalna žena ne može prosidbu da pripiše drugoj motivaciji, a ne ljubavi.

Oni koji su već u braku mogu u svoj brak da unesu novu romantiku tako što će dobrim delom svojih aktivnosti pokazivati partneru/partnerki da ga/je voli. U jevrejskom braku, muž se trudi da svojoj ženi donese cveće svakog petka popodne, uoči Šabata. A u vremenima kada nam je privatni život toliko ugrožen poslovima i karijerom, muževi i žene moraju da se potrudu da izlaze zajedno na večere, da odvoje vreme za razgovor ili da idu u pozorište jednom nedeljno ili, ako su veoma zauzeti, bar jednom u dve nedelje. A svakog dana bi trebalo da imaju bar 20 ili 30 minuta rezervisanih za razgovor koji ničim neće biti prekidani, i da razgovaraju o nevažnim stvarima. Časkajte i pokažite jedno drugom da volite da provodite kvalitetno vreme zajedno, da ste tu da biste saslušali svog partnera kako se žali na svet i da je sam

zvuk njegovog glasa dovoljan da vas učini srećnim/srećnom. Pozovite svog partnera sa posla, samo na trenutak-dva, sa jedinom namerom da pokažete da mislite na njega/nju, da vam je uvek u mislima.

Dubina

*Da li je bilo čudo što se, unutar nekoliko sati od kako je divlja
radost prestala, činilo da se uvuklo osećanje
duboke turobnosti u četvrt robova?*

Buker T. Vašington, američki crnac koji opisuje svoje oslobođenje
na kraju Američkog građanskog rata

*On je prekinuo bračnu vezu. Ja sam samo prekinula ropstvo.
Oskar Vajld, Lepeza Lejdi Vindermir*

U gore navedenom citatu, tek oslobođeni dečak-rob opisuje svoju i reakciju drugih robova pošto su stekli ogromnu odgovornost slobode. Za razliku od životinja, ljudska bića imaju slobodu da odaberu šta žele da učine od svoje egzistencije. Tužno je što naša generacija, u velikom procentu, odbacuje sopstveni život. Hodate ulicom, bacite pogled na plitke naslove u novinama koje se prodaju po trafikama, ovlaš pogledate plakate pred bioskopima koji reklamiraju đubre koje se unutra prikazuje, prođete pored skupih butika i posmatrate ljude koji svoje živote posvećuju odeći i modi. I onda vam sine: u šta se moj život pretvorio!

Ne igram sada igru „Koliko sam ja bolji od vas!“ I ja mogu da budem jednako plitak i materijalistički orijentisan kao i bilo ko drugi. Ali postoji velika razlika između ljubavi prema novcu i rada da bi se živelo, ljubavi prema moći i života da bi se dominiralo nad drugima, ljubavi prema odeći i života posvećenog kupovini. Ne možete kompletnu svoju egzistenciju posvetiti tim ciljevima. Međutim, čini se da imamo sve manje onoga zbog čega treba

živeti i svoje živote posvećujemo sve nevrednijim ciljevima, pa i značenje našeg života se polako gubi.

Živeti kao stranci

Svakako bi trebalo da kvalitet svog života merimo kvalitetom i kvantitetom svojih veza. Nažalost, moderno društvo demonstira sve dublju dosadu kada se radi o ljudima. Nikad nije dovoljno bivanja u društvu ljudi, a na razgovor o životu se gleda sa podsmehom. Umesto toga, ljudi treba da budu okićeni i ulepšani da bi bili zanimljivi, pa čak i tako sa njima možemo razgovarati samo dok se čuje radio, dok je uključen televizor, dok zajedno sedimo u bioskopu, ili da diskutujemo neku prljavštinu koju je neki tabloid objavio u vezi nečijeg života.

Uzmite, na primer, izlaske sa devojkom/dečkom. Tipičan izlazak danas podrazumeva odlazak u bioskop. Umesto da razgovaraju, da se bolje upoznaju, njih dvoje će sedeti jedno pored drugog, možda se držati za ruke, i gledati izmišljenu priču – verovatno neku fantaziju smišljenu u Holivudu – koja će ih satima zabavljati. Pošto pasivno odsede dva sata, praktično bez ikakve uzajamne interakcije, i odslušaju šta neki ljudi na ekranu govore umesto njih, oni će reći kako su se divno proveli zajedno i kako su postali bliski. On možda još i ne zna njeno ime, a teško da su razmenili nekoliko rečenica. Ali to nije važno jer su bili zajedno dok su gledali Arnolda Švarcenegera kako razbija loše momke i uzvikuje „*Hasta la vista, baby!*“

Ali isto to se događa i sa našim prijateljima. Dok sam studirao na rabinskom koledžu, kad sam posećivao prijatelje, besкраjno me je nerviralo to što ljudi kod kojih sam došao u posetu insistiraju da pogledamo nešto na TV „*zajedno*“, da bismo pohvatali konce koji su od prethodnog susreta olabavili. Ušao bih u kuću dobrih prijatelja samo da bi mi bilo rečeno: „Šmuli, hvala Bogu da si ovde. Sedi odmah. Delfini gube jedan poen u četvrtoj četvrtini, i sada upravo napadaju. Sad će glavni igrač da se pokaže.“ Dobro, volim ja američki fudbal kao i svi drugi. Ali došao sam da

popričam sa starim prijateljima, ne da odgledam šta radi fudbalski tim za koji navijamo.

Moderni život je ostao bez reči

Danas više ne možemo bez neposredne gratifikacije svojih čula. Muževi i žene razgovaraju o divnim stvarima kao što je dolazak vodoinstalatera ili električara, ali retko o svojim ličnim životima. A kada to ipak učine, obično pričaju o problemima. Daj, sa tri ili četiri televizora u kući, čovek mora da se zapita kada oni uopšte imaju vremena da razgovaraju? *International Herald Tribune* je nedavno pisao o tome da je sredstvo broj jedan za borbu protiv tuge kupovanje malih poklona. Kupovina malih, nevažnih predmeta proizvodi sreću i, takođe, kada te stvari izgubimo, klonemo duhom. Čak i ogrebotina na novim kolima može da nas unesreći, nedaj Bože, jednako kao bolest nekog nama bliskog.

Ljudski život smo učinili površnim i stvorili društvo u kome estetika i materijalno bogatstvo određuju vrednost ljudskog života. Masters i Džonson su napisali: „Žene koje nemaju fizičke attribute Džejn FONDE, Tine TARNER, manekenke ili devojke sa duplerice *Plejboja*, same o sebi strogo sude u pogledu seksualne privlačnosti, često prevodeći taj lični doživljaj telesnog nedostatka u opipljive obrasce seksualnog ponašanja. Poslednjih godina je i veliki broj muškaraca pogođen sličnom bolešću – ako bukvalno ne mogu da se porede sa fizičkim izgledom SILVESTERA STALONEA ili BERTA REYNOLDSA, sebe smatraju neprivačnim i zbog toga lošim ljubavnicima. Nema sumnje da je četrdesetih godina bilo mladića koji su očajnički želeli da fizički podsećaju na DŽONIJA VAJSMILERA, ali ta stvar nije bila toliko jako povezana sa njihovom seksualnom privlačnošću.“

To može da objasni jedan od najjačih razloga zbog koga se savremeni muževi i žene ne vole tako intenzivno kao što je to nekada bilo, ne povezuju se toliko blisko i jedno drugom ostaju stranci. Možemo se pretvarati da se današnje veze ne razlikuju

od veza pre sto godina, i da su se ljudi i onda razvodili kao što se i danas razvode. Ali da li ćemo sebi dozvoliti da sami sebe toliko varamo i da verujemo da se - u vreme kada nije bilo televizije i kada su muševi i žene mnogo više razgovarali jedni s drugima – oni nisu mnogo bolje poznavali nego sada, i da nisu bili povezani? Plitkost i površnost su smrt za brak, uništavaju intimnost i strast tako što skrivaju pune boje i magnetizam ljudske duše.

Zbog toga, da bismo ojačali svoje brakove i veze, moramo da se usredsredimo na oživljavanje svoje ličnosti i popravljavanje svog karaktera. Bilo je vremena kada bi mladić, pre polaska na sastanak sa devojkom, učio napamet stihove da bi ostavio utisak na ženu koju voli. Danas će u istu svrhu upotrebiti četiri sata da bi sredio frizuru i uskladio ono što će obući. Treba da počnemo više da se fokusiramo na dubinu ličnosti, i da se osiguramo da smo u svojoj dubini jednako privlačni kao što smo privlačni telesno. Težeći tom cilju, duhovne vrednosti koje dele dve odrasle ličnosti koje se vole, spajaju par nečim celovitim i večnim. Zajednička molitva, zajednička poseta nekom ko je usamljen ili bolestan, čak i poseta svojoj baki, čini da se dobro osetite, ali i da vam zajednički bude lepo. Biti zajedno i razgovarati o važnim ličnim i verskim pitanjima iznosi na površinu punu živost i lepotu ljudskog duha. Treba da pokušavamo da oživimo sve svoje unutrašnje boje, jednako kao i one spolja.

Tri načina da se držimo dragocenosti života

Ljudski život je beskrajno dragocen i ne može se kvantifikovati, a naročita lepota života nalazi se u njegovoj tajni. Kada površni svet meri ljude po onome što poseduju, a venčanje i ljubav postanu sredstvo za dostizanje materijalnih poseda - izgubili smo dragocenost života.

U seks uvek moramo uneti emocije. Kada u seksu ima emocija, on postaje duhovni doživljaj koji na više načina prevazilazi površnost tela. A pošto je tada dubok, dozvoljava nam da se povežemo sa svojim partnerom na zadovoljavajući i večni način.

Prava mera emocionalnog učestvovanja u svakoj vezi je uzimanje obaveze, pošto je emocija, bez tog posvećivanja, samo utvara, duh bez tela koji nas proganja, ali nam nikada ne pomaže. Izbe-
gavajte seks koji ne vodi ka intimnosti, ili seksualne doživljaje koji
iza sebe ostavljaju prazninu.

U seksu uvek treba da postoji izvesna uzdržanost i nevinost. Seks je tu da bi nam bilo lepo, a to znači da prvo i pre svega treba dobro da se osećamo. Osetiti se ugroženim u seksualnom odno-
su teško da može da dovede do punog mentalnog i emocional-
nog angažmana, niti će nam omogućiti da se u potpunosti
otvorimo u sledećem seksualnom susretu. Imati seks van veze
kojoj ste posvećeni spušta nam vrednost i zloupotrebljava našu
sposobnost za intimnu komunikaciju.

Duhovnost mora da bude središnji sastojak bračnog života svakog para. Uvođenjem duhovne vrednosti milosrđa, darežljivi-
vosti, dobrote, brige i praštanja u svoj odnos – kao i ljubavi pre-
ma deci – obezbeđujemo zbrinjavanje svoje duše jednako koliko
i tela. Dok će tela dvoje ljubavnika uvek ostati razdvojena, duše
će im imati sposobnost uzdizanja iznad te podele, a duboka ver-
ska osećanja pružaju paru mesto za sastanak na kome oboje mo-
gu da posvete svoju ljubav višem cilju. Nemojte se plašiti da
pozovete Boga u svoju vezu, kao ravnopravnog partnera.

Prijatelji i porodica

Godine 1714, rimska katolička crkva je odlučila da muškarci koji priznaju greh parenja više ne moraju da daju ime svoje partnerke u grehu, pošto se pokazalo da je ta informacija preveliko iskušenje za sveštenike koji primaju njihovu ispovest.

K. S. Deli, *Seks, vodič za zbunjene*

Za većinu ljudi brak je borba, a dobar brak, da bi bio uspešan, traži neograničeno mnogo vremena, energije i brige. Da bismo postigli cilj – dobar brak i košer seks – treba da iskoristimo svu pomoć koju možemo dobiti, naročito savete od porodice i prijatelja.

Oni nam obezbeđuju mesto za ispuštanje pritiska, mesto gde možemo da provetrimo svoje frustracije, nekoga ko nije deo našeg braka, zato što direktna komunikacija sa bračnim partnerom ne mora uvek da bude od pomoći u vezi. Za razliku od onoga što seks-gurui zastupaju u vezi neograničene otvorenosti i komunikacije u braku, mnogo je slučajeva kada nije zdravo reći svom partneru ono što imate u glavi, naročito kad ste ljuti ili frustrirani, pa ćete možda reći nešto što nanosi bol ili bar nije diplomatski. Reči su zauvek i retko se zaboravljaju.

Znam da je jedino što je pomoglo mojoj ženi i meni da ostanemo na svom kursu u teškim trenucima zaruka i kasnijeg venčanja, bio savet mudrog rabina. Od naročite pomoći deci u braku može da bude savet roditelja – sve dok je tražen, a ne nametnut – jer (1) roditelji imaju iskustvo života u braku, i (2) jer muževi i žene obično pokušavaju da svoje bračne probleme zadrže u us-

kom krugu i stoga oklevaju da ih podele sa strancem, ali će ih podeliti sa roditeljem ili drugim bliskim rođakom.

Previše se stideti da se ponudi savet

Sve češće srećem ljude koji se uzdržavaju od davanja preko potrebnog saveta deci, svojoj braći ili sestrama, prijateljima ili učenicima, sve iz straha da ne zarade etiketu hipokrite. Ljudi imaju osećaj da, ako su razvedeni, ili ako imaju problema u braku, ako same sebe ne vide kao model bračnih vrlina, nemaju prava da drugima dele savete o tome kako se ponašati u braku.

Takvo oklevanje uopšte nije loše, na početku. Svi mi neizbežno nailazimo na dileme u kojima se plašimo da kažemo šta je ispravno, a šta nije, zato što se osećamo kao hipokriti jer se ni sami ne pridržavamo uvek onoga što propovedamo. Taj problem postaje akutniji ako ljudi imaju pogrešno ili štetno osećanje krivice u vezi grešaka koje su počinili u svom braku, i nikada ih sebi ne opraštaju. Posledica toga je da ostavljaju utisak da su konstantno nesrećni u braku, a istina je da su razočarani sami sobom.

Trenutak pre nego što ću stupiti pod baldahin za venčanje, u Sidneju, Australija, otišao sam do svoje majke i zamolio za njen blagoslov. Ona sama je imala jako loš brak koji se završio ružnim razvodom posle 13 godina. Stavila mi je ruku na rame i, pošto je obrisala suze, izgovorila je nešto što nikada neću zaboraviti: „Šmuli, sećaš li se kad si bio mali i kada si slušao bajke o ljudima koji su posle venčanja dugo i dugo srećno živeli? E, nisu to samo bajke. Ti sasvim možeš da budeš muž iz bajke, i da imaš savršen brak. Prosto nije istina da moraš da se svađaš sa ženom i da je svaki brak borba. Nesreća nije neizbežna. Budi savršen muž i učini da ti žena oseća da je najsrećnija žena na svetu.“ To mi je rekla žena koja je prošla kroz vrlo bolan brak, ali nikad nije postala gorka i utučena, i mnogo mi je time pomogla u mom braku.

Ako niste savršeni ne znači da ste hipokrita

Možda zvuči utešno čuti da su svi hipokrite. Kada čitate o tome kako su veliki ljudi padali, kao da sebe lišavate izazova da pokušate da imitirate njihovu veličinu. Ako niko nije bezgrešan, onda i mi imamo dozvolu da grešimo.

U svojoj čuvenoj kritici hrišćanstva, Bertrand Rasel je napisao da je hrišćanstvo krivo što veruje da čovek može da bude savršen u nesavršenom svetu; da lično spasenje može da dođe pre spase-nja sveta. Na sličan način ja verujem da je naša generacija kriva jer veruje da nesavršeni ljudi ne mogu da pomognu usavršavanju sveta. Mi direktno i indirektno tvrdimo da pojedinci koji imaju mana treba da se klone javnog života; da čovek koji nije savršen treba prvo sebe da popravi, pa tek onda da pokuša da popravlja zajednicu u kojoj živi. Činimo da se nesavršeni ljudi osećaju da ne-maju prava da se venčavaju ako pre toga ne odu na savetovanje, a da, svakako, ako čovek ima greške, on nema pravo da pridikuje drugima šta je ispravno a šta nije.

Međutim, hipokrita nije onaj koji kaže jedno, a radi drugo. To bi značilo da onaj kome je teško da udeli milostinju nema prava da ohrabruje druge da daju, ili čak da tvrdi da je davanje milosti-nje vrlina, pošto on to ne čini u punoj meri. To bi značilo da lažovi ne smeju da hvale vrline istine, da materijalisti ne smeju da hvale oslobađajuće kvalitete vere i duhovnosti, a da oni koji ne mogu da se uzdrže od švrljanja ne smeju da govore u prilog monoga-mije. Očigledna je apsurdnost ovakve tvrdnje. Mi u većini nismo hipokrite. Pre će biti da nismo savršeni.

Ono čemu treba da težimo je iskrenost

Ustvari, hipokrita je onaj koji ne veruje u ono što propoveda, čak ni dok propoveda. Hipokrite smo ako osuđujemo ljutnju, ali u sebi verujemo da jedino ako napadnemo svoje zaposlene mo-žemo uspeti da se neki posao uradi. Hipokrite smo ako hvalimo vrline opraštanja, a one koji se prave da ne vide greške smatramo

slabićima. Hipokrite smo ako zastupamo poštenje, dok istovremeno smatramo budalama one koji plaćaju sve poreze; kada propovedamo jednakost svih ljudi, ali preziremo nepriviligovane i siromašne.

Ima među nama velikih ljudi koji zaista praktikuju sve ono što propovedaju. Ali naš realističniji cilj treba da bude da uvek priznamo svoje greške i nikad da ne pokušavamo da ih opravdavamo; i drugo, da pokušamo najbolje što možemo da činimo ono što je ispravno. Prestrogi smo prema sebi. Od sebe ne treba da tražimo savršenstvo već iskrenost. Muškarci i žene nisu savršeni, i sve dok mogu da izađu pred svoje prijatelje i porodicu i skromno priznaju svoje greške u prosuđivanju ili delu, treba oni koji ih vole da im ukažu svoje poverenje. Ali takođe treba da ulažemo poštenu napor da se promenimo.

Potrebno je celo selo...

Hilari Klinton je 1995. objavila bestseller *Potrebno je celo selo*. Sve se vrti oko premise da je celo društvo odgovorno za vaspitavanje deteta. Isto važi i za održavanje zdravog braka. Skoro da ne poznajem nijednog muža ili ženu kojima u nekom trenutku nije bila potrebna porodica ili prijatelji da ih proguraju kroz teška vremena. Ne treba da se plašimo ili stidimo da potražimo ili da ponudimo savet. Naprotiv, moramo zapamtiti da je zdrav i srećan brak neophodan za zdrav i srećan život. Zdravi i srećni ljudi obezbeđuju zdravo i srećno društvo.

Svaka zajednica je odgovorna za pružanje potrebne podrške i ljubavi novim bračnim parovima, sve dok taj par ne postane sposoban da isto tako kasnije pomogne novim parovima. Iz tog razloga, po jevrejskoj veri, mladi par ne polazi na medeni mesec sutradan ujutru po venčanju. Novi mlada i mladoženja celu nedelju dana od svoje zajednice dobijaju podršku kroz slavlja i raznu drugu pomoć. Novi par ne treba da se oseti bačenim u svoj novi bračni život.

Sećam se, kad sam se ja verio mučile su me sve uobičajene sumnje koje prate svaki veliki skok u obavezu i brak. Jedan rabin, sa kojim sam prijateljevao u Sidneju, spazio me je kako prelazim ulicu u Nju Jorku. Ne gledajući kuda ide, potrčao je preko ulice, dotrčao do mene i snažno me zagrlio. „Čestitam,“ rekao je, „upravo sam čuo za tvoje zaruke. Ti si najsrećniji čovek na svetu. Radio sam sa tvojom zaručnicom kad smo oboje bili učitelji u jevrejskoj školi u Sidneju. Ona je jedna divna devojka. Nadam se da će i moja deca jednog dana pronaći nekog tako divnog za sebe.“ Zagrlio me je još jednom i onda otrčao dalje. Onda sam ja razmišljao kako sam zaista jako srećan, i to mi je pomoglo da se rasprše briga i melanholija. Sećam se da sam mislio i kako je to jedan divan čovek, zaista pravednik. Kada se jednog dana neko od njegove dece bude venčavao, nadam se da ću moći da uzvratim ovako ljubaznim gestom.

Penjanje na planinu

Pozvao me prijatelj telefonom i upitao da li bih popio jedan viski s njim. Proširio sam svoju politiku da nikada ne odbijam poziv na večeru na poziv na viski, pa smo se sreli u lokalnom pabu. Krenuo je da mi priča koliko problema od nedavno ima u braku. Bio je oženjen 23 godine, i sve to vreme nije bilo lako. „Oduvek smo išli putem punim rupa, ali u poslednje vreme je baš prava oluja. Više nisam uveren da moj brak može preživeti. Samo se svađamo, i oboma nam je loše. Ozbiljno razgovaramo o razvodu i ove nedelje imam sastanak sa advokatom s tim u vezi.“

Bilo mi je žao da to čujem. Imali su troje dece, a znao sam i da voli svoju ženu. Podsetio sam ga da, kao direktor jevrejske organizacije koja je specijalizovana za govornike, imam priliku da svake godine slušam bar stotinu harizmatičnih govornika koji pričaju o svemu – od sukoba na Bliskom Istoku do inspiracije autora za glavne junake crtanih filmova. Neki od tih govora su potresni i za pamćenje. Neke druge smesta zaboravljam. Govornik ponekad upotrebi takve rečenice da ih bukvalno zapamtim zauvek.

Takav je bio slučaj američkog ambasadora u Velikoj Britaniji, admirala Vilijama Kroua, kada se obratio udruženju LeHaim u Oksfordu, maja 1994. Admiral Krou je govorio o teškim vremenima kroz koja svet prolazi. Ali, kao tračak nade on je ponudio: „U ovakvim vremenima se treba setiti da uvek ima ovakvih vremena.“ Ova mi se rečenica duboko urezala u pamćenje i obogatila mi život. „Već ste prolazili kroz teška vremena, ali niste odustajali,“ rekao sam svom prijatelju. „Treba da se setite

da ste baš tim putem već prolazili, i da ste i posle toga ostajali u braku – i srećni. Probaj da se setiš šta vam je ranije pomoglo da preskočite prepreke. Iskorači iz tog osećanja poraza i nemoj dozvoliti da te zatuče.“

Šta razlikuje period običnih bračnih poteškoća od vremena kada zaista razmišljate o razvodu? Evo šta: bračne poteškoće su kada se svađate, ali verujete da teškoće mogu biti prevaziđene i da sreća, ili barem mir, može ponovo da bude pronađena. Razvod je kada ste uvereni da se situacija toliko pogoršala da više nikada neće moći da se popravi i da veza ne može biti spasena; da vas dvoje niste sposobni da se pomirite.

U takvim vremenima važno je setiti se da ste negde tokom života već bili u situaciji kada je izgledalo da ste pobeđeni: prijateljstvo koje se nije moglo spasiti, posao koji nije mogao da se održi, školski ispit koga je bilo nemoguće proći, poslodavac koga se nije moglo urazumiti, ili život kome nije bilo spasa. Ali ste istrajali, izvukli ste se i uspeli. Prvi lek u situaciji kada „nema nade“ u nekoj bračnoj situaciji je setiti se da uvek *ima* nade. Da ljudska bića imaju neograničenu moć obnavljanja. Da je ljubav mnogo moćnija od mržnje. Da je deliti život s nekim mnogo dragocenije od usamljenog prolaska kroz njega. Da se čak i oni koji su se već razveli sećaju mnogo više trenutaka ljubavi nego trenutaka nesreće ili bola koji su jedno drugom priredili.

Za uspešan život važnija je istrajnost od pobeđa

Danas se kvalitet borbe vrlo malo ceni. Hoćemo da sve ide glatko. Ako tako ne ide, odmah smatramo da postoji ugrađena greška. Nije tako. Uspeh u životu više zavisi od istrajnosti nego od pobeđa. Veliki muškarci ili žene nisu oni koji trijumfuju, već oni koji nikada ne odustaju. U braku se ne radi o neprekidnoj ljubavi. Pre će biti da se radi o brizi koja je uvek prisutna. Ponekad, kada vas bračni partner gadno povredi, opravdano je ne voleti ga. Kada ste povređeni, vi osećate bol. Nije u redu da tada volite onog ko vas je povredio. Ali nije u redu prestati sa

brigom i odustati od borbe. Planinar može da oseti umor. Penjući se uz planinu on sigurno ponekad oseti da dalje ne može. Možda oseća da ga je planina pobedila. Tada je sasvim opravdano da zastane i neko vreme ne napreduje. Ono što ne sme je da prestane da mu bude stalo i da digne ruke.

Život je savladavanje uzbrdice. Dok se penjemo, ponekad osetimo da više nemamo inspiraciju ili želju da nastavimo. U takvim trenucima treba da se setimo da smo već bili na takvim mestima. I pre smo bivali demoralisani. I pre smo imali osećaj poraza. Ali smo ipak na kraju pobedili. Samo ne treba odustati. Nikad ne napustiti borbu. Jer, u krajnjoj analizi, život nije pobeda nad planinom. Pre će biti da je egzistencija neprekidno uspinjanje.

Životna planina se prostire beskrajno i uvis. Nema vrha sa koga se može proglasiti pobeda. Prava mera uspeha je razdaljina koju smo prešli dok smo se s naporom uspinjali i nikad nismo odustali. Nije važno do koje visine ste stigli, koliko vam je brak srećan u poređenju sa drugim penjačima i parovima. Vi niste oni, i oni nisu vi. Planina uz koju se penjete je vaša planina, to je vaš život. Niko ne može da izmeri koliki teret ste poneli kad ste krenuli da se penjete. Možda ste imali vrlo težak ranac na leđima, dok je par iz vašeg susedstva, na čijoj bračnoj sreći ste im uvek zavideli, pošao bez ikakvog tereta.

U braku je mnogo bolje izgubiti spor, ali zadržati svog partnera. Ako prolazite kroz težak period, ili ako se ponovo svađate uvek oko iste stvari, vratite se svom mužu ili svojoj ženi. Recite da vam je žao. Zagrlite ga i recite mu, ili njoj, da vam znači sve u životu. Možda niste vi počeli svađu. Verujete da ovog puta greška nije bila vaša. To nije važno. Lepo se izvinite. Mnogo je važnije voleti i biti voljen, živeti u miru, nego biti u pravu. Izgubite u sporu ali ponovo osvojite svoju vezu.

Zemlju će jednog dana naslediti ne oni koji su se popeli na vrh planine, nego oni koji sa nje nikada nisu pali i nikada se nisu povukli.

Vaš brak nije samo jedan od vidova važeg života. On jeste vaš život. To nije jedan detalj u vašoj sreći, to je središnji izvor sreće i vaš najveći blagoslov. U životu ima dosta bola i bez nanošenja rana samom sebi. Kada osetite da se udaljavate od svog partnera, progutajte ponos. Vratite se osobi kojoj ste nekada posvetili svoj život, i nađite snage da učinite da brak opet bude kao što je bio.

Ako možete ponovo da oživite svoju ljubav, steći ćete satisfakciju koju donosi saznanje da nikada niste prestali da se penjete – da nikada niste odustali – ali da se nikada niste penjali sami.

Brak: šta treba proveriti

Ova pitanja mogu da vam oboma posluže kao provera kod uspostavljanja kriterijuma za zdrav brak. Ako osoba sa kojom se vidate zadovoljava najmanje 18 od 23 kriterija navedenih dole – a da li odgovori na pitanja treba da budu 'da' ili 'ne' biće vam odmah očigledno – i ako vas privlači, šta onda čekate? Niko neće zadovoljiti sve ove standarde sa izuzetnim uspehom. Ali sve dok osoba pokazuje sposobnost učenja i usavršavanja, radi se o dobroj osobi i dobrom materijalu za celoživotnog partnera.

- Da li mi se osoba dopada?
- Da li je osoba dobra, dobrog srca?
- Da li mi se dopada ne samo u estetskom smislu, već u svojoj dubini, i da se taj utisak neće promeniti sa pojavom prve bore na licu?
- Da li je poštujem?
- Da li voli decu?
- Da li je sposobna da interes nekog drugog stavi ispred svog interesa i da li saoseća sa potrebama drugih?
- Da li je milosrdna, ne samo finansijski već i kao osoba?
- Da li procenjuje/osuđuje druge?
- Da li joj je u životu važno još nešto osim materijalnih i prolaznih stvari?
- Da li drži do istih osnovnih vrednosti do kojih ja držim? Ako ne, da li bar drži do drugih suštinskih vrednosti?
- Da li je uzdržana/skromna, ili bar nije arogantna?
- Da li reaguje na moje potrebe?
- Da li uvek traži objašnjenje za stvari koje mene usrećuju?
- Kada me povredi, da li je spremna da se izvini?

- Da li se sporo ili brzo naljuti?
- Da li se brzo umiri posle ljutnje?
- Kada bi mi najbolji prijatelj tražio da je kratko opišem, da li bi tu osobu opisao kao lepu, spolja i iznutra?
- Da li pokazuje razumevanje za činjenicu da se opis veze sastoji od sposobnosti dvoje ljudi da se staraju o uzajamnim potrebama (čak i ako se ne razumeju)?
- Kada bih odlučio/odlučila da se venčam sa tom osobom, kako bih se osećao/osećala kada bih čuo/čula da se ta osoba verila s nekim drugim? Da li bi to kod mene izazvalo nepodnošljiv bol?
- Ako osoba ne zadovoljava navedene standarde, da li bar ima poniznosti i sposobnosti da uči?
- Da li priznaje svoje greške?
- ... kad joj na njih skrene pažnju neko drugi?
- ... ili kad ih sama zapazi?

Postavio sam ljubav i privlačnost na prvo mesto spiska zato što bi bilo apsurdno predložiti da neko razmisli o mogućnosti braka sa osobom koju ne ceni i prema kojoj ne oseća snažnu privlačnost. Dalje, osim ljubavne i emocionalne privlačnosti, mora da postoji i duboka seksualna privlačnost. Čista emocija je pre-više prolazna: ako se venčamo samo zbog ljubavi, nemamo načina da znamo da li ćemo ista osećanja gajiti i za godinu dana. Ljubav se često zasniva na kompatibilnosti ili na stvarima koje se uzajamno dele. Mora da bude prisutna skoro iracionalna prisila – neobjašnjivi unutrašnji magnet – koji vas uvek vuče ka voljenoj osobi. *Privlačnost* je ključ, i mnogo je važnija čak i od kompatibilnosti. To je takođe razlog iz koga, bez obzira na spisak pitanja, krajnji razlog nečije privlačnosti mora da ostane neuhvatljiv i misteriozan. Ono što muškarca i ženu spaja nije ono što im je zajedničko. Pre će biti da ih uzajamna privlačnost približava *uprkos* onom što im *nije* zajedničko. Ovde se na privlačnost gleda holistički, telesno, duhovno i, pogotovo, na privlačnost ličnosti.

Košer seks u nekoliko reči

Košer seks je telesna ljubav koja vodi do spoznaje i intimnosti. Bertrand Rasel je u svojoj knjizi *Ljubav, bekstvo od usamljenosti* pisao: „Civilizovani ljudi ne mogu u potpunosti zadovoljiti svoj seksualni instinkt bez ljubavi. Instinkt nije u potpunosti zadovoljen ako celo biće, koliko mentalno toliko i fizičko, ne uđe u vezu.“ Stoga je seks, kada je najbolji, akt kapitulacije u kome dva ljudska bića sebi dozvole da budu odnesena u obećanu zemlju poznavanja i zajedništva. Za razliku od toga, usputni seks je kada dva učesnika ostanu na svom terenu pošto je plimni talas pozitivnih emocija koji seks izaziva prošao, ukorenjeni u svojoj sferi.

Seks radi zadovoljstva je samom sebi svrha. Ali košer seks je putovanje na kome vatra seksualne privlačnosti i seksualnog sjeđinjavanja u spavaćoj sobi vodi do bliskosti i intimnosti u životu izvan spavaće sobe. Kada seksualna privlačnost nestane u braku, brak počinje da se ljulja i na drugim poljima. Kao što su Masters i Džonson zapisali: „Kada stvari ne funkcionišu dobro u spavaćoj sobi, ne funkcionišu dobro ni u dnevnoj sobi.“ U skladu s tim, muž koji nije pažljiv prema svojoj ženi van spavaće sobe, ne može od nje očekivati da dobro funkcionišu u spavaćoj sobi. Tako romantika i ljubav vode do seksa, a košer seks nastavlja ciklus jer omogućava neprekidnu romantiku i ljubav.

Svrha seksa je da ujedini dva razdvojena tela u jedno meso, tako da deljenje intenzivnog doživljaja spajanja ostavlja muškarca i ženu i dalje vezane emocionalnim koncem – čak i kada se razdvoje. Danas možemo u filmovima videti kako ljudi doživljavaju sjajan seks. Sjajan seks daje fantastičan osećaj, tera vas da urlate od miline i da visite sa plafona. Ali košer seks se ne meri

tokom samog akta vođenja ljubavi već sutradan ujutru, kada ne možete svog partnera da izgurate iz svojih misli:

Sjajan seks vas tera da izvikujete Božije i ime svoje majke tokom samog čina. Košer seks vam pomaže da se setite imena svog partnera posle čina.

Sjajan seks vas navodi da se potpuno usredsredite na telo svog partnera. Košer seks vas vezuje za dušu svog ljubavnika.

Sjajan seks dovodi do fizičke egzaltacije. Košer seks vodi do duševne integracije.

Sjajan seks osvetljava konture vašeg tela. Košer seks uzdiže ličnost izvan telesnog ograničenja.

Sjajan seks zadovoljava hormonsku žudnju za pražnjenjem. Košer seks vodi računa o duhovnoj potrebi ljudskog prevazi-lazjenja sopstvenih granica i spajanja sa drugom dušom.

Sjajan seks se sastoji isključivo od *pokreta*. Košer seks se sas-toji od pokreta koji izazivaju trajne *emocije*.

Sjajan seks izvode dva odvojena tela, košer seks izvode dve polovine iste duše.

Sjajan seks je trljanje. Košer seks je vođenje ljubavi.

Sjajan seks je proračunata predstava sa predumišljajem. Košer seks je potpuno predavanje instinktu, oslobađanje čoveka od in-hibicija.

Kod sjajnog seksa radi se o interakciji dva tela, košer seks je integracija dve duše.

Sjajan seks ne ostavlja nikakve tragove. Iza košer seksa ne os-taje razdvajanje ili prostor između.

Sjajan seks se meri dok ste u krevetu sa svojim partnerom. Košer seks se meri po periodu posle, kada ste fizički razdvojeni, ali emocionalno bliski.

Posle sjajnog seksa muškarac obično ima problema da se seti imena svoje partnerke od sinoć. Košer seks navodi muškarca da zamoli ženu koju voli da zauvek uzme njegovo prezime.

Sjajnom seksu je potrebno mnogo novih partnera da bi se održala strast. Košer seks razotkriva duboke slojeve istog partnera i vodi do ponovnog punjenja i obnavljanja.

Posle sjajnog seksa odmah zaspimo. Posle košer seksa padamo jedno drugom u zagrljaj.

Sjajan seks se može imati i dok postoje barijere i inhibicije. Košer seks je kada je čovek najotvoreniji i najpovredljiviji, kada nema odbrane i kada je srce izloženo.

Sjajan seks je rezultat, košer seks je događaj.

Sjajan seks je oblik čulne gratifikacije. Košer seks je najviši oblik spoznanja.

Sjajan seks je uživanje za telo. Košer seks je uživanje za dušu. Sjajan seks je kraj susreta. Košer seks je početak veze.

Košer seks je razrešenje savremenih dilema u vezi seksa. Koliko da je god velika želja za seksom, još je veća želja za intimnošću. Košer seks je ona vrsta seksa koja se stara o toj potrebi, zato što on vodi ka intimnosti. Košer seks je strast koja se rađa iz romantike. On obezbeđuje ono što Biblija kaže: „*Za to će čovek ostaviti oca svoga i mater svoju i prionuće uz ženu svoju i biće njih dvoje jedna put.*“

Bibliografija

Deo.poglavlje

1.1

- Robert Wright (1994) *The Moral Animal*. New York: Little, Brown, (1994) *Sex in America*. Canada & USA: CSG Enterprises.

1.2

- Barbara Ehrenreich, *Time* magazine (September 1994).
- Marlon Brando (1995) *Songs My Mother Taught Me*. London: Arrow.

2.1

- *Sex in America* (1994) Canada & USA: CSG Enterprises.

2.7

- Shere Hite (1981) *The Hite Report on Female Sexuality*. New York Ballantine.

2.8

- Shere Hite (1981) *The Hite Report on Female Sexuality*. London: Macdonald.
- Annette Lawson (1988) *Adultery*. Oxford: Blackwell.

3.3

- Warren Farrell (1990) *Why Men Are the Way They Are*. Toronto
- London: Bantam.

3.4

- John Gray (1997) *Mars and Venus on a Date*. London: Vermilion.

4.3

- Shere Hite (1991) *The Hite Report on Love, Passion, and Emotional Violence*. London: Optima.

4.5

- Bonnie Eaker Weil (1993) *Adultery: The Forgivable Sin*.

4.6

- Bertrand Russell (1967) *The Autobiography of...* Vol. 1. London: George Allen & Unwin.

- Bertrand Russell (1929) *Marriage and Morals*. London: George Allen & Unwin.

- Erica Jong (1974) *Fear of Flying*. London: Secker & Warburg.

5.4

- Masters and Johnson (1985) *Sex and the Art of human Loving*.